

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑ

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΕΥΡΩΠΗΣ

ΣΤ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ ΑΘΗΝΑΙ 1974

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑ

4
—
08

46126

**ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ
ΕΥΡΩΠΗΣ
ΣΤ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ**

ΑΘΗΝΑΙ 1974

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

ΕΥΡΩΠΗΣ

ΣΤΗ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΑΘΗΝΑΙ 1974

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΒΙΒΛΙΩΝ

κ
φλοιός της
έξατμίζοντα
τμούς. Ἐκεῖ
διακοπή. Οἱ βροχές αὐτές βοήθησαν νὰ ψυχτῆ γρ
Ἄστερος φλοιός της αὐξήθηκε σὲ πάχος κι ἓνα μέρος ἀπὸ τὰ νερά
τῶν βροχῶν ἔμεινε πιά ἐπάνω του. Μὲ τὸν καιρὸ κι ὅπως ἡ ψύξη
συνεχιζόταν, ὁ στερεὸς φλοιὸς μίκραινε σὲ ἔκταση, συστελλόταν,
ζάρωνε. Σχηματίστηκαν οἱ μεγάλες ὄροσειρὲς καὶ οἱ τεράστιες ἐκτά-
σεις, ποὺ μέσα τους συγκεντρώθηκαν τὰ νερά τῶν βροχῶν καὶ ποὺ
ἀποτέλεσαν τοὺς ὠκεανούς. Πέρασαν ὅμως δισεκατομμύρια χρόνια,
ὥσπου ἡ Γῆ νὰ πάρῃ τὴ σημερινή της μορφή. Κι ἀκόμα καὶ σήμερα
ἐξακολουθεῖ νὰ ψύχεται καὶ τὸ ἐσωτερικὸ της νὰ βρίσκεται σὲ διά-
πυρη κατάσταση (ἀεριώδη καὶ μαγματική).

3. Μέρη τῆς Γῆς. Ἡ Γῆ ἀποτελεῖται ἀπὸ τρία στρώματα: τὸ
στερεὸ φλοιό, τὸ μανδύα καὶ τὸν πυρήνα. Ὁ **στερεὸς φλοιὸς** ἔχει πά-
χος 65 χιλιόμετρα περίπου. Λέγεται καὶ **λιθόσφαιρα** κι ἀποτελεῖται
ἀπὸ διάφορα πετρώματα. Ὁ **μανδύας** εἶναι κάτω ἀπὸ τὸ στερεὸ φλοιό
καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ δυὸ στρώματα: τὸ ἐξωτερικὸ, ποὺ ἔχει πάχος

900 χλμ. περίπου και βρίσκεται σε κατάσταση ήμιστερεά ή πυκνόρρευση και στο έσωτερικό στρώμα, που έχει πάχος 1800 χλμ. και βρίσκεται σε κατάσταση πυκνόρρευση. Και τα δυο στρώματα έχουν μέσο πάχος 2700 - 2750 χλμ. και αντιπροσωπεύουν τα 0,42 της γήινης ακτίνας.

³Από εκεί που τελειώνει ο έσωτερικός μανδύας ως το κέντρο της Γης υπάρχει ο **πυρήνας** που αποτελεί την **πυρόσφαιρα**. Έχει πάχος ως την ακτίνα 3600 χλμ., που αντιπροσωπεύουν τα 0,57 της γήινης ακτίνας. Ο πυρήνας της Γης αποτελείται από διάφορα μέταλλα, που βρίσκονται σε διάχυτη κατάσταση και είναι βαρύτερα από εκείνα που αποτελούν το μανδύα (γι' αυτό και η έσωτερική του μάζα λέγεται **βαρύσφαιρα**). Έχει θερμοκρασία κάπου 4.500°C.

Όσο προχωρούμε από την επιφάνεια προς το κέντρο, η θερμοκρασία της Γης μεγαλώνει από 1°C κάθε 33 μ. περίπου. Αυτό όμως συμβαίνει μόνο ως ένα όρισμένο βάθος. Από εκεί και κάτω η θερμο-

κρασία διατηρείται σταθερή, η θερμοκρασία ανέβαινε συνεχώς. Η τήξη της Γης να φτάνει τους 2000°C. Η Γη ονομάζεται και **γηγενής**.

4. Ύλικά του στερεού

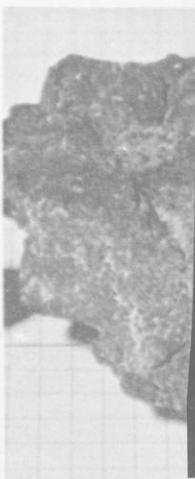
Η τήξη της Γης αποτελείται από διάφορα υλικά, μεταξύ τους, γιατί δεν έχουν την ίδια σκληρότητα. Τα μεγαλύτερα, που αποτελούνται από

Τα πετρώματα, ανάλογα με τη σύστασή τους, χωρίζονται σε **पुरιγενή**, **ύδα**

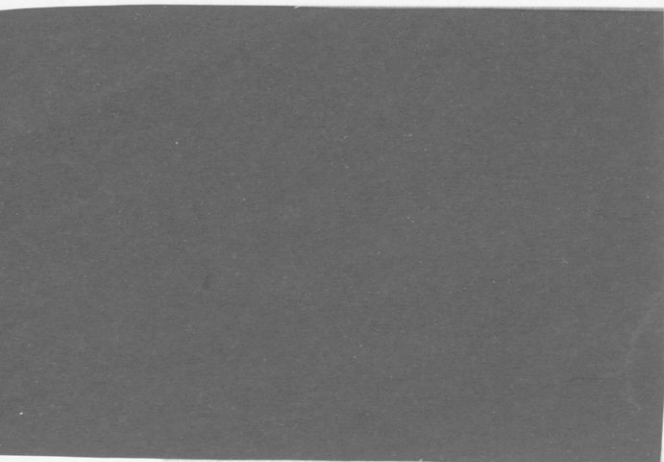
1. Πυριγενή ή έκρηξη

σχηματίστηκαν από μάγμα.

Η τήξη της Γης και χύθηκε σε λάβα από τους κρατήρες των ήφαιστίων στην επιφάνεια της Γης, ψύχτηκε και σχημάτισε πετρώματα, που, επειδή βγήκαν από ήφαιστεια, ονομάστηκαν και **ήφαιστειογενή**. Όταν το μάγμα δέχθηκε να βγει στην επιφάνεια της Γης, αλλά ψύχτηκε αργά μέσα σε κοιλώματα των ανώτερων στρωμάτων του στερεού φλοιού της, σχημάτισε και πάλι πυριγενή πετρώματα, που ονομάστηκαν **πλουτώνεια**. Πυριγενή πετρώματα είναι ο γρανίτης, ο βασάλτης και άλλα.

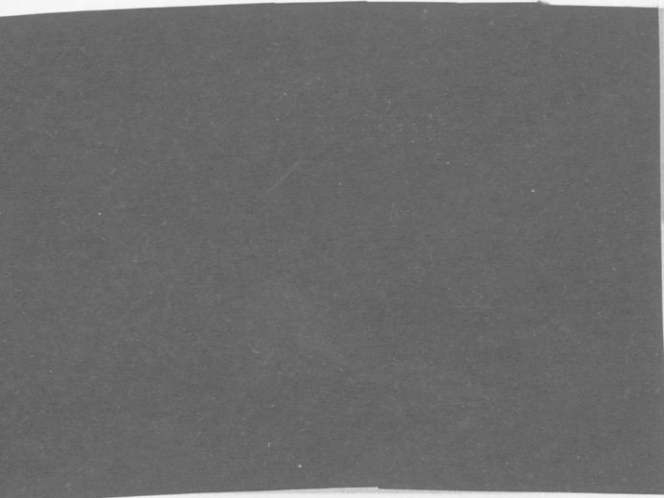

Γρανίτης.

Πέτρωμα άμμου.

2. Ύδατογενῆ (ἢ ἰζηματογενῆ) πετρώματα. Λέγονται ὕδατογενῆ, γιατί σχηματίστηκαν μὲ τὴ βοήθεια τοῦ νεροῦ. Τὰ ὕδατογενῆ πετρώματα σχηματίστηκαν ἀπὸ οὐσίες, ποὺ εἶχαν διαλυθῆ ἢ αἰωροῦνταν μέσα στὰ νερὰ καὶ σιγά-σιγά κατακάθισαν (σχημάτισαν ἰζήματα, κατακάθια, ποὺ ταχτοποιήθηκαν σὲ στρώματα στὰ βάθη λιμνῶν ἢ θαλασσῶν). Τέτοια πετρώματα εἶναι ἡ ἄμμος, ἡ ἄργιλος, τὸ ὀρυκτὸ ἀλάτι, ὁ ὀρυκτὸς ἄνθρακας, ὁ γύψος καὶ ἄλλα.

Μάρμαρα.

3. Μεταμορφωσιγενή (ή κρυσταλλοσχιστώδη) πετρώματα. Τα πετρώματα αυτά σχηματίστηκαν από την αλλοίωση, μεταμόρφωση, πυριγενών ή ύδατογενών πετρωμάτων, που βρίσκονταν σε μεγάλο βάθος μέσα στο στερεό φλοιό της Γης. Έκει, από την ψηλή θερμοκρασία και πίεση έλιωσαν και, άφοῦ στερεοποιήθηκαν πάλι, άλλαξαν μορφή και ιδιότητες. Μεταμορφωσιγενή πετρώματα είναι τὸ μάρμαρο και άλλα.

Τὰ πετρώματα αποτελοῦνται ἀπὸ ἓνα ἢ περισσότερα συστατικά, τὰ ὁποῖα λέγονται **ὄρυκτά**. Τὰ ὄρυκτά, ἀπὸ τὰ ὁποῖα παίρνομε τὰ μέταλλα, λέγονται **μεταλλεύματα**.

Πρέπει νὰ γνωρίζεις:

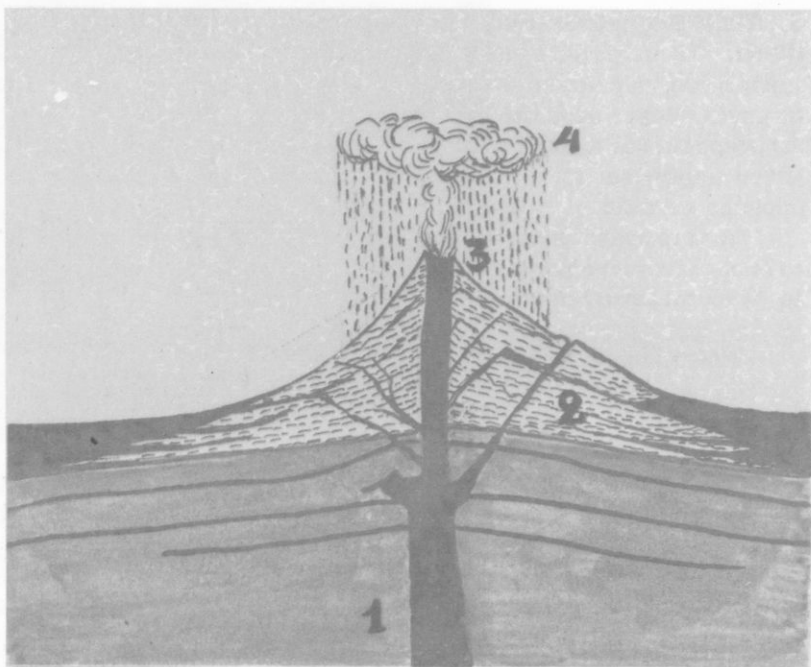
1. Πόσα χιλιόμετρα εἶναι ἡ ἀκτίνα τῆς Γῆς.
2. Ἀπὸ πόσα μέρη ἀποτελεῖται ὁ στερεὸς φλοιὸς τῆς Γῆς.
3. Τί εἶναι ἡ γηγενῆς θερμότητα.
4. Τί εἶναι τὰ πετρώματα
5. Πῶς πῆρε ἡ Γῆ τὴ σημερινὴ τῆς μορφή.
6. Πῶς σχηματίστηκαν οἱ τρεῖς κατηγορίες πετρωμάτων.

5. Μεταβολές στὸ στερεὸ φλοιὸ τῆς Γῆς.

Ἔργασίες

1. Νὰ βρῆτε πληροφορίες γιὰ τὸ ἠφαίστειο τῆς Σαντορίνης.
2. Νὰ πληροφορηθῆτε γιὰ τοὺς σεισμούς, πού ἔγιναν στὴν Πατρίδα μας τὰ τελευταῖα 50 χρόνια.
3. Νὰ μάθετε σὲ ποῖα μέρη τῆς Πατρίδας μας ὑπάρχουν ἰαματικές πηγές.

α. Ἡφαίστεια Τὸ ἐσωτερικὸ τῆς Γῆς ἀποτελεῖται ἀπὸ μάγμα. Μάγμα βρίσκεται ἀκόμα καὶ σὲ κοιλώματα, πού ὑπάρχουν στὸ στερεὸ φλοιὸ τῆς Γῆς. Στὰ μεγάλα βάθη τῆς Γῆς ἡ θερμοκρασία εἶναι ψηλὴ καὶ γι' αὐτὸ δημιουργοῦνται μεγάλες ποσότητες ἀπὸ ἀτμούς καὶ ἀέρια. Οἱ ἀτμοὶ αὐτοὶ καὶ τὰ ἀέρια πιέζουν τὰ τοιχώματα τῶν ὑπόγειων κοιλωμάτων καί, ὅταν βροῦν ρωγμὲς στὰ πετρώματα, βγαίνουν μὲ μεγάλη δύναμη στὴν ἐπιφάνεια τῆς Γῆς. Καθὼς ὅμως ἀνεβαίνουν μ' ὄρμη, παρασέρνουν μαζί τους καὶ μάγμα, πού χύνεται ἔτσι στὴν ἐπιφάνεια τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς Γῆς. Τὸ διάπυρο, ρευστὸ αὐτὸ ὑλικὸ ὀνομάζεται **λάβα**.

Σχηματική τομή ήφαιστείου σὲ δράση.

1. Πόρος ήφαιστείου 2. Κῶνος ήφαιστείου 3. Κρατήρας 4. Λάβα

Ἡ ἄνοδος τοῦ μάγματος ἀπὸ τὰ βάθη στὴν ἐπιφάνεια τῆς Γῆς δὲν ὀφείλεται μόνον στὴν πίεση τῶν ἀερίων, ἀλλὰ καὶ σὲ ἄλλους λόγους.

Λίγο πρὶν βγῆ στὴν ἐπιφάνεια ἡ λάβα, τὸ ἔδαφος πάνω ἀπὸ τὸ σημεῖο αὐτὸ κι ὀλόγυρα τρέμει, ἀκούονται ὑποχθόνιοι κρότοι καὶ βουητὸ κι ἔπειτα ἀρχίζουν νὰ τινάζωνται ψηλὰ στήλες **καπνοῦ** καὶ ἀερίων μὲ φλόγες. Τέλος, μὲ δυνατὸ θόρυβο καὶ κρότους, βγαίνει ἡ λάβα. Τὴν ἴδια στιγμή ἐκσφεντονίζονται σὲ ἀρκετὴ ἀπόσταση πέτρες καὶ βράχοι, πού ξεκόλλησαν ἀπὸ τὰ τοιχώματα τοῦ πόρου ἢ τοῦ κρατήρα τοῦ ήφαιστείου. Ἐχομὲ τότε **ἐκρηξη ήφαιστείου**.

Ἡ λάβα χύνεται ὀλόγυρα καὶ κυλᾷ σὰν πύρινο ποτάμι. Σιγά-σιγά στερεοποιεῖται, πῆζει, κι ἔτσι γύρω ἀπὸ τὸ στόμιο τοῦ κρατήρα σχηματίζεται ἓνας **κῶνος**, πού μπορεῖ νὰ φτάσῃ σὲ μεγάλο ὕψος (Αἶτνα= 3.300 μ.). Στὴν κορυφῆ τοῦ κῶνου ὑπάρχει ἓνα ἄνοιγμα, πού λέγεται **κρατήρας** τοῦ ήφαιστείου. Ὁ κρατήρας συγκοινωνεῖ μὲ τὰ ἔγκατα τῆς Γῆς μὲ μιὰ μεγάλη τρύπα, πού λέγεται **πόρος τοῦ ήφαιστείου**.

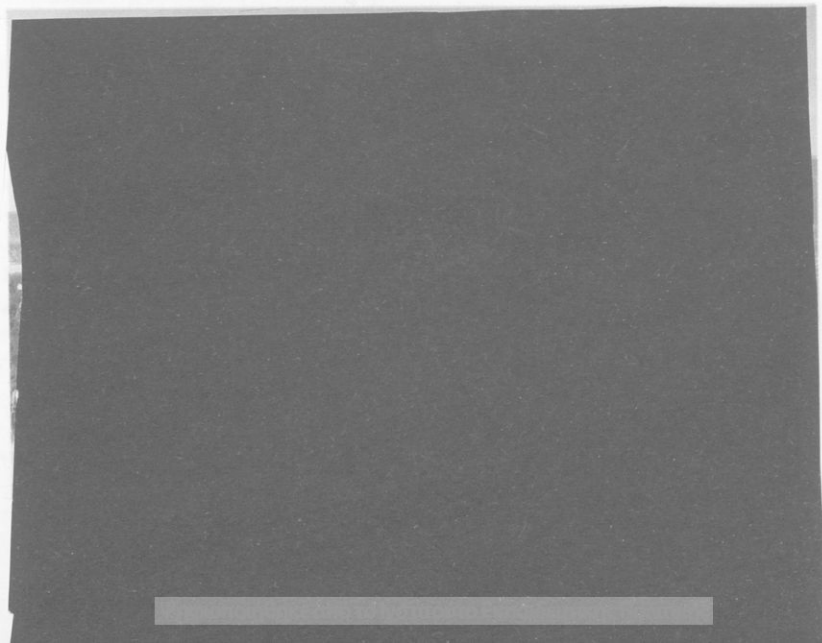
‘Ηφαιστεια υπάρχουν πολλά. ”Αλλα στην Ξηρά και άλλα μέσα στη θάλασσα, που λέγονται **υποθαλάσσια**. Στην Πατρίδα μας υπάρχει τὸ ἡφαιστειο τῆς **Σαντορίνης**.

Τὰ ἡφαιστεια τὰ διακρίνομε σὲ **σθησμένα** καὶ **ἐνεργά**. Σθησμένα λέγονται ὅσα δὲν παρουσίασαν ἔκρηξη ἀπὸ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους μέχρι σήμερα. Ἐνεργὰ ὅσα παρουσίασαν ἔκρηξη ἢ βρίσκονται καὶ σήμερα σὲ ἐνέργεια.

Ἀπὸ πληροφορίες ξέρομε πὼς τὰ ἡφαιστεια προξένησαν πολλὰ καὶ μεγάλες καταστροφές. Ἀπὸ ἔκρηξη τοῦ ἡφαιστείου τοῦ Βεζουβίου στὴν Ἰταλία τὸ ἔτος 79 μ.Χ. καταστράφηκαν ἐντελῶς, μαζί μὲ τοὺς κατοίκους τους, οἱ πόλεις Πομπηία, Σταβία καὶ Ἡράκλεια. Τὸ 1902 στὴν ἔκρηξη τοῦ ἡφαιστείου Πελετῆς τῆς Μαρτινίκας καυτὰ, φλογισμένα ἀέρια σκέπασαν γιὰ δυὸ λεπτὰ τῆς ὥρας τὴν πόλη τοῦ Ἁγίου Πέτρου καὶ βρῆκαν τὸ θάνατο 26.000 κάτοικοι. Μόνο δυὸ σώθηκαν!

β. Σεισμοί. Ἡ Ἱστορία μᾶς ἀναφέρει πολλοὺς σεισμούς, που προκαλεσαν μεγάλες καταστροφές. Τὸ 1755 μ.Χ. ἀπὸ σεισμὸ σηκώθηκε ἓνα τεράστιο κύμα, που εἶχε ὕψος 12,5 μ., καὶ κατάστρεψε τὴ Λισσαβώνα. Στὸ σεισμὸ αὐτὸν ἔχασαν τὴ ζωὴ τους 40.000 ἄνθρωποι. Τὸ 1923 τὰ θύματα ἀπὸ σεισμὸ στὴν Ἰαπωνία ἔφτασαν τὶς 100.000 ἄτομα, ἐνῶ

ἡφαιστειο σὲ ἐνέργεια.

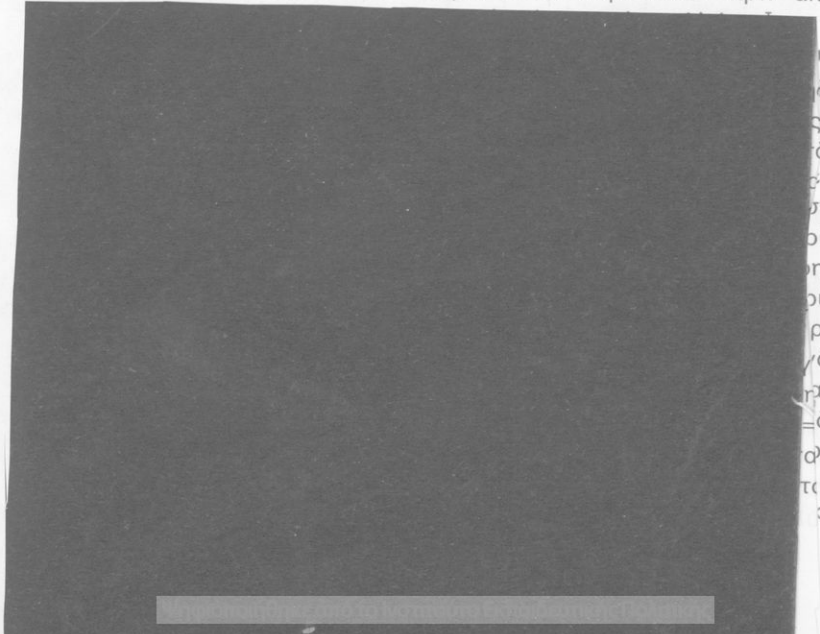
στη Σικελία τὸ 1922 τις 60.000 ἄτομα. Στὴν Πατρίδα μας τὸ 1928 σεισμός κατὰστρεψε τὴν Κόρινθο, ἐνῶ τὸ 1955 πολὺ ἰσχυρὸς σεισμός προκάλεσε μεγάλες καταστροφές στὰ Ἐφτάνησα.

Σεισμός εἶναι ἡ δόνηση (τράνταγμα) τοῦ ἐδάφους ἀπὸ αἷτια, ποὺ βρίσκονται μέσα στὸ στερεὸ φλοιὸ τῆς Γῆς. Ἡ δόνηση αὐτὴ συνοδεύεται συχνὰ ἀπὸ ρήγματα, κατολισθήσεις καὶ μετακινήσεις τοῦ ἐδάφους. Ἡ ὑπόγεια ἔκταση, ὅπου δημιουργεῖται ἡ αἷτια τοῦ σεισμοῦ, λέγεται **ἐστία**, ἐνῶ ἡ περιοχὴ, ποὺ βρίσκεται κατακόρυφα πάνω ἀπὸ τὴν ἐστία, λέγεται **ἐπικεντρικὴ περιοχὴ ἢ ἐπίκεντρο** τοῦ σεισμοῦ.

Ἀνάλογα μὲ τὴν αἷτια, ποὺ τοὺς προκαλεῖ, οἱ σεισμοὶ χωρίζονται σὲ τρεῖς κατηγορίες: σὲ σεισμοὺς **ἐγκατακρημνίσσεως**, σὲ **ἠφαιστειογενεῖς** καὶ σὲ **τεκτονικοὺς** σεισμούς.

Σεισμοὶ ἐγκατακρημνίσσεως. Στὸ στερεὸ φλοιὸ τῆς Γῆς δημιουργοῦνται, ἀπὸ τὴν διάθρωση τῶν πετρωμάτων ἀπὸ τὰ νερά, μεγάλα ὑπόγεια σπηλαιο. Ὅταν, γιὰ διάφορους λόγους, γκρεμιστῆ ἀπὸ τὴν ὀροφὴ ἐνὸς τέτοιου σπηλαίου ἓνα μεγάλο κομμάτι πετρωμάτων, τὸ ἔδαφος ὀλόγυρα καὶ ἀπὸ πάνω τραντάζεται κι ἔτσι ἔχομε σεισμό. Οἱ σεισμοὶ αὐτοὶ δὲν εἶναι ἰσχυροὶ οὔτε αἰσθητοὶ σὲ μεγάλη ἀπόσταση καὶ δὲ φέρνουν μεγάλες καταστροφές.

ἠφαιστειογενεῖς σεισμοί. Οἱ σεισμοὶ αὐτοὶ συμβαίνουν πρὶν ἀπὸ

ΤΟ ΣΥΜΠΑΝ

1. 'Η Γῆ δὲν εἶναι τὸ κέντρο τοῦ κόσμου. Γύρω ἀπὸ τὴ Γῆ ἀπλώνεται, σὰ μιὰ τεράστια ἀέρινη σφαῖρα, ὁ οὐρανός. Ἀπὸ τὴ θέση μας ἐπάνω στὴ Γῆ τὸν οὐρανὸν τὸν βλέπομε σὰν ἓνα τεράστιο ἡμισφαιροειδῆ θόλο, ποῦ τελειώνει στὸν ὀρίζοντα. Ἡ Γῆ μᾶς φαίνεται πὼς βρίσκεται στὸ κέντρο αὐτῆς τῆς **οὐράνιας σφαίρας**.

Στὸ θόλο τοῦ οὐρανοῦ φαίνονται σὰν κολλημένα τὰ οὐράνια σώματα, ὁ Ἡλιος, ἡ Σελήνη καὶ τ' ἀστέρια. Φαίνεται, ἀκόμα, πὼς ὁ οὐράνιος θόλος κινεῖται ἀπὸ τὰ ἀνατολικά πρὸς τὰ δυτικά καὶ μαζί μ' αὐτὸν καὶ ὅλα τὰ οὐράνια σώματα, ἐνῶ ἔχομε τὴν ἐντύπωση, πὼς ἡ Γῆ μένει ἀκίνητη.

Ἀπὸ τὶς ἐμπειρικὲς καὶ μὲ γυμνὸ μάτι παρατηρήσεις μας σχηματίζομε τούτῃ τὴν εἰκόνα γιὰ τὸν κόσμον: πὼς τὸ κέντρο του εἶναι ἡ Γῆ καὶ πὼς αὐτὴ δὲν κινεῖται· πὼς γύρω ἀπὸ τὴ Γῆ κινεῖται ὁ Ἡλιος, ἡ Σελήνη καὶ τ' ἀστέρια. Αὐτὸ ἀκριβῶς πίστευαν οἱ ἄνθρωποι ὡς τὴν ἐποχὴ τοῦ μεγάλου ἀστρονόμου Κοπέρνικου (1473-1543). Ὁ Κοπέρνικος μπόρεσε ν' ἀποδείξῃ ἐπιστημονικὰ πὼς ἡ Γῆ περιστρέφεται (γυρίζει σὰ σθούρα) καὶ γι' αὐτὸ ἔχομε τὴν ἐντύπωση, ὅτι κινουῦνται γύρω ἀπ' αὐτὴν τὰ οὐράνια σώματα. Ἀκόμα, πὼς ἡ Γῆ περιφέρεται (γυρίζει πάνω σὲ τροχιά) γύρω ἀπὸ τὸν Ἡλιο, ποῦ μένει ἀκίνητος καὶ εἶναι τὸ κέντρο τοῦ κόσμου.

Τὴν ὑπόθεση αὐτὴ, πὼς ὁ Ἡλιος μένει ἀκίνητος καὶ πὼς ἡ Γῆ κινεῖται γύρω ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ της καὶ γύρω ἀπὸ τὸν Ἡλιο, τὴν εἶχε διατυπώσει πρῶτος ὁ ἀρχαῖος Ἕλληνας φιλόσοφος Ἀρίσταρχος. Εἶχε ὅμως λησμονηθῆ καὶ ὁ Κοπέρνικος πρῶτος τὴν ξανάφερε σὲ φῶς καὶ τὴ στήριξε μὲ τρόπο ἐπιστημονικό.

2. Τὸ σύμπαν εἶναι ἄπειρο. Ἡ Γῆ κί ὅλα τὰ οὐράνια σώματα κινουῦνται συνεχῶς καὶ μὲ ἀπόλυτη ἀρμονία καὶ ἀκρίβεια στὸ διάστημα. Τὸ διάστημα εἶναι χῶρος ἄπειρος, δηλ. χωρὶς ἀρχὴ καὶ τέλος, καὶ ἀσύλληπτος γιὰ τὸ νοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ διάστημα, μ' ὅλα τὰ οὐράνια σώματα, ὅσα βλέπομε καὶ ὅσα εἶναι ἀδύνατο νὰ δοῦμε, γιὰτὶ βρίσκονται σὲ τεράστιες ἀποστάσεις ἀπὸ τὴ Γῆ, ἀποτελεῖ τὸ **σύμπαν**.

Τὸ σύμπαν δὲν περιορίζεται, ὅπως μᾶς φαίνεται, ἀπὸ τὸν οὐράνιο θόλο, γιὰτὶ αὐτὸς δὲν ὑπάρχει στὴν πραγματικότητα. Ἐχομε ὅμως τὴν αἴσθηση τοῦ θόλου, γιὰτὶ μπορούμε καὶ βλέπομε μόνο μέχρι ἓνα ὀρισμένο βάθος, πρὸς ὅλες τὶς κατευθύνσεις καὶ σὲ ἴση ἀπόσταση ἀπὸ μᾶς. Κι αὐτὸ γιὰτὶ ἡ ἀτμόσφαιρα δὲν εἶναι τελειῶς διάφανη κι

ἔτσι δὲν μπορούμε νὰ δοῦμε ὡς τὸ ἄπειρο. Ἐπίσης τὸ χρῶμα τοῦ οὐρανοῦ ὀφείλεται στὸν ἀέρα ποὺ περιβάλλει τὴ Γῆ, γιατί σὲ μεγάλο πάχος ὁ ἀέρας παίρνει μιὰν ἀπόχρωση γαλανὴ μέχρι βαθιὰ γαλάζια (τὴ νύχτα).

3. Οἱ ἀστερισμοί. Στὸν οὐρανό, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Ἥλιο καὶ τὴ Σελήνη, εἶναι σπαρμένα τ' ἀστέρια. Ὅλα τ' ἀστέρια δὲν ἔχουν τὴν ἴδια λαμπρότητα καὶ τὸ ἴδιο μέγεθος. Ἀκόμα, ἐνῶ φαίνονται πὼς εἶναι ἀναρίθμητα, μόνο γύρω στὰ 5.000 ἀστέρια εἶναι ὀρατὰ μὲ γυμνὸ μάτι.

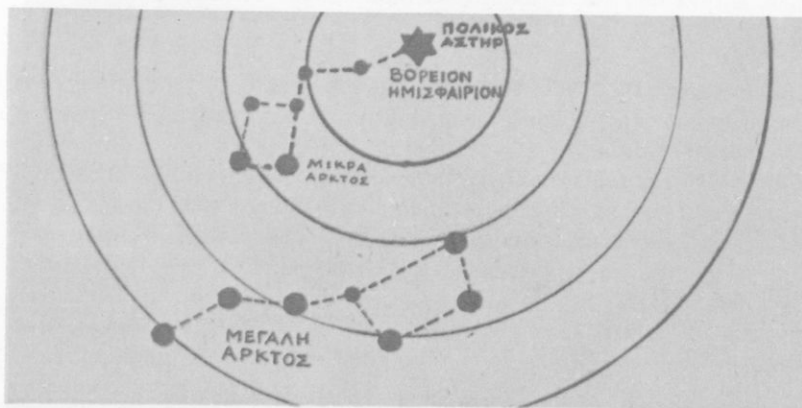
Τ' ἀστέρια δὲ μοιράζονται ὁμοίομορφα πάνω στὸν οὐράνιο θόλο. Σ' ἄλλες περιοχές του εἶναι λιγότερα καὶ σ' ἄλλες περισσότερα. Ὁ ἄνθρωπος, ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα χρόνια, γιὰ νὰ μπορῆ νὰ περιγράψῃ τὸν οὐρανὸ καὶ νὰ βρῆσκῃ τὴ θέση τῶν ἀστεριῶν, τὰ χώρισε σὲ ὁμάδες. Ἡ κατάταξη αὐτὴ ἐγίνε ἀνάλογα μὲ τὴ θέση καὶ τὸ γεωμετρικὸ ἢ φανταστικὸ σχῆμα, ποὺ σχηματίζουν τ' ἀστέρια κάθε ὁμάδας. Οἱ ὁμάδες αὐτῶν ἀστεριῶν λέγονται **ἀστερισμοί**.

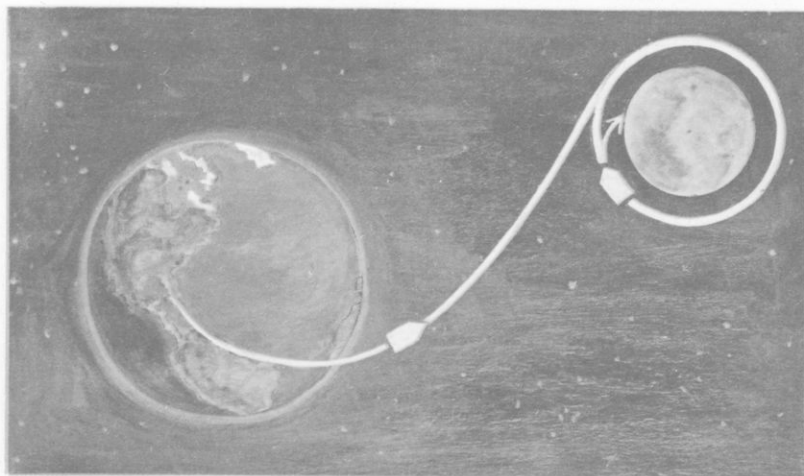
Στοὺς ἀστερισμοὺς δόθηκαν ὀνόματα ζώων ἢ ἡρώων τῆς ἐλληνικῆς μυθολογίας. Ἡ ἀπόσταση ἀνάμεσα στοὺς ἀστερισμοὺς κι ἀνάμεσα στ' ἀστέρια ποὺ τοὺς ἀποτελοῦν, μένει, πάντοτε σχεδόν, ἀμετάβλητη.

Οἱ ἀστερισμοὶ εἶναι πολλοί, ἰδιαίτερο ὅμως ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν οἱ ἀστερισμοὶ τῆς **Μεγάλῃς** καὶ τῆς **Μικρῆς Ἄρκτου**.

Οἱ ἀστερισμοὶ τῆς Μεγάλῃς καὶ τῆς Μικρῆς Ἄρκτου βρίσκονται ἐπάνω ἀπὸ τὸ Β. Πόλο τῆς Γῆς καὶ ἀπὸ τὸ γεωγραφικὸ πλάτος τῶν Ἀθηνῶν εἶναι πάντοτε ὀρατοί, δηλ. δὲ δύνουν (βασιλεύουν). Ἐχουν

Οἱ Ἄρκτοι καὶ ὁ πολικὸς ἀστέρας.

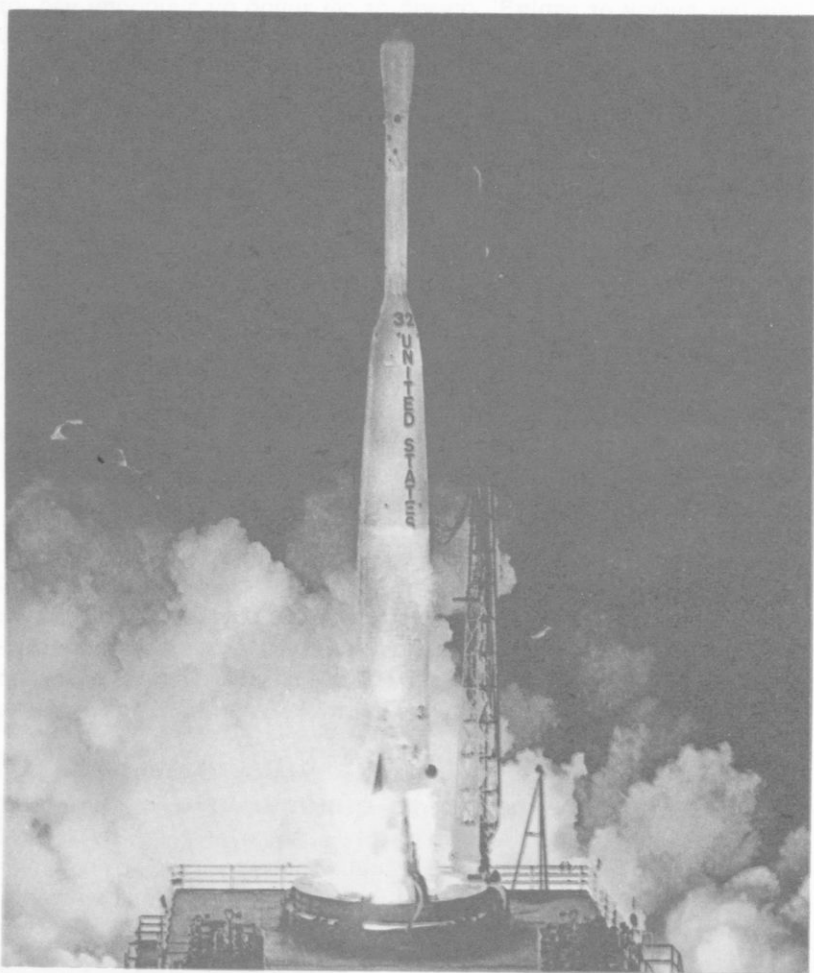
Έκτόξευση δορυφόρου σὲ τροχιά.

μεγάλη σημασία, γιατί, παίρνοντας γιὰ ἀφετηρία τ' ἀστέρια τῆς Μ. Ἀρκτου, μπορούμε νὰ βροῦμε τὴ θέση τῶν ἄλλων ἀστερισμῶν καὶ γιὰ τὸ τελευταῖο ἀπὸ τ' ἀστέρια τῆς οὐράς τῆς Μικρῆς Ἀρκτου, **ὁ πολικὸς ἀστέρας**, μᾶς δείχνει τὸ Βορρᾶ. Ὁ πολικὸς ἀστέρας βρίσκεται ἀκριβῶς ἐπάνω στὸ Β. πόλο τῆς Γῆς καὶ εἶναι τὸ μόνο ἀπὸ τ' ἀστέρια τοῦ οὐρανοῦ ποὺ μένει ἀκίνητο, ἐνῶ ὅλα τὰ ἄλλα φαίνονται πῶς κινοῦνται.

4. Ὁ ἄνθρωπος ἐρευνᾷ τὸ σύμπαν. Στις 4 Ὀκτωβρίου 1957 οἱ Ρῶσοι καὶ λίγο ἀργότερα οἱ Ἀμερικανοὶ ἐξετόξευσαν στὸ διάστημα τοὺς πρώτους τεχνητοὺς δορυφόρους τῆς Γῆς. Ἔτσι, ἀνοίξε ὁ δρόμος γιὰ τὴν κατάκτηση τοῦ διαστήματος καὶ ἄρχισε μιὰ νέα ἐποχὴ στὴν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητας.

Στις 12 Ἀπριλίου 1961 ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκτοξεύτηκε στὸ διάστημα καὶ στις 20 Ἰουλίου 1969 ἑκατομμύρια ἄνθρωποι σ' ὅλο τὸν κόσμο παρακολουθοῦσαν στις ὀθόνες τῶν τηλεοράσεων τοὺς πρώτους Ἀμερικανοὺς ἀστροναῦτες νὰ πατοῦν στὴ Σελήνη καὶ μετὰ ἀπὸ λίγες μέρες νὰ ἐπιστρέφουν σῶοι στὴ Γῆ! Ἡ προσεδάφιση ἀνθρώπου στὴ Σελήνη εἶναι μέχρι σήμερα τὸ καταπληκτικότερο ἐπιτεύγμα τοῦ ἀνθρώπου.

Γιὰ νὰ κατορθωθοῦν τὰ καταπληκτικὰ αὐτὰ ἐπιτεύγματα πολὺ βοήθησε ἡ ἀνάπτυξη τῆς Ἐπιστήμης καὶ τῆς Τεχνολογίας, καὶ κυρίως

Έκτόξευση πυραύλου.

ή πρόοδος στή μελέτη τοῦ μηχανισμοῦ τῶν πυραύλων.

Οἱ **πύραυλοι** εἶναι μηχανές, ποῦ ἀναπτύσσουν τεράστια προωθητική δύναμη. Μὲ τοὺς πυραύλους ἐκτοξεύονται στὸ διάστημα τεχνητοὶ δορυφόροι καὶ διαστημόπλοια.

Οἱ **τεχνητοὶ δορυφόροι** εἶναι σφαιρικοὶ θάλαμοι, ποῦ ἐκτοξεύονται στὸ διάστημα μὲ ἰσχυροὺς πυραύλους κι ἐπειτα περιφέρονται (γυρίζουν) σὲ μιὰν ὀρισμένη τροχιά γύρω ἀπὸ Γῆ ἢ, ὅταν βγοῦν ἔξω

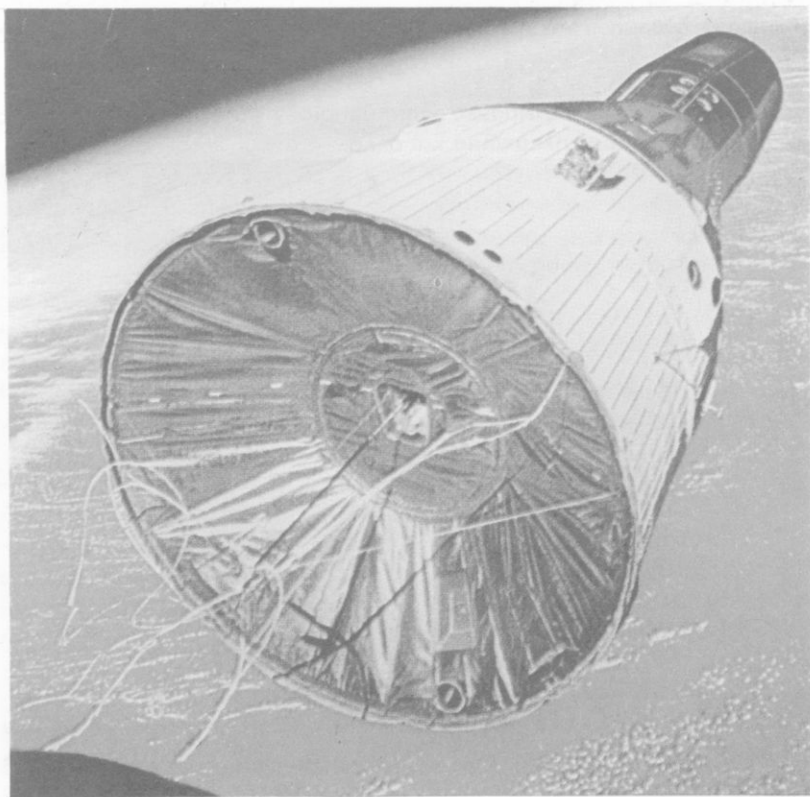

από τη γήινη έλξη, περιφέρονται γύρω από άλλα ουράνια σώματα. Οί τεχνητοί δορυφόροι είναι έφοδιασμένοι με πολύπλοκα και λεπτά όργανα, που στέλνουν στα διαστημικά κέντρα της Γης διάφορες πληροφορίες και φωτογραφίες από τὸ διάστημα.

Τὰ διαστημόπλοια είναι θάλαμοι επανδρωμένοι (με ανθρώπους μέσα) ἢ ὄχι, που έκτοξεύονται στὸ διάστημα ὅπως και οί δορυφόροι. Είναι και αυτά έφοδιασμένα με όργανα, με τὰ όποια κάνουν τις παρατηρήσεις τους οί αστροναύτες, και με άλλα, τὰ όποια στέλνουν αυτόματα πληροφορίες στη Γῆ. Διαστημόπλοια προσεδαφίστηκαν στη Σελήνη. "Αλλα μη επανδρωμένα έκτοξεύτηκαν σε τροχιά γύρω από τὸν "Ηλιο και γύρω από άλλα ουράνια σώματα.

Τὰ διαστημόπλοια κατευθύνονται και έλέγχονται από τη Γῆ. Για

Διαστημόπλοιο.

Περίπατος ανθρώπου στο διάστημα.

Άστροναύτης επάνω στη Σελήνη.

τό σκοπό αυτό οι επιστήμονες χρησιμοποιούν διάφορα όργανα, όπως το **ραντάρ**, το **ραδιοτηλεσκόπιο** και άλλα.

Ραντάρ και ραδιοτηλεσκόπια τα χρησιμοποιούν και οι αστρονόμοι, για να εξακριβώνουν τη σύσταση των ουράνιων σωμάτων, την κίνηση και την απόσταση μεταξύ τους και για να κάνουν διάφορες άλλες παρατηρήσεις στο χώρο του διαστήματος.

Ένα από τα σπουδαιότερα όργανα, που χρησιμοποίησε και χρησιμοποιεί ο άνθρωπος, για να ερευνηθή το σύμπαν, είναι το **τηλεσκόπιο**. Το τηλεσκόπιο είναι όργανο, με το οποίο μπορούμε να παρατηρήσωμε σε μεγάλη απόσταση μέσα στο διάστημα. Με τη βοήθεια των τηλεσκοπίων οι αστρονόμοι παρατηρούν και φωτογραφίζουν ουράνια σώματα, που δε φαίνονται με γυμνό μάτι.

Το τηλεσκόπιο εφευρέθηκε το 1608 μ.Χ. και πρώτος το χρησιμοποίησε για αστρολογικές παρατηρήσεις ο μεγάλος αστρονόμος **Γαλιλαίος**. Σήμερα τα τηλεσκόπια έχουν τελειοποιηθή και μ' αυτά οι αστρονόμοι παρατηρούν και φωτογραφίζουν εκατομμύρια ουράνια σώματα, που απέχουν δισεκατομμύρια χιλιόμετρα από τη Γη. Έτσι, με τη βοήθεια των τηλεσκοπίων, έχουν εξηγήσει πολλά από τα μυστήρια του σύμπαντος.

Για να ερευνοῦν το σύμπαν οι επιστήμονες, χρησιμοποιούν διάφορες μεθόδους, όπως είναι ή μέτρηση της λαμπρότητας των αστερών (**φωτομετρία**), και άλλα σύγχρονα όργανα, όπως το **φασματοσκόπιο** και άλλα.

Νά δικαιολογήσης :

1. Γιατί τὰ ἄστρα δὲ φαίνονται τὴν ἡμέρα.
2. Γιατί ἔχομε τὴν αἴσθηση τοῦ οὐράνιου θόλου.
3. Γιατί ὑπάρχει διαφορά ἀνάμεσα στὸν οὐρανὸ καὶ τὸ σύμπαν.

Πρέπει νά γνωρίζης :

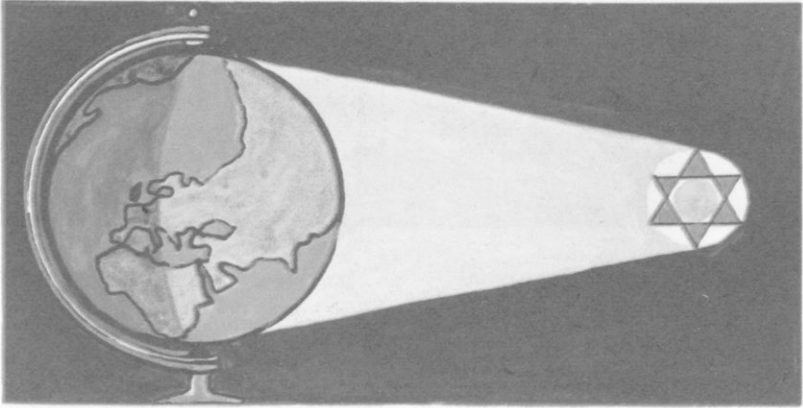
1. Τί εἶναι οἱ ἀστερισμοί.
2. Νά προσανατολίζεσαι τὴ νύχτα μὲ τὴ βοήθεια τοῦ πολικοῦ ἀστέρα.
3. Γιὰ ποιούς εἰρηνικοὺς σκοποὺς χρησιμοποιοῦνται οἱ τεχνητοὶ δορυφόροι. Τί εἶναι ὁ διαστημικὸς σταθμὸς Θερμοπυλῶν.

Ἡ Γῆ. Φωτογραφία παρμένη ἀπὸ δορυφόρο.

Η ΓΗ ΣΤΟ ΣΥΜΠΑΝ

ΟΙ ΚΙΝΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΓΗΣ

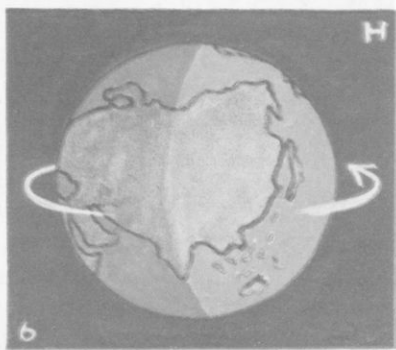
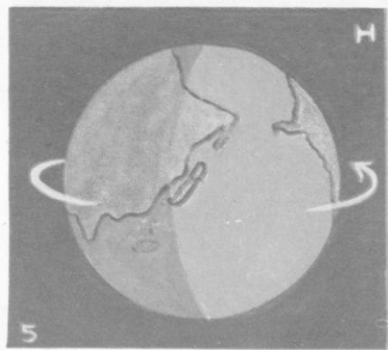
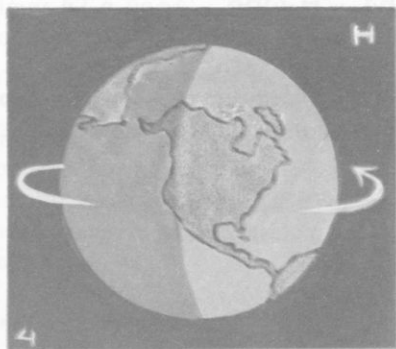
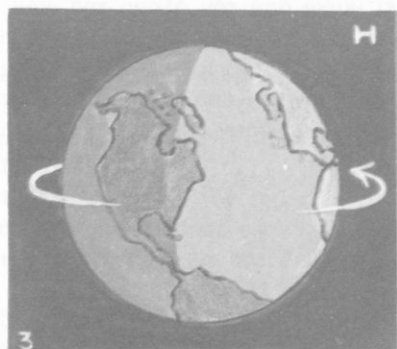
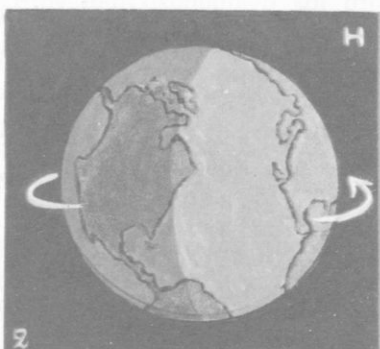
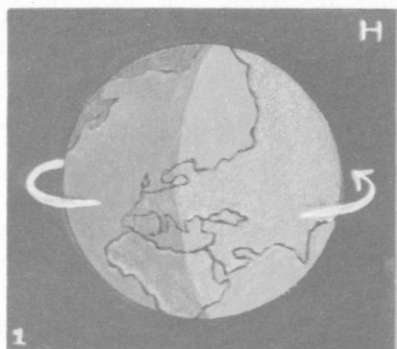
Πείραμα

Νά τοποθετήσετε σε σκοτεινό χώρο ένα κερι ή ένα λαμπτήρα και σε απόσταση από τὸ κερι μιὰ ὑδρόγειο σφαίρα. Νά γυρίσετε ἀργὰ τὴν ὑδρόγειο σφαίρα γύρω ἀπὸ τὸν ἄξονά της ἀπὸ τὰ δυτικά πρὸς τ' ἀνατολικά. Τί παρατηρεῖτε;

1. α) "Ἐχομε ἡμέρα καὶ νύχτα, γιατί ἡ Γῆ περιστρέφεται. Ὁ "Ἡλιος κάθε μέρα ἀνατέλλει, ἀνεβαίνει στὸν οὐράνιο θόλο καὶ δύει (βασιλεύει). "Ἐτσι, τὴν ἡμέρα ἀκολουθεῖ ἡ νύχτα καὶ τὴ νύχτα ἡ ἡμέρα. Πρὶν ἀνατεῖλη ὁ "Ἡλιος, ἔχομε τὸ **λυκαυγές**, γιατί οἱ ἀκτίνες του, πρὶν ἀκόμη συναντήσουν τὴ Γῆ, φωτίζουν τὰ ἀνώτερα στρώματα τῆς ἀτμόσφαιρας. Γιὰ τὸν ἴδιο λόγο μετὰ τὴ δύση τοῦ "Ἡλιου ἔχομε τὸ **λυκόφως**.

Τὴ νύχτα ὁ "Ἡλιος φαίνεται νὰ συμπληρῶνῃ τὴν κυκλική του τροχιά γύρω ἀπὸ τὴ Γῆ κι ἔπειτ' ἀπὸ 24 ὥρες ἀνατέλλει καὶ πάλι.

Ἡ κίνηση αὐτὴ τοῦ "Ἡλιου γύρω ἀπὸ τὴ Γῆ εἶναι φαινομενική. Στὴν πραγματικότητα ἡ Γῆ κινεῖται γύρω ἀπὸ τὸν ἄξονά της. Μᾶς φαί-

Διαδοχή ημερας και νύχτας.

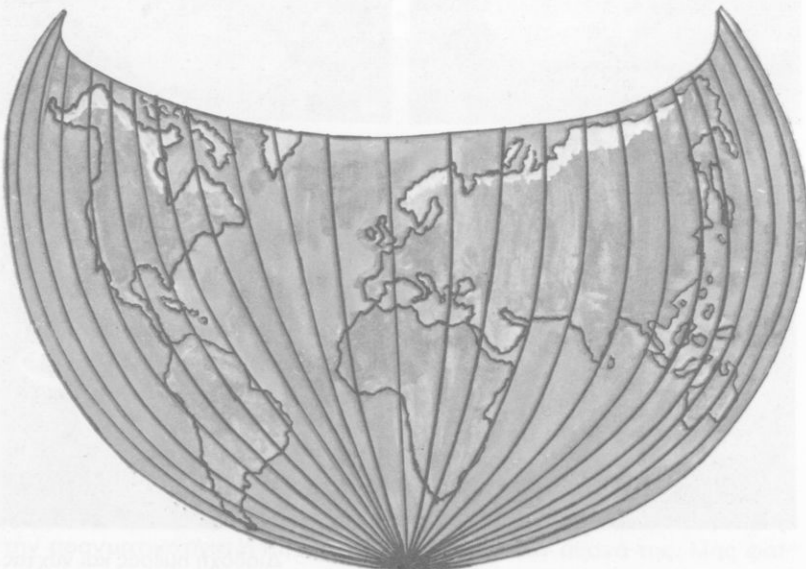
νεται όμως πώς κινείται γύρω από τη Γῆ ὁ ἥλιος, ἐνῶ αὐτὸς μένει ἀκίνητος. Συμβαίνει δηλ. περίπου ὅ,τι παρατηροῦμε, ὅταν ταξιδεύωμε μὲ αὐτοκίνητο. Ἐνῶ κινούμαστε ἐμεῖς, νομίζομε πώς κινοῦνται δίπλα μας τὰ δέντρα, οἱ λόφοι κλπ.

Ἡ Γῆ κινεῖται γύρω ἀπὸ τὸν ἄξονά της ἀπὸ τὰ δυτικά πρὸς τ' ἀνατολικά. Κάθε περιστροφή της διαρκεῖ 24 ὥρες (ἓνα ἡμερονύχτιο).

Ἐπειδὴ ἡ Γῆ εἶναι σφαιρική, οἱ ἀκτίνες τοῦ ἥλιου φωτίζουν μόνο τὸ μισὸ ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειά της. Αὐτὸ ἔχει ἡμέρα, ἐνῶ τὸ ἄλλο μισὸ ἔχει νύχτα. Ἔτσι ὅπως συνεχίζεται, αἰῶνες αἰώνων τώρα, ἡ περιστροφικὴ κίνηση τῆς Γῆς, οἱ τόποι της φωτίζονται ὁ ἓνας μετὰ τὸν ἄλλο καὶ ἔτσι τὴν ἡμέρα ἀκολουθεῖ ἡ νύχτα καὶ τὴ νύχτα ἡ ἡμέρα. Αὐτὸ τὸ κατανοοῦμε εὐκόλα, ὅταν κάνωμε τὸ παραπάνω πείραμα.

β) Ἡ ὥρα. Ἀφοῦ ἡ Γῆ γυρίζει γύρω ἀπὸ τὸν ἄξονά της, κάθε τόπος της κάνει σὲ 24 ὥρες τροχιὰ 360° καὶ ἐπομένως σὲ μιὰ ὥρα διαγράφει τόξο 15°. Στὴ διάρκεια τοῦ εἰκοσιτετραώρου ὁ ἴδιος τόπος θὰ βρῖσκεται μόνο μιὰ στιγμὴ ἀκριβῶς ἀπέναντι ἀπὸ τὸν ἥλιο. Τότε θὰ ἔχη μεσημέρι, δηλ. ὥρα 12. Μεσημέρι θὰ ἔχουν ἐπίσης καὶ ὅλοι οἱ

Χάρτης τῶν ὠριαίων Ἀτράκτων.

άλλοι τόποι, που βρίσκονται πάνω στον ίδιο μεσημβρινό και στο ήμισφαίριο της Γης που φωτίζεται.

Όταν λοιπόν έμεις θα έχουμε μεσημέρι δηλ. ώρα 12, ένας τόπος που θα βρίσκεται ανατολικά από μας και σε απόσταση 15°, θα έχει ώρα 13, ενώ ένας άλλος προς τα δυτικά, σε απόσταση 15°, θα έχει ώρα 11 π.μ. κ.ο.κ. Η ώρα αυτή λέγεται **τοπική ώρα**. Όλοι οι τόποι της Γης δεν έχουν, λοιπόν, ταυτόχρονα την ίδια ώρα. Για λόγους όμως πρακτικούς έχει κανονιστεί η τοπική ώρα της πρωτεύουσας ενός κράτους να θεωρείται σαν ώρα όλων των περιοχών του, ανεξάρτητα από το γεωγραφικό τους μήκος. Αυτή είναι η **κρατική ώρα**.

Οι ανάγκες όμως της συγκοινωνίας, των τηλεπικοινωνιών κλπ. αναγκάζουν όλα τα κράτη να υπολογίζουν με τον ίδιο τρόπο την ώρα όλων των τόπων της Γης. Για τον υπολογισμό της ώρας ή επιφάνεια της Γης χωρίστηκε με μεσημβρινούς σε 24 ίσες ζώνες, που λέγονται **ωριαίες άτρακτοι**. Οι ωριαίες άτρακτοι έχουν πλάτος 15°, ώστε η διαφορά ώρας, από τη μία στην άλλη να είναι ακριβώς μία ώρα. Πρώτη άτρακτος είναι εκείνη που στο μέσο της περνά ο πρώτος μεσημβρινός (του Γκρήνουιτς). Όταν λοιπόν ο μεσημβρινός του Γκρήνουιτς έχει μεσημέρι (ώρα 12), η πρώτη προς τ' ανατολικά άτρακτος θα έχει ώρα 13, η δεύτερη 14, ενώ η πρώτη προς τα δυτικά 11 π.μ., η δεύτερη 10 π.μ. κ.ο.κ. Με τον τρόπο αυτό μπορούμε να υπολογίσουμε την ώρα όποιουδήποτε τόπου της Γης, αρκεί να ξέρουμε σε ποιά άτρακτο βρίσκεται. Η ώρα αυτή λέγεται **διεθνής ώρα**.

Η Ευρώπη χωρίζεται σε τρεις άτράκτους. Έτσι, έχουμε ώρα Δ. Ευρώπης, ώρα Κεντρικής Ευρώπης και ώρα Άν. Ευρώπης. Η Ελλάδα έχει ώρα Άνατ. Ευρώπης.

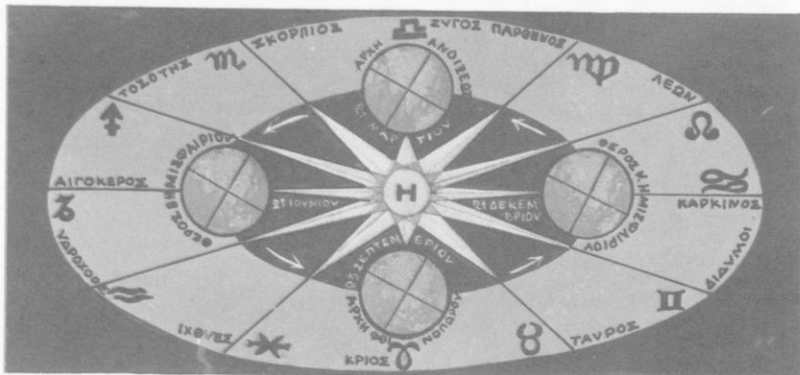
Τι πρέπει να ξέρεις, για να αποδείξεις:

1. ότι οι άκτίνες του Ήλιου δε φωτίζουν ταυτόχρονα όλη την επιφάνεια της Γης.
2. ότι ο πολικός άστέρας μένει άκίνητος, ενώ όλοι οι άλλοι φαίνονται πώς κινούνται.
3. ότι όταν οι τόποι, που βρίσκονται επάνω σ' ένα μεσημβρινό, έχουν μεσημέρι, οι τόποι που βρίσκονται στον ίδιο μεσημβρινό, αλλά στο σκοτεινό ήμισφαίριο της Γης, έχουν μεσάνυχτα και
4. όταν η Άθήνα έχει ώρα 10, το Μόναχο έχει 9, το Ν. Δελχί 13.

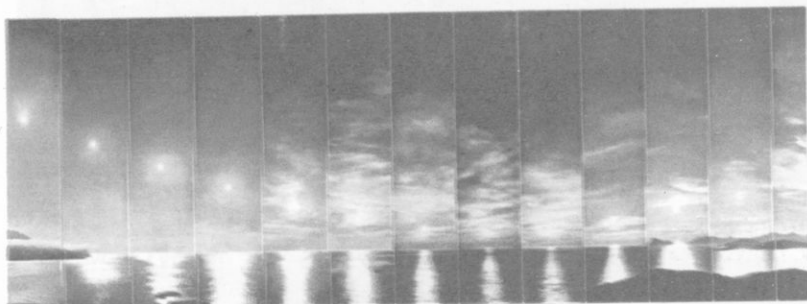
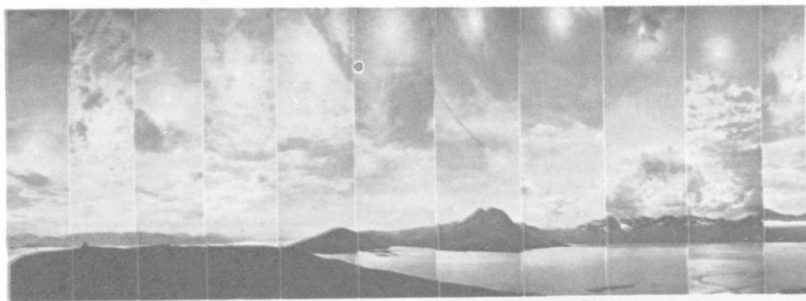
2. 'Η Γῆ γυρίζει γύρω ἀπὸ τὸν "Ἥλιο καὶ ὄχι ὁ "Ἥλιος γύρω ἀπὸ τὴ Γῆ. 'Η Γῆ δὲν μένει ἀκίνητη οὔτε εἶναι τὸ κέντρο τοῦ σύμπαντος, ὅπως γιὰ αἰῶνες ὀλόκληρους πίστευαν οἱ ἄνθρωποι. Γυρίζει γύρω ἀπὸ τὸν "Ἥλιο ἀπὸ τὰ δυτικά πρὸς τ' ἀνατολικά μὲ ταχύτητα 30 χλμ. στὸ δευτερόλεπτο. 'Η περιφορά της αὐτὴ διαρκεῖ 1 ἔτος. 'Η τροχιά της εἶναι ἔλλειψη καὶ λέγεται **ἐκλειπτική**. Κατὰ τὴν κίνησή της γύρω ἀπὸ τὸν "Ἥλιο ἡ Γῆ διατηρεῖ πάντοτε τὸν ἄξονά της πλάγιος πρὸς τὸ ἐπίπεδο τῆς ἐκλειπτικῆς.

3. Τὸ ἡμερολόγιο. 'Η Γῆ συμπληρώνει τὴν τροχιά της γύρω ἀπὸ τὸν "Ἥλιο σὲ 365 ἡμέρες, 5 ὥρες, 48' καὶ 46". Ὁ χρόνος αὐτὸς εἶναι ἓνα ἔτος. Στὴν καθημερινή μας ζωὴ τὸ ἔτος λογαριάζεται 365 ἡμέρες. Δὲν λογαριάζονται δηλ. οἱ 5 ὥρες, τὰ 48' καὶ τὰ 46". Ἔτσι, σὲ τέσσερα χρόνια ἔχομε καθυστέρηση περίπου μιὰ ἡμέρα. Τὴν ἡμέρα αὐτὴν τὴν προσθέτομε σὲ κάθε τέταρτο ἔτος, ποὺ λέγεται **δίσεκτο** ἔτος. Δίσεκτα ἔτη εἶναι ἐκεῖνα ποὺ τὰ δύο τελευταῖα τους ψηφία διαιροῦνται διὰ τοῦ 4. Τὸ ἡμερολόγιο αὐτὸ καθορίστηκε τὸ 44 μ.Χ., ὅταν αὐτοκράτορας στὴ Ρώμη ἦταν ὁ 'Ιούλιος Καίσαρας, καὶ γι' αὐτὸ λέγεται **'Ιουλιανὸ 'Ἡμερολόγιο**. Ἐπειδὴ τὸ ρωμαϊκὸ ἔτος ἀρχίζε τὸ μῆνα Μάρτιο, ἢ μιὰ ἐπιπλέον ἡμέρα κάθε δίσεκτου ἔτους προστέθηκε στὸ Φεβρουάριο, ποὺ ἔτσι ἔχει 29 ἡμέρες (ἀντὶ 28). Σὲ κάθε δίσεκτο ἔτος, σύμφωνα μὲ τὸ 'Ιουλιανὸ ἡμερολόγιο, προσθέτομε ἀκριβῶς 24 ὥρες, ἐνῶ κανονικὰ θὰ ἔπρεπε νὰ προσθέσωμε (5 ὥρ. 48' καὶ 46") $\times 4 = 23$ ὥρες 15' καὶ 4". Προσθέτομε δηλ. σὲ κάθε δίσεκτο ἔτος 11' καὶ 16" περισσότερα ἀπὸ τὸ κανονικὸ. Αὐτὰ τὰ λεπτὰ σὲ 400 χρόνια μᾶς κάνουν πε-

Οἱ ἐποχὲς τοῦ ἔτους καὶ οἱ κινήσεις τῆς Γῆς γύρω ἀπὸ τὸν "Ἥλιο.

Πολική ημέρα.

ρίπου 3 ημέρες. Για να διορθωθεί το λάθος πρέπει κάθε 400 χρόνια να αφαιρούμε τρεις ημέρες. Για το λόγο αυτά τα έτη που φανερώνουν αιώνες, αν και τα δύο πρώτα ψηφία τους κάνουν αριθμό που να διαιρείται με το 4, δε λογαριάζονται για δίσεκτα έτη. Έτσι, για παράδειγμα, από το 1600 ως το 2000, το 1600 και το 2000 είναι δίσεκτα έτη, ενώ δεν είναι δίσεκτα το 1700 το 1800 και το 1900 (διότι το 17, το 18, το 19 δεν διαιρούνται με το 4).

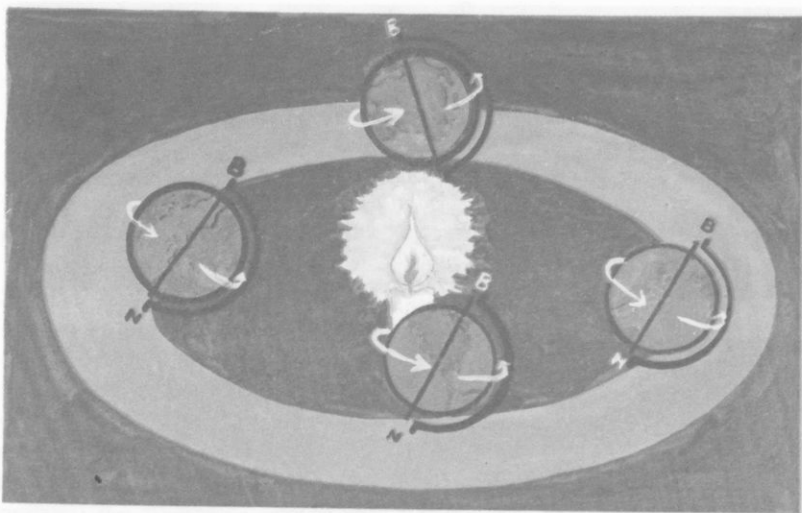
Η διόρθωση αυτή έγινε το 1582 από τον Πάπα Γρηγόριο ΙΓ' και γι' αυτό το ημερολόγιο λέγεται **Γρηγοριανό** ημερολόγιο.

Η Ελλάδα άκολουθει το Γρηγοριανό ημερολόγιο από το 1923, ενώ η ελληνική Έκκλησία το δέχτηκε το 1924.

4. Οί εποχές του έτους.

Πείραμα

Να χαράξετε μια έλλειπτική περιφέρεια και στο κέντρο της

να τοποθετήσετε ένα κερι ή ένα λαμπτήρα.

Νά τοποθετήσετε μιá υδρόγειο σφαίρα, πού νά στηρίζεται στην έλλειπτική περιφέρεια και ό άξονάς της νά είναι πλάγιος πρὸς τὸ επίπεδο τῆς έκλειπτικῆς. Ἄφου ανάψετε τὸ λαμπτήρα, νά περιφέρετε ἀργά τὴν υδρόγειο σφαίρα μὲ τέτοιο τρόπο, πού νά στηρίζεται στὴν περιφέρεια τῆς έκλειπτικῆς καὶ ταυτόχρονα νά τὴν κάνετε νά γυρίζη γύρω ἀπὸ τὸν ἀξονά της.

Τί παρατηρεῖτε; Νά ξανακάνετε τὸ πείραμα, ἀλλὰ ό ἀξονας τῆς υδρογείου σφαίρας νά είναι τώρα κάθετος πρὸς τὸ επίπεδο τῆς έκλειπτικῆς. Τί παρατηρεῖτε;

Τὸ πείραμα αὐτὸ μᾶς βοηθεῖ νά καταλάβωμε γιατί δὲν ἔχομε πάντοτε ἴση διάρκεια ἡμέρας καὶ νύχτας καὶ γιατί ἔχομε τὶς τέσσερις εποχὲς τοῦ ἔτους.

Ἄν ό ἀξονας τῆς Γῆς ἦταν κάθετος πρὸς τὸ επίπεδο τῆς έκλειπτικῆς, τότε οἱ ἀκτίνες τοῦ Ἡλίου, ὅπως εἶδαμε καὶ στὸ πείραμα, θά ἔπεφταν κάθετα στὸν Ἰσημερινὸ καὶ ὅλο τὸ ἔτος ἡ διάρκεια ἡμέρας καὶ νύχτας θά ἦταν ἴση. Ὁ ἀξονας ὅμως τῆς Γῆς, κατὰ τὴν κίνησή του γύρω ἀπὸ τὸν Ἡλιο, ἔχει πλάγια διεύθυνση πρὸς τὸ επίπεδο τῆς

έκλειπτικῆς καί, ὅπως καταλαβαίνομε ἀπὸ τὸ πείραμά μας, ἡ διάρκεια τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νύχτας εἶναι ἄνιση, ἐκτὸς ἀπὸ δυὸ μόνο ἡμερομηνίες τὸ χρόνο.

Ἐπίσης κατὰ τὴν περιφορά τῆς γύρω ἀπὸ τὸν ἥλιο ἢ Γῆ πότε ἔχει γυρισμένο τὸ βόρειο ἡμισφαίριό τῆς κατὰ τὸ μέρος του καὶ πότε τὸ νότιο. Ὅταν ἔχη γυρισμένο κατὰ τὸν ἥλιο τὸ βόρειο ἡμισφαίριο, τότε οἱ ἀκτίνες του πέφτουν περισσότερο κάθετα σ' αὐτὸ καὶ τὸ θερμαίνουν περισσότερο, ἐνῶ στὸ νότιο πέφτουν πολὺ πλάγια καὶ τὸ θερμαίνουν λιγότερο καὶ ἀντίθετα. Ἐπομένως ὅλοι οἱ τόποι τῆς Γῆς δὲ θερμαίνονται ταυτόχρονα στὸν ἴδιο βαθμὸ, γιατί σ' ἄλλους οἱ ἀκτίνες τοῦ ἥλιου πέφτουν κάθετα ἢ σχεδὸν κάθετα καὶ σ' ἄλλους πλάγια ἢ πολὺ πλάγια.

Στὶς 21 Μαρτίου οἱ ἀκτίνες τοῦ ἥλιου πέφτουν κάθετα στὸν Ἰσημερινὸ καὶ φτάνουν ὡς τοὺς δυὸ πόλους τῆς Γῆς. Στὸ βόρειο ἡμισφαίριο ἀρχίζει ἡ ἀνοιξη καὶ στὸ νότιο τὸ φθινόπωρο. Τὴν ἡμέρα αὐτὴ ἢ ἡμέρα καὶ ἡ νύχτα ἔχουν ἴση διάρκεια (ἀπὸ 12 ὥρες). Ἔχομε τὴν **ἐαρινὴ ἰσημερία**.

Στὶς 22 Ἰουνίου ὁ ἥλιος βρίσκεται ἐπάνω ἀπὸ τὸν τροπικὸ τοῦ Καρκίνου (**θερινὸ ἡλιοστάσιο**). Στὸ βόρειο ἡμισφαίριο ἀρχίζει τὸ καλοκαίρι (μεγαλύτερη ἡμέρα τοῦ ἔτους) καὶ στὸ νότιο ἡμισφαίριο ὁ χειμῶνας. Στὸ Β. πόλο ὁ ἥλιος φαίνεται ὅλο τὸ εἰκοσιτετράωρο καὶ ἔχομε τὴν πολικὴ ἡμέρα, ἐνῶ στὸ Ν. Πόλο τὴν πολικὴ νύχτα.

Ἀπὸ τὴ θέσι τοῦ θερινοῦ ἡλιοστασίου κι ἔπειτα ὁ ἥλιος ἀρχίζει, φαινομενικά, βέβαια, νὰ κινεῖται πρὸς τὸ Νότο καὶ στὶς 23 Σεπτεμβρίου βρίσκεται ἐπάνω ἀπὸ τὸν Ἰσημερινὸ, τότε ἔχομε καὶ πάλι ἴση διάρκεια ἡμέρας καὶ νύχτας, **τὴ φθινοπωρινὴ ἰσημερία**. Μὲ τὴ φθινοπωρινὴ ἰσημερία στὸ βόρειο ἡμισφαίριο ἀρχίζει τὸ φθινόπωρο καὶ στὸ νότιο ἡ ἀνοιξη.

Στὶς 22 Δεκεμβρίου ὁ ἥλιος βρίσκεται πάνω ἀπὸ τὸν τροπικὸ τοῦ Αἰγόκερω (**χειμερινὸ ἡλιοστάσιο**). Ἔχομε τὴ μεγαλύτερη νύχτα τοῦ ἔτους. Στὸ βόρειο ἡμισφαίριο ἀρχίζει ὁ χειμῶνας καὶ στὸ νότιο τὸ καλοκαίρι. Στὸ Ν. πόλο ὁ ἥλιος τώρα λάμπει ὅλο τὸ εἰκοσιτετράωρο καὶ ἔχομε τὴν πολικὴ ἡμέρα. Ἡ πολικὴ ἡμέρα στὸ Ν. Πόλο διαρκεῖ 6 μῆνες, ἀπὸ τὴ φθινοπωρινὴ ὡς τὴν ἐαρινὴ ἰσημερία, ἐνῶ στὸ Β. Πόλο γιὰ τοὺς 6 αὐτοὺς μῆνες ἔχομε τὴν πολικὴ νύχτα.

Ἀπὸ τὸ χειμερινὸ ἡλιοστάσιο κι ἔπειτα ὁ ἥλιος μετακινεῖται, φαινομενικά, πρὸς τὸ Βορρᾶ κι ὑστέρ' ἀπὸ τρεῖς μῆνες θρῖσκεται καὶ πάλι πάνω ἀπ' τὸν Ἰσημερινὸ (ἐαρινὴ ἰσημερία). Ἔτσι ὁλοκληρώνεται ὁ κύκλος τοῦ ἔτους.

Νὰ μάθης τίς ἔννοιες :

Ἐαρινή, φθινοπωρινή ἰσημερία, θερινό, χειμερινό ἡλιοστάσιο, πολική ἡμέρα, πολική νύχτα.

Νὰ σκεφτῆς καί ν' ἀπαντήσης :

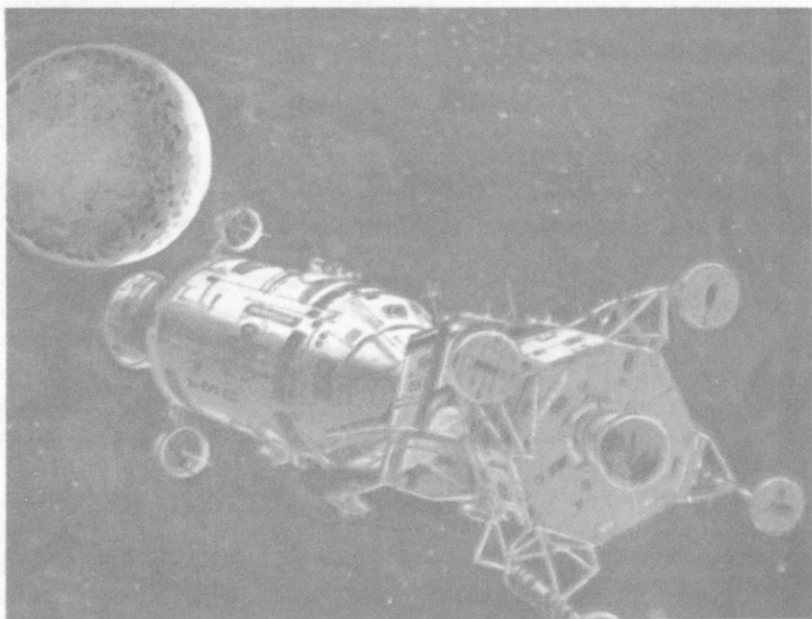
1. Σὲ τί εἶναι καλύτερο τὸ Γρηγοριανὸ ἀπὸ τὸ Ἰουλιανὸ

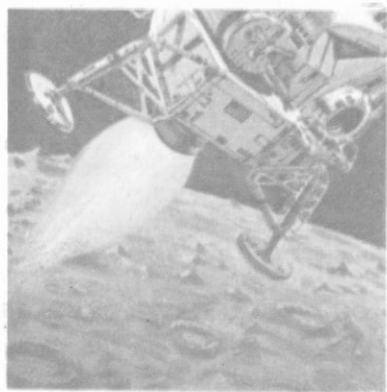
Ἡμερολόγιο.

2. Πότε καί γιατί ἔχομε ἰσημερία.
3. Γιατί δὲν ἔχουν οἱ ἡμέρες ὅλο τὸ χρόνο τὴν ἴδια διάρκεια.
4. Πῶς ἐξηγεῖται τὸ ὅτι ἔχομε τίς τέσσερις ἐποχές τοῦ ἔτους.

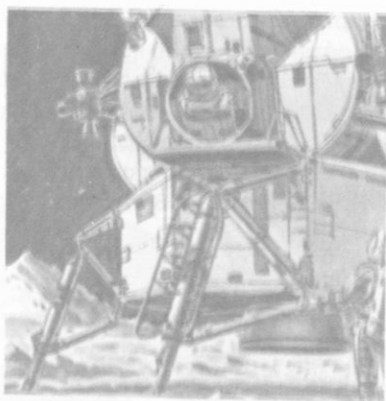
Ἡ ΣΕΛΗΝΗ (τὸ φεγγάρι)

Προσελήνωση διαστημοπλοίου.

Προσελήνωση διαστημοπλοίου.

Προσελήνωση διαστημοπλοίου.

Έρωτήσεις

1. Έχετε παρατηρήσει τα σχήματα, που παίρνει η Σελήνη στον ουράνιο θόλο;
2. Τι ξέρετε για την προσεδάφιση ανθρώπου στη Σελήνη;
3. Τι παρατήρησαν οι άστροναύτες, όταν βρέθηκαν σ' αυτό;

1. 'Η Σελήνη είναι ένα ουράνιο σώμα. 'Απ' όλα τα ουράνια σώματα ή Σελήνη είναι το πιο κοντινό στη Γη. 'Απέχει από τη Γη 384.000 χιλιόμετρα περίπου. 'Η απόσταση αυτή είναι πολύ μικρή, αν τη συγκρίνουμε με την απόσταση των άλλων ουρανίων σωμάτων από τη Γη και με τις τεράστιες αποστάσεις του σύμπαντος.

Μέχρι το 1969 θ,τι ξέραμε για τη Σελήνη, το είχαμε πληροφορηθί από παρατηρήσεις, που είχαν κάνει οι άστροναύτες κατά την περιφορά τους γύρω από τη Γη ή από φωτογραφίες, που είχαν πάρει οι τεχνητοί δορυφόροι. Το 1969 πάτησε το πόδι του στη Σελήνη ο πρώτος άνθρωπος και για πρώτη φορά τη γνώρισε από κοντά. 'Από εκεί έβλεπαν τη Γη, οι άστροναύτες, όπως βλέπομε έμεις από τη Γη τη Σελήνη!

'Η Σελήνη μοιάζει σε τρία σημεία με τη Γη: "Έχει το ίδιο σχήμα, δέν έχει, όπως και ή Γη, δικό της φώς (φαίνεται φωτεινή, γιατί ανακλά το φώς που δέχεται από τον "Ήλιο) και ό στερεός φλοιός της αποτελείται από τα ίδια περίπου ύλικά, από τα όποια αποτελείται και ό

στερεός φλοιός της Γῆς. Σὲ ὄγκο ὅμως ἡ Σελήνη εἶναι 50 φορές μικρότερη ἀπὸ τὴ Γῆ καὶ ἡ ἐπιφάνειά της εἶναι μόνο 37.740.000 τετραγ. χιλμ. Ἄκόμα, δὲν ἔχει γύρω της ἀτμόσφαιρα οὔτε θάλασσες πάνω στὸ στερεὸ φλοιὸ της. Ἄφου λοιπὸν στὴ Σελήνη δὲν ὑπάρχει νερὸ καὶ ἀέρας, δὲν ὑπάρχει καὶ ζωὴ.

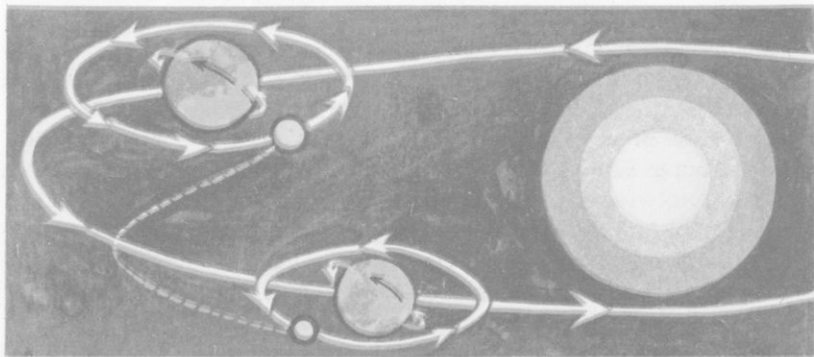
Ἡ ἐπιφάνειά της σκεπάζεται ἀπὸ σκόνη καὶ εἶναι ἀνώμαλη. Ὑπάρχουν πολλὰ βουνὰ καὶ χαράδρες, ποὺ μοιάζουν μὲ κρατῆρες ἠφαιστειῶν.

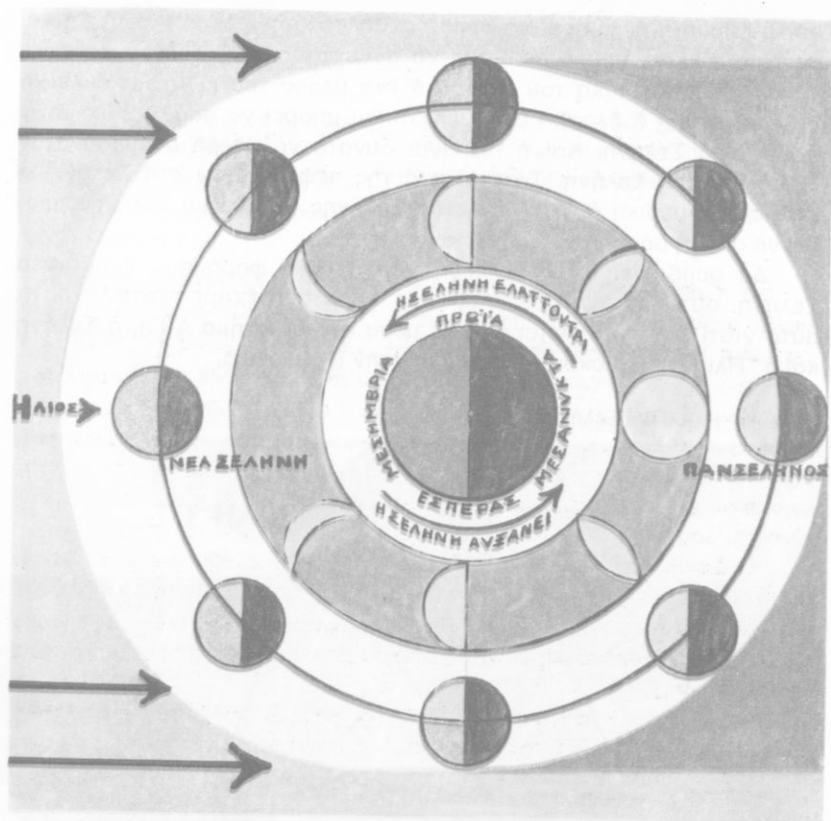
2. Οἱ κινήσεις τῆς Σελήνης. Κάθε φορὰ ποὺ συμπληρώνει μιὰ περιφορὰ γύρω ἀπὸ τὴ Γῆ, ἡ **Σελήνη βρίσκεται γιὰ μιὰ ἐβδομάδα ἀνάμεσα στὴ Γῆ καὶ τὸν ἥλιο**. Στὸ διάστημα αὐτὸ ἔχει γυρισμένο κατὰ τὴ Γῆ τὸ σκοτεινὸ της ἡμισφαίριο κι ἔτσι δὲ φαίνεται στὸν οὐρανό. Ἔχομε τότε, ὅπως λέμε, **νέα Σελήνη**. Στις πρώτες ἡμέρες μετὰ τὴ «νέα Σελήνη» βλέπομε τὴ Σελήνη στὸν οὐρανὸ σὰν ἓνα φωτεινὸ **μηνίσκο**. (ἓνα τόξο λεπτὸ στὴς ἄκρες καὶ παχύτερο στὴ μέση). Ὁ μηνίσκος γίνεται ἔπειτ' ἀπὸ 7 ἡμέρες καὶ 9 ὥρες ἓνα φωτεινὸ ἡμικύκλιο καὶ μεσουρανεῖ, ὅταν ὁ ἥλιος βασιλεῦη (**πρῶτο τέταρτο**).

Ἡ Σελήνη ἀνατέλλει καὶ δύει (βασιλεύει) κάθε ἡμέρα 50 λεπτὰ ἀργότερα ἀπὸ τὴν προηγούμενη. Ἔτσι, μετὰ ἀπὸ 7 ἡμέρες καὶ 9 ὥρες ἀνατέλλει, ὅταν ὁ ἥλιος δύη. Τώρα ὅμως φαίνεται σὰν φωτεινὸς δίσκος, γιατί ἔχει γυρισμένο κατὰ τὴ Γῆ ὁλόκληρο τὸ φωτεινὸ του ἡμισφαίριο (**πανσέληνος**).

Ὅταν ἔχωμε πανσέληνο, ἡ **Γῆ βρίσκεται ἀνάμεσα στὸν ἥλιο καὶ στὴ Σελήνη**. Ἄφου περάσουν ἄλλες 7 ἡμέρες ἀπὸ τὴν πανσέληνο,

Οἱ κινήσεις τῆς Σελήνης.

Φάση τής Σελήνης.

ή Σελήνη θγαίνει στόν όρίζοντα τά μεσάνυχτα και φαίνεται πάλι σά φωτεινό ήμικύκλιο. Έχομε τώρα τó **τελευταίο τέταρτο**.

Άπό τή φάση αúτ ή κι ύστερα ή Σελήνη γίνεται και πάλι προοδευτικά μηνίσκος ώσπου δέ φαίνεται πιά στόν ούρανό. Έχομε πάλι νέα Σελήνη.

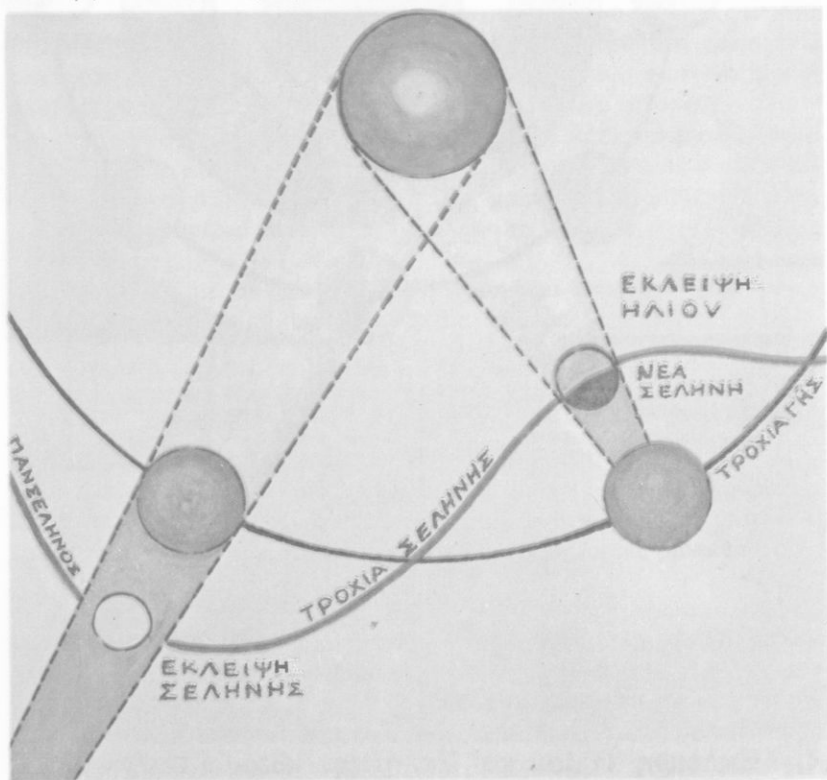
Οί μεταβολές αúτες τής μορφής τής Σελήνης λέγονται **φάσεις τής Σελήνης** και συμπληρώνονται σέ 29 ήμέρες και 13 ώρες (**σεληνιακός μήνας**). Στό διάστημα αúτό ή Σελήνη έχει συμπληρώσει μιá όλόκληρη περιφορά γύρω από τή Γη.

4. Έκλειψη Ήλιου και Σελήνης. Καθώς ή Σελήνη γυρίζει

γύρω από τη Γῆ, μπορεί να βρεθῆ ανάμεσα στον ἥλιο καὶ τὴ Γῆ καὶ σὲ τέτοια θέση, πού ἡ σκιά της νὰ συναντήσῃ τὴ Γῆ. Τότε φαίνεται νὰ σκεπάζῃ τὸ δίσκο τοῦ ἥλιου ἢ ἓνα μέρος του καὶ ἔχομε **ἔκλειψη Ἑλίου**, μερική ἢ ὀλική. Ἐκλειψη Ἑλίου μπορεί νὰ συμβῆ μόνο ὅταν ἔχομε νέα Σελήνη. Καὶ ἡ Γῆ εἶναι δυνατό νὰ βρεθῆ ανάμεσα στον ἥλιο καὶ στὴ Σελήνη. Τότε ἡ σκιά της πέφτει πάνω στὴ Σελήνη καὶ ἔτσι ἔχομε μερική ἢ ὀλική **ἔκλειψη Σελήνης**. Ἐκλειψη Σελήνης μπορεί νὰ συμβῆ μόνο ὅταν ἔχομε πανσέληνο.

Δὲ συμβαίνει ὅμως ἔκλειψη Ἑλίου κάθε φορὰ πού ἔχομε νέα Σελήνη, οὔτε ἔκλειψη Σελήνης κάθε φορὰ πού ἔχομε πανσέληνο. Κι αὐτὸ γιατί κατὰ τίς κινήσεις τους μέσα στὸ διάστημα ἡ Γῆ, ἡ Σελήνη καὶ ὁ ἥλιος δὲ βρίσκονται συνήθως στὴν ἴδια εὐθεία.

Ἐκλειψη Ἑλίου καὶ Σελήνης.

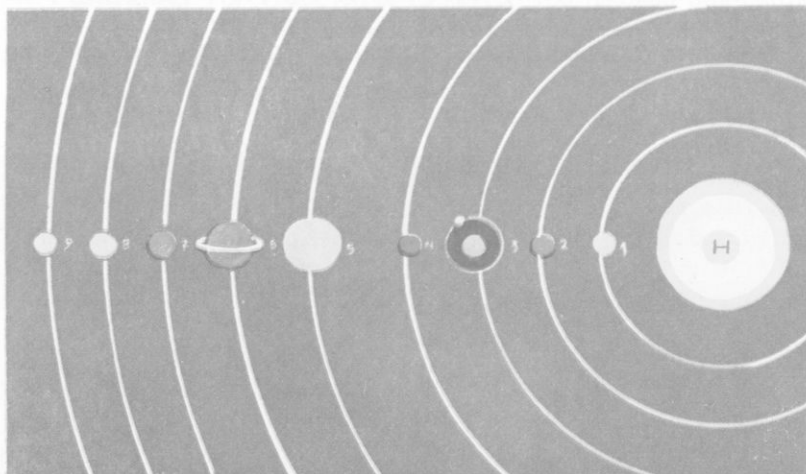

Θά καταλάβης καλύτερα τις έννοιες του μαθήματος, αν απαντήσεις σωστά στις ερωτήσεις:

1. Γιατί δεν μπορεί να υπάρχει ζωή στη Σελήνη; μόνο όταν έχουμε νέα Σελήνη και έκλειψη Σελήνης
2. Γιατί η Σελήνη έχει πάντοτε το ίδιο ημισφαίριο γυρισμένο κατά τη Γῆ; μόνο όταν έχουμε πανσέληνο;
3. "Αν η Σελήνη ἔχη νύχτα και ἡμέρα, πόσο διαρκεῖ τὸ ἡμερονύχτιο; 5. "Αν κοντά στοὺς ἀστροναῦτες, ποὺ μπορεῖ νὰ βρεθοῦν πάνω στη Σελήνη ἐκραγῆ μιὰ θόμβα, θά ἀκούσουν τὸν κρότο της;
4. Γιατί ἔχουμε ἐκλειψη Ἡλίου;

ΤΟ ΗΛΙΑΚΟ ΜΑΣ ΣΥΣΤΗΜΑ

Παρασταση τοῦ Ἡλιακοῦ συστήματος μαζί μὲ τοὺς Πλανῆτες καὶ τοὺς δορυφόρους. 1. Ἐρμῆς 2. Ἀφροδίτη 3. Γῆ 4. Ἄρης 5. Ζεὺς 6. Κρόνος 7. Οὐρανὸς 8. Ποσειδῶνας 9. Πλούτωνας.

1. Ὁ Ἡλιος Ὁ Ἡλιος εἶναι μιὰ τεράστια σφαῖρα. Εἶναι τόσο μεγάλος, ποὺ ἂν θέλαμε νὰ κάνουμε ἕναν Ἡλιο, θά χρειαζόταν νὰ πά-

ρωμε τη Γη 1.300.000 φορές! 'Ο "Ήλιος βρίσκεται σε διάπυρη κατάσταση κι επειδή έχει μεγάλη θερμοκρασία και μέγεθος στέλνει προς όλες τις κατευθύνσεις φως και τεράστια ποσότητα θερμότητας. Για τόν άνθρωπο ό "Ήλιος είναι τὸ σπουδαιότερο οὐράνιο σῶμα, γιατί χωρίς τὸ φῶς και τὴ θερμότητά του δὲ θὰ ὑπῆρχε ζωὴ πάνω στη Γῆ.

'Από τὴ Γῆ ἀπέχει ὁ "Ήλιος 150 ἑκατομμύρια χιλιόμετρα! Για νὰ μετροῦμε τίς ἀποστάσεις στοῦ διάστημα, ἐπειδὴ εἶναι τεράστιες, παίρνομε σὰν μονάδα μετρήσεως τὴν ταχύτητα τοῦ φωτός, ποὺ εἶναι 300.000 χιλιόμετρα στοῦ δευτερόλεπτο. "Ἐτσι, ὁ "Ήλιος ἀπέχει ἀπὸ τὴ Γῆ 500" φωτός, (8' και 20") γιατί τόσο χρόνο χρειάζεται τὸ φῶς του, γιὰ νὰ φτάση στη Γῆ. Καὶ νὰ σκεφτῆ κανένας πῶς ὑπάρχουν οὐράνια σῶματα, ποὺ ἀπέχουν ἀπὸ τὴ Γῆ ἑκατομμύρια ἔτη φωτός!

2. 'Ο "Ήλιος εἶναι τὸ κέντρο τοῦ ἡλιακοῦ μας συστήματος.

'Ο "Ήλιος κινεῖται γύρω ἀπὸ τὸν ἄξονά του, δὲν κινεῖται ὅμως γύρω ἀπὸ ἄλλα οὐράνια σῶματα. "Ἐλκει τὴ Γῆ και ἄλλα οὐράνια σῶματα και τὰ ἀναγκάζει νὰ γυρίζουν συνεχῶς γύρω του σὲ ἐκλειπτικές τροχιές, γιατί ἔχει τεράστια μάζα.

Γύρω ἀπὸ τὸν "Ήλιο, ἐκτὸς ἀπὸ τὴ Γῆ, γυρίζουν σὲ τεράστιες ἐκλειπτικές τροχιές 8 ἀκόμα οὐράνια σῶματα. Αὐτὰ εἶναι: 'Ο 'Ερμῆς, ἡ 'Αφροδίτη, ὁ "Ἄρης, ὁ Ζεὺς, ὁ Κρόνος, ὁ Οὐρανός, ὁ Ποσειδῶνας και ὁ Πλούτωνας.

Τὰ οὐράνια αὐτὰ σῶματα λέγονται **πλανῆτες** (ἐπειδὴ πλανιοῦνται γύρω ἀπὸ τὸν "Ήλιο). Καὶ ἡ Γῆ εἶναι ἕνας πλανῆτης. Οἱ πλανῆτες δὲν ἔχουν δικό τους φῶς, ἀλλὰ ἀνακλοῦν τὸ φῶς, ποὺ παίρνουν ἀπὸ τὸν "Ήλιο, και γι' αὐτὸ φαίνονται φωτεινοί. Κάθε πλανῆτης κινεῖται σὲ τροχιά ἐλλειπτική ποὺ στοῦ κέντρο της εἶναι ὁ "Ήλιος. Οἱ πλανῆτες και ὁ "Ήλιος κάνουν τὸ **ἡλιακό μας σύστημα**. Τὸ κέντρο τοῦ ἡλιακοῦ συστήματος εἶναι ὁ "Ήλιος.

3. Δορυφόροι - Κομήτες - Διάττοντες.

Στὸ ἡλιακό μας σύστημα ἀνήκουν ἀκόμα οἱ δορυφόροι, οἱ κομήτες και οἱ διάττοντες.

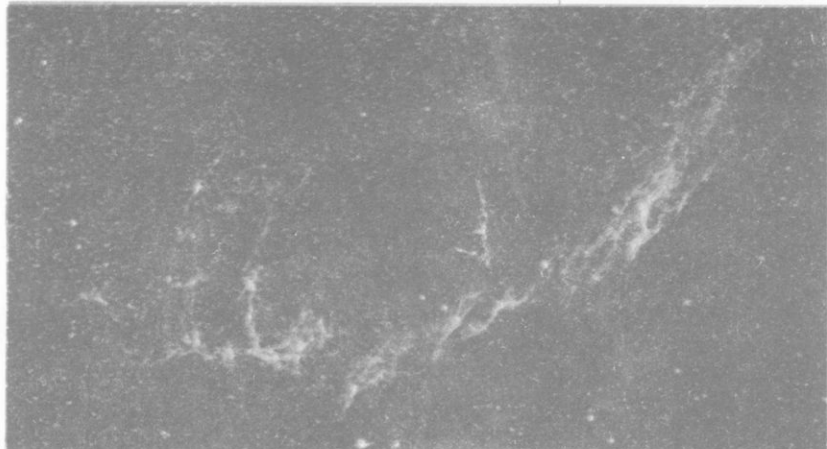
Γύρω ἀπὸ μερικοὺς πλανῆτες κινοῦνται και ἄλλα μικρότερα οὐράνια σῶματα, **οἱ δορυφόροι**. Δορυφόρος τῆς Γῆς εἶναι ἡ Σελήνη. Οἱ δορυφόροι γυρίζουν γύρω ἀπὸ τὸν ἄξονά τους, κινοῦνται γύρω ἀπὸ τὸν πλανῆτη, στὸν ὁποῖο ἀνήκουν, και τὸν ἀκολουθοῦν στὴν περιφορὰ του γύρω ἀπὸ τὸν "Ήλιο. Μερικοὶ πλανῆτες ἔχουν δύο ἢ και περισσότερους δορυφόρους (ὁ Ζεὺς ἔχει 11).

Οἱ **κομήτες** εἶναι μικρὰ οὐράνια σῶματα, ποὺ ἐμφανίζονται στὸν

οὐρανὸ μὲ περίεργη μορφή καὶ σὲ ἀραιὰ χρονικὰ διαστήματα. Κινου-
ται γύρω ἀπὸ τὸν ἥλιο σὲ μεγάλες ἐκλειπτικὲς τροχιᾶς καὶ ὅταν τὸν
πλησιάσουν, ἓνα μέρος τους, ἀπὸ τὴ μεγάλη θερμότητα τοῦ ἥλιου,
ἐξαερώνεται κι ἔτσι τὰ ἀέρια σχηματίζουν μεγάλη φωτεινὴ οὐρά.
Περίφημος εἶναι ὁ κομήτης τοῦ Χάλεϋ, ποὺ φάνηκε στὸν οὐρανὸ τὸ
1910 καὶ προξένησε, ἐπειδὴ εἶχε μεγάλη λαμπρότητα καὶ μακριὰ
οὐρά, μεγάλη ἐντύπωση καὶ φόβο στοὺς ἀνθρώπους. Κομήτης τοῦ
Χάλεϋ ἐμφανίζεται κάθε 74 χρόνια περίπου. Τὸ 1974 ἐμφανίστηκε ὁ
κομήτης Κόχουτεκ.

Τὸ καλοκαίρι καὶ συνήθως κατὰ τὸ Βορρᾶ βλέπομε στὸν οὐρανὸ
φωτεινὲς γραμμές, ποὺ διαγράφουν τόξο κι ἐξαφανίζονται γρήγορα.
Εἶναι οἱ **διάττοντες** ἀστέρες. Οἱ διάττοντες εἶναι μικρὰ οὐράνια σώ-
ματα, ποὺ κινουῦνται στὸν οὐρανὸ καὶ εἶναι κομμάτια ἀπὸ κομήτες
ποὺ διαλύθηκαν. "Ὅταν πλησιάσουν τὴ Γῆ καὶ μποῦν μὲ μεγάλη τα-
χύτητα στὴν ἀτμόσφαιρά της ἀπὸ τὴν τριτὴ θερμαίνονται, λιώνουν
κι ἐξαερώνονται. "Αν εἶναι μεγάλοι, τὰ ὑπολείμματά τους πέφτουν
στὴ Γῆ καὶ λέγονται **μετεωρίτες**.

4. Γαλαξίες. Ὁ ἥλιος εἶναι τὸ κέντρο τοῦ ἡλιακοῦ μας συστή-
ματος, ὄχι ὅμως καὶ τὸ κέντρο τοῦ σύμπαντος. Στὸ σύμπαν ὑπάρ-
χουν ἀκόμη δισεκατομμύρια οὐράνια σώματα, ὅπως ὁ ἥλιος, ποὺ
βρίσκονται σὲ ἀσύλληπτες ἀποστάσεις ἀπὸ μᾶς. Τοὺς ἀστέρες αὐτοὺς
Γαλαξίας.

τούς λέμε **άπλανείς**, γιατί, έτσι όπως βρίσκονται σε τεράστια απόσταση από μᾶς, φαίνονται πῶς δὲν κινούνται. Οἱ άπλανείς άστέρες ἔχουν δικό τους φῶς, γιατί βρίσκονται σε διάπυρη κατάσταση. Οἱ περισσότεροι ἔχουν τὸ μέγεθος τοῦ δικοῦ μας Ἡλίου, υπάρχουν ὅμως καὶ ἄλλοι πολὺ μεγαλύτεροι ἀπ' αὐτὸν (Λαμπαδίας κ.ά.)

Οἱ άπλανείς άστέρες φαίνονται στὸν οὐρανό, γιατί εἶναι λαμπρότεροι ἀπὸ τὰ ἄλλα άστέρια καὶ δὲν ἀλλάζουν θέση. Τὰ άστέρια τῆς Μ. Ἄρκτου εἶναι λ.χ. άπλανείς άστέρες. Ὁ πλησιέστερος σ' ἡμᾶς άπλανῆς άστέρας ἀπέχει ἀπὸ τῆ Γῆ 43 δισεκατομμύρια χιλιόμετρα!

Ὁ Ἡλιος, οἱ πλανῆτες τοῦ ἡλιακοῦ μας συστήματος καὶ οἱ άπλανείς άστέρες ἀνήκουν στὸ σύστημα τῶν άστέρων τοῦ **Γαλαξία**. Ὁ Γαλαξίας ἀποτελεῖται ἀπὸ δισεκατομμύρια άστέρες καὶ φαίνεται τῆ νύχτα στὸν οὐρανό σὰν φωτεινὴ ἀργυροκέντητη ζώνη.

Ὁ δικός μας Γαλαξίας δὲν εἶναι ὁ μοναδικός στὸ σύμπαν. Οἱ άστρονόμοι ἔχουν ἀνακαλύψει 10.000 περίπου Γαλαξίες!

Τὸ σύμπαν λοιπὸν εἶναι ἄπειρο, असύλληπτο γιὰ τὸ νοῦ κι άπλησίαστο γιὰ τὸν ἄνθρωπο. Αὐτὸ τὸ σύμπαν μὲ τῆ μυστηριακὴ ἀπεραντοσύνη του δείχνει τὸ μεγαλεῖο τῆς Δημιουργίας!

Νὰ σκεφτῆς καὶ ν' ἀπαντήσης :

1. Ποιοὶ εἶναι οἱ πλανῆτες τοῦ ἡλιακοῦ μας συστήματος.	τες ἀπὸ τοὺς άπλανεῖς άστέρες.
2. Γιατί ἡ Γῆ καὶ οἱ πλανῆτες κινουῦνται γύρω ἀπὸ τὸν Ἡλιο.	4. Γιατί οἱ δορυφόροι εἶναι πάντοτε μικρότεροι ἀπὸ τὸν πλανῆτη, γύρω ἀπ' τὸν ὁποῖο γυρίζουν.
3. Σὲ τί διαφέρουν οἱ πλανῆτες ἀπὸ τοὺς άπλανεῖς άστέρες.	

Ἀνακεφαλαίωση

Ἡ εἰκόνα τοῦ σύμπαντος :

Ἡ Γῆ ἔχει σχῆμα σφαιρικό. Σὲ 24 ὥρες κινεῖται γύρω ἀπὸ τὸν ἄξονά της καὶ σ' ἓνα ἔτος γύρω ἀπὸ τὸν Ἡλιο.

Ἡ Σελήνη εἶναι δορυφόρος τῆς Γῆς. Κινεῖται σὲ 29 ἡμέρες καὶ 13 ὥρες γύρω ἀπὸ τὸν ἄξονά της καὶ στὸν ἴδιο χρόνο γύρω

από τη Γῆ. Ἡ Σελήνη συνοδεύει τὴ Γῆ στὴν περίφορὰ τῆς γύρω ἀπὸ τὸν ἥλιο.

Γύρω ἀπὸ τὸν ἥλιο κινοῦνται σὲ ἑλλειπτικὲς τροχιὰς 9 πλανῆτες. Ὁ ἥλιος, οἱ πλανῆτες, οἱ δορυφόροι, οἱ κομήτες καὶ οἱ διάττοντες ἀποτελοῦν τὸ ἡλιακὸ μας σύστημα. Κέντρο τοῦ ἡλιακοῦ συστήματος εἶναι ὁ ἥλιος.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἥλιο, ὑπάρχουν δισεκατομμύρια ἀπλανεῖς ἀστέρες. Οἱ ἀπλανεῖς ἀστέρες εἶναι ἥλιοι τοῦ σύμπαντος καὶ σχηματίζουν τὸ Γαλαξία.

Ὁ δίκος μας Γαλαξίας εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς πολλοὺς Γαλαξίες τοῦ σύμπαντος!

Τὸ σύμπαν εἶναι ἄπειρο, δηλ. χωρὶς ἀρχὴ καὶ τέλος!

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

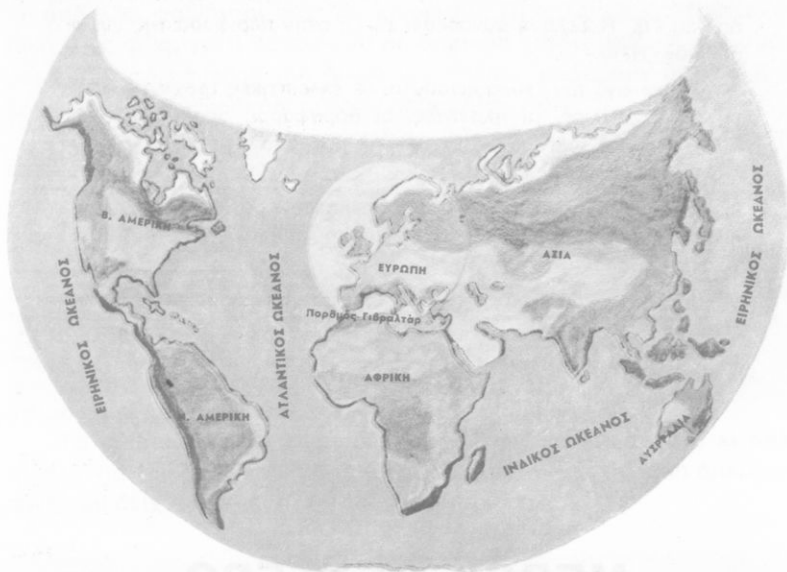
ΦΥΣΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Η ΕΥΡΩΠΗ

ΓΕΝΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Ἔργασίες

1. Νὰ βρῆτε στὴν ὑδρόγειο σφαῖρα: α) σὲ ποῖο ἡμισφαῖριο καὶ σὲ ποιά ζώνη τῆς Γῆς βρίσκεται ἡ Εὐρώπη.
- β) τὴ θέση τῆς Εὐρώπης σὲ σχέση μὲ τις ἄλλες ἡπείρους.
2. Νὰ δείξετε στὸ χάρτη: α) πῶς γίνεται ὁ φυσικὸς διαχωρισμὸς τῆς Εὐρώπης ἀπὸ τις ἄλλες ἡπείρους.
- β) Νὰ παρατηρήσετε τὴ μορφή τοῦ ἐδάφους τῆς Εὐρώπης καὶ νὰ βρῆτε τὰ σπουδαιότερα γεωγραφικὰ στοιχεῖα (χερσονήσους, θάλασσες, βουνά, πεδιάδες, ποτάμια κλπ.).

‘Η θέση της Εύρώπης στην ‘Υφήλιο.

1. Θέση και σύνορα της Εύρώπης. ‘Η Εύρώπη βρίσκεται στο βόρειο ημισφαίριο της Γης πρὸς τὰ δυτικά της ‘Ασίας. ‘Αποτελεῖ φυσική συνέχεια της ἡπείρου αὐτῆς. (Παλιότερα Εύρώπη και ‘Ασία ὀνομάζονταν μαζί **Εὐρασία**). Εἶναι ὅμως ξεχωριστὴ ἡπειρος, γιατί διαφέρει ἀπὸ τὴν ‘Ασία στὰ φυσικὰ χαρακτηριστικά, στοὺς κατοίκους καὶ τὸν πολιτισμὸ τους.

Στὰ νότια χωρίζει τὴν Εύρώπη ἀπ’ τὴν ‘Αφρική ἡ **Μεσόγειος Θάλασσα** καὶ στὰ δυτικά ὁ **‘Ατλαντικὸς ‘Ωκεανὸς** ἀπ’ τὴν **‘Αμερική**. Στὰ βόρεια βρέχεται ἀπὸ τὸ **Β. παγωμένο ‘Ωκεανό**. Τὰ σύνορά της μὲ τὴν ‘Ασία εἶναι τὰ **Οὐράλια ὄρη**, ὁ **Οὐράλης ποταμὸς**, ὁ **Καύκασος**, ἡ **Κασπία θάλασσα**, ὁ **Εὐξείνιος πόντος**, ὁ **Βόσπορος**, ἡ **Προποντιδα** καὶ ὁ **‘Ελλήσποντος**.

‘Η Εύρώπη ἔχει **ἔκταση** 10.500.000 τετ. χλμ. Εἶναι δηλ. μικρότερη ἀπὸ τὴν ‘Ασία, τὴν ‘Αμερική καὶ τὴν ‘Αφρική, ἀλλὰ μεγαλύτερη ἀπὸ τὴν ‘Ωκεανία.

2. Γεωφυσικὴ ἐξέταση. “Ὅπως βλέπομε στὸ χάρτη, ἡ Εύρώπη

παρουσιάζει, περισσότερο από κάθε άλλη ήπειρο, πλούσιο θαλάσσιο διαμελισμό, δηλ. έχει δαντελωτές άκτες, πολλούς κόλπους, χερσονήσους, νησιά και πορθμούς.

Στό νότιο τμήμα της Εύρώπης και στη Μεσόγειο θάλασσα σχηματίζονται τρεις μεγάλες χερσόνησοι: η **Ίθρηκή**, που χωρίζεται από την Άφρική με τον πορθμό του **Γιβραλτάρ**, η **Ίταλική** και η **Βαλκανική** χερσόνησος. Στη Μεσόγειο θάλασσα υπάρχουν μεγάλα νησιά, όπως είναι η **Σικελία**, η **Σαρδηνία**, η **Κορσική**, οι **Βαλεαρίδες**, η **Κρήτη**, που είναι και το νοτιότερο τμήμα της Εύρώπης, καθώς και πολυάριθμα μικρά.

Στά δυτικά ο πορθμός του Γιβραλτάρ κάνει να συγκοινωνή η Μεσόγειος Θάλασσα με τον Άτλαντικό Όκεανό και στα βορειοανατολικά τα Δαρδανέλλια, η Προποντίδα κι ο Βόσπορος με τον Εύξεινο Πόντο. Στόν Εύξεινο Πόντο σχηματίζεται η **Άζοφική θάλασσα** και η χερσόνησος της **Κριμαίας**.

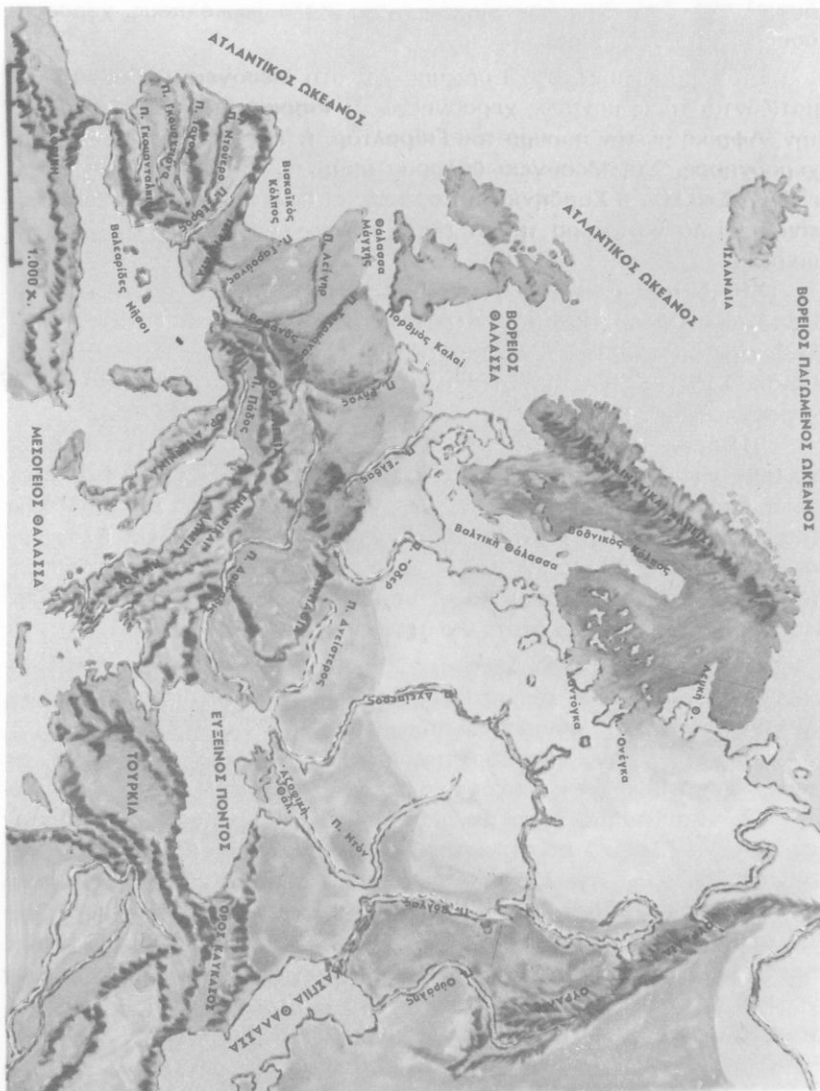
Η **Βόρειος θάλασσα**, που βρίσκεται στα βορειοανατολικά των Βρετανικών νησιών, με τα στενά του **Σκαγεράκη** και **Κατεγάτη**, ενώνεται με τη **Βαλτική** θάλασσα, που προχωρεί βαθιά στην ξηρά και διακλαδίζεται στόν κόλπο της **Ρίγας** και τους κόλπους **Φινικό** και **Βοθνικό**, που τό χειμώνα είναι παγωμένοι. Έδω σχηματίζονται: η χερσόνησος της **Γιουτλάνδης (Δανίας)** και η μεγάλη **Σκανδιναβική χερσόνησος**. Και οι δυο έχουν πλουσιότατο θαλάσσιο διαμελισμό.

Επίσης στό Β. Παγωμένο ώκεανό η **Θάλασσα του Μπάρεντς** προχωρεί στην ξηρά και σχηματίζει τη **Λευκή θάλασσα**, η όποια άπ' τό Σεπτέμβριο ώς τόν Ίούνιο είναι παγωμένη.

Τό νότιο τμήμα της Εύρώπης παρουσιάζει στό μορφή αντίθεση πρός τό βόρειο, όπως και τό δυτικό πρός τό ανατολικό.

Τό νότιο τμήμα είναι μεγαλύτερο σε όγκο και όρεινό. Η όροσειρά των **Άλπεων**, με ψηλότερη κορυφή τό **Λευκό όρος** (4.810 μ.), σχηματίζει τό κεντρικό όρεινό κορμό, που πρός τά νότια συνεχίζεται με τά **Άπέννινα όρη** στην Ίταλική χερσόνησο και τίς **Διναρικές** **Άλπεις** κατά τά νοτιοανατολικά. Οί Διναρικές Άλπεις προχωρούν πρός τά νότια και σχηματίζουν την όροσειρά της **Πίνδου**, που τελειώνει στα βουνά της Κρήτης, ενώ κατά τά νοτιανατολικά με μιάν άλλη τους διακλάδωση, σχηματίζουν την όροσειρά του **Αίμου** και της **Ροδόπης**.

Οί Άλπεις ενώνονται στα ανατολικά με τά βουνά της Τσεχοσλοβακίας, με τά **Καρπάθια όρη** και αυτά κατά τά νότια με τίς **Τρανσυλθανικές** Άλπεις.

Γεωφυσικός χάρτης Εύρωπης.

Ἡ Ἰβηρική χερσόνησος σκεπάζεται ἐπίσης ἀπὸ μεγάλες ὄροσειρές, ὅπως εἶναι τὰ **Πυρηνναία ὄρη**, τὰ **Κανταβρυγικά**, τὰ **Καστιλλιανὰ ὄρη**, τὰ **Σιέρρα Μορένα** καὶ **Σιέρρα Νεβάδα**.

Ἀνάμεσα στὰ ὄρη αὐτὰ κυλοῦν ἄρκετοὶ ποταμοὶ καὶ σχηματίζονται πολλὲς κοιλάδες.

Στὶς Ἄλπεις ἔχουν τὶς πηγές τους μεγάλοι ποταμοί, ὅπως ὁ **Πάδος**, καὶ ὁ **Ροδανός**, ποὺ χύνονται στὴ Μεσόγειο θάλασσα, ὁ **Δούναβης**, ποὺ χύνεται στὸν Εὐξείνιο πόντο, ὁ **Ρήνος**, ὁ **Βέζερ**, ὁ **Ἐλθας** καὶ ὁ **Ὀντερ**, ποὺ χύνονται στὴ Βόρειο Θάλασσα καὶ στὴ Βαλτική Θάλασσα, καθὼς καὶ πολλοὶ ἄλλοι μικρότεροι. Μεγάλες κοιλάδες εἶναι τοῦ **Πάδου** στὴν Ἰταλία καὶ τοῦ **Δούναβη** στὴ Γιουγκοσλαβία, τὴν Οὐγγαρία, τὴν Ρουμανία καὶ τὴ Βουλγαρία.

Τὸ βόρειο τμήμα τῆς Εὐρώπης σκεπάζεται ἀπὸ τὶς **Σκανδιναβικὲς Ἄλπεις**. Ἀλλὰ ἓνα ἐπίσης μεγάλο μέρος του εἶναι πεδινό. Ἐδῶ ὑπάρχουν οἱ μεγαλύτερες λίμνες τῆς Εὐρώπης, ἡ **Λαντόγκα**, ἡ **Ὀνέγκα**, ἡ **Πέιπους** καὶ πολυάριθμες ἄλλες μικρότερες.

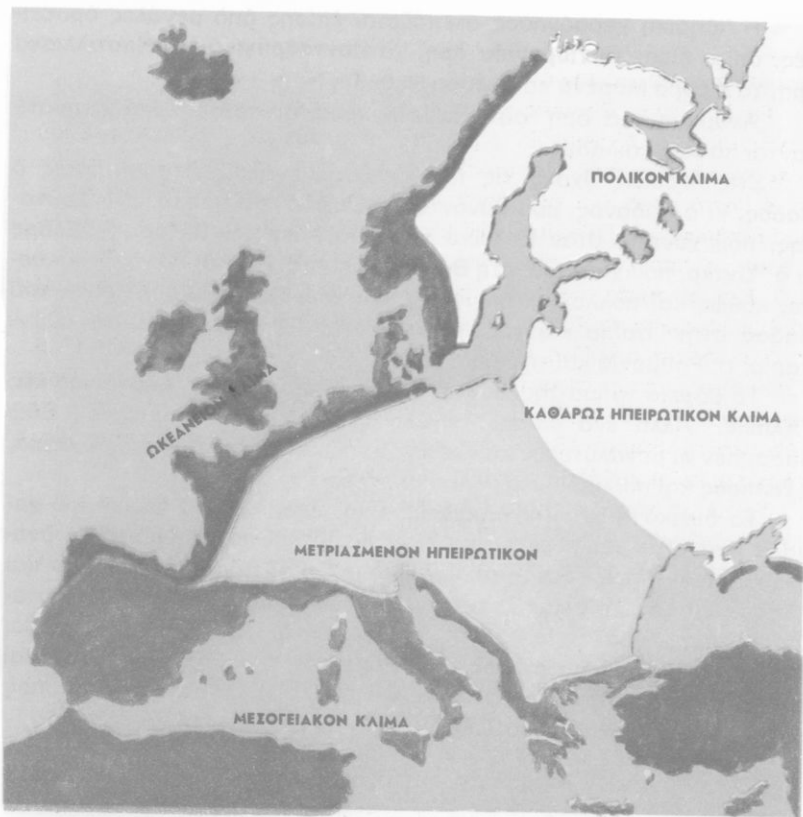
Τὸ δυτικὸ τμήμα τῆς Εὐρώπης εἶναι περισσότερο πεδινό, μὲ χαμηλὰ βουνά, πλούσιο θαλάσσιο διαμελισμὸ καὶ πολλὰ νησιά. Τὸ ἀνατολικὸ εἶναι μιὰ ἀπέραντη πεδιάδα, ποὺ ἀρχίζει ἀπὸ τὴ Γερμανία καὶ φτάνει ὡς τὰ **Οὐράλια**. Στὴν Ἄν. Εὐρώπη ὑπάρχουν μεγάλα ποτάμια, ὅπως ὁ **Οὐράλης**, ὁ **Βόλγας**, ποὺ χύνονται στὴν Κασπία θάλασσα, ὁ **Δνειπερος** καὶ ὁ **Δνειστερος**, ποὺ χύνονται στὸν Εὐξείνιο Πόντο καὶ ὁ **Πετσόρα**, ὁ **Ντβίνα**, ὁ **Ὀνέγκα** καὶ πολλοὶ ἄλλοι μικρότεροι, ποὺ χύνονται στὸ Β. Παγωμένο Ὦκεανό.

Ἄσκηση: Νὰ ἰχνογραφήσετε τὸ γεωφυσικὸ χάρτη τῆς Εὐρώπης.

3. Κλίμα. Τὸ γεωγραφικὸ πλάτος, οἱ θάλασσες, τὸ θερμὸ ρεῦμα τοῦ **κόλπου τοῦ Μεξικοῦ**, ὁ θαλάσσιος καὶ ὁ κάθετος διαμελισμὸς καὶ οἱ ἄνεμοι εἶναι οἱ βασικοὶ παράγοντες, ποὺ ἐπηρεάζουν τὸ κλίμα τῆς Εὐρώπης. Ἔτσι, ἡ Εὐρώπη ἔχει ἄρκετὰ μεγάλη ποικιλία κλίματος.

Ἡ Εὐρώπη βρίσκεται στὴ βόρεια εὐκρατὴ ζώνη καὶ ἔτσι εἶναι φυσικὸ νὰ ἔχῃ κλίμα γενικὰ εὐκρατο. Οἱ νότιες περιοχές της, ποὺ βρίσκονται σχετικὰ κοντὰ στὸν Ἰσημερινό, ἔχουν κλίμα θερμότερο ἀπὸ ἐκεῖνες ποὺ βρίσκονται βορειότερα.

Οἱ χώρες, ποὺ βρίσκονται γύρω ἀπὸ τὴ Μεσόγειο θάλασσα, ἔχουν κλίμα **μεσογειακό**. Σὲ μερικές περιοχές τὰ ψηλὰ ὄρη δὲν ἐπιτρέπουν νὰ προχωρήσῃ τὸ κλίμα αὐτὸ καὶ στὸ ἐσωτερικὸ τῆς ἠπείρου. Στὶς

Παραστατικός χάρτης του κλίματος της Εύρωπης.

Χώρες με μεσογειακό κλίμα δεν υπάρχουν πολλά και μεγάλα δάση. Χαρακτηριστικά φυτά στις χώρες αυτές είναι η έλιά, το πεύκο, τα έσπεριδοειδή κι από τα άγρια ζώα οι λύκοι, οι άλεπούδες, τα τσακάλια και πολλά είδη από έρπετά.

Οι δυτικές περιοχές της Εύρωπης, από τα παράλια της Πορτογαλίας ως και τις άκτες της Νορβηγίας και τα Βρετανικά νησιά, έχουν κλίμα **ώκεάνιο**. Το κλίμα αυτό επηρεάζεται από το θερμό θαλάσσιο ρεύμα του **Κόλπου του Μεξικού** (Γκόλφ-στρήμ) και από τους ύγρους δυτικούς ανέμους. Έδω οι βροχές, σ' όλες τις εποχές του έτους, είναι συχνές και ή θλάστηση πλούσια. Τα χωράφια δε χρειάζεται να ποτίζονται, όπως γίνεται στην Πατρίδα μας και σ' όλη τη νότια

Ευρώπη. Στις περιοχές αυτές υπάρχουν πολλά δάση και λιβάδια, που είναι κατάλληλα για την ανάπτυξη της κτηνοτροφίας.

Τὰ ὄρη τῆς Ἰβηρικῆς χερσονήσου, οἱ Κεντρικὲς Ἀλπείες καὶ οἱ Σκανδιναβικὲς Ἀλπείες δὲν ἀφήνουν τοὺς δυτικούς ὑγροὺς ἀνέμους νὰ προχωρήσουν στὴν Κεντρικὴ Εὐρώπη. Ἐδῶ τὸ κλίμα εἶναι μετριασμένο ἠπειρωτικό, ἐνῶ ὅσο προχωροῦμε πρὸς τ' ἀνατολικά, γίνεται καθαρά **ἠπειρωτικό**. Τὸ κλίμα ἐδῶ ἐπηρεάζεται πολὺ ἀπὸ τοὺς βόρειους ψυχροὺς ἀνέμους, ποὺ φυσοῦν συχνὰ στὶς χώρες ποὺ ἔχουν τὸ κλίμα αὐτό. Καὶ σ' αὐτὲς τὶς περιοχὲς υπάρχουν πολλὰ δάση καὶ ποικιλία ἀπὸ ζῶα, ὅπως ἀρκοῦδες, λύκοι, ἐλάφια, τρωκτικὰ καὶ ἄλλα.

Τὰ βόρεια παράλια τῆς Εὐρώπης καὶ ἡ Ἰσλανδία ἔχουν κλίμα **πολικό**. Στις περιοχὲς αὐτὲς συναντοῦμε τὴν **τούνδρα** ἔκταση, ὅπου φυτρώνουν κυρίως βρύα καὶ λειχήνες καὶ ζοῦν τάρανδοι, ἡ λευκὴ ἀρκούδα καὶ ἡ φώκια. Λίγο νοτιότερα ἀπλώνεται ἡ **τάιγκα**, στὴν ὁποία υπάρχουν πολὺ μεγάλα δάση ἀπὸ κωνοφόρα δέντρα.

Τὸ κλίμα τῆς Εὐρώπης εἶναι εὐνοϊκό, γιὰ νὰ ζῆση καὶ νὰ κατοικήση ὁ ἄνθρωπος. Αὐτὸς εἶναι κι ἕνας ἀπὸ τοὺς λόγους, γιὰ τοὺς ὁποίους στὴν Εὐρώπη παρουσιάστηκε καὶ ἡ μεγαλύτερη ἀνθρώπινη δραστηριότητα.

4. Φυσικὴ διαίρεση τῆς Εὐρώπης. Ἡ Εὐρώπη χωρίζεται σὲ πέντε φυσικὲς περιοχὲς, ποὺ διαφέρουν μεταξύ τους στὸ κλίμα καὶ στὴ μορφή τοῦ ἐδάφους. Οἱ περιοχὲς αὐτὲς εἶναι οἱ ἐξῆς: 1. **Νότια Εὐρώπη**, 2. **Δυτικὴ Εὐρώπη**, 3. **Κεντρικὴ Εὐρώπη**, 4. **Βόρεια Εὐρώπη** καὶ 5. **Ἀνατολικὴ Εὐρώπη**. (Νὰ παρατηρήσετε στὸ χάρτη τὶς φυσικὲς περιοχὲς τῆς Εὐρώπης καὶ τὰ κράτη, ποὺ ἀνήκουν σ' αὐτὲς).

5. Πολιτιστικὴ καὶ οἰκονομικὴ ἐξέταση. Οἱ κάτοικοι τῆς Εὐρώπης ἀνήκουν στὴ λευκὴ φυλὴ. Ἡ φυλὴ αὐτὴ ἔζησε κι ἔδρασε κυρίως στὴν Εὐρώπη καὶ ἀπ' αὐτὴ, κατὰ τοὺς νεώτερους χρόνους, ξαπλώθηκε στὴν Ἀμερικὴ καὶ τὶς ἄλλες ἠπείρους.

Στὴν Εὐρώπη ὁ ἄνθρωπος προόδευσε, ὅσο σὲ κανένα ἄλλο μέρος τῆς Γῆς, καὶ σ' αὐτὴ διαδραματίστηκαν τὰ σπουδαιότερα γεγονότα στὴν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητας.

Ἡ πρόοδος τῆς Εὐρώπης στηρίχθηκε στὸν ἀρχαῖο ἑλληνικὸ πολιτισμὸ. Μὲ βάση τὶς ἀξίες καὶ τὰ πρῶτα ἐπιστημονικὰ ἐπιτεύγματα τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ οἱ Εὐρωπαῖοι δημιούργησαν τὸ **δυτικὸ πολιτισμὸ**. Στους νεώτερους χρόνους οἱ Εὐρωπαῖοι προόδευσαν τόσο πολὺ, ποὺ ἡ Εὐρώπη ἔγινε **τὸ πνευματικὸ καὶ οἰκονομικὸ κέντρο τοῦ**

κόσμου. Τα Γράμματα, οι Καλές Τέχνες και οι 'Επιστήμες αναπτύχθηκαν σὲ μεγάλο βαθμὸ, ἐνῶ ἡ παράλληλη ἐξέλιξη τῆς Τεχνολογίας ἐπέτρεψε στοὺς Εὐρωπαίους νὰ ἐκμεταλλευστοῦν τὶς πλουτοπαραγωγικὲς πηγὲς τῆς ἡπείρου αὐτῆς καὶ ν' ἀναπτύξουν πρῶτοι σὲ μεγάλο βαθμὸ ὅλους τοὺς κλάδους τῆς οἰκονομίας καὶ κυρίως τὴ βιομηχανία.

Μερικὲς χώρες τῆς Εὐρώπης εἶναι σήμερα ἀπὸ τὶς περισσότερο βιομηχανικὲς τοῦ κόσμου. Ἡ βιομηχανία, ἡ γεωργία, ἡ κτηνοτροφία, τὸ ἐμπόριο, ἡ ναυτιλία καὶ ἡ συγκοινωνία στὴν Εὐρώπη εἶναι πολὺ ἀναπτυγμένες. Οἱ σπουδαιότερες πλουτοπαραγωγικὲς πηγὲς τῆς εἶναι ἡ γεωργία, ἡ κτηνοτροφία, ὁ ὀρυκτὸς πλοῦτος, ὁ τουρισμὸς καὶ κυρίως ἡ βιομηχανία.

Πολιτικὸς χάρτης τῶν χωρῶν καὶ πρωτευουσῶν τῆς Εὐρώπης.

6. Κάτοικοι. Στην Εύρωπη κατοικούν σήμερα γύρω στα 600 έκατομμύρια άνθρωποι. Οί κάτοικοι τής Εύρώπης ανήκουν στη λεγόμενη **Ίνδοευρωπαϊκή** φυλή και χωρίζονται σε μεγάλες ομάδες λαών. Οί σπουδαιότερες απ' αυτές είναι οί **Νεολατίνοι** (Ίταλοί, Γάλλοι, Ίσπανοί, Πορτογάλοι, Ρουμάνοι), οί **Άγγλοσάξωνες** (Γερμανοί, Άγγλοι, Σκανδιναβοί), οί **Σλάβοι** (Ρώσοι, Πολωνοί, Ούγγροι, Γιουγκοσλάβοι) και οί **Έλληνες**.

Ή πατρίδα μας Έλλάδα ανήκει γεωφυσικά και πολιτιστικά στην Εύρωπη.

Πριν μάθης τή γεωγραφία τών χωρών τής Εύρώπης πρέπει νά ξέρης καλά τά έξής :

1. α) Ποιά εικόνα παρουσιάζει τόν άνάγλυφο τού έδάφους τής Εύρώπης.
- β) Τά σπουδαιότερα βουνά, πεδιάδες, ποτάμια, θάλασσες, χερσονήσους, λίμνες και νησιά τής.
2. α) Τί είναι κάθετος και τί θαλάσσιος διαμελισμός, κλίμα, ρεύμα τού κόλπου τού Μεξικου.
- β) Ποιές είναι οί ζώνες κλίματος τής Εύρώπης και από τί έπηρεάζεται τόν κάθε είδος κλίματος.
- γ) Ποιές διαφορές υπάρχουν ανάμεσα στό μεσογειακό, τόν ώκεάνιο και τόν ηπειρωτικό κλίμα.
- δ) Γιατί οί μεγαλύτεροι ποταμοί τής Εύρώπης βρίσκονται στη Δυτική, τήν Κεντρική και τήν Άνατολική Εύρωπη.
3. Ποιοί πορθμοί τής Εύρώπης έχουν μεγάλη σημασία για τή συγκοινωνία.

I. ΝΟΤΙΑ ΕΥΡΩΠΗ

Κράτη νοτίας Εύρώπης.

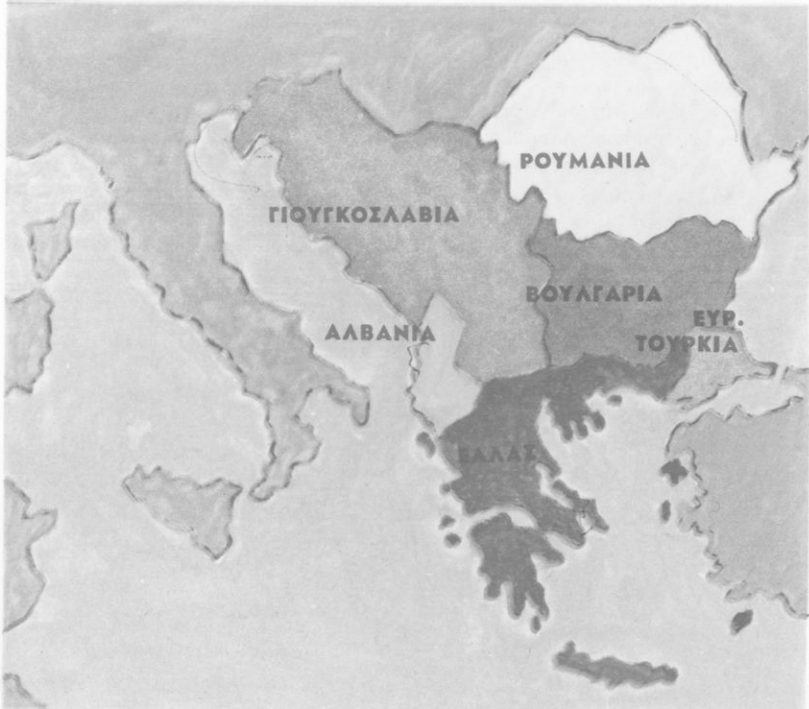

Παρατήρηση στο χάρτη

1. Στη Νότια Εύρωπη ανήκουν ή Βαλκανική, ή Ίταλική και ή Ίθηρική χερσόνησος.
2. Η Ν. Εύρωπη βρέχεται από τη Μεσόγειο θάλασσα, που κλείνεται από τή Β. Αφρική, τή Δυτ. Ασία και τή Ν. Εύρωπη.
3. Η Μεσόγειος θάλασσα έχει έξόδους πρὸς τὸν Ἀτλαντικό, ὠκεανὸ τὸν Ἰνδικὸ ὠκεανὸ καὶ τὸν Εὐξεινο πόντο.
4. Η Ν. Εύρωπη εἶναι ἡ ὄρεινὴ κυρίως περιοχὴ τῆς Εὐρώπης.
5. Γύρω ἀπὸ τὴ Μεσόγειο ὑπάρχουν οἱ χώρες, στὶς ὁποῖες ἔχουν ἀκμάσει οἱ σπουδαιότεροι πολιτισμοὶ στὴν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητος.

A. ΒΑΛΚΑΝΙΚΗ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ

Κράτη τῆς βαλκανικῆς χερσονήσου.

Έργασίες

Νά παρατηρήσετε στο χάρτη:

1. Ποιές θάλασσες βρέχουν τη Βαλκανική χερσόνησο.
2. Ποιά είναι ή γεωγραφική θέση της στην Εύρωπη.
3. Ποιά είναι τὰ κράτη τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου.
4. Ποιά είναι ή γεωγραφική θέση τῆς Ἑλλάδας στή Βαλκανική χερσόνησο.

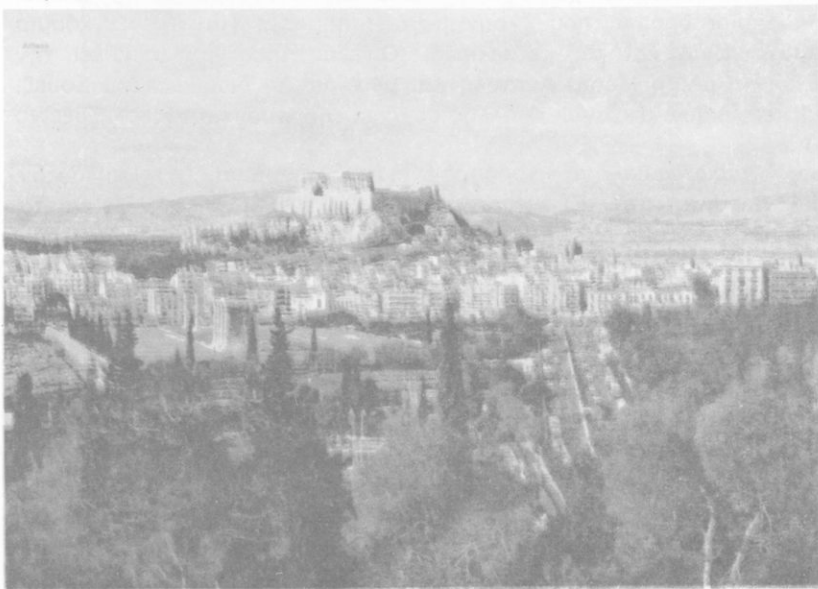

1. Η ΕΛΛΑΔΑ

Έκταση: 131.944 τετ. χλμ.

Πληθυσμός: 8.768.641 κ.

Ἀθήνα.

Έργασίες

1. Νά βρῆτε ποιά θέση ἔχει ἡ Ἑλλάδα στὴν ὑδρόγειο σφαίρα καὶ ποιά στὴν Εὐρώπη σὲ σχέση μὲ τὴν Ἀσία καὶ τὴν Ἀφρική.
2. Νά δείξετε στὸ χάρτη τὶς χῶρες, ποὺ συνορεύουν μὲ τὴν Ἑλλάδα, καὶ τὶς θάλασσες, ποὺ τὴ βρέχουν.
3. Νά παρατηρήσετε τὰ φυσικὰ χαρακτηριστικὰ τῆς χώρας καὶ νά δείξετε τὰ ὄρη, τὰ ποτάμια, τὶς πεδιάδες, τοὺς κόλπους, τὶς χερσονήσους, τοὺς πορθμούς καὶ τὰ νησιά τῆς.

Γ Ε Ω Φ Υ Σ Ι Κ Η Ε Ξ Ε Τ Α Σ Η

1. Ἡ Ἑλλάδα βρίσκεται σὲ σπουδαία γεωγραφικὴ θέση. Ἡ Ἑλλάδα δὲν εἶναι μεγάλη χώρα. Ἐχει ὅμως μεγάλη σημασία γιὰ τὴ σπουδαία γεωγραφικὴ τῆς θέση. Βρίσκεται στὸ χῶρο ἐκεῖνο τῆς Εὐρώπης ποὺ δυὸ μεγάλες ἡπείροι, ἡ Ἀσία καὶ ἡ Ἀφρική, πλησιάζουν ἢ μιὰ τὴν ἄλλη.

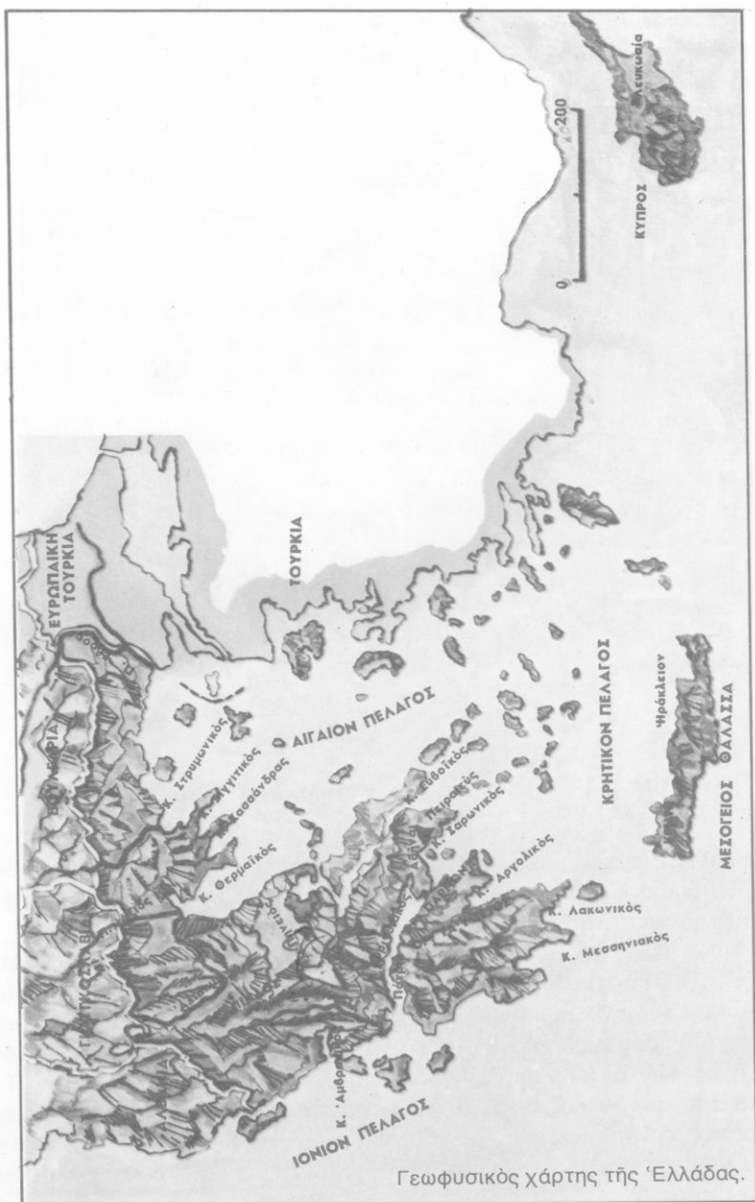
Στὸ θαλάσσιο χῶρο τῆς Ἑλλάδας διασταυρώνονται, ἀκόμα, θαλάσσιοι δρόμοι, ποὺ ἔχουν μεγάλη σημασία γιὰ τὴν παγκόσμια συγκοινωνία καὶ τὶς μεταφορές. Ὁ ἕνας τους ποὺ συνδέει τὴν Εὐρώπη μὲ τὴ Μέση Ἀνατολή καὶ μέσ' ἀπ' τὴ διώρυγα τοῦ Σουέζ, μὲ τὸν Ἰνδικὸ ὠκεανό. Ὁ ἄλλος συνδέει τὴ Μεσόγειο μὲ τὸν Εὐξεινο Πόντο.

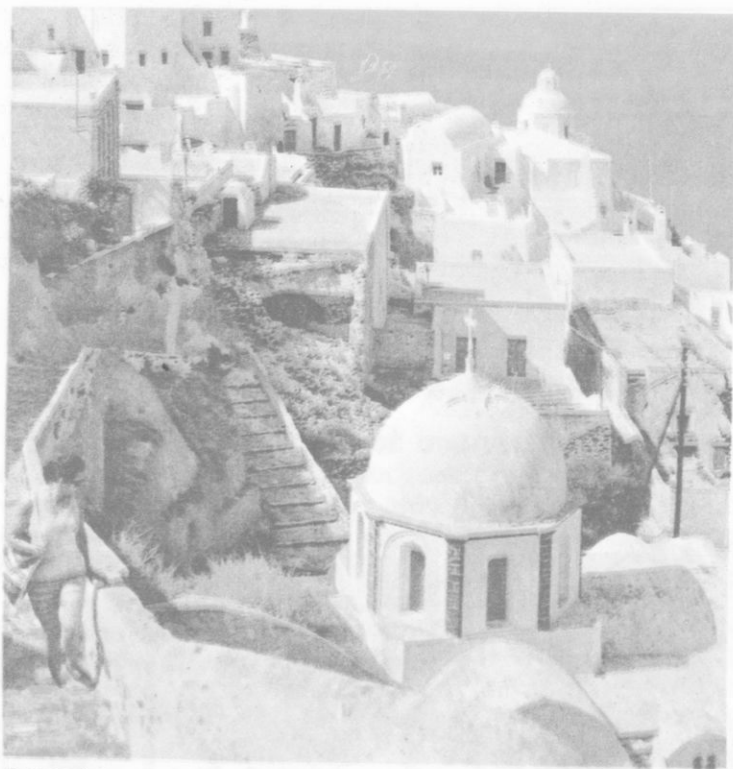
Ὁ πρῶτος θαλάσσιος δρόμος ἔχει μεγάλη σημασία, γιὰτὶ ἀπ' αὐτὸν μεταφέρονται στὴν Εὐρώπη τὰ πετρέλαια τῆς Μ. Ἀνατολῆς καὶ τὰ πλούσια προϊόντα τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Αὐστραλίας καί, ἀντίθετα, ἀπ' τὴν Εὐρώπη τὰ βιομηχανικὰ προϊόντα στὶς περιοχὲς αὐτές. Ὁ δεῦτερος δρόμος ἔχει ἐπίσης μεγάλη σημασία, γιὰτὶ ἐπιτρέπει σὲ μιὰ μεγάλη δύναμη, τὴ Ρωσία, νὰ ἔχη, ἀπὸ τὸ Βόσπορο καὶ τὰ Δαρδανέλλια, ἐξοδὸ στὴ Μεσόγειο.

Ὅποιος λοιπὸν ἐξουσιάζει τὸ χῶρο τῆς Ἑλλάδας, ἐλέγχει τὶς συγκοινωνίες αὐτές. Καὶ γι' αὐτὸ ἡ χώρα μας, χάρις στὴ θέση τῆς, ἔχει μεγάλη οἰκονομικὴ, πολιτικὴ καὶ στρατηγικὴ σημασία.

2. Ἡ Ἑλλάδα εἶναι χώρα ὀρεινὴ, μὲ πλούσιο κάθετο καὶ θαλάσσιο διαμελισμό. Τὰ πολλὰ βουνά, ἀνάμεσα στὰ ὁποῖα σχηματίζονται μικρὲς πεδιάδες καὶ πολλὲς κοιλάδες, τὰ δαντελωτὰ

Σαντορίνη.

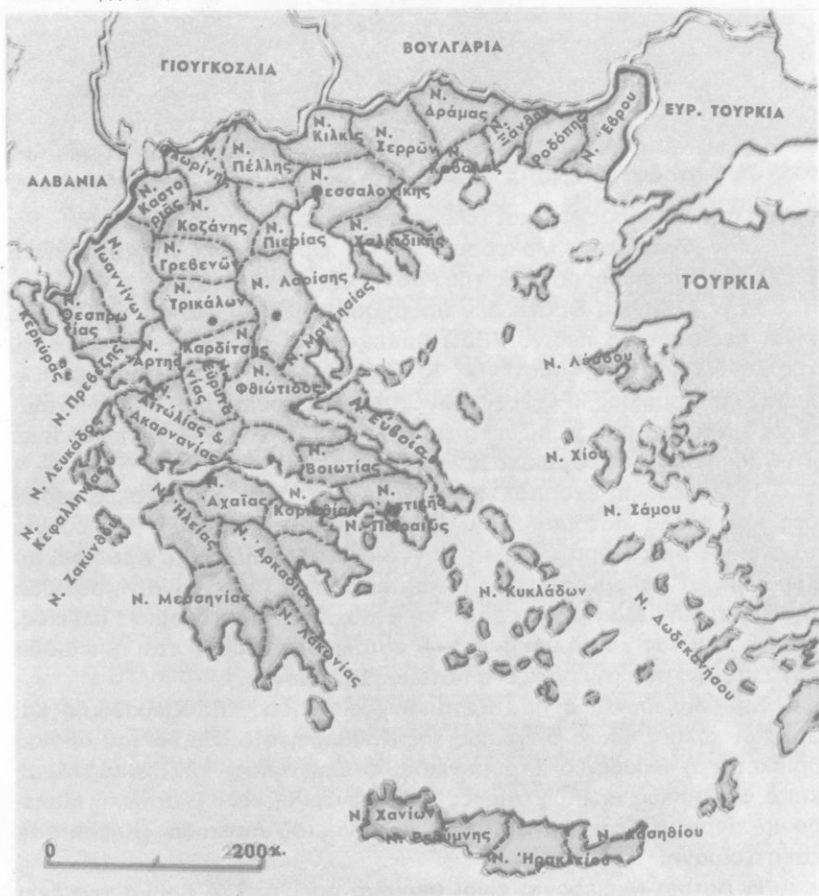
άκρογιαλία με τούς πολλούς κόλπους, τις χερσονήσους, τ' άκρωτήρια και τὰ πολυάριθμα νησιά, σέ συνδυασμό με τὸ θαυμάσιο κλίμα της, αποτελοῦν τὰ πιὸ βασικά χαρακτηριστικά τῆς Πατρίδας μας.

Μόνο πρὸς τὸ Βορρᾶ δὲ βρέχεται ἡ Ἑλλάδα ἀπὸ θάλασσα. Ἄπ' ὅλα τ' ἄλλα σημεῖα ἡ θάλασσα προχωρεῖ βαθιὰ ἢ σχετικὰ βαθιὰ στὴν Ξηρὰ καὶ σχηματίζει πολυάριθμους μικροὺς καὶ μεγάλους κόλπους, γραφικοὺς ὄρμους, χερσονήσους, άκρωτήρια καὶ πορθμούς. Ἔτσι, τὸ μήκος τῶν άκτῶν τῆς Ἑλλάδας ὑπολογίζεται σὲ 13.575 χλμ.! Τὰ νησιά της, μικρὰ καὶ μεγάλα, εἶναι σπαρμένα σ' ὅλες τις ἑλληνικὲς θάλασσες καὶ κυρίως στὸ Αἰγαῖο πέλαγος. Ἡ Ἑλλάδα εἶναι ἀπὸ τις εὐρωπαϊκὲς χῶρες, ποὺ ἔχουν τὸν πλουσιότερο κάθετο καὶ θαλάσσιο διαμελισμό.

Τὰ πολλὰ νησιά ἀποτελοῦν βασικὸ γεωφυσικὸ γνῶρισμα τῆς Πατρίδας μας, ὥστε νὰ τῆ χωρίζουμε σὲ **ἠπειρωτικὴ** καὶ σὲ **νησιωτικὴ** Ἑλλάδα. Ἡ ἠπειρωτικὴ Ἑλλάδα χωρίζεται στὰ ἐξῆς γεωγραφικὰ διαμερίσματα: τὴ **Θράκη**, τὴ **Μακεδονία**, τὴν **Ἠπειρο**, τὴ **Θεσσαλία**, τὴ **Στερεὰ Ἑλλάδα** καὶ τὴν **Πελοπόννησο**. Ἡ νησιωτικὴ Ἑλλάδα χωρίζεται στὰ νησιά τοῦ **Αἰγαίου**, τὰ νησιά τοῦ **Ἰονίου** καὶ τὴν **Κρήτη**.

Τὰ βουνὰ τῆς Ἑλλάδας εἶναι συνέχεια τῶν Διναρικῶν Ἄλπεων καὶ σχηματίζουν τὴν ὄροσειρὰ τῆς **Πίνδου**. Ἡ ὄροσειρὰ τῆς Πίνδου διακλαδίζεται σὲ πολλὰ μεγάλα καὶ μικρὰ βουνά, ποὺ ἔχουν κατεῦ-

Πολιτικὸς χάρτης τῆς Ἑλλάδας.

Χίος. Τὰ Λαγκάδια.

θουση από ΒΔ. πρὸς ΝΑ. καὶ τελειώνουν μὲ τὰ βουνὰ τῆς Κρήτης.

Στὴν Ἀνατολικὴ Μακεδονία καὶ τῆ Θράκη ἀπλώνονται ὄρεινὲς διακλαδώσεις τῆς ὄροσειρᾶς τῆς **Ροδόπης**.

Στὴν ἑλληνικὴ Θράκη δὲν ὑπάρχουν ψηλὰ βουνὰ καὶ τὸ ἔδαφος εἶναι περισσότερο πεδινό. Ἐδῶ ὑπάρχουν οἱ πεδιάδες τοῦ Ἐβρου, τῆς Ξάνθης καὶ τῆς Κομοτηνῆς. Ὁ **Ἐβρος** εἶναι φυσικὸ σύνορο Ἑλλάδας καὶ Τουρκίας κι ἔχει τὶς πηγές του στὴ Βουλγαρία. Ἄλλο ποτάμι εἶναι ὁ **Νέστος**, ποὺ χωρίζει τὴ Θράκη ἀπὸ τὴν Ἀνατολικὴ Μακεδονία. Τὴ Θράκη βρέχει τὸ **Θρακικὸ πέλαγος**.

Ἡ Μακεδονία ἔχει πολλὰ καὶ ψηλὰ ὄρη, ἀλλὰ καὶ μεγάλες πεδιάδες καὶ πολλὰ ποτάμια. Στὴν Κεντρικὴ καὶ Ἀνατολικὴ Μακεδονία τὰ σπουδαιότερα ὄρη εἶναι τὸ **Παγγαῖο**, ὁ **Ὀρβηλος**, τὰ **Κρούσια**, τὰ **Κερδύλια**, ὁ **Χολομώντας** καὶ ἄλλα. Μεγάλῃ πεδιάδα εἶναι ἡ **πεδιάδα τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας**, ποὺ τὴ διασχίζουν τὰ ποτάμια **Γαλλικός**, **Ἄξιός**, **Λουδίας** καὶ **Ἀλιάκμονας**. Ἀνατολικότερα βρίσκεται ἡ **πεδιάδα τῶν Σερρῶν**, ποὺ τὴν ποτίζει ὁ ποταμὸς **Στρυμόνας**.

Στὴ Μακεδονία σχηματίζεται ἡ χερσόνησος τῆς **Χαλκιδικῆς** καὶ ἀρκετοὶ κόλποι, ὅπως ὁ κόλπος τῆς **Καθάλας**, στὸ στόμιο τοῦ ὁποίου βρίσκεται ἡ **Θάσος**, ὁ **Στρυμονικός**, ὁ **Σιγγιτικός**, τῆς **Κασσάνδρας** καὶ ὁ **Θερμαϊκός** κόλπος. Λίμνες στὴν κεντρικὴ καὶ Ἀνατολικὴ Μακεδονία εἶναι: ἡ **Κερκίνη**, ἡ **Βόλθη**, ἡ λίμνη τοῦ **Λαγκαδᾶ** (Κορώνεια) καὶ ἡ **Δοϊράνη**.

Ἡ Δυτικὴ Μακεδονία εἶναι περιοχὴ ὄρεινῃ. Στὰ βουνὰ τῆς ἔχει

τις πηγές του ό **Άλιάκμονας**. Τά σπουδαιότερα βουνά τής Δυτ. Μακεδονίας είναι: τό **Βέρμιο**, τό **Βίτσι**, ό **Γράμμος**, τά **Καμβούνια** και τά **Πιέρια**. Λίμνες ή **Βεγορίτιδα**, ή **Μεγάλη** και ή **Μικρή Πρέσπα** και ή λίμνη τής **Καστοριάς**.

Στήν όρεινή "Ηπειρο ή όροσειρά τής Πίνδου σχηματίζει τά όρη **Σμόλικα**, **Τύμφη**, τά **Άθαμανικά** και άλλα. Άνάμεσα στα όρη αυτά τρέχουν τά νερά τών ποταμιών **Θύαμη**, **Λούρου** και **Άραχθου**.

Ή όροσειρά τής Πίνδου σχηματίζει πρós τά νότια μιά άλυσίδα από πολλά όρη, πού τελειώνει στα χαμηλά βουνά τής Άττικής, ενώ άλλα προχωρούν κατά τή Θεσσαλία. Έδω ύψώνεται με μεγαλοπρέπεια ό **"Όλυμπος** (ύψ. 2.917 μ.), τó ψηλότερο όρος τής Έλλάδας. Άλλα όρη είναι ή **"Όσσα**, τó γραφικό και καταπράσινο **Πήλιο** και ή **"Όθρυς**. Άπό τά ψηλά όρη, πού κλείνουν όλόγυρα τή Θεσσαλία, πηγάζει ό **Πηνειός**, πού διασχίζει τήν κοιλάδα τών **Τεμπών** και χύνεται στο Θερμαϊκό κόλπο.

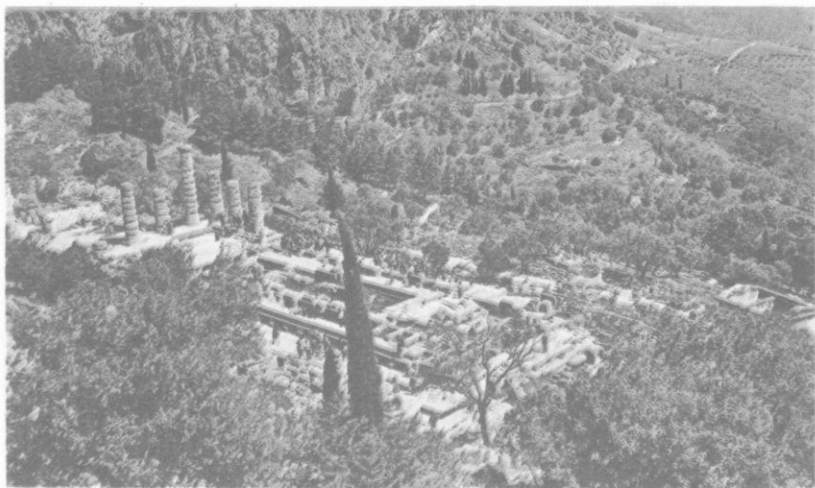
Στή Στερεά Έλλάδα τά σπουδαιότερα όρη είναι: τά **"Άγραφα**, τά **Βαρδούσια**, ή **Γκιώνα**, ή **Οίτη**, ό **Παρνασσός**, ό **Έλικώνας**, ή **Πάρνηθα** και άλλα μικρότερα. Ποτάμια ό **Άχελώς**, ό **Εϋννος**, ό **Μόρνος**, ό **Σπερχειός** και ό **Κηφισός**. Τά ποτάμια αυτά ποτίζουν τис όμώνυμες ή αυτά κοιλάδες. Λίμνες στη Στερεά Έλλάδα είναι: ή **Τριχωνίδα**, ή **Λυσιμαχία**, ή **Άμβρακία**, ή **Όζερός**, ή **Υλίκη**, ή **Παραλίμνη** κι άλλες μικρότερες.

Ή νότια Έλλάδα έχει πολλούς κόλπους, πού προχωρούν μέσα στην ξηρά παράλληλα πρós τά όρη και σχηματίζουν πολλές χερσονήσους. Οί σπουδαιότεροι κόλποι στη Στερεά Έλλάδα είναι: ό **Μαλιακός**, ό **Εϋβοϊκός**, τών **Πεταλιών**, ό **Σαρωνικός**, ό **Κορινθιακός**, ενώ στη Δυτ. Στερεά Έλλάδα ένα μέρος τού κόλπου τών **Πατρών** και ό **Άμβρακικός**.

Ό Μαλιακός, ό Β. και Ν. Εϋβοϊκός κόλπος και ό **πορθμός** τού **Εϋρίπου** χωρίζουν τήν **Εϋβοία** από τή Στερεά Έλλάδα, ενώ ό Κορινθιακός στα νότια, έκτός από τó τμήμα τού Ίσθμου τής Κορίνθου, χωρίζει τή Στερεά Έλλάδα από τήν Πελοπόννησο.

Ή Πελοπόννησος είναι κυρίως όρεινή. Τά σπουδαιότερα όρη της είναι: τó **Παναχαϊκό**, τά **Άροάνια**, ή **Κυλλήνη**, τó **Μαίναλο**, τó **Άραχναίο**, ό **Ταϋγετος** και ό **Πάρνωνας**. Άνάμεσα στα όρη και τισ άκτές της σχηματίζονται μικρές, αλλά εϋφορες κοιλάδες, τισ όποιες διασχίζουν μικρά ποτάμια, όπως ό **Εϋρώτας**, ό **Άλφειός**, ό **Πηνειός** και ό **Πάμισος**.

Ή θάλασσα σχηματίζει επίσης στην Πελοπόννησο πολλούς

Δελφοί.

κόλπους, χερσονήσους και ακρωτήρια. Οί κόλποι της Πελοποννήσου είναι ο **Άργολικός**, ο **Λακωνικός**, ο **Μεσσηνιακός**, της **Κυπαρισσίας** και των Πατρών. Άκρωτήρια ο **Μαλέας**, το **Ταίναρο**, ο **Άκρίτας**, ο **Άραξος** και άλλα λιγότερα σημαντικά.

Στις ελληνικές θάλασσες υπάρχουν πολυάριθμα μικρά και μεγάλα νησιά. Στο Αιγαίο πέλαγος οί **Σποράδες**, τὰ νησιά του **Σαρωνικού**, οί **Κυκλάδες** και τὰ **Δωδεκάνησα**. Στα νότια της Πελοποννήσου βρίσκεται ή μεγαλόνησος **Κρήτη**. Στην Κρήτη τὰ ψηλότερα βουνά είναι τὰ **Λευκά όρη**, ή **Ίδη** και ή **Δίκτη** και σπουδαιότεροι κόλποι ο κόλπος του **Κισάμου**, της **Σούδας**, της **Μεραμβέλλου** και **Μεσαράς**. Μικρές κι εύφορες πεδιάδες υπάρχουν κυρίως στα παραλιακά μέρη της Κρήτης. Η Κρήτη είναι τὸ νοτιότερο τμήμα της Εύρώπης.

Στὸ Ἰόνιο πέλαγος υπάρχουν τὰ **Έφτάνησα**.

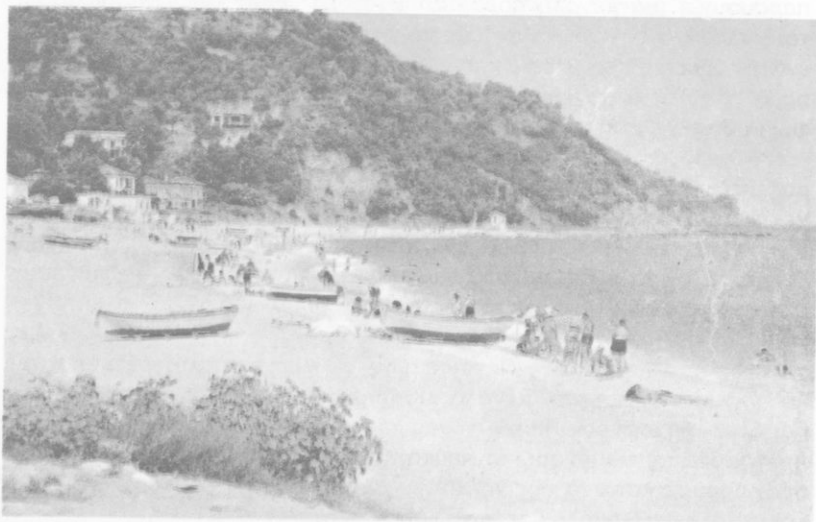
3. Τὸ κλίμα της Ἑλλάδας είναι ἀπὸ τὰ καλύτερα της Γῆς. Σὲ τρία πράγματα χρωστᾷ τὸ θαυμάσιο κλίμα της ἡ Ἑλλάδα: στὸ γεωγραφικὸ της πλάτος, τὴ θάλασσα και τὸν πλούσιο θαλάσσιο και κάθετο διαμελισμὸ της. Κι είναι τὸ κλίμα της Ἑλλάδας ἀπὸ τὰ καλύτερα τοῦ κόσμου, μὲ μέτριες σχετικά θερμοκρασίες και μ' ἕναν οὐρανὸ σχεδὸν πάντα ὀλογάλανο, μὲ μέρες ἡλιόλουστες και γελαστές.

Ἡ Ἑλλάδα γενικὰ ἔχει κλίμα μεσογειακὸ, μὲ δροσερὸ καλοκαίρι

Σκίαθος.

καὶ γλυκὸ χειμῶνα. Ὁ ἄρκετὰ πλούσιος θαλάσσιος διαμελισμὸς καὶ τὸ ἀνάγλυφο τοῦ ἐδάφους τῆς κάνουν ἀκόμα, ὥστε μ' ὅλο πού ἡ χώρα Πήλιο. Ἅγιος Ἰωάννης.

Καρπενήσι. Γραφικά έλληνικά βουνά.

μας είναι μικρή, τὸ κλίμα της νὰ διαφέρει ἀπὸ τόπο σὲ τόπο καὶ νὰ παρουσιάζη μιὰ μεγάλη ποικιλία. Ἔτσι, τὰ νησιὰ καὶ τὰ παράλια ὡς τὸν Ὀλυμπο καὶ τὴ Χαλκιδικὴ νὰ ἔχουν κλίμα καθαρὰ μεσογειακὸ, ἐνῶ οἱ ὄρεινὲς περιοχὲς μεσογειακὸ ὄρεινὸ. Ὅσο προχωροῦμε ὁμως πρὸς τὰ βόρεια, τὸ κλίμα γίνεται μεταβατικὸ, ἠπειρωτικὸ, ἔχει δηλ. ψυχρότερο χειμῶνα καὶ κάπως θερμότερο καλοκαίρι.

Ὅπως σ' ὅλες τὶς μεσογειακὲς χώρες, ἔτσι καὶ στὴν Πατρίδα μας, δὲ πέφτουν πολλὲς βροχὲς. Οἱ περισσότερες βροχὲς πέφτουν τὸ χειμῶνα, ἐνῶ τὸ καλοκαίρι σπάνια βρέχει. Περισσότερο βρέχει στὰ δυτικὰ παράλια τῆς Ἑλλάδας, γιατί ἐκεῖ φυσοῦν νότιοι καὶ ὕγροι ἄνεμοι. Τὰ ὄρη ὁμως ἐμποδίζουν τοὺς ἀνέμους αὐτοὺς νὰ φθάσουν στὰ ἀνατολικά διαμερίσματα τῆς χώρας, ὅπου, γιὰ τὸ λόγο αὐτό, τὸ κλίμα εἶναι ψυχρότερο καὶ οἱ βροχὲς λιγότερες.

Ἄφοῦ λοιπὸν στὴν Πατρίδα μας δὲ βρέχει πολὺ, δὲν ὑπάρχει καὶ πλούσια θλάσση, μεγάλα λιβάδια καὶ δάση. Στὰ νησιὰ καὶ στὰ παράλια φυτρώνουν κυρίως θάμνοι καὶ δέντρα, ὅπως ὁ σχίνος, ἡ ἀγριελιά, τὸ πουρνάρι, τὸ πεῦκο καὶ πολλὰ ἀρωματικά φυτά. Ὅσο προχωροῦμε κατὰ τὰ ὄρεινά καὶ τὰ βόρεια, συναντοῦμε περισσότερα καὶ μεγάλα φυλλοβόλα καὶ κωνοφόρα δέντρα.

Στή χώρα μας επίσης δέν ζοῦν μεγάλα ἄγρια ζῶα. Ζοῦν ὅμως πολλά εἶδη ἀπὸ μικρὰ ζῶα καὶ ἰδίως ἔρπετά.

Τι πρέπει νὰ κάνης καὶ τι νὰ σκεφτῆς :

1. Νὰ ἰχνογραφήσης τὸ γεωφυσικὸ χάρτη τῆς Ἑλλάδας.
2. Νὰ σκεφτῆς πότε ἡ θέση μιᾶς χώρας ἔχει μεγάλη σημασία.
Γιατί ἡ θέση τῆς Ἑλλάδας εἶναι σπουδαία;
- ῶ. Γιατί στῆ Δυτ. Ἑλλάδα βρέχει περισσότερο;
4. Γιατί ἡ Ἑλλάδα δέν ἔχει μεγάλα ποτάμια;

ἜΑθως.

Ἐλαιώνας Ἀμφισσας.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

1. Ἡ Ἑλλάδα εἶναι χώρα γεωργική. Στὴν Πατρίδα μας οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς ἐργαζόμενους εἶναι σήμερα γεωργοί. Αὐτὸ σημαίνει πὼς ἡ Ἑλλάδα εἶναι ἀκόμα χώρα κυρίως γεωργική.

Κλάδοι τῆς γεωργικῆς οἰκονομίας τῆς Πατρίδας μας εἶναι ἡ γεωργία, ἡ κτηνοτροφία καὶ ἡ ἀλιεία.

Γεωργία. Ἡ Ἑλλάδα εἶναι χώρα ὄρεινὴ καὶ σχετικὰ ἄγονη. Δὲν ἔχει δηλ. ἀπέραντες πεδιάδες γιὰ μεγάλες καλλιέργειες οὔτε ἀφθονα νερά γιὰ εὐκόλῃ ἄρδευση. Μόνο ὅμως ἡ εὐφορὴ γῆ καὶ οἱ μεγάλες ἐκτάσεις δὲν εἶναι ἀρκετὰ γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῆς γεωργίας. Χρειάζεται, ἀκόμα, ὁ ἄνθρωπος νὰ εἶναι σὲ θέση νὰ ἐκμεταλλεύεται ἐπιστημονικὰ καὶ νὰ ἀξιοποιῇ τὴ γῆ. Αὐτὸ ἐγίνε στὴν Πατρίδα μας κυρίως μετὰ τὸ δεῦτερο παγκόσμιο πόλεμο. Ἀπὸ τότε χρησιμοποιήθηκαν μηχανήματα γιὰ τὴν καλλιέργεια, ἀποξηράνθηκαν ἐκτάσεις κι ἐγίναν καλλιεργήσιμες, ἐγίναν ἀρδευτικὰ καὶ ἐγγειοβελτιωτικὰ ἔργα. Ἀκόμα, χρησιμοποιήθηκαν λιπάσματα, ἀναπτύχθηκαν νέες καλλιέργειες (ρυζιοῦ, τεύ-

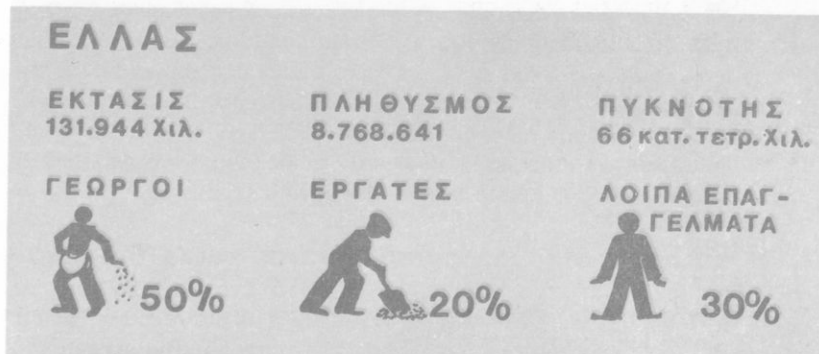
τλων) και χρησιμοποιήθηκαν επιστημονικοί τρόποι καλλιέργειας της γης. "Ετσι, μ' όλο που σήμερα ασχολούνται λιγότεροι άνθρωποι στη γεωργία, τα προϊόντα που παράγονται είναι περισσότερα και καλύτερης ποιότητας. Τα προϊόντα αυτά έπαρκουν για τις ανάγκες της έσωτερικής κατανάλωσης και άρκετες ποσότητές τους εξάγονται στο έξωτερικό.

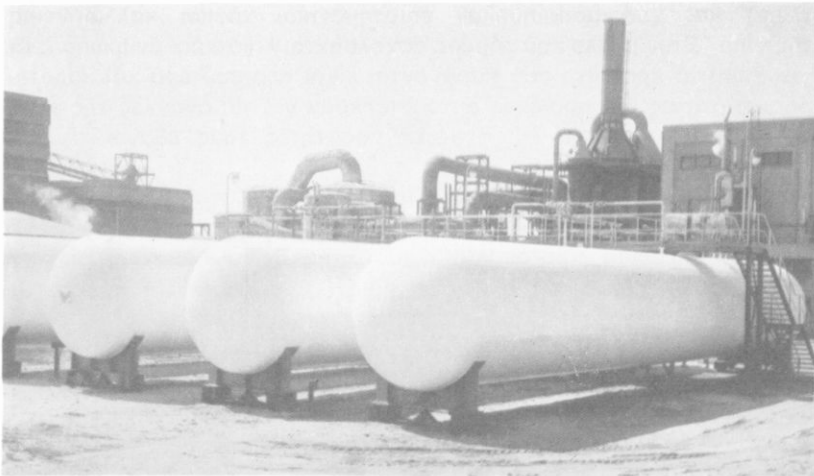
Τά σπουδαιότερα γεωργικά προϊόντα της Πατρίδας μας είναι: δημητριακά, καπνός, βαμβάκι, ρύζι, λάδι κι έλιές, σταφύλια και κρασί, σταφίδες, λεμόνια, πορτοκάλια, φρούτα, λαχανικά κ.ά. Τά τελευταία χρόνια πολύ προόδευσε ή δεντροκομία, κι έτσι μεγάλες ποσότητες από έκλεκτά φρούτα πουλιούνται στο έξωτερικό.

'Αλλά οι δυνατότητες της γεωργικής παραγωγής της Πατρίδας μας δέν εξαντλούνται μ' αυτά. Τό Κράτος προσπαθει ώστε και ή ποσότητα της παραγωγής νά αύξηθη και ή ποιότητα των προϊόντων νά βελτιωθι. Αυτό όχι μόνο καλύτερει τη ζωή των άγροτων μας, αλλά δίνει και πλούτο στη χώρα μας, γιατί τά έλληνικά προϊόντα μπορούν έτσι νά συναγωνίζονται στις διεθνεις αγορες τά ξένα.

Κτηνοτροφία. 'Η κτηνοτροφία δέν έχει αναπτυχθι στη χώρα μας σέ τέτοιο βαθμό, που τά κτηνοτροφικά προϊόντα που παράγονται νά έπαρκουν για τις ανάγκες του πληθυσμου. "Ετσι, πολλά εκατομμύρια δραχμές πληρώνονται κάθε χρόνο σέ συνάλλαγμα, για νά αγοραστούν από ξένες αγορες κτηνοτροφικά προϊόντα. Για τό λόγο αυτό τό Κράτος βοηθάει τους κτηνοτρόφους, ώστε νά αύξηθη όσο τό δυνατό περισσότερο ή ντόπια παραγωγή. Αυτό όμως είναι άρκετά δύσκολο,

Παράσταση που δείχνει την άπασχόληση των κατοίκων της 'Ελλάδας κατά έπαγγέλματα.

Βιομηχανία χημικών προϊόντων στη Θεσσαλία.

γιατί η χώρα μας δεν έχει μεγάλα βοσκοτόπια και γιατί οι αγρότες μας δεν έχουν ακόμη καταλάβει τη μεγάλη σημασία της κτηνοτροφίας για την εθνική μας οικονομία.

Στη χώρα μας εκτρέφονται κυρίως αίγοπρόβατα και αγελάδες. Ίδιαίτερα έχει αναπτυχθή τα τελευταία χρόνια η πτηνοτροφία.

Ή επίσης αναπτυγμένη είναι στην Ελλάδα η σηροτροφία για την παραγωγή φυσικού μεταξιού.

Άλιεία. Πλουτοπαραγωγική πηγή σπουδαία για την Πατρίδα μας είναι και η θάλασσα. Στις ελληνικές θάλασσες ψαρεύονται ή εκτρέφονται σε ιχθυοτροφεία ψάρια, που είναι για τον άνθρωπο υγιεινή και σχετικά φθηνή τροφή. Η Ελλάδα διαθέτει επίσης άλιευτικό στόλο από ειδικά εξοπλισμένα πλοία - ψυγεία, τα οποία ψαρεύουν στις ανοιχτές θάλασσες και μεταφέρουν στην Πατρίδα μας τα ψάρια, που πουλιούνται στην αγορά σαν καταψυγμένα.

Οι Έλληνες ψαράδες και κυρίως των Δωδεκανήσων ασχολούνται και με τη σπογγαλεία, η οποία αφήνει σημαντικά κέρδη.

2. Η Ελλάδα από γεωργική γίνεται χώρα βιομηχανική. Βιομηχανική είναι μια χώρα, όταν τα περισσότερα από τα προϊόντα που παράγει είναι βιομηχανικά. Σε μια βιομηχανική χώρα οι περισσότεροι από τους κατοίκους της εργάζονται στη βιομηχανία.

Έλληνικά προϊόντα

Θεσσαλονίκη

Γιὰ νὰ λειτουργήσουν τὰ ἐργοστάσια, ἐκτὸς ἀπο τὶς ἐγκαταστάσεις ποὺ χρειάζονται καὶ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ τὰ ὀργανώνουν καὶ ἐργάζονται σ' αὐτά, χρειάζονται ἀκόμα: **ἐνέργεια** γιὰ νὰ κινηθοῦν, καὶ **πρῶτες ὕλες**, τὶς ὁποῖες θὰ ἐπεξεργαστοῦν καὶ θὰ μετατρέψουν σὲ χρήσιμα προϊόντα. Ἐνέργεια παίρνομε ἀπὸ τοὺς γαιάνθρακες, τὸ πετρέλαιο καὶ τὸ ἠλεκτρικὸ ρεῦμα. Τὰ ὑλικά, ποὺ χρειάζονται γιὰ τὴ θαυριὰ βιομηχανία, εἶναι κυρίως τὰ μεταλλεύματα. Οἱ γαιάνθρακες, τὸ πετρέλαιο καὶ τὰ μεταλλεύματα εἶναι ὀρυκτά. Βιομηχανία λοιπὸν ἀνάπτυξαν ὅσες χώρες ἔχουν καὶ ἐκμεταλλεύονται τὰ ὀρυκτά αὐτά.

Τὸ ὑπέδαφος τῆς Ἑλλάδας ἔχει πολλὰ εἶδη ὀρυκτῶν. Γενικά ὁμως ἡ Ἑλλάδα δὲν εἶναι χώρα πλούσια σὲ ὀρυκτά καὶ κυρίως τῆς λείπουν οἱ γαιάνθρακες καὶ τὸ πετρέλαιο. Ἐρευνες ὁμως, ποὺ ἐγίναν τελευταῖα στὸν ἑλληνικὸν ἠώρο, ἀπόδειξαν πὼς στὴν περιοχή τοῦ Αἰγαίου, καὶ ἰδιαίτερα στὴ Θάσο, ὑπάρχουν πλούσια ἀποθέματα πετρελαίου καὶ φυσικῶν ἀερίων. Ὑπολογίζεται ὅτι τὰ πετρελαία, ποὺ ἐπισημάνθηκαν μέχρι σήμερα ἐκεῖ, φτάνουν γιὰ νὰ καλύψῃ ἡ Ἑλλάδα τὶς ἀνάγκες τῆς σὲ ὑγρὰ καύσιμα γιὰ 37 χρόνια! Ἀπομένει τώρα ν' ἀρχίσῃ ἡ ἀντληση καὶ ἡ ἐκμετάλλευσή τους.

Πειραιάς

“Άλλα σπουδαία όρυκτά, που έχει ή ‘Ελλάδα, είναι: ό θωξίτης, ό λιγνίτης, ό γαληνίτης, ό σιδηροπυρίτης, τά μεταλλεύματα νικελίου και μαγγανίου, τά μάρμαρα, ό γύψος, ή θηραϊκή γη κ.ά.

Γιά ν’ άναπτύξη τή βιομηχανία τής ή Πατρίδα μας έπρεπε νά εκμεταλλευτή τά όρυκτά τής, νά βρῆ πηγές ενέργειας και νά είναι σέ θέση ν’ άγοράση τίς πρώτες ύλες, που τής λείπουν. Αυτό έγινε κυρίως μετά τó β’ παγκόσμιο πόλεμο. Μετά τó 1950 άρχισαν νά γίνωνται διάφορα έργα, που έδωσαν τή βάση για τήν ανάπτυξη τής βιομηχανίας.

Πρώτη βασική προϋπόθεση για τήν ανάπτυξη τής βιομηχανίας ήταν νά εξασφαλιστοϋν πηγές ενέργειας. ‘Επειδή ή χώρα μας δέν είχε καύσιμες ύλες (πετρέλαιο, γαιάνθρακες) ιδρύθηκαν, έκτός άπό τά θερμοηλεκτρικά εργοστάσια σέ περιοχές με λιγνίτη, και ύδροηλεκτρικά εργοστάσια, τά όποία κινούνται με τίς ύδατοπτώσεις και παράγουν ήλεκτρικό ρεύμα. Τά θερμοηλεκτρικά εργοστάσια τής **Πτολεμαΐδας**, του **‘Αλιβερίου** και τής **Μεγαλουπόλεως** και τά ύδροηλεκτρικά του **Καστρακίου**, τών **Κρεμαστών**, του **Ταυρωπού**, του **Λούρου**, του **‘Αγρα** και του **Λάδωνα** δίνουν ήλεκτρική ενέργεια για τίς άνάγκες τής βιομηχανίας μας και χαρίζουν τά άγαθά του έξηλεκτρισμού σ’ όλους τούς “Έλληνες.

Παράλληλα ιδρύθηκαν μεγάλες βιομηχανίες και ιδρύονται συνεχώς νέες, έτσι που ή χώρα μας νά όδηγῆται με γοργά βήματα στήν έκβιομηχάνιση.

Τά σπουδαιότερα άπό τά βιομηχανικά εργοστάσια στή χώρα μας είναι εργοστάσια έπεξεργασίας γεωργικών προϊόντων, εργοστάσια καπνοβιομηχανίας, έκκοκιστήρια και κλωστοϋφαντουργεία, εργοστάσια λιπασμάτων, ζάχαρης, χαρτοποιίας, χαλυβουργεία, διυλιστήρια, μεγάλα ναυπηγεία, χρωματουργεία, εργοστάσια έλαστικών, πλαστικών ύλων και άλλα. “Ας σημειωθῆ ότι στήν Πατρίδα μας ύπάρχει ένα άπό τά μεγαλύτερα εργοστάσια άλουμινίου του κόσμου, τó εργοστάσιο άλουμινίου τών **‘Αντικύρων**.

Τά σπουδαιότερα βιομηχανικά κέντρα στή χώρα μας βρίσκονται σήμερα στο λεκανοπέδιο ‘Αττικής (‘Αθήνα - Πειραιά - ‘Ελευσίνα), στή Θεσσαλονίκη, στήν Πάτρα και τó Βόλο. ‘Επειδή στίς περιοχές, όπου ύπάρχουν εργοστάσια, ύπάρχει και ζήτηση εργασίας, πολλοί κάτοικοι τά τελευταία χρόνια μετακινήθηκαν άπό τίς έπαρχίες πρós τά άστικά κέντρα κι’ έτσι δημιουργήθηκαν άρκετές μεγαλόπολεις. ‘Η συγκέντρωση όμως πολλών ανθρώπων στα άστικά κέντρα δημιουργεί και πολλά προβλήματα, ενώ ταυτόχρονα ή έπαρχία έρμῶνεται και παραμελεϊται. Για τó λόγο αυτό καταβάλλεται προσπάθεια για τήν

περιφερειακή ανάπτυξη. Αυτό σημαίνει ότι ιδρύονται, ανάλογα με τα προβλήματα των διαφόρων περιοχών και τα πλεονεκτήματα που παρουσιάζει ο χώρος τους, βιομηχανικές μονάδες και στην έπαρξια, ώστε όλες οι περιοχές της Πατρίδας μας να προοδεύουν με τον ίδιο περίπου ρυθμό. Έτσι, άρχισαν να δημιουργούνται νέα βιομηχανικά και αστικά κέντρα, όπως είναι η Λάρισα, οι Σέρρες, η Καβάλα, τα Γιάννινα, το Ήρακλειο και άλλα.

Παράλληλα με την ανάπτυξη της βιομηχανίας πολύ ακμάζει και η ελληνική **βιοτεχνία**. Η ελληνική βιοτεχνία στηρίζεται στη λαϊκή τέχνη. Τα θαυμάσια προϊόντα της είναι διάφορα μικρά είδη και έργα τέχνης, ύφαντά, γουναρικά, κοσμήματα, επιτραπέζια σκευή, ξυλόγλυπτα κλπ.

3. Το εμπόριο. Οι Έλληνες ανέκαθεν αγαπούσαν το εμπόριο και ήταν καλοί έμποροι. Σήμερα στην Πατρίδα μας τόσο το εσωτερικό, όσο και το εξωτερικό εμπόριο παρουσιάζουν ζωηρή άνθηση και πολλοί άνθρωποι ασχολούνται μ' αυτό.

Το εσωτερικό εμπόριο διακινεί τα προϊόντα και τα έμπορεύματα μέσα στη χώρα, ενώ το εξωτερικό ασχολείται με τις εισαγωγές ξένων προϊόντων και τις εξαγωγές ελληνικών προϊόντων στο εξωτερικό.

Η Ελλάδα έχει εμπορικές σχέσεις μ' όλες τις χώρες του κόσμου. Στις ξένες χώρες πουλάει διάφορα προϊόντα και αγοράζει απ' αυτές άλλα, που της είναι απαραίτητα.

Τα σπουδαιότερα προϊόντα, που εξάγει η χώρα μας, είναι: καπνός, λεμόνια, πορτοκάλια, σταφίδες, κρασί, σταφύλια, φρούτα, έλιές, σπόγγοι, θωξίτης, μάρμαρα, τσιμέντα κ.ά. Εισάγει βιομηχανικά προϊόντα, διάφορα μηχανήματα, αυτοκίνητα, πετρέλαιο, καφέ, ζάχαρη, ξυλεία, κτηνοτροφικά προϊόντα κ.ά.

Η αξία των εμπορευμάτων, που εισάγονται στη χώρα μας, είναι μεγαλύτερη από την αξία αυτών που εξάγονται. Στόχος της οικονομίας μας είναι ν' αυξηθεί προοδευτικά η εγχώρια παραγωγή, ν' αυξηθούν οι εξαγωγές και νά ελαττωθούν οι εισαγωγές, έτσι που νά μη φεύγει το συνάλλαγμα της χώρας μας στο εξωτερικό.

4. Συγκοινωνία. Ένα από τα βασικότερα προβλήματα, που έπρεπε νά λύση η χώρα μας, ήταν και το πρόβλημα των χερσαίων συγκοινωνιών. Χωρίς καλή συγκοινωνία δεν είναι δυνατή η αξιοποίηση των πλουτοπαραγωγικών πηγών μιās χώρας και η πρόοδος. Αυτό όμως είναι εξαιρετικά δύσκολο για την Πατρίδα μας, γιατί το έδαφος της είναι όρεινό και πετρώδες και γι' αυτό η κατασκευή δρόμων δύσκολη

Τὸ λιμάνι τοῦ Πειραιᾶ

καὶ πολυδάπανη. Ἀντίθετα, ἀνάμεσα στὰ παράλια καὶ τὰ νησιά μας ἡ θαλάσσια συγκοινωνία εἶναι εὐκόλη.

Στὰ τελευταῖα εἴκοσι πέντε χρόνια ἡ ὁδική συγκοινωνία στὴ χώρα μας ἀναπτύχθηκε τόσο, πού σήμερα καὶ τὰ πιὸ ἀπομακρυσμένα χωριά συνδέονται μὲ αὐτοκινητόδρομους.

Μὲ τὴν κατασκευὴ μεγάλων ἐθνικῶν καὶ ἐπαρχιακῶν δρόμων τὰ ἀστικά καὶ τὰ βιομηχανικά κέντρα συνδέονται μὲ ὅλα τὰ διαμερίσματα τῆς χώρας μας καὶ μὲ τὸ ἐξωτερικό. Προγραμματίζονται καὶ κατασκευάζονται νέοι δρόμοι, πού θὰ συμπληρώσουν τὸ ὁδικὸ δίκτυο τῆς χώρας. Αὐτὸ συμπληρώνεται σήμερα καὶ μὲ τὸ ἑλληνικὸ σιδηροδρομικὸ δίκτυο.

Ἐνδιαφέρουσα ἀνάπτυξη παρουσιάζουν στὴ χώρα μας οἱ θαλάσσιες συγκοινωνίες. Μικρὰ καὶ μεγάλα ἐπιβατικὰ πλοῖα συνδέουν τὰ πολυάριθμα νησιά καὶ τὰ λιμάνια τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδας. Εἰδικὰ πλοῖα (φέρρου-μπῶτ) ἐκτελοῦν πυκνὰ δρομολόγια στοὺς πορθμούς τῆς χώρας καὶ ἄλλα τὴ συνδέουν μὲ τὴν Ἰταλία, ἐνῶ ἀρκετὰ ὑπερωκεάνια μεταφέρουν ἐπιβάτες στὶς ἄλλες ἠπείρους. Τὰ μεγαλύτερα λιμάνια τῆς Ἑλλάδας εἶναι τοῦ Πειραιᾶ (τὸ μεγαλύτερο τῆς Ἀν. Μεσογείου),

της Θεσσαλονίκης, τῶν Πατρῶν, τοῦ Βόλου, τοῦ Ἡρακλείου καὶ ἄλλα.

Ἄεροπλάνα τῆς Ὀλυμπιακῆς Ἀεροπορίας συνδέουν ἐπίσης τὴν Ἀθήνα μὲ τις κυριότερες πόλεις τῆς Ἑλλάδας. Ἄλλες ἀεροπορικῆς γραμμῆς συνδέουν ἐπίσης τὴ χώρα μας μὲ πολλῆς χώρες ὄλων τῶν ἠπείρων.

5. Ἡ ἑλληνικὴ ναυτιλία ἔχει τὴν τρίτη θέση στὸν κόσμον.

Οἱ Ἕλληνες εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς ἀρχαιότερους λαοὺς τῆς Εὐρώπης. Ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα χρόνια ἡ ζωὴ τους ἐπηρεάστηκε ἀπὸ τὴ θάλασσα καὶ συνδέθηκε στενὰ μ' αὐτή. Στὶς θάλασσες οἱ Ἕλληνες δοκίμασαν τὴν τύχη τους καὶ ἔγιναν τολμηροὶ καὶ ἄξιοι ναυτικοί, ὥστε γιὰ πολλοὺς αἰῶνες νὰ κυριαρχήσουν στὴ Μεσόγειο.

Σήμερα ἡ ἑλληνικὴ ἐμπορικὴ ναυτιλία εἶναι ἀπὸ τις πρῶτες στὸν κόσμον. Τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα μὲ ἑλληνικὴ σημαία τὴν 1η Ἰανουαρίου 1973 ἔφταναν τὰ 2.810, μὲ συνολικὴ χωρητικότητά 20 ἑκατομμύρια κόρους περίπου. Ἐκτὸς ἀπ' αὐτά, ἓνας μεγάλος ἀκόμα ἀριθμὸς ἑλληνικῶν πλοίων εἶναι μὲ ξένη σημαία.

Τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα σχίζουν ὅλες τις θάλασσες τοῦ κόσμου μεταφέροντας ἐμπορεύματα καὶ ἡ ἑλληνικὴ σημαία διαλαλεῖ στὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὸ σφρίγος τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς.

Περισσότεροι ἀπὸ 100.000 Ἕλληνες ἐργάζονται στὴν ἑλληνικὴ ναυτιλία καὶ τὸ συνάλλαγμα, ποὺ ἔρχεται στὴ χώρα μας ἀπ' αὐτή, εἶναι πολλὰ ἑκατομμύρια δολλάρια. Ἡ ἑλληνικὴ ναυτιλία εἶναι μιὰ ἀπὸ τις σπουδαιότερες πηγῆς πλοῦτου γιὰ τοὺς Ἕλληνες καὶ τὸ καύχημα τῆς Ἑλλάδας.

6. Ὁ τουρισμός. Χιλιάδες ἄνθρωποι ἀπ' ὄλο τὸν κόσμον ἐπισκέπτονται κάθε χρόνο τὴ χώρα μας, γιὰ νὰ χαροῦν τις φυσικῆς ὁμορφίης τῆς, τὸν ὀλοφώτεινο ἥλιο, νὰ λουστοῦν στὰ γαλανὰ νερὰ τῶν δαντελωτῶν ἀκρογιαλιῶν τῆς καὶ νὰ θαυμάσουν τὰ μνημεῖα τῆς μακραίωνης καὶ ἑνδοξῆς ἱστορίας τοῦ τόπου μας.

Οἱ ἐπισκέπτες αὐτοὶ δημιουργοῦν στὴν Πατρίδα μας ζωερὴ τουριστικὴ κίνηση, ποὺ συνεχῶς μεγαλώνει. Στὴν ἀνάπτυξη τοῦ τουρισμοῦ βοήθησαν πολὺ ἡ κατασκευὴ δρόμων, ἡ ἀνέγερση τουριστικῶν ξενοδοχείων, ἡ δημιουργία «πλάζ» καὶ ἡ ἀξιοποίηση τῶν τουριστικῶν χώρων καὶ τῶν ἑλληνικῶν ἀκρογιαλιῶν. Ἔτσι, τὸ 1972 ἐπισκέφθηκαν τὴ χώρα μας περισσότεροι ἀπὸ 2,5 ἑκατομ. τουρίστες. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἄφησαν στὸ τόπο μας μεγάλα ποσὰ συναλλάγματος καὶ ὅτι γυρίζοντας στὶς πατρίδες τους μετέδωσαν καὶ σ' ἄλλους τις καλῆς ἐντυπώσεις τους ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα.

‘Ο τουρισμός έχει ακόμα μεγάλες δυνατότητες ν’ αναπτυχθῆ στήν Πατρίδα μας, ὥστε στό μέλλον νά γίνη μιὰ ἀπό τίς σπουδαιότερες πηγές πλούτου καί πρόδου.

1. Νά μάθης καλά τί σημαίνουν οἱ ἔννοιες :

α. γεωργία - γεωργική χώρα, βιομηχανία - βιομηχανική χώρα, πηγές ἐνέργειας, πρῶτες ὕλες, ἐμπόριο, εἰσαγωγές - ἐξαγωγές, συγκοινωνιακό δίκτυο, ναυτιλία, τουρισμός, συνάλλαγμα.

2. Θά καταλάβης καλύτερα ὅσα ἔμαθες, ἂν σκεφτῆς καί ἀπαντήσης στά ἑξῆς :

α. ‘Ο ἄνθρωπος προσπαθεῖ νά βελτιώσῃ τή γῆ, ὥστε νά γίνῃ παραγωγικότερη. Γίνεται αὐτό στήν πατρίδα μας καί πῶς;

β. Νά ἐξηγήσης γιατί ὑπάρχουν θερμοηλεκτρικά ἐργοστάσια στό ‘Αλιθέρι, τήν Πτολεμαῖδα, τή Μεγαλόπολη, ὑδροηλεκτρικά στόν ‘Αχελῶο κλπ., ἀλουμινίου στό ‘Αντίκυρα, ζάχαρης στή Θεσσαλία κλπ.

γ. Ποιές μεγάλες πόλεις τῆς ‘Ελλάδας συνδέονται μέ σιδηροδρομικό δίκτυο.

δ. Ποιοί πορθμοί καί ποιές διώρυγες διευκολύνουν τή συγκοινωνία στήν Πατρίδα μας.

ε. Ποιά εἶναι τὰ σπουδαιότερα τουριστικά κέντρα τῆς ‘Ελλάδας καί γιατί.

στ. Γιατί ἡ ἑλληνική ναυτιλία ὠφελεῖ ὅλους τοὺς ‘Ελληνες.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

1. Κάτοικοι. Στήν ‘Ελλάδα κατοικοῦν ἀπό τοὺς ἀρχαιότατους χρόνους (2000 π.Χ.) οἱ ‘Ελληνες. ‘Ο σημερινὸς πληθυσμὸς τῆς χώρας εἶναι 8.768.641 κάτοικοι (ἀπογραφή 1971), καί ἡ πυκνότητα 66 κάτοικοι στό τετραγωνικὸ χιλμ. Οἱ ‘Ελληνες μιλοῦν τὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα, εἶναι χριστιανοὶ ὀρθόδοξοι κι ἔχουν ἀδιάρρηκτη ἔθνικὴ ἐνότητα καί τὰ ἴδια ἦθη καί ἔθιμα.

Οἱ ‘Ελληνες ποὺ μένουν στήν ‘Ελλάδα εἶναι ὀργανωμένοι στό ἐλεύθερο ἑλληνικὸ κράτος. “Εξω ἀπὸ τὴν ‘Ελλάδα, στήν Κύπρο, τὴν Τουρκία, τὴ Β. “Ηπειρο καί σ’ ἄλλες χώρες τοῦ κόσμου ζοῦν 2,5 ἑκατ.

περίπου "Ελληνες. Οί "Ελληνες αὐτοί ἀποτελοῦν τὸν ἀλύτρωτο καὶ ἀπόδημο ἑλληνισμό.

2. Διοίκηση. Ὁ βασικὸς νόμος, ποὺ ὀρίζει πῶς διοικεῖται τὸ ἑλληνικὸ κράτος, εἶναι τὸ Σύνταγμα. Σύμφωνα μὲ τὸ ἑλληνικὸ Σύνταγμα τὸ πολίτευμα τῆς Ἑλλάδας εἶναι Κοινοβουλευτικὴ Δημοκρατία. Πρωτεύουσα εἶναι ἡ Ἀθήνα. Στὴν Ἀθήνα ἔχουν τὴν ἔδρα τους ὁ Πρόεδρος Δημοκρατίας καὶ ἡ Κυβέρνηση. Ἡ Κυβέρνηση ἐκλέγεται ἀπὸ τὸ λαὸ καὶ μὲ τὶς κεντρικὲς καὶ περιφερειακὲς ὑπηρεσίες διοικεῖ τὴ χώρα.

Ἡ πρόοδος ἐνὸς κράτους ἐξαρτᾶται καὶ ἀπὸ τὴν καλὴ ὀργάνωση τῆς διοικήσεως. Ἡ διοίκηση θὰ πρέπει νὰ εἶναι δίκαιη καὶ νὰ λύνη γρήγορα καὶ ὀρθὰ τὰ διάφορα προβλήματα γιὰ τὸ καλὸ ὄλων τῶν πολιτῶν.

Γιὰ νὰ διοικῆται καλύτερα ἡ χώρα, διαιρεῖται σὲ νομοὺς καὶ οἱ νομοὶ σὲ δήμους καὶ κοινότητες. Ἡ διοικητικὴ διαίρεση τῆς χώρας σὲ νομοὺς, δήμους καὶ κοινότητες ἐξυπηρετεῖ τὴ **διοικητικὴ ἀποκέντρωση**. Ἡ διοικητικὴ ἀποκέντρωση ἔχει γιὰ σκοπὸ νὰ λύνη ἐπὶ τόπου τὰ διάφορα προβλήματα τῶν περιφερειῶν καὶ νὰ φέρνη τὸ κράτος πιὸ κοντὰ στοὺς πολίτες. Οἱ ἐνέργειες τῶν περιφερειακῶν ὑπηρεσιῶν συντονίζονται ἀπὸ τὸ κέντρο, δηλ. ἀπὸ τὶς κεντρικὲς ὑπηρεσίες τῆς πρωτεύουσας.

3. Ἀστικά κέντρα. Ἡ ἀνάπτυξη τῆς βιομηχανίας στὴν ἐποχὴ μας καὶ ἡ μηχανοκαλλιέργεια ἔχουν σὰν ἀποτέλεσμα ὁ πληθυσμὸς σ' ὄλες τὶς χώρες τῆς Γῆς νὰ συγκεντρώνεται σὲ μεγάλα ἀστικά κέντρα (μεγαλοπόλεις). Τὰ ἀστικά κέντρα δημιουργοῦνται σὲ περιοχές, ὅπου εἶναι ἀναπτυγμένη ἡ βιομηχανία, γιὰτὶ ἐκεῖ βρίσκουν οἱ ἄνθρωποι ἐργασία. Σ' αὐτὸ βοηθᾶει ἀκόμη καὶ ἡ ἀστυφιλία, γιὰτὶ πολλοὶ κάτοικοι τῶν χωριῶν πιστεύουν πῶς ἡ ζωὴ στὶς πόλεις εἶναι περισσότερο ἄνετη καὶ εὐχάριστη.

Ἡ ἀνάπτυξη τῆς βιομηχανίας καὶ ἡ ἀστυφιλία εἶναι οἱ λόγοι, γιὰ τοὺς ὁποίους στὰ τελευταῖα εἴκοσι πέντε χρόνια πολλοὶ κάτοικοι τῶν ἐπαρχιῶν μετακινήθηκαν καὶ στὴν πατρίδα μας ἀπὸ τὰ χωριά στὶς πόλεις καὶ ἔτσι δημιουργήθηκαν μεγάλα ἀστικά κέντρα.

Τὰ μεγαλύτερα ἀστικά κέντρα τῆς Ἑλλάδας εἶναι ἡ Ἀθήνα, καὶ ὁ Πειραιᾶς (μὲ πληθυσμὸ 2.540.000 κ.) καθὼς καὶ ἡ Θεσσαλονίκη (557.000 κ.) Στὶς πόλεις αὐτὲς κατοικεῖ σήμερα περισσότερο ἀπὸ τὸ 1/3 τοῦ πληθυσμοῦ ὅλης τῆς χώρας.

Ἡ Ἀθήνα εἶναι μία ἀπὸ τὶς ὠραιότερες πόλεις τῆς Εὐρώπης.

Έκατομμύρια ξένοι την επισκέπτονται κάθε χρόνο, για να θαυμάσουν τα πολυάριθμα μνημεία της και να χαρούν το γαλανό άπτικό ούρανό.

Άλλες σπουδαίες πόλεις είναι: Ἡ Πάτρα (112.000), ὁ Βόλος (88.000), τὸ Ἡράκλειο (85.000), ἡ Λάρισα (73.000), ἡ Καβάλα (47.000), οἱ Σέρρες (41.000), τὰ Γιάννινα (40.000) καὶ ἄλλες.

Ἡ συγκέντρωση πολλῶν κατοίκων σὲ μεγάλες πόλεις δημιουργεῖ μεγάλη κίνηση ἀλλὰ καὶ μεγάλα προβλήματα. Προβλήματα ὑγείας, στενότητας χώρου, συγκοινωνίας, ὑδρευσης, ἀποχέτευσης κλπ. Γι' αὐτὸ τὸ κράτος προσπαθεῖ ν' ἀξιοποιηθῆ καὶ ἡ ἐπαρχία, ὥστε νὰ δημιουργοῦνται παράλληλα καὶ ἐπαρχιακὰ μικρότερα κέντρα. Αὐτὸ γίνεται μὲ τὴν κατασκευή καὶ στὴν ἐπαρχία τεχνικῶν ἔργων, μὲ τὴν ἴδρυση βιομηχανιῶν, πνευματικῶν ἰδρυμάτων κλπ. ✓

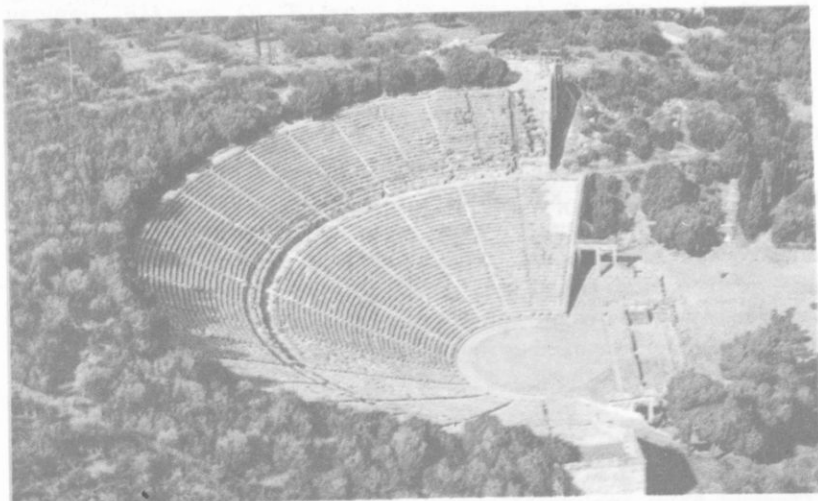
ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

1. Ἡ Ἑλλάδα εἶναι ἡ κοιτίδα τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ.

Ὅταν οἱ ἄλλοι λαοὶ τῆς Εὐρώπης θρῖσκονταν σὲ πρωτόγονη κατάσταση, στὴν Ἑλλάδα εἶχε δημιουργηθῆ καὶ ἀνθοῦσε ὁ σπουδαιότερος

Ὀλυμπία

Θέατρο Ἐπιδαύρου

πολιτισμὸς τοῦ κόσμου, ὁ ἀρχαῖος κλασικὸς πολιτισμὸς. Οἱ Ἕλληνες πρῶτοι, μὲ τὴ ζωὴ καὶ τὰ πνευματικὰ καὶ καλλιτεχνικὰ δημιουργήματά τους, διδάξαν στὴν ἀνθρωπότητα τὴν ἀνθρώπινη ἀξιοπρέπεια, τὴν ἀγάπη γιὰ τὴν ἐλευθερία καὶ τὴ δημοκρατία. Οἱ μεγαλύτεροι ποιητές, φιλόσοφοι, τραγικοί, καλλιτέχνες καὶ μεγάλοι ἄντρες τῆς Ἱστορίας εἶναι Ἕλληνες. Οἱ ἀρχαῖοι ἑλληνικοὶ ναοὶ καὶ τὰ ἀγάλματα εἶναι ἄφθαστα σὲ συμμετρία καὶ ὁμορφιά. Ἡ ἰδέα τοῦ εὐγενοῦς ἀθλητισμοῦ εἶναι ἑλληνικὴ (Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες).

Ὁ Μ. Ἀλέξανδρος μετέδωσε τὸν ἑλληνικὸ πολιτισμὸ στοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς. Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ἔγινε διεθνῆς καὶ μ' αὐτὴ μεταδόθηκε στοὺς ἄλλους λαοὺς ἢ ἑλληνικὴ παιδεία.

Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ἔγινε, ἀκόμα, ἡ γλῶσσα τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ μ' αὐτὴ διαδόθηκε ἡ Χριστιανικὴ Θρησκεία. Οἱ Ρωμαῖοι ἀργότερα δέχτηκαν τὸν ἑλληνικὸ πολιτισμὸ καὶ ἔτσι δημιουργήθηκε ὁ ἑλληνορωμαϊκὸς πολιτισμὸς, ποὺ ἔγινε ἡ βάση τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ. Ὁ ἑλληνισμὸς συνέχισε τὴν πολιτιστικὴ ἐπίδραση στοὺς ἄλλους λαοὺς καὶ στὴν ἐποχὴ τοῦ Βυζαντίου, τὸ ὁποῖο, μὲ τὴν ἀντίστασή του στὶς ἐπιδρομὲς τῶν βαρβάρων, ἔγινε τὸ προπύργιο τῆς Εὐρώπης.

Στὶς ἀξίες τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τὰ ἐπιτεύγματα τοῦ Ἑλληνισμοῦ στὰ Γράμματα καὶ στὶς Τέχνες στηρίχτηκαν οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης καὶ δημιούργησαν τὸ νεώτερο δυτικὸ πολιτισμὸ. Ὁ εὐρω-

παϊκός πολιτισμός με τη σειρά του έπηρέασε όλους τους λαούς της Γης. Η Ελλάδα λοιπόν έχει προσφέρει στην ανθρωπότητα τόσα, όσα καμιά άλλη χώρα της Γης.

Και στη νεώτερη ιστορία οι Έλληνες συνέχισαν τους αγώνες για τα ελληνικά ιδανικά και την πολιτιστική πρόοδο. Η αντίσταση των Ελλήνων στο β' παγκόσμιο πόλεμο κατά του φασισμού και του

Κνωσός

ναζισμού κατέπληξε τόν κόσμο κι ἔδειξε σ' ὄλους πῶς οἱ Ἕλληνες εἶναι ἄξιοι συνεχιστὲς τοῦ μεγαλείου τῶν προγόνων τους. Ἄλλὰ καὶ πολλοὶ Ἕλληνες διαπρέπουν σήμερα στὶς Ἐπιστῆμες, τὰ Γράμματα καὶ τὶς Τέχνες τόσο στὴν Ἑλλάδα, ὅσο καὶ στὸ ἐξωτερικό.

2. Ἐκπαίδευση - Πνευματικὰ ἰδρύματα. Γιὰ νὰ προοδεύσῃ ἓνας λαός, χρειάζεται νὰ εἶναι μορφωμένος. Χωρὶς μόρφωση δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ οὔτε πολιτιστικὴ πρόοδος οὔτε οἰκονομικὴ. Ἡ μόρφωση δίνεται συστηματικὰ μὲ τὴν ἐκπαίδευση καὶ σκοπὸ ἔχει νὰ καλλιεργῆσῃ ἐσωτερικὰ τὸ ἄτομο καὶ νὰ τὸ κἀνῃ ἄξιο καὶ παραγωγικὸ μέλος μιᾶς δημοκρατικῆς κοινωνίας.

Ἡ ἐκπαίδευση στὴν Ἑλλάδα διακρίνεται σὲ τρεῖς βαθμίδες. Τὴν Δημοτικὴν, τὴν Μέσην καὶ τὴν Ἀνωτάτην Ἐκπαίδευση. Καὶ στὶς τρεῖς βαθμίδες ἡ ἐκπαίδευση δίνεται δωρεάν, ὥστε νὰ μπορέσουν νὰ σπουδάσουν ὅλοι οἱ ἄξιοι νέοι, πλούσιοι καὶ φτωχοί.

Ἡ Δημοτικὴ Ἐκπαίδευση εἶναι ὑποχρεωτικὴ γιὰ ὅλους. Στὴ Μέση Ἐκπαίδευση ἀνήκουν τὰ Γυμνάσια, οἱ Ἐμπορικὲς Σχολές, τὰ Ναυτικὰ Γυμνάσια καὶ ἄλλα.

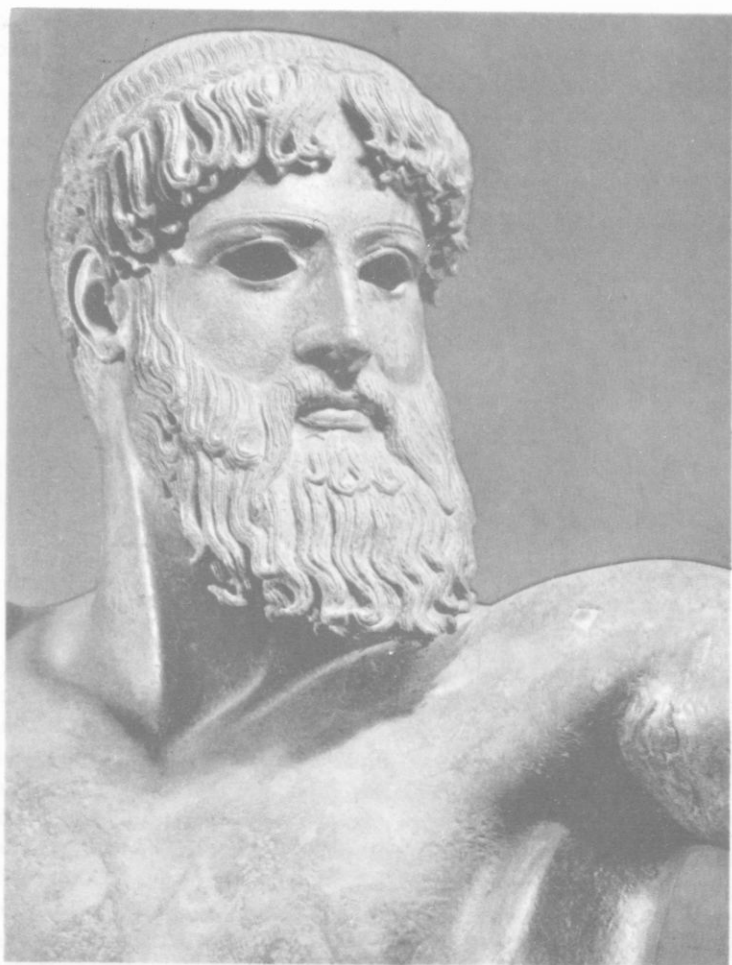
Παράλληλα μὲ τὰ σχολεῖα τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως ὑπάρχουν καὶ οἱ κατώτερες, οἱ μέσες καὶ οἱ ἀνώτερες ἐπαγγελματικὲς καὶ τεχνικὲς σχολές.

Στὴν Ἀνωτάτην Ἐκπαίδευση ἀνήκουν τὰ Πανεπιστήμια, τὸ Πολυτεχνεῖο καὶ ἄλλες ἀνώτατες σχολές. Τὰ Πανεπιστήμια στὴν πατρίδα μας εἶναι τέσσερα. Τὸ Πανεπιστήμιο **Ἀθηνῶν**, τῆς **Θεσσαλονίκης**, τῶν **Ἰωαννίνων** καὶ τῆς **Πάτρας**.

Ἀνώτατο πνευματικὸ ἴδρυμα τῆς χώρας εἶναι ἡ **Ἀκαδημία Ἀθηνῶν**. Στὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν παίρνουν μέρος ἀξιόλογοι ἄνθρωποι τῶν Ἐπιστημῶν, τῶν Γραμμάτων καὶ τῶν Καλῶν Τεχνῶν. Ἡ Ἀκαδημία σκοπὸ ἔχει νὰ βοηθῇ στὴν ἀνάπτυξη τῶν ἐπιστημῶν καὶ τὴν καλλιέργεια τῶν Γραμμάτων καὶ τῶν Καλῶν Τεχνῶν.

3. Τὰ Γράμματα καὶ οἱ Καλὲς Τέχνες. Ἡ Ἑλλάδα εἶναι ἡ μητέρα τῶν Γραμμάτων καὶ τῶν Καλῶν Τεχνῶν. Οἱ Ἕλληνες, ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ὀμήρου μέχρι σήμερα, καλλιέργησαν τὰ Γράμματα, τὶς Ἐπιστῆμες καὶ τὶς Καλὲς Τέχνες. Ἡ ποίηση, τὸ θέατρο, ἡ φιλοσοφία, ἡ γλυπτικὴ καὶ ἡ ἀρχιτεκτονικὴ ἔφθασαν στὴν κλασικὴ Ἑλλάδα σὲ τέτοια ἀκμὴ, ποὺ ὁμοιά της δὲ γνώρισε ὡς τώρα ἡ ἀνθρωπότητα. Ἡ ποίηση, τὸ θέατρο καὶ τὰ συγγράμματα φιλοσοφίας τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἀπέτελεσαν ἀπὸ τότε τὴ βάση γιὰ κάθε πρόοδο. Οἱ ἀρχαῖοι

Ποσειδῶνας

ναοί, ιδίως ὁ Παρθενῶνας, καί τὰ ἀρχαῖα ἀγάλματα ἐξακολουθοῦν ἀκόμα ν' ἀποτελοῦν ἀθάνατα πρότυπα γιά τήν καλλιτεχνική δημιουργία.

Ἡ ἀνάπτυξη αὐτή συνεχίστηκε γι' ἄρκετους αἰῶνες καί σ' ὅλες τίς ἐποχές τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας ὑπάρχουν ἑλληνικά ἀριστουργήματα τοῦ πνεύματος καί τῆς τέχνης.

Τὰ Γράμματα καί οἱ Καλές Τέχνες ἀνθοῦν καί σήμερα στή χώρα

μας. Πολλοί "Έλληνες ποιητές, επιστήμονες και καλλιτέχνες τιμοῦν τὸ ἑλληνικὸ ὄνομα στὴν Ἑλλάδα καὶ τὸ ἐξωτερικὸ (Σολωμός, Παλαμᾶς, Καζαντζάκης, Σεφέρης, Ἐλύτης κ.ἄ.).

Τὰ πνευματικὰ κέντρα τῆς πατρίδας μας εἶναι ἡ Ἀθήνα καὶ ἡ Θεσσαλονίκη. Μὲ τὴν ἴδρυση νέων Πανεπιστημίων δημιουργοῦνται καὶ ἄλλα, ὅπως ἡ Πάτρα καὶ τὰ Γιάννινα.

Ἐρωτήσεις

1. Γιατί τὸ πολίτευμα τῆς Ἑλλάδας εἶναι δημοκρατία;	Πατρίδα μας μεγάλα ἀστικά κέντρα;
2. Τί εἶναι ἡ διοικητικὴ ἀποκέντρωση, τί σκοπὸ ἔχει καὶ πῶς πραγματοποιεῖται στὴ χώρα μας;	4. Ποιὰ εἶναι τὰ πνευματικὰ κέντρα τῆς Ἑλλάδας;
3. Γιατί δημιουργήθηκαν τὰ τελευταῖα χρόνια καὶ στὴν	5. Τί σημαίνει ἡ πρόταση: ὁ εὐρωπαϊκὸς πολιτισμὸς εἶναι ἑλληνοκεντρικὸς;

ΑΛΥΤΡΩΤΟΣ ΚΑΙ ΑΠΟΔΗΜΟΣ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

Ἀπὸ τὴν Ἱστορία γνωρίζομε πῶς, ὅταν, μετὰ τὴ μεγάλη ἐπανάσταση τοῦ 1821, ἡ Ἑλλάδα ἔγινε ἐλεύθερο κράτος, δὲν εἶχαν ἀπελευθερωθῆ ἀκόμη ὅλες οἱ ἑλληνικὲς χώρες. Χρειάστηκαν σκληροὶ καὶ μακροχρόνιοι ἀγῶνες, ὥσπου ν' ἀπελευθερωθοῦν ὅλοι οἱ Ἕλληνες καὶ νὰ ἐνωθοῦν μὲ τὴ μητέρα Ἑλλάδα.

Δυστυχῶς μέχρι σήμερα δὲν ἔχουν ἐνωθῆ μὲ τὴν Ἑλλάδα ἡ ἑλληνικὴ μεγαλόνησος Κύπρος κι ἡ Βόρειος Ἡπειρος. Ἡ Κύπρος εἶναι ἀνεξάρτητο κράτος καὶ σ' αὐτὴ ζοῦν 420.000 περίπου Ἕλληνες. Ἡ Β. Ἡπειρος ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι ἀκόμη ὑποδουλωμένη στὴν Ἀλβανία καὶ σ' αὐτὴ ζοῦν 250.000 Ἕλληνες.

Οἱ Κύπριοι καὶ οἱ Βορειοηπειρῶτες ἀγωνίστηκαν καὶ ἀγωνίζονται σὰ γνήσιοι Ἕλληνες γιὰ τὴν ἐνωσὴ τους μὲ τὴν μητέρα Ἑλλάδα.

Ἀπὸ τὴν Ἱστορία γνωρίζομε ἀκόμη γιὰ τὶς ἀποικίες τῶν Ἑλλήνων στὴν ἀρχαία ἐποχὴ καὶ γιὰ τὶς ἑλληνικὲς κοινότητες τοῦ ἐξωτερικοῦ στοὺς νεώτερους χρόνους.

Ἀνέκαθεν οἱ Ἕλληνες μετανάστευσαν σὲ ξένες χώρες, ὅπου ἔδειξαν μεγάλη δραστηριότητα καὶ προόδευσαν, ὅπως π.χ. οἱ μεγάλοι ἔθνικοι μας εὐεργέτες. Ἀπὸ τὶς σπουδαιότερες αἰτίες τῆς ἀποδημίας

ήταν πρώτα τὸ γεγονός, ὅτι ἡ χώρα μας δὲν ἦταν πλούσια, ἔπειτα ἡ αἰτία τους γιὰ τὸ ἀγνωστο καὶ τὴν περιπέτεια καὶ τέλος τὸ ἀνήσυχο ἐπιχειρηματικό τους πνεῦμα.

Οἱ Ἕλληνες, πού εἶναι ἐγκατεστημένοι μόνιμα στὸ ἐξωτερικό, εἶναι περισσότεροι ἀπὸ δύο ἑκατομμύρια καὶ ἀποτελοῦν τὸν ἀλύτρωτο καὶ ἀπόδημο ἑλληνισμό. Οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς ἀπόδημους εἶναι ἐγκαταστημένοι στὶς Η.Π. τῆς Ἀμερικῆς, στὸν Καναδά, στὴν Αὐστραλία καὶ σ' ἄλλες χώρες. Ἐκτὸς ἀπ' αὐτοὺς πού ἔχουν ἐγκατασταθῆ μόνιμα στὸ ἐξωτερικό, ἀρκετοὶ ἀκόμη ἐργάζονται σὲ ξένες χώρες, ἰδιαίτερα στὴ Δ. Εὐρώπη καὶ κυρίως στὴ Δ. Γερμανία (300.000 Ἕλληνες).

Οἱ Ἕλληνες τοῦ ἐξωτερικοῦ εἶναι ὀργανωμένοι σὲ κοινότητες, διατηροῦν ἑλληνικὰ σχολεῖα κι ἐκκλησίες, τὰ ἑλληνικὰ ἦθη καὶ ἔθιμα καὶ σχέσεις μὲ τὴν μητέρα Ἑλλάδα, τὴν ὁποία συχνὰ ἐπισκέπτονται. Πολλοὶ ἀπόδημοι Ἕλληνες κατέχουν σπουδαῖες θέσεις στὶς χώρες πού ζοῦν καὶ τιμοῦν τὸ ἑλληνικὸ ὄνομα. Σὲ πολλὰ ἑκατομμύρια δολάρια ὑπολογίζονται κάθε χρόνο τὰ ἐμβάσματα, πού προέρχονται ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες τοῦ ἐξωτερικοῦ γιὰ τοὺς ἐδῶ συγγενεῖς τους.

Ὁ ἀπόδημος ἑλληνισμὸς δεῖχνει τὸ δυναμισμό καὶ τὴν ἐργατικὸτητα τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς.

Η ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ Η ΟΙΚΟΥΜΕΝΗ

Ἡ πλεονεκτικὴ θέση τῆς Ἑλλάδας τῆς ἐπιτρέπει νὰ ἐπικοινωνῆ εὐκόλα μὲ τὶς χώρες τῆς Μέσης Ἀνατολῆς, τῆς Β. Ἀφρικῆς καὶ τῆς Ν. Εὐρώπης. Ἡ Ἑλλάδα ἀνήκει στὸ χῶρο τῆς Μεσογείου, ἡ ὁποία ἐνώνει τὶς χώρες, πού θρέχονται ἀπ' αὐτή. Ἐπομένως τὰ συμφέροντα τῆς Ἑλλάδας βρίσκονται στὶς χώρες αὐτές, μὲ τὶς ὁποῖες διατηρεῖ στενὲς σχέσεις. Οἱ σχέσεις αὐτὲς εἶναι οικονομικές, ἐμπορικές, πολιτιστικές, καὶ ἀμυντικές.

Ἡ ἀνάπτυξη στὴν ἐποχὴ μας τῶν μέσων συγκοινωνίας κι ἐπικοινωνίας εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα οἱ μεγάλες ἀποστάσεις νὰ ἐκμηδενίζονται καὶ ὅλοι οἱ λαοὶ νὰ βρίσκονται σὲ στενὴ σχέση κι ἐπαφή. Ἔτσι ὅ,τι συμβαίνει σὲ μιὰν ἄκρη τῆς Γῆς γίνεται ἀμέσως γνωστὸ κι ἔχει ἀντίκτυπο σ' ὅλη τὴν Οἰκουμένη. Ὅλα τὰ κράτη λοιπὸν εἶναι ὑποχρεωμένα, ἂν θέλουν νὰ προοδεύσουν, νὰ διατηροῦν σχέσεις ὄχι μόνο μὲ τοὺς γειτονικοὺς τους λαοὺς, ἀλλὰ μ' ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς Γῆς. Σ' αὐτὸ δὲν ὑστερεῖ ἡ χώρα μας. Διατηρεῖ διπλωματικές, ἐμπορικὲς καὶ μορφωτικὲς σχέσεις μ' ὅλα τὰ κράτη τῆς Γῆς, περισσότερο ὁμως μὲ τὰ κράτη τῆς Εὐρώπης, γιὰτὶ ἀνήκει στὸν ἴδιο χῶρο μ' αὐτά.

Γιὰ νὰ διατηρῆται ἡ εἰρήνη στὸν κόσμον καὶ γιὰ νὰ ὑπάρχη πρό-

οδος, οί λαοί πρέπει νά συνεργάζωνται καί νά ἀλληλοβοηθοῦνται. Γιά τὸ σκοπὸ αὐτὸ ἴδρυσαν διάφορες ὀργανώσεις, στὶς ὁποῖες συμμετέχει καί ἡ Ἑλλάδα.

Ἡ Ἑλλάδα συμμετέχει: **1. Στὸν Ὀργανισμὸ Ἠνωμένων Ἐθνῶν.** Ὁ Ο.Η.Ε. ἰδρύθηκε τὸ 1945 καὶ ἔχει γιὰ σκοπὸ τὴ διατήρηση τῆς εἰρήνης σ' ὅλο τὸ κόσμο. Σ' αὐτὸν ἀνήκουν ὅλα σχεδὸν τὰ κράτη τῆς Γῆς.

2. Στὴν Παγκόσμια Ὀργάνωση Ὑγείας. Ἡ ὀργάνωση αὐτὴ ἰδρύθηκε ἀπὸ τὸν Ο.Η.Ε. καὶ ἔχει γιὰ σκοπὸ τὴν προαγωγή καὶ διατήρηση τῆς ὑγείας σ' ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς Γῆς.

3. Στὴν Ἐκπαιδευτικὴ καὶ Ἐπιστημονικὴ Ὀργάνωση «ΟΥΝΕΣΚΟ». Ἡ ΟΥΝΕΣΚΟ εἶναι ὀργάνωση τοῦ Ο.Η.Ε. καὶ ἔχει γιὰ σκοπὸ νὰ μεταδοθοῦν τὰ φῶτα τῆς παιδείας σ' ὅλους τοὺς λαοὺς.

4. Στὸ Ν.Α.Τ.Ο. Τὸ ΝΑΤΟ εἶναι ἀμυντικὴ συμμαχία, στὴν ὁποία συμμετέχουν οἱ Η.Π.Α., ὁ Καναδὰς, ἡ Τουρκία καὶ τὰ περισσότερα κράτη τῆς Δυτ. Εὐρώπης.

5. Ἡ Ἑλλάδα συμμετέχει ἀκόμη καὶ στὴν Εὐρωπαϊκὴ Οἰκονομικὴ Κοινότητα (Ε.Ο.Κ.). Ἡ ΕΟΚ εἶναι οἰκονομικὴ ἔνωση τῶν περισσότερων κρατῶν τῆς Δυτ. Εὐρώπης καὶ ἔχει γιὰ σκοπὸ τὴν οἰκονομικὴ συνεργασία τῶν κρατῶν αὐτῶν. Γιά τὴν Ε.Ο.Κ. θὰ μιλήσωμε σ' ἄλλο μάθημα, ὅταν θὰ ἔχωμε μάθει τὴ γεωγραφία τῶν κρατῶν τῆς Δυτ. Εὐρώπης.

Ἀσκήσεις

1. Τί πρέπει νὰ ξέρωμε γιὰ νὰ δεῖξωμε;

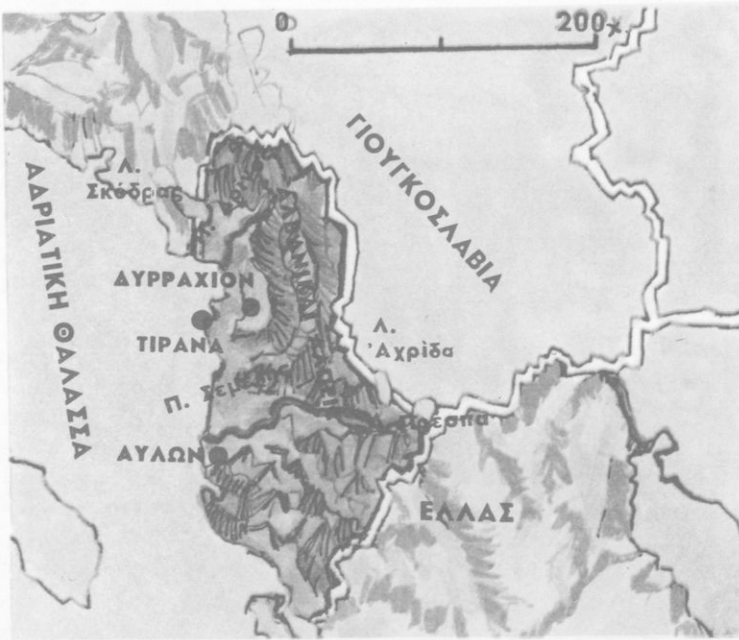
- α. ὅτι ἡ Ἑλλάδα ἔχει σπουδαία γεωγραφικὴ θέση,
- β. ὅτι τὸ κλίμα τῆς Ἑλλάδας εἶναι μεσογειακό,
- γ. ὅτι ἡ Ἑλλάδα εἶναι χώρα γεωργικὴ,
- δ. ὅτι ἡ θάλασσα εἶναι γιὰ τὴ χώρα μας σπουδαία πλουτοπαραγωγικὴ πηγή καὶ
- ε. ὅτι ἡ Ἑλλάδα εἶναι τουριστικὴ χώρα.

2. Γιατί συμφέρει σὲ μιὰ χώρα νὰ ἔχη φιλικὲς σχέσεις μὲ τὰ ἄλλα κράτη καὶ νὰ ἀνήκη σὲ διεθνεῖς ὀργανώσεις;

2. Η ΑΛΒΑΝΙΑ

Έκταση: 29.000 τετ. χλμ.
Πληθυσμός: 2.080.000 κ.

ΑΛΒΑΝΙΑ

Παρατήρηση στο χάρτη

1. Ἡ Ἀλβανία βρίσκεται στὴ Βαλκανικὴ χερσόνησο. Συνορεύει μὲ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴ Γιουγκοσλαβία καὶ βρέχεται ἀπὸ τὴν Ἀδριατικὴ θάλασσα.
2. Ἀνάμεσα στὴν Ἀλβανία καὶ στὴν Ἰταλικὴ χερσόνησο σχηματίζεται τὸ στενὸ τοῦ Ὀτράντο. Μὲ τὸ στενὸ τοῦ Ὀτράντο ἡ Ἀδριατικὴ θάλασσα ἔχει ἐξοδὸ στὴ Μεσόγειο.
3. Ἡ Ἀλβανία εἶναι μικρὴ καὶ ὄρεινὴ χώρα.

1. Οί 'Αλβανοί είναι γείτονές μας.

χώρας μας και πέρα από την "Ηπειρο άπλώνεται η Αλβανία έχει έκταση μόνο 29.000 τετρ. χλμ. και πληθυσμό 2.500.000 (1970). Από αυτούς 250.000 είναι "Έλληνες, που ζουν στην Ελλάδα.

"Ελεύθερο κράτος έγιναν οί 'Αλβανοί το 1912, όταν απελευθερώθηκαν από τους Τούρκους. Με την ύποστήριξη των Μεγάλων Δυνάμεων κράτησαν και την ελληνική Β. "Ηπειρο.

Το 1939 την "Αλβανία την κατέλαβαν οί 'Ιταλοί και άπ' έκει το 1940 έπετέθηκαν κατά της "Ελλάδας. Στα βουνά της Β. "Ηπείρου οί "Έλληνες κατατρόπωσαν τους 'Ιταλούς κι έγιναν δεκτοί από τους βορειοηπειρώτες σαν άπελευθερωτές. Μετά το β' παγκόσμιο πόλεμο ή "Αλβανία έγινε σοσιαλιστική χώρα και οί σχέσεις μας μ' αυτή δέν ήταν φιλικές. Στα τελευταία όμως χρόνια βελτιώθηκαν. Οί δυο χώρες άρχισαν νά έχουν έμπορικές και πολιτιστικές σχέσεις.

Οί 'Αλβανοί δέν έχουν δημιουργήσει σπουδαίο πολιτισμό. Οί περισσότεροι είναι γεωργοί και κτηνοτρόφοι. Κατά το θρήσκευμα οί μισοί είναι Χριστιανοί όρθόδοξοι κι οί άλλοι μισοί μωαμεθανοί.

2. Μορφολογία του έδάφους - Κλίμα.

"Όπως παρατηρούμε στο χάρτη, ή μεγαλύτερη έκταση της "Αλβανίας σκεπάζεται από βουνά. Τά βουνά σκεπάζουν το άνατολικό και το νότιο τμήμα της χώρας και όσο προχωρούν στα δυτικά, πρòς τη θάλασσα, γίνονται χαμηλότερα. Στα παράλια σχηματίζεται μιá στενή πεδινή λωρίδα. Το πεδινό αυτό τμήμα είναι συνέχεια τών μικρών κοιλάδων, που σχηματίζουν οί ποταμοί Δρίνος, Σκοΰμπος, Σεμέλης και 'Αώος.

Το κλίμα στα παράλια της χώρας είναι μεσογειακό, άλλα άνθυγιεινό, γιατί υπάρχουν έκει πολλά έλη. Τά παράλια της "Αλβανίας, δέν παρουσιάζουν πλούσιο θαλάσσιο διαμελισμό. Οί σπουδαιότεροι κόλποι είναι ο κόλπος του Δρίνου, του Δυρραχίου και του Αύλώνα. Στο στόμιο του κόλπου του Αύλώνα υπάρχει το νησί Σάσωνα, που έχει μεγάλη στρατηγική σημασία, γιατί βρίσκεται στο στενότερο σημείο του πορθμού του 'Οτράντο.

Τά όρη της "Αλβανίας άποτελούν συνέχεια τών Διναρικών "Άλπεων και είναι τά έξης: οί 'Αλβανικές "Άλπεις και στο νοτιοανατολικό και νότιο τμήμα ο Μοράβας, ο Τόμαρος, ή Τρεμπεσίνα και Νεμέτσικα (2.984 μ.).

Στο έσωτερικό της χώρας και στα βουνά το κλίμα είναι ήπειρωτικό με πολλές όμως βροχές. Γι' αυτό τά όρη είναι κατάφυτα από δάση, ενώ οί χέρσες έκτάσεις σχηματίζουν πλούσιους βοσκότοπους.

3. Οί κάτοικοι τῆς Ἑλβανίας εἶναι κυρίως καὶ γεωργοί.

Τὸ ἔδαφος τῆς Ἑλβανίας εἶναι Οἱ Ἑλβανοὶ ἀσχολοῦνται κυρίως μὲ τὴ γεωργία. ὑπάρχουν ἀρκετὲς καλλιεργήσιμες ἐκτάσεις, τὰ π γονται δὲν εἶναι ἀρκετά. Ἐχουν γίνεи, βέβαια, ἀρ τικὰ ἔργα, ἀλλὰ δὲν μπόρεσαν ἀκόμη ν' ἀξιοποιηθοῦν, ὅσο πρέπει, οἱ ὑπάρχουσες ἐκτάσεις καὶ ἡ παραγωγή ν' αὐξηθῆ τόσο πού νὰ ἰκα- νοποιηθῆ ἀπόλυτα τίς ἀπαιτήσεις τῆς ἐσωτερικῆς κατανάλωσης.

Στὰ παράλια κυρίως καλλιεργοῦνται τὰ δημητριακά, τὸ ρύζι, ὁ καπνός, καὶ τὰ ὄσπρια καὶ στὰ νοτιότερα παράλια μέρη ὑπάρχουν ἀμπέλια καὶ ἐλαιῶνες. Ἐπίσης ἀναπτυγμένη στὰ παράλια εἶναι καὶ ἡ ἀλιεία. Ἐντίθετα μὲ τὴ γεωργία, ἀρκετὰ ἀναπτυγμένη εἶναι ἡ κτη- νοτροφία, γιὰτὶ ὑπάρχουν ἀρκετοὶ καὶ κατάλληλοι βοσκότοποι. Οἱ Ἑλβανοὶ κτηνοτρόφοι τρέφουν αἰγοπρόβατα, χοίρους (γουρούνια) καὶ βοοειδῆ. Ἐπὶ τὰ κτηνοτροφικὰ προϊόντα πού παράγονται ἀρκετὰ ἐξάγονται στὸ ἐξωτερικό. Ἐπίσης ἀπὸ τὰ δάση οἱ Ἑλβανοὶ παίρνουν ἀρκετὴ ξυλεία.

Ἡ βιομηχανία στὴν Ἑλβανία δὲν εἶναι ἀρκετὰ ἀναπτυγμένη, μ' ὅλο πού στὴ χώρα ὑπάρχουν μικρὲς πετρελαιοπηγὲς καὶ κοιτάσματα γαιανθράκων (κυρίως λιγνίτη), σιδήρου, χαλκοῦ καὶ ἄλλων ὀρυ- κτῶν.

Ἡ συγκοινωνία δὲν εἶναι ἀρκετὰ ἀναπτυγμένη (μῆκος σιδηροδρομικῶν γραμμῶν 90 χλμ.). Νόμισμα τῆς χώρας εἶναι τὸ **λέκ**.

4. Πόλεις. Ἐφοῦ ἡ βιομηχανία δὲν ἔχει ἀναπτυχθῆ καὶ οἱ περισ- σότεροι ἀπὸ τοὺς κατοίκους εἶναι γεωργοὶ καὶ κτηνοτρόφοι, δὲν ὑπάρχουν στὴν Ἑλβανία μεγάλα ἀστικά κέντρα. Οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς κατοίκους ζοῦν σὲ κωμοπόλεις καὶ σὲ ἀπομονωμένα χωριά. Οἱ σπουδαιότερες πόλεις εἶναι : τὰ **Τίρανα (176.000 κ.)**, ἡ πρωτεύουσα τῆς Ἑλβανίας, ἡ **Σκόδρα**, τὸ **Δυρράχιο**, τὸ **Ἐλβασάν**, ἡ **Κορυτσά**, ὁ **Αὐλώνας**, ἡ **Πρεμετῆ** καὶ τὸ **Ἀργυρόκαστρο**.

Ἐσκήσεις

1. Νὰ ἰχνογραφήσετε τὸ γεω- φυσικὸ χάρτη τῆς Ἑλβα- νίας.
2. Ποιὲς λίμνες ἔχει ἡ Ἑλ- βανία;
3. Πῶς συγκοινωνεῖ ἡ Ἑλ- λάδα μὲ τὴν Ἑλβανία;
4. Ποιὲς πόλεις τῆς Ἑλβανίας εἶναι ἑλληνικὲς;

3. Η ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ

Έκταση: 256.000 τετ. χλμ.

Πληθυσμός: 20.500.000 κ.

ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ

Έργασίες στο χάρτη

1. Να προσδιορίσετε ποιά θέση έχει η Γιουγκοσλαβία στην Ευρώπη.
2. Να δείξετε τις χώρες, που συνορεύουν μ' αυτή.
3. Να συγκρίνετε την έκτασή της με την έκταση των άλλων βαλκανικών κρατών.

4. Νά παρατηρήσετε ποιά τμήματα τῆς Γιουγκοσλαβίας, εἶναι ὄρεινά καὶ ποιά πεδινά.
5. Νά ὀνομάσετε τὰ ποτάμια τῆς καὶ νά ἐξηγήσετε γιατί ρέουν σχεδὸν ὅλα πρὸς τὴν ἴδια κατεύθυνση.

1. Ἡ Γιουγκοσλαβία ἐνώνει τὴ Βαλκανικὴ Χερσόνησο μὲ τὴν Κεντρικὴ Εὐρώπη.

Ἡ Γιουγκοσλαβία εἶναι τὸ μεγαλύτερο σὲ ἔκταση καὶ πληθυσμὸ κράτος τῶν Βαλκανίων. Ἀπὸ τὴν Κεντρικὴ Εὐρώπη φτάνει στὴ Μακεδονία καὶ ἀπὸ τὴν Ἀδριατικὴ θάλασσα στὴν Οὐγγαρία καὶ τὴ Ρουμανία. Ἔχει ἔκταση 256.000 τετρ. χλμ. καὶ πληθυσμὸ 20.500.000 κατοίκους.

Ἀπὸ τὴ Γιουγκοσλαβία περνοῦν οἱ σιδηροδρομικὲς γραμμές, ποὺ συνδέουν τὴ Δυτικὴ καὶ Κεντρικὴ Εὐρώπη μὲ τὶς ὑπόλοιπες βαλκανικὲς χώρες καὶ ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ, ποὺ κατευθύνεται πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολη, συνεχίζεται στὴ Μ. Ἀσία καὶ καταλήγει στὴ Βαγδάτη.

2. Μορφολογία τοῦ ἐδάφους καὶ κλίμα.

Τὸ μεγαλύτερο τμῆμα τῆς Γιουγκοσλαβίας εἶναι ὄρεινὸ. Ὅρεινὸ εἶναι τὸ δυτικὸ καὶ νότιο τμῆμα τῆς χώρας. Στὰ δυτικὰ τῆς χώρας ὑψώνονται οἱ **Διναρικὲς Ἄλπεις** (Ντουρμίτορ 2.557μ.) καὶ στὰ νότια οἱ ὄρεινοὶ ὄγκοι τῆς **Πίνδου** καὶ τῆς **Ροδόπης**.

ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ. Ἡ κωμόπολη τῆς Ἐρζεγοβίνης Μοστάρ

Οι άκτες της Γιουγκοσλαβίας στην Άδριατική θάλασσα (Δαλματικές άκτες) παρουσιάζουν άρκετά πλούσιο θαλάσσιο διαμελισμό, με πολλούς κόλπους και πάμπολλα νησιά. Το κλίμα στις άκτες είναι γλυκό και ήπιο (μεσογειακό) και τα τοπία μαγευτικά. Γι' αυτό παρατηρείται εκεί ζωηρή τουριστική κίνηση. Χιλιάδες ξένοι επισκέπτονται κάθε χρόνο τις Δαλματικές άκτες, έτσι πού, χρόνο με το χρόνο, ή Γιουγκοσλαβία γίνεται με γοργό ρυθμό τουριστική χώρα.

Το μεσογειακό όμως κλίμα περιορίζεται μόνο στις άκτες, γιατί ή όροσειρά τών Διναρικών "Άλπεων έμποδίζει τούς θερμούς και ύγρους νοτιοδυτικούς ανέμους νά προχωρήσουν και στο έσωτερικό τής χώρας, όπου το κλίμα είναι ήπειρωτικό.

Πεδινό είναι το βόρειο τμήμα τής Γιουγκοσλαβίας, πού άποτελεί μέρος τής μεγάλης ούγγρικης πεδιάδας. Το τμήμα αυτό το διασχίζει ή **Δούναβης** και ή παραπόταμοί του **Τίσα, Δραύος, Σαύος, Δρίνας, και Μοράβας.**

Στήν περιοχή αυτή, έπειδή το έδαφος είναι πεδινό και ή Δούναβης πλωτός ποταμός, ή συγκοινωνίες είναι πολύ άναπτυγμένες. Στο βορειοδυτικό τμήμα τής χώρας ύπάρχουν έπίσης διαβάσεις, πού έπιτρέπουν τήν έπικοινωνία με τά λιμάνια τής Άδριατικής, ένώ ή κοιλάδα του Άξιου στά νότια άφήνει για τή Γιουγκοσλαβία έξοδο πρòς το λιμάνι τής Θεσσαλονίκης.

Άσκηση:

Νά ίχνογραφήσετε το γεωφυσικό χάρτη τής Γιουγκοσλαβίας και νά σημειώσετε τις πόλεις και τις σιδηροδρομικές γραμμές τής χώρας.

3. Οικονομική έξέταση. Οι πεδινές περιοχές, πού βρίσκονται άνάμεσα στο Δούναβη και τούς παραποτάμους του, καθώς και ή κοιλάδα του Άξιου, είναι εύφορες και κέντρα τής γεωργικής παραγωγής τής Γιουγκοσλαβίας. Στις περιοχές αυτές παράγονται μεγάλες ποσότητες άπό σιτηρά, ρύζι, θαμβάκι, πατάτες, λαχανικά και φρούτα. Στή νότια Γιουγκοσλαβία παράγονται, άκόμη, καπνός και πάπρικα (κόκκινο πιπέρι) και στις Δαλματικές άκτες σταφύλια, λάδι και φρούτα. Στις άκτες γίνεται έπίσης έντατική άλιεία.

Ή κτηνοτροφία είναι πολύ άναπτυγμένη σ' όλες τις περιοχές τής χώρας, γιατί παράγονται εκεί άφθονες ζωοτροφές και ύπάρχουν μεγάλα και κατάλληλα λιβάδια. Οι Γιουγκοσλάβοι κτηνοτρόφοι τρέ-

ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ. Ντουμπρόβνικ

φουν κυρίως αιγοπρόβατα, αγελάδες, άλογα και χοίρους (γουρούνια). Άπο τα κτηνοτροφικά προϊόντα της άρκετες ποσότητες έξάγει ή Γιουγκοσλαβία στο έξωτερικό.

Άλλη πηγή πλούτου για τη Γιουγκοσλαβία είναι τα δάση της. Μεγάλα δάση υπάρχουν κυρίως στο βορειοδυτικό τμήμα της χώρας (Κροατία - Σλοβενία), αλλά και στις άλλες όρεινες περιοχές.

Ή Γιουγκοσλαβία είναι κυρίως γεωργική και κτηνοτροφική χώρα και οί περισσότεροι άπο τους κατοίκους της άσχολούνται με τη γεωργία και την κτηνοτροφία. Άλλά και ή βιομηχανία της έχει άρκετα προοδεύσει.

Ή χώρα έχει άρκετα όρυκτά, όπως σίδηρο, γαιάνθρακες, χαλκό, μόλυβδο, βωξίτη, μαγνήσιο και μικρά κοιτάσματα πετρελαίου. Τα όρυκτά της και ή ήλεκτρική ένέργεια, που παράγεται άπο τις ύδατοπτώσεις, άποτελούν τη βάση της γιουγκοσλαβικής βιομηχανίας.

4. Άστικά κέντρα. Τα περισσότερα και μεγαλύτερα άστικά και βιομηχανικά κέντρα της Γιουγκοσλαβίας βρίσκονται στις βόρειες πε-

ριοχές της, γιατί εκεί τὸ ἔδαφος εἶναι περισσότερο παραγωγικὸ καὶ οἱ συγκοινωνίες εὐκόλες. Οἱ σπουδαιότερες πόλεις της :

Τὸ **Βελιγράδι** (850.000 κ.). Τὸ Βελιγράδι εἶναι ὡραία πόλη καὶ ἡ πρωτεύουσα τῆς Γιουγκοσλαβίας. Εἶναι ἀκόμη κόμβος συγκοινωνιῶν καὶ κέντρο βιομηχανικὸ καὶ ἐμπορικὸ. Τὸ **Ζάγκρεμπ** (820.000 κ.), ἡ **Λιουμπλιάνα** (210.000 κ.), ἡ **Νίσσα**, ἐπίσης σπουδαῖα βιομηχανικὰ κέντρα καὶ συγκοινωνιακοὶ κόμβοι.

Στὶς Δαλματικές ἀκτὲς εἶναι ἡ **Ριέκα**, ποὺ εἶναι σπουδαῖο λιμάνι καὶ συναγωνίζεται σὲ κίνηση τὴν Τεργέστη, τὸ **Σπλίτ** καὶ τὸ **Ντουμπρόβνικ**, σπουδαῖα τουριστικὰ κέντρα, καὶ ἄλλες μικρότερες. Στὴ Βοσνία καὶ Ἐρζεγοβίνη εἶναι τὸ **Σεράγεβο** καὶ στὴ Σερβικὴ Μακεδονία τὰ **Σκόπια** καὶ τὸ **Μοναστήρι**, ἄλλοτε ἑλληνικὲς πόλεις.

5. Τὸ γιουγκοσλαβικὸ κράτος καὶ οἱ κάτοικοί του. Κανένα κράτος τῆς Εὐρώπης δὲν παρουσιάζει τόσες ἀντιθέσεις καὶ διαφορὲς στὸ τοπίο καὶ τοὺς κατοίκους, ὅσο ἡ Γιουγκοσλαβία. Στὸ βορειοδυτικὸ τῆς τμῆμα καὶ τὸ τοπίο καὶ ἡ μορφή τῶν πόλεων εἶναι ὅπως στὴν Αὐστρία, ἐνῶ στὸ βόρειο τμῆμα ἡ διαμόρφωση τοῦ ἐδάφους καὶ ἡ μορφή τῶν πόλεων θυμίζουν Οὐγγαρία. Τὶς περιοχὲς αὐτὲς κατεῖχαν ὡς τὸ 1919 οἱ Αὐστριακοί. Στὸ νότιο καὶ νοτιοανατολικὸ τμῆμα τὸ τοπίο εἶναι καθαρὰ βαλκανικὸ καὶ ἡ ὕψη τῶν πόλεων καὶ ἡ ζωὴ τῶν κατοίκων μᾶς ὑπενθυμίζουν, πῶς ἐδῶ κάποτε κυριαρχοῦσαν οἱ Τούρκοι, ἐνῶ οἱ πόλεις στὶς Δαλματικές ἀκτὲς μοιάζουν μὲ τὶς ἰταλικές.

Στὴ Γιουγκοσλαβία ζοῦν σήμερα οἱ Σέρβοι, ποὺ εἶναι καὶ οἱ περισσότεροι, οἱ Κροάτες, οἱ Σλοβένοι, οἱ Μαυροβούνιοι καὶ λίγοι Ἄλβανοί, Ἕλληνες καὶ Οὐγγροι.

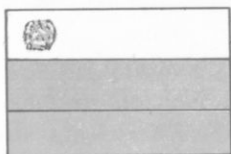
Ὅλοι αὐτοὶ ἀποτελοῦν τὸ ὁμοσπονδιακὸ κράτος τῆς Γιουγκοσλαβίας. Ἐπίσημη γλῶσσα τοῦ κράτους εἶναι ἡ Σερβικὴ. Ἄλλὰ οἱ Κροάτες, οἱ Σλοβένοι κλπ. μιλοῦν καὶ τὴ δική τους γλῶσσα. Οἱ Σλοβένοι καὶ οἱ Κροάτες εἶναι καθολικοί, ἐνῶ οἱ Σέρβοι ὀρθόδοξοι χριστιανοί. Ὑπάρχουν καὶ λίγοι μωαμεθανοί.

Ἡ Γιουγκοσλαβία ἔγινε ἐλεύθερο κράτος, ὅπως εἶναι σήμερα, μετὰ τὸν α΄ παγκόσμιον πόλεμον, τὸ 1919. Ἀπὸ τὸ 1945 εἶναι σοσιαλιστικὴ δημοκρατία.

Οἱ σχέσεις τῆς πατρίδας μας μὲ τὴ Γιουγκοσλαβία ἦταν πάντοτε φιλικές. Ἀπὸ τὴ Γιουγκοσλαβία ἀγοράζομε κτηνοτροφικὰ προϊόντα καὶ πωλάμε σ' αὐτὴ ἐσπεριοειδῆ καὶ πρῶτες ὕλες. Νόμισμα τῆς χώρας εἶναι τὸ **δηνάριο**.

Έρωτήσεις

1. Γιατί τα ποτάμια έχουν μεγάλη σημασία για τη Γιουγκοσλαβία;
2. Γιατί το Βελιγράδι είναι συγκοινωνιακός κόμβος;
3. Ποιές λίμνες έχει κοινές ή Γιουγκοσλαβία με την Ελλάδα και την Αλβανία;
4. Αν ταξιδέψης σιδηροδρομικώς για το Μόναχο, ποιές γιουγκοσλαβικές πόλεις θα συναντήσεις;

4. Η ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ

Έκταση: 111.000 τετ. χλμ.

Πληθυσμός: 8.500.000 κ.

ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ

Παρατήρηση στο χάρτη

1. Ἡ Βουλγαρία εἶναι χώρα τῶν Βαλκανίων καὶ συνορεύει μὲ τὴν Ἑλλάδα.
2. Δὲ θρέχεται ἀπὸ τὴ Μεσόγειο θάλασσα.
3. Τὸ μισὸ σχεδὸν τμῆμα τοῦ ἐδάφους τῆς Βουλγαρίας εἶναι ὄρεινὸ καὶ τὸ ἄλλο μισὸ πεδινό.
4. Ὁ Δούναβης ποταμὸς χωρίζει τὴ Βουλγαρία ἀπὸ τὴ Ρουμανία.
5. Οἱ ἑλληνικοὶ ποταμοὶ Ἔβρος, Νέστος καὶ Στρυμόνας ἔχουν τὶς πηγές τους στὴ Βουλγαρία.

1. Θέση καὶ ἔκταση. Ἡ Βουλγαρία βρίσκεται ἀνάμεσα στὴ Ρουμανία, τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Εὐρωπαϊκὴ Τουρκία κι ἀνάμεσα στὴ Γιουγκοσλαβία καὶ τὸν Εὐξεινο πόντο. Ἔχει **ἔκταση** 111.000 τετ. χλμ. καὶ πληθυσμὸ 8.500.000 κατοίκους.

Ἀπὸ τὴ Βουλγαρία περνᾶ ἡ μεγάλη καὶ σπουδαία σιδηροδρομικὴ γραμμὴ **Βιέννης - Βελιγραδίου - Κωνσταντινουπόλεως - Βαγδάτης**, ἡ ὁποία ἐνώνει σιδηροδρομικῶς τὴ Δ. Εὐρώπη μὲ τὴ Μέση Ἀνατολή.

2. Μορφολογία τοῦ ἐδάφους καὶ κλίμα. Ὅπως παρατηροῦμε στὸ χάρτη, ἡ Βουλγαρία χωρίζεται σὲ δυὸ φυσικὲς περιοχές. Ἡ ὄρσειρά τοῦ **Αἴμου** (2.373 μ.) διασχίζει τὴ χώρα στὴ μέση ἀπὸ τὰ δυτικὰ πρὸς τὰ ἀνατολικά καὶ τὴ διαιρεῖ στὴν παραδουνάβια καὶ τὴ νότια Βουλγαρία.

Ἡ βόρεια Βουλγαρία βρίσκεται ἀνάμεσα στὸν Αἴμο καὶ τὸ Δούναβη, εἶναι πεδινὴ καὶ ποτίζεται ἀπὸ πολλοὺς παραποτάμους τοῦ Δούναβη. Ἀνάμεσα στὸν Αἴμο καὶ τὸν **Ἀντιαἴμο** σχηματίζεται ἡ «Κοιλιάδα τῶν **ρόδων**» (Καζανλίκ) καὶ στὰ δυτικὰ τὸ λεκανοπέδιο τῆς Σόφιας. Ἡ «Κοιλιάδα τῶν ρόδων» διαρρέεται ἀπὸ τὸν παραπόταμο τοῦ Ἔβρου **Τούντζα** καὶ εἶναι κατάφυτη ἀπὸ ροδῶνες. Ἀνάμεσα στὸν Ἀντιαἴμο καὶ τὴ Ροδόπη ἀπλώνεται ἡ κοιλάδα τῆς Φιλιππουπόλεως, πού τὴ διασχίζει ὁ **Ἔβρος**. Τὸ νοτιότερο τμῆμα τῆς Βουλγαρίας πιάνει ἡ Ροδόπη (2.177 μ.), ἐνῶ δυτικότερα βρίσκονται τὰ βουνὰ Ἀν. Ὀρβηλος (2.680 μ.) καὶ **Φίλο** (2.930 μ.).

Τὰ βουνὰ στὸ δυτικὸ καὶ νότιο τμῆμα κλείνουν τὴ Βουλγαρία σὰν ἓνα ἡμικύκλιο καὶ δὲν ἀφήνουν νὰ προχωρήσουν σ' αὐτὴ οἱ νότιοι ὑγροὶ καὶ ἥπιοι ἄνεμοι. Ἡ χώρα εἶναι ἀνοιχτὴ μόνο κατὰ τὸν Εὐξεινο

Πόντο και την 'Ανατ. Ευρώπη κι έτσι την επηρεάζουν πολύ οι βόρειοι άνεμοι κι έχει κλίμα **ήπειρωτικό**. 'Επειδή όμως πέφτουν παράλληλα και πολλές βροχές, το κλίμα της Βουλγαρίας είναι ευνοϊκό για την ανάπτυξη της γεωργίας και της κτηνοτροφίας.

Στις άκτες του Ευξείνου το κλίμα είναι περισσότερο ήπιο και γλυκό και για το λόγο αυτό οι άκτες της έχουν αρκετή τουριστική κίνηση.

"Ασκηση:

Νά ιχνογραφήσετε το γεωφυσικό χάρτη της Βουλγαρίας και νά σημειώσετε τις σπουδαιότερες πόλεις και τις σιδηροδρομικές γραμμές, που τις ενώνουν.

3. Πλουτοπαραγωγικές πηγές. 'Η Βουλγαρία είναι ακόμη γεωργική και κτηνοτροφική χώρα, αλλά και ή βιομηχανία της έχει κάνει τα τελευταία χρόνια σημαντική πρόοδο. Παράγει δημητριακά, βαμβάκι, καπνό (ένα από τα σπουδαιότερα προϊόντα της), ρύζι, ζαχαρότευτλα, ροδέλαιο, λαχανικά και φρούτα, καθώς επίσης κι αρκετά κτηνοτροφικά προϊόντα και ξυλεία από τα πολλά της δάση.

'Η γεωργία έχει αναπτυχθή στη Βουλγαρία, και γιατί ή γή στις πεδινές περιοχές είναι παραγωγική και γιατί το κλίμα είναι ευνοϊκό. 'Ακόμα, γιατί ή καλλιέργεια γίνεται συστηματικά και με μηχανικά μέσα.

'Αξιόλογη επίσης ανάπτυξη παρουσιάζει και ή κτηνοτροφία, γιατί ή χώρα έχει πολλούς βοσκότοπους αλλά και γιατί παράγει αρκετές ποσότητες ζωοτροφών. Οί Βούλγαροι κτηνοτρόφοι τρέφουν πρό παντός αιγοπρόβατα, αγελάδες και χοίρους (γουρούνια), ενώ πολλοί ασχολοῦνται με την πτηνοτροφία. 'Η Βουλγαρία εξάγει αρκετές ποσότητες από τα γεωργικά και κτηνοτροφικά της προϊόντα στο έξωτερικό και κυρίως στις σοσιαλιστικές χώρες.

'Από όρυκτά ή Βουλγαρία έχει σίδηρο, μόλυβδο, γαιάνθρακες, βωξίτη, χαλκό, και μικρά κοιτάσματα πετρελαίου. Στα όρυκτά της, στην ηλεκτρική ενέργεια, που παίρνει από τα θερμοηλεκτρικά και τα υδροηλεκτρικά έργαστάσιά της, στα βιομηχανικά της φυτά (βαμβάκι - ζαχαρότευτλα - καπνός), στηρίζεται ή σημερινή βουλγαρική βιομηχανία που τα τελευταία χρόνια προοδεύει συνεχώς.

4. Πόλεις. Σόφια (870.000 κ.) Είναι ή πρωτεύουσα της Βουλγα-

ρίας, συγκοινωνιακός κόμβος και βιομηχανικό κέντρο. **Φιλιπούπολη (Πλόβντιβ)** (220.000 κ.), **Σλίβευ**, **Ίάπολη**, **Βάρνα** και **Πύργος**, σπουδαία λιμάνια στον Εύξεινο Πόντο, **Τύρνοβο**, **Ρουχτσούκιο** και **Πλέβνα** στη θόρεια Βουλγαρία, καθώς κι άλλες μικρότερες.

5. Κάτοικοι - σχέσεις με την Έλλάδα. Οί Βούλγαροι είναι λαός μογγολικής καταγωγής κι έγκαταστάθηκαν στη Βαλκανική χερσόνησο τόν 7ο μ.χ. αιώνα. Άπό τούς "Έλληνες διδάχτηκαν τó χριστιανισμό και τόν πολιτισμό. Άπό τήν Ίστορία ξέρομε πώς οί "Έλληνες και οί Βούλγαροι είχαν πολλές φορές πολέμους μεταξύ τους, γιατί θέλησαν νά καταπατήσουν έλληνικές περιοχές. Στις άρχές τού αιώνα μας προσπάθησαν νά πάρουν τήν έλληνική Θράκη, για ν' άποκτήσουν έτσι έξοδο πρòς τò Αίγαίο.

Έλεύθερο κράτος έγιναν οί Βούλγαροι με τή βοήθεια τής Ρωσίας τò 1878. Μέχρι τότε στη νότια Βουλγαρία και τήν έλληνική Ρωμυλία κατοικοῦσαν πολλοί "Έλληνες. Σήμερα κανένas "Έλληνας δέν κατοικεί έκεϊ.

Οί Βούλγαροι μιλοῦν τή σλαβική γλώσσα και είναι χριστιανοί όρθόδοξοι. Δέν έχουν όμως σχέσεις με τò Πατριαρχείο τής Κωνσταντινουπόλεως, ή βουλγαρική Έκκλησία είναι αὐτοκέφαλη.

Άπό τò 1945 τò πολίτευμα τής Βουλγαρίας είναι σοσιαλιστική δημοκρατία. Νόμισμα τής χώρας είναι τò **λέι**.

Νά δικαιολογήσης :

1. Γιατί ή Βουλγαρία είναι γεωργική χώρα.	μέ τις σοσιαλιστικές χώρες.
2. Γιατί έχει κλίμα ήπειρωτικό.	4. Γιατί πολλές πόλεις τής Βουλγαρίας έχουν έλληνικά όνόματα.
3. Γιατί έχει σχέσεις κυρίως	

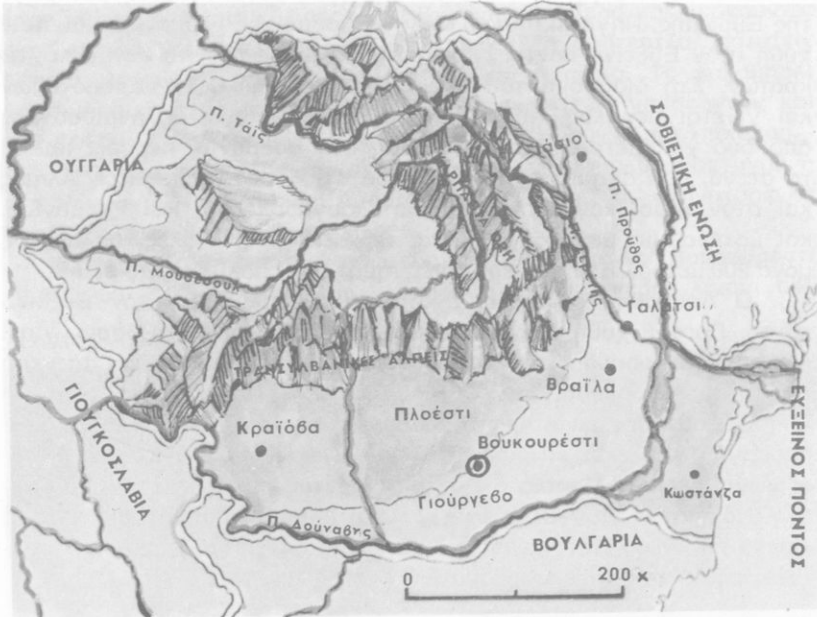

5. ΡΟΥΜΑΝΙΑ

Έκταση: 238.000 τετ. χλμ.

Πληθυσμός: 20.000.000

ΡΟΥΜΑΝΙΑ

Έργασίες

1. Να εντοπίσετε με τη βοήθεια του χάρτη τη θέση της Ρουμανίας στην Εύρωπη και τη Βαλκανική χερσόνησο.
2. Να δείξετε τις χώρες που συνορεύουν με τη Ρουμανία και τα ποτάμια, που αποτελούν τα φυσικά της σύνορα με τη Βουλγαρία και τη Ρωσία.
3. Η Ρουμανία έχει έκταση 238.000 τετρ. χλμ. και πληθυσμό 20.000.000 κατοίκους. Να συγκρίνετε την έκταση και τον πληθυσμό της με την έκταση και τον πληθυσμό των άλλων

βαλκανικῶν χωρῶν.

4. Νά παρατηρήσετε τὰ φυσικά χαρακτηριστικά τῆς χώρας καί νά μάθετε τὰ βουνά, τίς πεδιάδες καί τοὺς ποταμούς της.
5. Ἡ Ρουμανία ἔχει κλίμα ἠπειρωτικό. Γιατί;

1. Ὁ Δούναβης. Εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους ποταμούς τῆς Εὐρώπης. Πηγάζει ἀπὸ τὸ **Μέλانا Δρυμὸ** τῆς Γερμανίας καί, πρὶν χυθῆ στὸν Εὐξεινο πόντο, περνáει ἀπ' τὸ ἔδαφος ἢ τὰ σύνορα ὀχτῶ κρατῶν. Στὴ διαδρομὴ του δέχεται τὰ νερὰ πολλῶν παραπόταμων καί γίνεται μεγάλος καί πλωτὸς ποταμὸς μὲ πλάτος περισσότερο ἀπὸ δύο χιλιόμετρα. Προτοῦ νά μπῆ στὴ Ρουμανία, περνáει πρῶτα τὰ στενά, ποὺ σχηματίζονται ἀνάμεσα στὶς Τρανσυλθανικὲς Ἕλληες καί στὸν Αἴμο, κοντὰ στὰ σύνορα Γιουγκοσλαβίας καί Ρουμανίας, καί ὕστερα μιὰ μεγάλη χαράδρα, τίς **Σιδηρὲς Πύλες**, μὲ πλάτος μόνο 200 μέτρα. Ἐδῶ τὰ νερὰ του σχηματίζουν πολὺ δυνατὸ ρεῦμα.

Ὁ Δούναβης συνεχίζει ἀνατολικά καί πλησιάζει τὸν Εὐξεινο πόντο. Προτοῦ χυθῆ ὅμως σ' αὐτόν, στρέφεται πρὸς τὸ βορρὰ, γιατί συναντá τὰ ὄρη τῆς **Δοβρουτσᾶς** καί ἔτσι δέχεται καί τὰ νερὰ τοῦ ποταμοῦ **Προύθου**.

Ὁ Δούναβης εἶναι πλωτὸ ποτάμι ὡς τὴ γερμανικὴ πόλη Ρέγκενσπουργκ. Ἀπὸ ἐκεῖ διώρυγες τὸν συνδέουν μὲ τὸ Ρῆνο. Ἔτσι ἐπικοινωνεῖ μὲ ποταμόπλοια ὁ Εὐξεινος πόντος μὲ τὸν Ἀτλαντικὸ ὠκεανό. Νά γιατί ὁ Δούναβης ἔχει μεγάλη σημασία γιὰ τὴ συγκοινωνία καί τὸ ἐμπόριο. Γιατί μέσα ἀπ' αὐτόν μεταφέρονται μεγάλες ποσότητες προϊόντων καί ἐμπορευμάτων.

2. Τὰ Καρπάθια ὄρη. Τὰ **Καρπάθια ὄρη** (2300 μ) καί οἱ **Τρανσυλθανικὲς Ἕλληες** (2544 μ) σχηματίζουν ἓνα τόξο. Αὐτὸ χωρίζει τὸ βορειοδυτικὸ τμῆμα τῆς Ρουμανίας ἀπ' τίς πεδινὲς περιοχὲς της, ποὺ βρίσκονται στὰ νότια καί στὰ ἀνατολικά αὐτῶν τῶν βουνῶν.

Τὰ Καρπάθια ὄρη ἀποτελοῦν γιὰ τὴ Ρουμανία φυσικὸ πλοῦτο, γιατί σκεπάζονται μ' ἀπέραντα καί πυκνὰ δάση. Ἀπ' τὰ δάση αὐτὰ ὑλοτομοῦν μεγάλες ποσότητες ξυλείας. Ἡ ξυλεῖα μεταφέρεται στὰ χαμηλότερα μέρη μὲ τὸ ρεῦμα τῶν ποταμῶν.

Στὸ δυτικὸ καί βορειοδυτικὸ τμῆμα τῆς Ρουμανίας, ποὺ εἶναι πεδινό, καλλιεργοῦνται σιτάρια, καλαμπόκι, πατάτες καί λαχανικά καί στὶς πλαγιὲς τῶν βουνῶν ἀμπέλια καί πολλὰ ὀπωροφόρα δέντρα.

Στὰ λιθάδια τῶν Καρπαθίων τρέφονται ἐπίσης ἑκατομμύρια γιδοπρόβατα, ἀγελάδες καὶ ἄλογα (ἵπποι). Στὶς περιοχές αὐτὲς ὑπάρχουν καὶ πλούσιες πηγές φυσικῶν ἀερίων, κοιτάσματα σιδήρου, βωξίτη, λιγνίτη, μολύβδου καὶ μαγειρικοῦ ἀλατιοῦ. Ἡ βιομηχανία εἶναι ἀναπτυγμένη καὶ τὰ σπουδαιότερα βιομηχανικὰ κέντρα εἶναι: τὸ **Κλούγι** (190.000 κ.), τὸ **Σίμπιου**, ἢ **Τιμισοάρα**, τὸ **Μπράσοβο** καὶ ἄλλες μικρότερες πόλεις.

3. Βλαχία καὶ Μολδαβία. Οἱ πεδινὲς αὐτὲς περιοχὲς ἦταν καὶ εἶναι οἱ πιὸ εὐφορες τῆς Εὐρώπης. Σήμερα καλλιεργοῦνται ἐκεῖ σιτηρά, καλαμπόκι, θαμβάκι, καπνός, ζαχαρότευτλα, πατάτες, ὄσπρια, λαχανικά, ὀπωροφόρα δέντρα καὶ ἀμπέλια. Τὸ καλαμπόκι χρησιμοποιεῖται περισσότερο γιὰ τὴ διατροφή τῶν γουρουινῶν καὶ τῶν ἄφθονων πουλερικῶν, ποὺ οἱ κάτοικοι διατηροῦν σ' αὐτὰ τὰ μέρη.

Ἡ κτηνοτροφία, ὅπως καὶ ἡ γεωργία, εἶναι πολὺ ἀναπτυγμένη στὴ Ρουμανία. Γι' αὐτὸ καὶ πάρα πολλὰ γεωργικὰ καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα ἐξάγονται σὲ ξένες χῶρες.

Στὴ Βλαχία θρῖσκεται ἡ πρωτεύουσα τῆς Ρουμανίας **Βουκουρέστι** (1.500.000 κ.) καὶ οἱ πόλεις: **Κραϊόβα**, τὸ **Γιούργεβο**, λιμάνι στὸ

ΡΟΥΜΑΝΙΑ. Σιδηρὲς πύλες

Δούναβη και τὸ **Πλοέστι**. Στὴ Μολδαβία ἢ **Βράϊλα**, τὸ **Γαλάτσι**, τὸ **Ίάσιο** καὶ στὶς ἀκτὲς τοῦ Εὐξείνου πόντου ἢ **Κωνσταντζα**, τὸ σπουδαιότερο λιμάνι τῆς Ρουμανίας. Ὅλες αὐτὲς οἱ πόλεις εἶναι καὶ βιομηχανικὰ κέντρα, ποὺ συνδέονται μὲ πυκνὸ ὁδικὸ καὶ σιδηροδρομικὸ δίκτυο.

Ἡ Ρουμανία θγάζει μεγάλες ποσότητες ἀργοῦ πετρελαίου, ἀπὸ τὶς τεράστιες πετρελαιοπηγές, ποὺ βρίσκονται κοντὰ στὸ Πλοέστι. Εἶναι ἡ δευτέρη χώρα τῆς Εὐρώπης (πρῶτη εἶναι ἡ Ρωσία) σὲ παραγωγή πετρελαίου. Τὸ πετρέλαιο εἶναι θησαυρὸς γι' αὐτὴ, γιατί τῆς ἀποδίνει πολλὰ κέρδη καὶ καύσιμη ὕλη γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῆς βιομηχανίας τῆς. Βέβαια, τὰ βιομηχανικὰ τῆς προϊόντα δὲν ἐπαρκοῦν ἀκόμα, γιὰ νὰ καλύψουν τὶς ἀνάγκες τῆς, ἀλλὰ μὲ τὸ πετρέλαιο καὶ τὰ ἄλλα ὀρυκτὰ ἡ Ρουμανία, ἀπὸ γεωργικὴ καὶ κτηνοτροφικὴ χώρα, γίνεται βιομηχανικὴ.

4. Κάτοικοι - Σχέσεις μὲ τὴν Ἑλλάδα. Οἱ σημερινοὶ κάτοικοι τῆς Ρουμανίας δὲ μιλοῦν σλαβικὴ γλῶσσα, ὅπως θὰ περιμένε κανεὶς. Ἡ γλῶσσα τους μοιάζει μὲ τὴ λατινικὴ, γιατί οἱ Ρουμάνοι κατάγονται ἀπ' τοὺς Ρωμαίους, ποὺ συγχωνεῦτηκαν μὲ τοὺς ντόπιους τὴν ἐποχὴ τῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας.

Τὴν ἐποχὴ ποὺ ἄκμαζε τὸ Βυζάντιο, ἡ Βλαχία καὶ ἡ Μολδαβία ἦταν βυζαντινὲς ἐπαρχίες. Στὴν περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας ἐξακολουθοῦσαν νὰ ζοῦν ἐκεῖ πολλοὶ Ἕλληνες καὶ νὰ προοδεύουν στὸ ἐμπόριο καὶ στὰ γράμματα. Μάλιστα ἡγεμόνες τῶν τουρκικῶν αὐτῶν περιοχῶν ἦταν Ἕλληνες. Κέντρο τοῦ ἑλληνισμοῦ στὴ Ρουμανία ἦταν τὸ Βουκουρέστι.

Μετὰ τὸ β' παγκόσμιο πόλεμο, ὅταν ἡ Ρουμανία ἐγίνε κομμουνιστικὴ χώρα (λαϊκὴ δημοκρατία), ὅσοι Ἕλληνες εἶχαν ἀπομείνει ἐκεῖ, ἀναγκάστηκαν νὰ τὴν ἐγκαταλείψουν.

Οἱ σχέσεις τῆς πατρίδας μας μὲ τὴ Ρουμανία ἦταν πάντοτε φιλικές. Σήμερα ἔχομε διπλωματικὲς καὶ ἐμπορικὲς σχέσεις.

Οἱ Ρουμάνοι εἶναι χριστιανοὶ ὀρθόδοξοι.

Ἀσκήσεις

Α' Τί πρέπει νὰ κάμης.

1. Νὰ ἰχνογραφῆσῃς τὸ χάρτη τῆς Ρουμανίας.
2. Νὰ παρατηρήσῃς τὶς εἰκόνας τοῦ βιβλίου σου.

Β' Νά δικαιολογήσης τὰ ἐξῆς:

1. Γιατί ὑπάρχουν στὰ Καρπάθια ὄρη πολλὰ δάση;
2. Γιατί τὸ πετρέλαιο συντελεῖ στὴν ἀνάπτυξη τῆς Ρουμανικῆς βιομηχανίας;

Γ' Νά μάθης:

1. Τις ἔννοιες: **Πετρελαιοπηγή, πλωτὸς ποταμὸς, ποταμόπλοιο** καὶ
2. τίς σπουδαιότερες πόλεις τῆς Ρουμανίας.

6. ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΤΟΥΡΚΙΑ (Ἄνατ. Θράκη)

Ἔκταση: 23.600 τετ. χλμ.
Πληθυσμὸς 3.000.000 κ.

ΕΥΡ. ΤΟΥΡΚΙΑ. Κωνσταντινούπολη

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΤΟΥΡΚΙΑ

Έργασίες,

1. Να ορίσετε τη θέση της Ευρωπαϊκής Τουρκίας σε σχέση με την Ευρώπη και την Άσια και σε σχέση με τη Μεσόγειο και τον Εύξεινο πόντο.
2. Να παρατηρήσετε πώς χωρίζεται απ' τη Μικρά Άσια.
3. Να παρατηρήσετε τη μορφολογία του εδάφους της και τα σύνορά της με την Ελλάδα.
4. Τι σās θυμίζουν τα όνόματα: Κωνσταντινούπολη, Βόσπορος, Έλλήσποντος κλπ.

1. Η Ανατολική Θράκη είναι το ευρωπαϊκό τμήμα της Τουρκίας. Η Ανατολική Θράκη είναι το τμήμα της Τουρκίας, που βρίσκεται στην Ευρώπη και για τούτο ονομάζεται Ευρωπαϊκή

Τουρκία. Έχει έκταση 23.600 τετ. χλμ. και πληθυσμό περίπου 3.000.000 κατοίκους.

Η Ευρωπαϊκή Τουρκία στο βόρειο τμήμα της και στη χερσόνησο της **Καλλιπόλης** έχει μερικά χαμηλά βουνά. Η υπόλοιπη χώρα είναι πεδινή με πολλούς λόφους. Ποτίζεται από τον ποταμό **Έργινη**, που είναι παραπόταμος του Έβρου.

Το κλίμα στα νότια παράλια είναι μεσογειακό, ενώ στο υπόλοιπο τμήμα είναι ηπειρωτικό.

Η Άνατ. Θράκη είναι χώρα πλούσια. Παράγει δημητριακά, βαμβάκι, καπνό, όσπρια, λαχανικά, λάδι και φρούτα.

Η κτηνοτροφία είναι αρκετά αναπτυγμένη, καθώς επίσης και η στροτροφία (μεταξοσκώληκας).

2. Δαρδανέλλια - Βόσπορος. Με την Ευρωπαϊκή Τουρκία ή Ευρώπη πλησιάζει τη Μικρά Άσία και χωρίζεται απ' αυτήν με τα στενά του Έλλησποντου (Δαρδανέλλια), της Προποντίδας και του Βοσπόρου. Τα θαλάσσια αυτά στενά έχουν μεγάλη οικονομική και στρατηγική σημασία, γιατί σμίγουν τη Μεσόγειο θάλασσα με τον Εύξεινο πόντο.

Από την Ευρωπαϊκή Τουρκία περνά και η σιδηροδρομική γραμμή, που συνδέει τη Δ. Ευρώπη με τη Μέση Άνατολη.

Το 1973 κατασκευάστηκε στο Βόσπορο μεγάλη γέφυρα, που ενώνει την Ευρώπη με την Άσία.

3. Κωνσταντινούπολη. Η Άνατολική Θράκη για χιλιάδες χρόνια ήταν χώρα ελληνική. Την αρχαία εποχή άποικοι απ' τα Μέγαρα έχτισαν, στην είσοδο του Βοσπόρου, το Βυζάντιο. Στην ίδια αυτή θέση ο Μέγας Κων/νος έχτισε την Κωνσταντινούπολη, που απ' το 330 μ.Χ. ως το 1453 ήταν η πρωτεύουσα της βυζαντινής αυτοκρατορίας. Η Κωνσταντινούπολη για χίλια εκατό ολόκληρα χρόνια ήταν το κέντρο του ελληνισμού και η «βασιλίδα των πόλεων». Σ' αυτή βρίσκεται ο ναός της Άγίας Σοφίας, που είναι το θαύμα της ελληνικής αρχιτεκτονικής και το σύμβολο της ορθοδοξίας και του ελληνικού έθνους.

Στα 1453 η Κωνσταντινούπολη έπεσε στα χέρια των Τούρκων. Ολόκληρη όμως την εποχή της τουρκοκρατίας εξακολουθούσε να είναι το κέντρο του ελληνισμού και της ορθοδοξίας.

Άκόμα και σήμερα εκεί έχει την έδρα του το Οικουμενικό Πατριαρχείο.

‘Η Κωνσταντινούπολη είναι πάρα πολύ ωραία πόλη. Έχει περισσότερα από 2 εκατομμύρια κατοίκους. Είναι έμπορικό και βιομηχανικό κέντρο, έχει πολλές φυσικές όμορφιες και είναι κατάσπαρτη από ιστορικά μνημεία.

Άσκησης

1. Να ίχνογραφήσετε τὸ χάρτη τῆς Εὐρ. Τουρκίας.
2. Να δικαιολογήσετε γιατί τὰ Δαρδανέλλια καὶ ὁ Βόσπορος ἔχουν μεγάλη σημασία.
3. Τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Εὐρωπαϊκὴ Τουρκία χωρίζουν φυσικὰ σύνορα;
4. Να συγκεντρώσετε πληροφορίες γιὰ τὴν Κωνσταντινούπολη.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΤΟΥΡΚΙΑ. Ἡ Ἁγία Σοφία

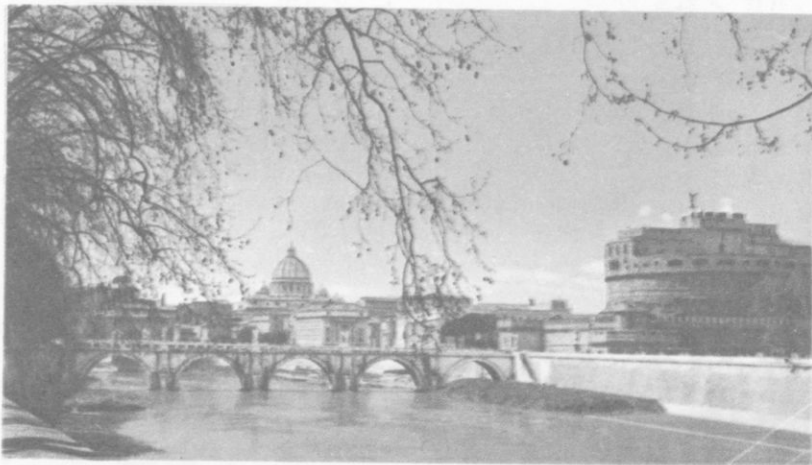
Β' ΙΤΑΛΙΚΗ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ

1. Η ΙΤΑΛΙΑ

Έκταση. 301.000 τετ. χλμ.

Πληθυσμός. 54.000.000 κ.

ΙΤΑΛΙΑ. Ρώμη

Έργασίες

1. Να προσδιορίσετε τη θέση της 'Ιταλίας στη Μεσόγειο θάλασσα.
2. Να δείξετε στο χάρτη με ποιές χώρες συνορεύει και από ποιές θάλασσες βρέχεται.
3. Να συγκρίνετε το μήκος με το πλάτος της 'Ιταλικής χερσονήσου.
4. Ποιό τμήμα της πλησιάζει τη Βαλκανική χερσόνησο και ποιό την 'Αφρική;
5. Να παρατηρήσετε στο χάρτη τα χαρακτηριστικά της 'Ιταλικής χερσονήσου και να μάθετε τα βουνά, τις πεδιάδες, τους πορθμούς και τα νησιά της.

1. 'Η ιταλική χερσόνησος χωρίζει τη Μεσόγειο θάλασσα σε δυτική και ανατολική. 'Η 'Ιταλία είναι μιὰ με-

ΙΤΑΛΙΑ

γάλη χερσόνησος, που αρχίζει απ' τις Άλπεις και πλησιάζει με τη Σικελία την Άφρική, με τρόπο που να χωρίζει τη Μεσόγειο θάλασσα σε Άνατολική και Δυτική.

Οι Άλπεις τη χωρίζουν απ' την υπόλοιπη Ευρώπη, ενώ οι μακριές ακτές και τα νησιά της επιτρέπουν να είναι ανοιχτή προς τη θάλασσα. Έτσι η Ίταλία είναι καθαρά μεσογειακό κράτος.

Η Ίταλία έχει **έκταση** 301.000 τετ. χλμ. και **πληθυσμό** 54 εκατομμύρια κατοίκους.

2. Ἡ βόρεια Ἰταλία εἶναι περισσότερο προοδευ-

μένη. Ἡ βόρεια Ἰταλία ἀποτελεῖται ἀπ' τὴν πεδιάδα τοῦ Πάδου καὶ τὰ νότια τμήματα τῶν Ἄλπεων. Τὸ κλίμα στὴν πεδιάδα τοῦ Πάδου εἶναι ἠπειρωτικό, γιατί εἶναι κλειστή πρὸς τὴ Μεσόγειο θάλασσα, ἐνῶ στὶς ὄρεινές περιοχές εἶναι ἥπιο καὶ γλυκό. Αὐτὸ συμβαίνει, γιατί οἱ Ἄλπεις ἐμποδίζουν τοὺς βόρειους ἀνέμους νὰ φθάσουν ὡς ἐκεῖ. Τὸ ἥπιο καὶ εὐχάριστο κλίμα, οἱ πολλὲς λίμνες (**Γκάρντε, Ντὶ Κόμο, Ματζόρε** κ.ἄ) καὶ ἡ φυσικὴ ὁμορφιὰ τοῦ τοπίου, δίνουν ἓνα ἰδιαίτερο χρῶμα στὴν περιοχὴ αὐτήν, ποὺ γοητεύει τοὺς πολλοὺς ξένους ἐπισκέπτες.

Οἱ Ἄλπεις δὲν ἀποτελοῦν πιά ἐμπόδιο γιὰ τὴν ἐπικοινωνία τῆς Ἰταλίας μὲ τὴν ὑπόλοιπη Εὐρώπη. Οἱ Ἰταλοὶ ἄνοιξαν κάτω ἀπ' αὐτές μεγάλες σήραγγες, ποὺ ἐνώνουν μὲ αὐτοκινητόδρομο καὶ σιδηρόδρομο τὴ χώρα μὲ τὴ Γαλλία, τὴν Ἑλβετία καὶ τὴν Αὐστρία.

Ἀπὸ τὶς Ἄλπεις πηγάζουν: ὁ Πάδος, ὁ Ἀδίγης, ὁ Πιάβε καὶ ἄλλοι μικρότεροι ποταμοί. Ἀπὸ τὶς προσχώσεις τῶν ποταμῶν αὐτῶν δημιουργήθηκε ἡ πεδιάδα τοῦ Πάδου καὶ γι' αὐτὸ τὸ ἔδαφός της εἶναι πολὺ εὔφορο. Ἡ πεδιάδα τοῦ Πάδου εἶναι τὸ κέντρο τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς τῆς Ἰταλίας. Σ' αὐτὴν παράγονται μεγάλες ποσότητες σιταριοῦ, καλαμποκιοῦ, ὄσπριων, ζαχαρότευλων, ρυζιοῦ, φρούτων καὶ λαχανικῶν. Ἐδῶ εἶναι ἀναπτυγμένη καὶ ἡ κτηνοτροφία καὶ προπάντων τῶν ἀγελάδων καὶ τῶν πουλερικῶν.

Στὴ βόρεια Ἰταλία βρίσκονται καὶ οἱ περισσότερες βιομηχανίες τῆς χώρας. Ὑπάρχουν ἐκεῖ ἐργοστάσια αὐτοκινήτων, σιδηροδρόμων ἀεροπλάνων καὶ κάθε εἶδους μηχανημάτων. Ὑπάρχουν ἀκόμα ὑφαντουργεῖα, ἐργοστάσια ζάχαρης καὶ γεωργικῶν προϊόντων, μεταλλουργεῖα καὶ ἄλλα.

Τὰ ἐργοστάσια αὐτὰ κινοῦνται, τὰ περισσότερα, μὲ ἠλεκτρικὴ ἐνέργεια, ποὺ παράγεται ἀπὸ τὶς ἄφθονες ὕδατοπτώσεις τῶν Ἄλπεων καὶ ἀπὸ πηγές φυσικῶν ἀερίων, ποὺ βρίσκονται στὴν περιοχὴ.

3. Ἡ κεντρικὴ καὶ νότια Ἰταλία.

Ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴν χερσόνησο τῶν Ἀπέννινων, τὴ Σικελία, τὴ Σαρδηνία, τὴν Ἑλβα καὶ ἄλλα μικρότερα νησιά.

Ὀλόκληρη τὴν ἰταλικὴν χερσόνησο διασχίζουν τὰ Ἀπέννινα ὄρη (2.914 μ.).

Τὸ κλίμα τῆς κεντρικῆς καὶ νότιας Ἰταλίας εἶναι, ὅπως καὶ τῆς Ἑλλάδας, μεσογειακὸ καὶ ἡ φύση παρόμοια μὲ τὴ φύση τῆς πατρίδας μας.

ΙΤΑΛΙΑ. Νότιο Τυρόλο

Στις πλαγιές των Ἀπέννινων, πού δὲν εἶναι δασωμένα, καὶ στὰ νησιά τρέφονται πολλὰ γιδοπρόβατα, ἐνῶ στὰ παραλιακὰ μέρη καλλιεργοῦνται δημητριακὰ, λαχανικὰ, ἐλιές, ἐσπεριδοειδῆ, ἀμπέλια καὶ ὀπωροφόρα δέντρα. Στὰ παράλια ἀλιεύονται μεγάλες ποσότητες ψαριῶν.

Στὴ νότια Ἰταλία ὑπάρχουν πολλὰ ἠφαίστεια καὶ οἱ σεισμοὶ εἶναι συχνοί. Κοντὰ στὴ Νεάπολη βρίσκεται ὁ **Βεζούβιος**, ἐνῶ στὴ Σικελία ἡ **Ἄϊτνα** καὶ στὸ βόρειο μέρος αὐτῆς σ' ἓνα μικρὸ νησί, τὸ **Στρώμπολι**. Τὰ ἠφαίστεια τῆς Ἰταλίας βρίσκονται σὲ ἐνέργεια καὶ πολλοὶ τουρίστες κάθε χρόνο ἐπισκέπτονται τὶς περιοχὲς αὐτές, γιὰ νὰ θαυμάσουν τὸ ὑπέροχο θέαμα.

Στὸ Ἀνατολικὸ τμῆμα τῆς Κεντρικῆς Ἰταλίας βρίσκεται ἡ μικρὴ δημοκρατία τοῦ Ἁγίου Μαρίνου.

Ἄσκηση

Νὰ ἰχνογραφῆσετε τὸ γεωφυσικὸ χάρτη τῆς Ἰταλίας καὶ νὰ σημειώσετε τὶς σπουδαιότερες πόλεις τῆς.

4. Ἡ Ἰταλική οἰκονομία. Ἡ Ἰταλία εἶναι γενικὰ ἀναπτυγμένη χώρα. Ἡ γεωργία γίνεται μὲ τρόπο ἐπιστημονικό. Τὰ γεωργικά της προϊόντα ὄχι μόνο εἶναι ἀρκετά, γιὰ νὰ θρέψουν τὰ ἑκατομμύρια τῶν κατοίκων της, ἀλλὰ καὶ μεγάλες ποσότητες ἐξάγονται σὲ ἄλλες χώρες.

Ἡ Ἰταλία εἶναι ἡ δευτέρα χώρα τῆς Εὐρώπης, μετὰ τὴ Γαλλία, στὴν παραγωγή κρασιοῦ καὶ δευτέρα, μετὰ τὴν Ἰσπανία, στὴν παραγωγή λαδιοῦ. Καὶ ἡ ἀλιεΐα γίνεται μὲ ἐπιστημονικό τρόπο. Στὰ παράλια καὶ στοὺς ποταμοὺς ὑπάρχουν ἄριστα ὀργανωμένα ἰχθυοτροφεΐα.

Ἡ Ἰταλία, ἂν καὶ δὲ διαθέτῃ πλούσιο ὀρυκτὸ πλοῦτο, ἔχει ἀναπτυγμένη βιομηχανία. Ἐπειδὴ δὲν ἔχει καύσιμες ὕλες, κάρβουνα, πετρέλαιο κλπ, ἐκμεταλλεύεται τὶς ὑδατοπτώσεις, γιὰ τὴν παραγωγή ἐνέργειας. Εἰσάγει ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ γαιάνθρακες (κάρβουνα), πετρέλαιο καὶ πρῶτες ὕλες καὶ ἐξάγει βιομηχανικὰ προϊόντα. Ἰδιαιτέρα ἀναπτυγμένη εἶναι στὴν Ἰταλία ἡ βιομηχανία τῶν ζυμαρικῶν. Μεγάλες ποσότητες ἀπ' αὐτὰ ἐξάγονται καὶ στὸ ἐξωτερικό.

“Ὅλες οἱ περιοχὲς τῆς Ἰταλίας δὲν ἔχουν τὴν ἴδια ἀνάπτυξη. Ἐνῶ ἡ βόρεια χώρα εἶναι γεωργικὰ καὶ βιομηχανικὰ ἀναπτυγμένη καὶ οἱ ἄνθρωποι βρῖσκουν ἐργασία καὶ ζοῦν μὲ ἄνεση, ἡ νότια Ἰταλία εἶναι ἀρκετὰ καθυστερημένη, γιὰτὶ δὲν ὑπάρχουν ἐκεῖ μεγάλες καλλιεργήσιμες ἐκτάσεις, οὔτε καὶ πολλὰ ἐργοστάσια.

ΙΤΑΛΙΑ. Βενετία

5. 'Η 'Ιταλία είναι τουριστική χώρα. 'Η 'Ιταλία έχει ένα θαυμάσιο κλίμα και πολλά ιστορικά μνημεία και έργα τέχνης. Για αυτό και ο τουρισμός είναι αναπτυγμένος. Στην ανάπτυξη του βοηθήσαν και οι ίδιοι οι 'Ιταλοί, που κατάλαβαν τη σημασία του τουρισμού και ανέπτυξαν σε άριστο βαθμό τις συγκοινωνίες, έχτισαν ώραία και άνετα ξενοδοχεία και εξυπηρετούν με προθυμία και ευγένεια τους ξένους.

Αποτέλεσμα: Περισσότεροι από 15 εκατομμύρια τουρίστες επισκέπτονται κάθε χρόνο την 'Ιταλία και αφήνουν μεγάλα ποσά συναλλάγματος, έτσι που ο τουρισμός είναι για τη χώρα μία απ' τις σπουδαιότερες πλουτοπαραγωγικές πηγές.

6. 'Αστικά κέντρα. Στη βόρεια 'Ιταλία βρίσκονται πολλές και μεγάλες πόλεις, γιατί τὸ ἔδαφος είναι παραγωγικό και γιατί υπάρχουν ἐκεῖ πολλά ἔργοσάσια. Οἱ σπουδαιότερες πόλεις είναι: Τὸ **Τουρίνο** (1.450.000 κ.), τὸ **Μιλάνο** (1.700.000 κ.), ἡ **Βολώνια** (500.000 κ.), ἡ **Βενετία** (370.000 κ.), ἡ **Τεργέστη** (280.000 κ.) και ἄλλες μικρότερες. Στὸ Τουρίνο καταλήγουν οἱ σιδηροδρομικὲς γραμμές, πὺ προέρχονται ἀπὸ τὴ Γαλλία, ἐνῶ στὸ Μιλάνο ὄσες προέρχονται ἀπ' τὴν 'Ελβετία. 'Η Βενετία είναι γραφικὴ πόλη και γνωστὴ γιὰ τὰ πολλὰ κανάλια τῆς. Γιὰ ὀλόκληρους αἰῶνες ὑπῆρξε ἡ μεγαλύτερη ναυτικὴ δύναμη τῆς Μεσογείου. Σήμερα είναι, ὅπως και ἡ Τεργέστη, σπουδαῖο λιμάνι τῆς 'Ιταλίας.

Στὸ βορειοδυτικὸ τμήμα τῆς 'Ιταλίας βρίσκεται ἡ **Γένουα** (850.000 κ.). 'Η Γένουα είναι τὸ σπουδαιότερο λιμάνι τῆς 'Ιταλίας. 'Απὸ τὴ Γένουα τὰ προϊόντα, πὺ φθάνουν ἐκεῖ μὲ πλοία, στέλνονται μὲ τὰ τραῖνα στὶς βιομηχανικὲς πόλεις τῆς βόρειας 'Ιταλίας και ἄλλα στὴν 'Ελβετία. Νοτιώτερα βρίσκεται ἡ **Φλωρεντία** (460.000 κ.). Ἔχει πολλὰ ιστορικὰ μνημεία και ἔργα τέχνης ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς Ἀναγέννησης. Στὸ κέντρο και δυτικὰ τῆς χερσονήσου βρίσκεται ἡ **Ρώμη** (2.700.000 κ.), πὺ είναι ἡ πρωτεύουσα τῆς 'Ιταλίας. 'Η Ρώμη, ἡ «αἰώνια πόλη», είναι μία ἀπ' τὶς ὡραιότερες και ἐνδοξότερες πόλεις τοῦ κόσμου. Ἐκατομμύρια ἄνθρωποι ἀπ' ὄλα τὰ μέρη τῆς Γῆς τὴν ἐπισκέπτονται, γιὰ νὰ τὴ γνωρίσουν ἀπὸ κοντὰ και νὰ θαυμάσουν τὰ ιστορικὰ μνημεία και τὰ ἔργα τέχνης, πὺ βρίσκονται σ' αὐτὴν.

Στὴ Ρώμη (τὸ **Βατικανὸ**) ἔχει τὴν ἔδρα του ὁ Πάπας, ὁ ἀρχηγὸς τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας. Τὸ Βατικανὸ είναι ἰδιαίτερο, ξεχωριστὸ, κράτος.

Νοτιότερα βρίσκεται ἡ **Νεάπολη** (1.270.000 κ.). Είναι τὸ δευ-

ΙΤΑΛΙΑ. 'Ερείπια τῆς Πομπηίας' στο βάθος ὁ Βεζούβιος

τερο, μετὰ τὴ Γένοβα, λιμάνι τῆς Ἰταλίας. Στὰ δυτικά παράλια βρίσκονται οἱ πόλεις: **Ἄγκωνα, Μπάρι, Μπρίντζι**. Στὴν Κάτω Ἰταλία καὶ τὴ Σικελία: **Ὁ Τάραντας, ἡ Μεσσήνη, τὸ Παλέρμο, ἡ Κατάνη** καὶ οἱ **Συρακοῦσες**. Ὁ Τάραντας, ἡ Κατάνη, ἡ Μεσσήνη καὶ ἄλλες πόλεις, ἦταν τὴν ἀρχαίᾳ ἐποχῇ τὰ κέντρα τῆς Μεγάλης Ἑλλάδας καὶ κέντρα ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Σῶζονται ἀκόμα καὶ σήμερα ἑλληνικά μνημεῖα, ὅπως ναοί, θέατρα, στάδια κλπ.

7. Οἱ Ἰταλοὶ εἶναι ἀπόγονοι τῶν Ρωμαίων. Οἱ Ρωμαῖοι, ὅπως ξέρομε, ἴδρυσαν τὴ μεγάλη ρωμαϊκὴ αὐτοκρατορία καὶ δέχτηκαν τὸν ἑλληνικὸ πολιτισμὸ. Ὁ ἑλληνορωμαϊκὸς πολιτισμὸς διαδόθηκε μὲ τοὺς Ρωμαίους σὲ ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς Δύσης, ποὺ βρίσκονταν τότε σὲ βάρβαρη κατάσταση, καὶ τοὺς ἐκπολίτισε. Ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους κατάγονται οἱ Ἰταλοί, ποὺ προόδεψαν πολὺ κατὰ τὴν ἐποχὴ τῆς Ἀναγέννησης.

Οἱ σημερινοὶ Ἰταλοὶ εἶναι λαὸς φιλειρηνικὸς. Ἀγαποῦν τὴ μουσικὴ καὶ τὶς καλῆς τέχνης καὶ ἔκαμαν μεγάλες προόδους στὰ γράμματα καὶ τὶς ἐπιστῆμες.

Τὸ 1940 τὴν Ἰταλία κυβερνοῦσαν οἱ φασίστες. Αὐτοὶ ἤθελαν νὰ κυριέψουν ὅλο τὸν κόσμον καὶ γι' αὐτὸ μᾶς κήρυξαν τὸν πόλεμον, ἀλλὰ

τούς νικήσαμε. Σήμερα έχουμε φιλικές σχέσεις και έμπορικές συναλλαγές. Ξεθάγομε στην Ίταλία πρώτες ύλες και εισάγομε βιομηχανικά προϊόντα.

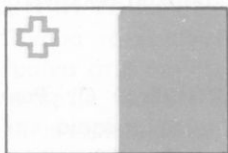
Τὸ πολίτευμα τῆς Ίταλίας εἶναι ἡ **δημοκρατία**. Οἱ Ίταλοὶ εἶναι χριστιανοὶ καθολικοί.

α) Νὰ δικαιολογήσης:

1. Γιατί ἡ Ίταλία ἔχει ἀναπτυγμένο τουρισμό;
2. Γιατί ἡ Ἑλλάδα δὲν ἐξάγει οὔτε εἰσάγει ἀπ' τὴν Ίταλία γεωργικά προϊόντα;
3. Πῶς οἱ Ίταλοὶ ἐκμεταλεύονται τὶς πλουτοπαραγωγικὲς πηγὲς τῆς χώρας τους;

β) Πρέπει νὰ γνωρίζης:

1. Πῶς συνδέεται ἡ Ίταλία μὲ τὴ Γαλλία καὶ ἄλλες χώρες σιδηροδρομικῶς, ἀτμοπλοικῶς καὶ ἀεροπορικῶς;
2. Ποιὲς εἶναι οἱ κυριότερες πόλεις τῆς Ίταλίας καὶ ποῖὰ τὰ σπουδαιότερα λιμάνια τῆς;
3. Ποῖα προϊόντα εἰσάγει ἡ Ίταλία καὶ ποῖὰ ἐξάγει;

2. Η ΜΑΛΤΑ

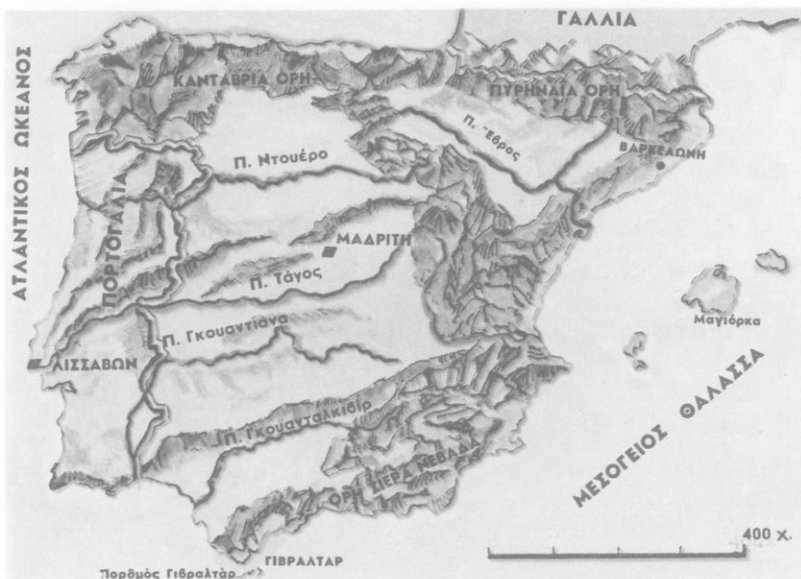
Ἔκταση: 300 τετρ. χλμ.

Πληθυσμὸς: 320.000 κ.

Στὰ νότια τῆς Ίταλίας βρίσκεται τὸ νησί Μάλτα. Ἡ Μάλτα ὡς τὸ 1963 ἦταν κτήση τῶν Ἑγγλων, ποὺ τὴν εἶχαν μεταβάλλει σὲ μεγάλη ναυτικὴ βάση, γιὰ νὰ ἐλέγχουν τὴ συγκοινωνία τοῦ Ἀτλαντικοῦ μὲ τὸν Ἰνδικὸ ὠκεανό. (**Γιβραλτάρ - Μάλτα - Σουέζ - Ἄντεν**).

Σήμερα ἡ Μάλτα εἶναι μία μικρὴ ἐλεύθερη δημοκρατία. Ἡ γεωγραφικὴ τῆς θέση ἔχει μεγάλη στρατηγικὴ σημασία. Πρωτεύουσα τῆς Μάλτας εἶναι ἡ **Βαλέττα**. (18.000 κ.).

ΙΒΗΡΙΚΗ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ — ΙΣΠΑΝΙΑ — ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ

Γ' ΙΒΗΡΙΚΗ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ

Δραστηριότητες στο χάρτη

Παρατηρούμε τα εξής:

1. Η Ίβηρική χερσόνησος κατέχει το νοτιοδυτικό τμήμα της Εύρωπης.
2. Χωρίζεται από την Άφρική με το Γιβραλτάρ.
3. Το βορειοδυτικό τμήμα της βρέχεται από τον Άτλαντικό ωκεανό.
4. Το νοτιοανατολικό τμήμα της βρέχεται από τη Μεσόγειο θάλασσα.

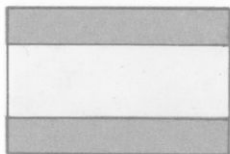
Διαπιστώνομε τα εξής:

1. Είναι το πλησιέστερο στην Άφρική τμήμα.
2. Από το Γιβραλτάρ μπαίνουν τα πλοία από τον Άτλαντικό στη Μεσόγειο και το αντίθετο.
3. Το κλίμα είναι ωκεάνιο. Στο τμήμα αυτό βρίσκονται οι περισσότεροι ποταμοί.
4. Έχει κλίμα μεσογειακό και δέχεται πολύ λίγες βροχές.

5. Το κεντρικό τμήμα της χερσονήσου είναι όροπέδιο.
  6. Το μεγαλύτερο τμήμα της Ίβηρικής χερσονήσου είναι όρεινό. Τα κυριότερα βουνά της είναι: τα **Πυρηναία** (3.405 μ.), τα **Καντάβρια**, τα **Καστηλιανά**, τα **Ίβηρικά**, **Σιέρρα Μορένα** και **Σιέρρα Νεβάδα**.
  7. Η Ίβηρική χερσόνησος περιλαμβάνει δύο κράτη:
5. Σ' αυτό το κλίμα είναι ήπειρωτικό.
  6. Άνάμεσα στα όρη αυτά σχηματίζονται κοιλάδες και πεδιάδες. Οι σπουδαιότεροι ποταμοί είναι: Ο **Έβρος**, ο **Ντουέρο**, ο **Τάγος**, ο **Γουατιάνας** και ο **Γκουανταλκιβίρ**.
  7. Την Ίσπανία και την Πορτογαλία.

Έργασίες

1. Να ιχνογραφήσετε το γεωγραφικό χάρτη της Ίβηρικής χερσονήσου.
2. Να χωρίσετε τα κράτη της και να σημειώσετε τις πόλεις.

1. Η ΙΣΠΑΝΙΑ.

Έκταση: 505.000 τετ. χλμ.

Πληθυσμός: 34.000.000 κ.

1. Οί κάτοικοι τής Ίσπανίας. Οί άρχαιοί κάτοικοι τής Ίβηρικής χερσονήσου ήταν οί Ίβηρες και οί Κέλτες. Τήν εποχή τών Ρωμαίων ή Ίβηρική χερσόνησος ήταν έπαρχία τής ρωμαϊκής αυτοκρατορίας και γι' αυτό ή σημερινή ισπανική και πορτογαλική γλώσσα μοιάζει με τή λατινική. Τόν 8ο μ.Χ. αιώνα οί Άραβες πέρασαν από τó Γιβραλτάρ στην Εύρώπη, κυρίεψαν τήν Ίσπανία και δημιούργησαν σπουδαίο πολιτισμό.

Στήν εποχή τών άνακαλύψεων ή Ίσπανία έγινε μεγάλη ναυτική δύναμη. Ίσπανοί και Πορτογάλοι θαλασσοπόροι άνακάλυψαν τó δρόμο

για τις Ίνδιες και την Αμερική. Στη νότια Αμερική και την Κούβα οί Ίσπανοί ίδρυσαν μεγάλες άποικίες και ή Ίσπανία έγινε πολύ μεγάλο άποικιακό κράτος. Σήμερα μόνο μικρές άποικίες διατηρεί.

Τό 1588 οί Ίσπανοί έχασαν την κυριαρχία στη θάλασσα και τό ναυτικό τους, γιατί οί Άγγλοι τούς νίκησαν και κατέστρεψαν τό στόλο τους. Τό 1704 οί Άγγλοι, για νά ελέγχουν την ναυσιπλοΐα στο θαλάσσιο στενό, που χωρίζει την Εύρώπη άπ' την Αφρική, κατέλαβαν τό βράχο του Γιβραλτάρ, τόν οχύρωσαν και τόν κατέχουν ως τώρα.

Ή Ίσπανία είναι σήμερα ελεύθερο κράτος με πολίτευμα τη δικτατορία. Οί κάτοικοί της είναι χριστιανοί καθολικοί.

Με την Ίσπανία διατηρούμε φιλικές σχέσεις και έμπορικές ανταλλαγές, αλλά σε μικρό βαθμό, γιατί οί δυο χώρες παράγουν τά ίδια γεωργικά προϊόντα.

2. Πλουτοπαραγωγικές πηγές. Ή Ίσπανία είναι ένα από τό φτωχότερα κράτη της Εύρώπης. Τό μεγαλύτερο μέρος του εδάφους της είναι όρεινό και άγονο. Ό πληθυσμός της είναι μεγάλος και αύξάνεται συνέχεια, ώστε και αυτά τά σιτηρά, που παράγει ή χώρα, δέν είναι άρκετά για τη διατροφή του πληθυσμού και γίνεται εισαγωγή από ξένες χώρες.

Οί Ίσπανοί δέν έχουν αξιοποιήσει ακόμα τά άφθονα όρυκτά της χώρας τους και τις ύδατοπτώσεις, για ν' αναπτύξουν τη βιομηχανία τους. Οί γαιάνθρακες, τά σιδηρομεταλλεύματα, ό χαλκός, ό άργυρος και άλλα όρυκτά της χώρας εξάγονται σε ξένες άγορές, γιατί ή ισπανική βιομηχανία δέν είναι σε θέση νά τά έπεξεργαστη μόνη της, ένω εισάγονται βιομηχανικά προϊόντα. Οί συγκοινωνίες της στεριάς δέν είναι άρκετά αναπτυγμένες, ώστε νά βοηθοϋν στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας.

Γεωργικά προϊόντα παράγει ή Ίσπανία: δημητριακά, θαμβάκι, ρύζι και προπάντων έσπεριδοειδή, λάδι, λαχανικά και φρούτα. Ήξάγει έσπεριδοειδή, φρούτα, έλιές και λάδι. Ή Ίσπανία είναι ή πρώτη στον κόσμο έλαιοπαραγωγική χώρα. Με τη βοήθεια του λαδιού κονσερβοποιούνται μεγάλες ποσότητες ψαριών. Γι' αυτό ή άλιεία στην Ίσπανία είναι άρκετά αναπτυγμένη. Αναπτυγμένη είναι επίσης και ή κτηνοτροφία.

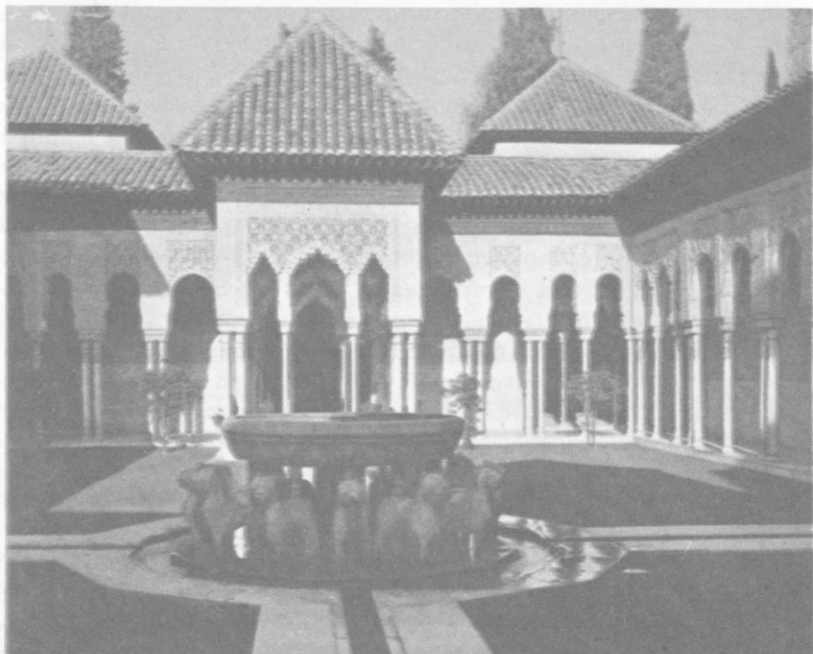
Σπουδαία πλουτοπαραγωγική πηγή για την Ίσπανία είναι και ό τουρισμός. Τά τελευταία χρόνια ή τουριστική κίνηση στη χώρα όλο και μεγαλώνει. Τά γραφικά ισπανικά παράλια στη Μεσόγειο, οί **Βαλεαρίδες νήσοι**, που ανήκουν στην Ίσπανία, τά ιστορικά μνημεία

καί τὰ ἔργα τέχνης τῆς χώρας τραβοῦν κάθε χρόνο μεγάλο ἀριθμὸ τουριστῶν.

3. Πόλεις. Πρωτεύουσα τῆς Ἰσπανίας εἶναι ἡ **Μαδρίτη** (3.200.000 κ.). Στὰ παράλια τῆς Μεσογείου βρίσκεται ἡ **Βαρκελώνη** (1.700.000 κ.), τὸ σπουδαιότερο λιμάνι τῆς Ἰσπανίας, ἡ **Καρθαγένη** καὶ ἡ **Μαλάγα**. Στὸ νότιο τμήμα ἡ **Κορδοῦη**, ἡ **Σεβίλλη** καὶ ἡ **Γρανάδα**, ὅπου βρίσκονται περίφημα ἀραβικὰ ἀνάκτορα καὶ ὁ **Κάδηξ**, λιμάνι στὸν Ἰατλαντικὸ ὠκεανό. Στὶς βορειοδυτικὲς ἀκτὲς βρίσκονται οἱ πόλεις: **Μπιλμπάου**, **Σαραντέρ**, **Ὀθιέδο** καὶ ἄλλες μικρότερες.

Στὰ ἀνατολικά τῶν Πυρηναιῶν, ἀνάμεσα στὴν Ἰσπανία καὶ τὴ Γαλλία, βρίσκεται τὸ μικρὸ κράτος τῆς **Ἀνδόρας**.

ΙΣΠΑΝΙΑ. Τὰ ἀνάκτορα τῆς Ἀλάμπρας στὴ Γρανάδα

2. Η ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ

Έκταση 92.000 τετ. χλμ.

Πληθυσμός: 8.650.000 κ.

ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ. "Αποψη της Λισσαβώνας

1. 'Η Πορτογαλία δέν είναι πλούσια χώρα. 'Η Πορτογαλία, σέ σύγκριση μέ την 'Ισπανία, είναι περισσότερο πεδινή χώρα και έχει έξοδο μόνο στον 'Ατλαντικό ώκεανό. Τό κλίμα της είναι ώκεάνιο. Οί πολλές βροχές, πού πέφτουν όλες τις εποχές του χρόνου, και τό πεδινό έδαφος εύνοούν τή γεωργία και σ' αυτήν άπασχολούνται οί περισσότεροι από τους κατοίκους της.

'Η Πορτογαλία είναι γεωργική χώρα. Τά σιτηρά όμως πού θγάζει, δέν έπαρκοϋν γιά τις ανάγκες του πληθυσμού. 'Εξάγει, παρ' όλ' αυτά, φρούτα έξαιρετικής ποιότητας, κρασί, έλιές, και φελλό, πού θγαίνει από ένα φυτό όμοιο μέ βαλανιδιά, καθώς επίσης και κονσερβοποιημένα ψάρια. 'Η άλιεία είναι πολύ άναπτυγμένη και στα μεγάλα έργοστάσια της χώρας κονσερβοποιούνται κυρίως σαρδέλλες και τόννοι.

'Η χώρα διαθέτει πλούσια κοιτάσματα όρυκτων, όπως γαιάνθρακες, σίδηρο, μαγγάνιο, κασίτερο, χαλκό και άλλα. Πολλά από τά

δρυκτά αυτά εξάγονται στο εξωτερικό, γιατί δεν υπάρχουν τα κατάλληλα έργοστάσια, γιατί ή βιομηχανία δεν είναι αναπτυγμένη. 'Αφού ή γεωργική παραγωγή δεν είναι μεγάλη και ή βιομηχανία δεν είναι αναπτυγμένη, ή Πορτογαλία εξακολουθεϊ νά είναι φτωχή χώρα. Για τὸ λόγο αὐτὸ πολλοὶ ἀπ' τοὺς κατοίκους της μεταναστεύουν κυρίως στη Βραζιλία, πού ἦταν παλιὰ πορτογαλική ἀποικία, για νά βροῦν ἔργασία.

2. Πόλεις - κάτοικοι. 'Η Πορτογαλία ἔχει πολίτευμα δημοκρατικό, οἱ δὲ κάτοικοί της εἶναι χριστιανοὶ καθολικοί.

Πρωτεύουσα τῆς χώρας εἶναι ή **Λισσαβώνα** (1.600.000 κ.). "Άλλη μεγάλη πόλη εἶναι τὸ **Πόρτο**.

'Η Λισσαβώνα εἶναι σπουδαῖο λιμάνι και ἔμπορικὸ κέντρο. Διαθέτει ἓνα ἀπ' τὰ μεγαλύτερα ἀεροδρόμια τῆς Εὐρώπης. Στὰ χρόνια τῶν ἀνακαλύψεων ἦταν τὸ σπουδαιότερο στὸν 'Ατλαντικὸ λιμάνι τῆς Εὐρώπης.

Οἱ Πορτογάλοι ὑπῆρξαν σπουδαῖοι θαλασσοπόροι και κατάφεραν νά ἰδρῦσουν μεγάλο ἀποικιακὸ κράτος. Σήμερα ἀπ' τῖς ἀποικίες αὐτὲς διατηροῦν τὴν **'Αγκόλα** και τὰ νησιά **'Αζόρες** και **Μαδῆρες**.

Νά δικαιολογήσης :

1. Γιατί ή 'Ισπανία και ή Πορτογαλία δεν είναι οικονομικά αναπτυγμένες χώρες;
2. Γιατί οἱ χώρες αὐτὲς ὑπῆρξαν κάποτε πλούσια κράτη;
3. Γιατί τὸ Γιβραλτάρ ἔχει μεγάλη σημασία;

Πρέπει νά γνωρίζης :

1. Πὼς χωρίζεται ή 'Ιβηρική χερσόνησος ἀπὸ τὴν ὑπόλοιπη Εὐρώπη.
2. Ποιὰ εἶναι τὰ σπουδαιότερα λιμάνια τῆς 'Ιβηρικής χερσονήσου.
3. Ποιὰ προϊόντα εἰσάγει και ποιὰ ἐξάγει ή 'Ισπανία και ή Πορτογαλία.

II. Η ΔΥΤΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

a^x

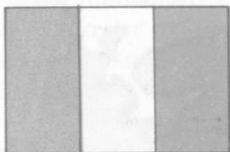
1. Παρατήρηση στο χάρτη. 2. Γενικές γνώσεις.

1. Η Δυτική Ευρώπη περιλαμβάνει έξι κράτη: τη Γαλλία, το Βέλγιο, το Λουξεμβούργο, την Ολλανδία, τη Μ. Βρετανία (Αγγλία), και την Ιρλανδία.
2. Οι χώρες της Δ. Ευρώπης είναι οι περισσότερες πεδινές και διασχίζονται από πολλούς ποταμούς, που πηγάζουν από τις κεντρικές Άλπεις.

ΔΥΤΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

3. Οι βροχές στη Δ. Ευρώπη είναι πολλές και πέφτουν όλο το χρόνο, γιατί το κλίμα επηρεάζεται από τον Άτλαντικό ωκεανό και το ρεύμα του κόλπου του Μεξικού και είναι ωκεάνιο. Το ήπιο και υγρό κλίμα είναι ευνόिकό για τη θλάση και έτσι οι καλλιέργειες δέν χρειάζονται τεχνητή άρδευση.
4. Στη Δ. Ευρώπη βρίσκονται τα μεγαλύτερα νησιά της Ευρώπης (νησιά της Βρετανίας).

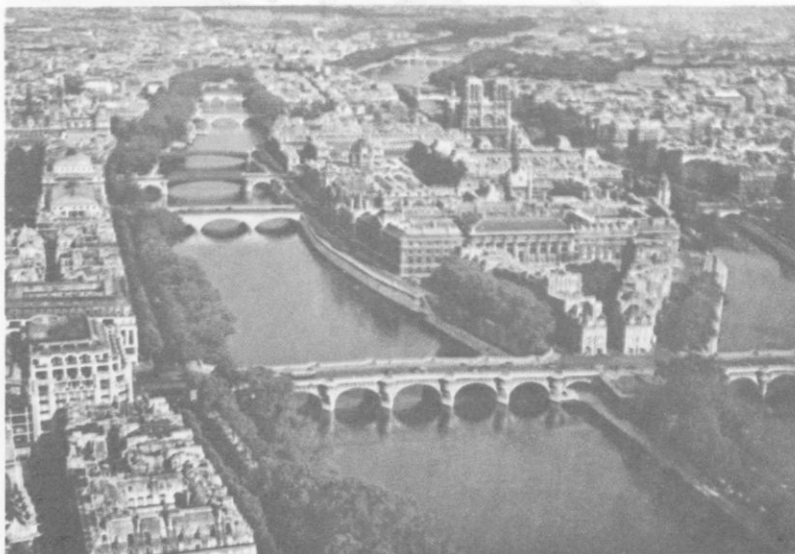

1. Η ΓΑΛΛΙΑ

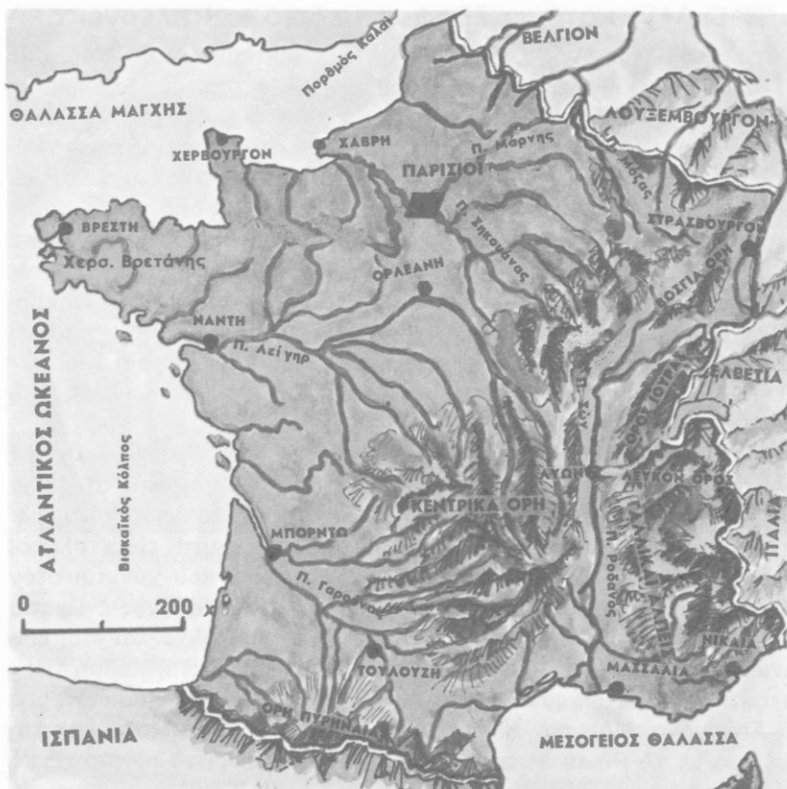
Έκταση. 547.000 τετ. χλμ.

Πληθυσμός. 50.000.000 κ.

ΓΑΛΛΙΑ. Παρίσι

ΓΑΛΛΙΑ

Έργασίες

1. Να ορίσετε τη θέση της Γαλλίας στην Ευρώπη.
2. Να δείξετε με ποιές χώρες συνορεύει ή Γαλλία και από ποιές θάλασσες βρέχεται.
3. Να συγκρίνετε την έκταση της Γαλλίας με την έκταση των άλλων κρατών της Δυτικής και της υπόλοιπης Ευρώπης.
4. Να παρατηρήσετε τη μορφολογία του εδάφους της. Να μάθετε τα δύο ψηλότερα βουνά της, τους τέσσερις σπουδαιότερους ποταμούς της, τις δύο χερσονήσους και τα νησιά της.
5. Να δείξετε πώς χωρίζεται ή Γαλλία από την Άγγλία και πώς από την Γερμανία.

Ν. ΚΟΡΣΙΚΗ

1. 'Η Γαλλία κατέχει έδαφος πεδινò και πλεονεκτική θέση. 'Η Γαλλία είναι μεγάλη χώρα. "Έχει έκταση 547.000 τετ. χλμ. και πληθυσμό 50 εκατομμύρια κατοίκους. Βρίσκεται σε πλεονεκτική θέση, γιατί έχει έξοδο και προς τόν 'Ατλαντικό óκεανò και προς τή Μεσόγειο θάλασσα. "Έτσι ή Γαλλία είναι κράτος τής Δυτικής Εύρωπης, αλλά σύγχρονα και κράτος τής Μεσογείου. Τò κλίμα της δέχεται επιδράσεις και από τόν 'Ατλαντικό óκεανò και από τή Μεσόγειο θάλασσα. 'Η νότια Γαλλία, που βρέχεται άπ' τή Μεσόγειο θάλασσα, έχει κλίμα μεσογειακό, ενώ ή υπόλοιπη χώρα έχει κλίμα óκεανίο, γιατί είναι χώρα πεδινή και οί ύγροι άνεμοι του 'Ατλαντικού δέν έμποδίζονται νά μπούν σ' αυτήν. Οί συνθήκες αυτές του κλίματος και του εδάφους ευνοούν πάρα πολύ τή γεωργία και τήν κτηνοτροφία.

'Η Γαλλία είναι πεδινή χώρα. Κατέχει όμως και ένα μέρος από τις "Άλπεις και τὰ Πυρηναία.

Στή Γαλλία ανήκει ή ψηλότερη κορυφή των "Άλπεων και τής Εύρώπης, τò **Λευκό όρος** (4.810 μ.). 'Από τις "Άλπεις και τὰ Πυρηναία πηγάζουν πολλοί ποταμοί, που διασχίζουν όλόκληρη τή χώρα.

Οί ποταμοί αυτοί έχουν μεγάλη σημασία, γιατί είναι πλωτοί και διευκολύνουν τήν ποταμοπλοία. 'Ο **Γαρούνας**, που χύνεται στόν 'Ατλαντικό ένώνεται με διώρυγα με τή Μεσόγειο. 'Ο **Ροδανός** ένώνεται με διώρυγα με τò **Λίγηρα** και ó Λίγηρας με τò **Σηκουάνα** και έτσι επικοινωνούν τὰ δύο σπουδαιότερα λιμάνια τής Γαλλίας, ή **Χάβρη** στόν 'Ατλαντικό και ή **Μασσαλία** στή Μεσόγειο. 'Επίσης ó παραπόταμος του Σηκουάνα, **Μάρνης**, ένώνεται με διώρυγες με τò **Μόζα** και στή συνέχεια με τò Ρήνο. 'Η ποταμοπλοία συμπληρώνει τò άριστο óδικò και σιδηροδρομικό δίκτυο τής χώρας. 'Η Γαλλία διαθέτει μία άπ' τις καλύτερες συγκοινωνίες του κόσμου.

2. 'Η Γαλλία είναι γεωργική και βιομηχανική χώρα.

'Η γεωργία στή Γαλλία είναι πολύ αναπτυγμένη, γιατί τò μεγαλύτερο τμήμα του εδάφους της είναι καλλιεργήσιμο και εύφορο και τò κλίμα ευνοεί τήν ποικιλία των καλλιεργειών. Οί Γάλλοι άγαπούν τήν γεωργία και άσχολούνται σ' αυτή με ζήλο και σύστημα. 'Η κτηνοτροφία ή άλεια, ή σηροτροφία και ή πτηνοτροφία είναι τò ίδιο αναπτυγμένες, όπως και ή γεωργία. Τὰ γεωργικά και κτηνοτροφικά προϊόντα τής Γαλλίας όχι μόνον είναι άρκετά, για νά τραφούν τὰ 50 εκατομμύρια των κατοίκων της, αλλά και μεγάλες ποσότητες έξάγονται σε άλλες χώρες, ενώ εισάγονται θαμβάκι, ρύζι, καφές κλπ.

ΓΑΛΛΙΑ. Βιομηχανικές εγκαταστάσεις στην Τουλούζη

Ἡ Γαλλία παράγει: δημητριακά, πατάτες, ὄσπρια, ζαχαρότευτλα, καπνό, μετάξι, λαχανικά, φρούτα, λάδι, περίφημα τυριά, βούτυρο, κρέατα καὶ προπάντων κάθε εἶδος ἐκλεκτὰ κρασιά.

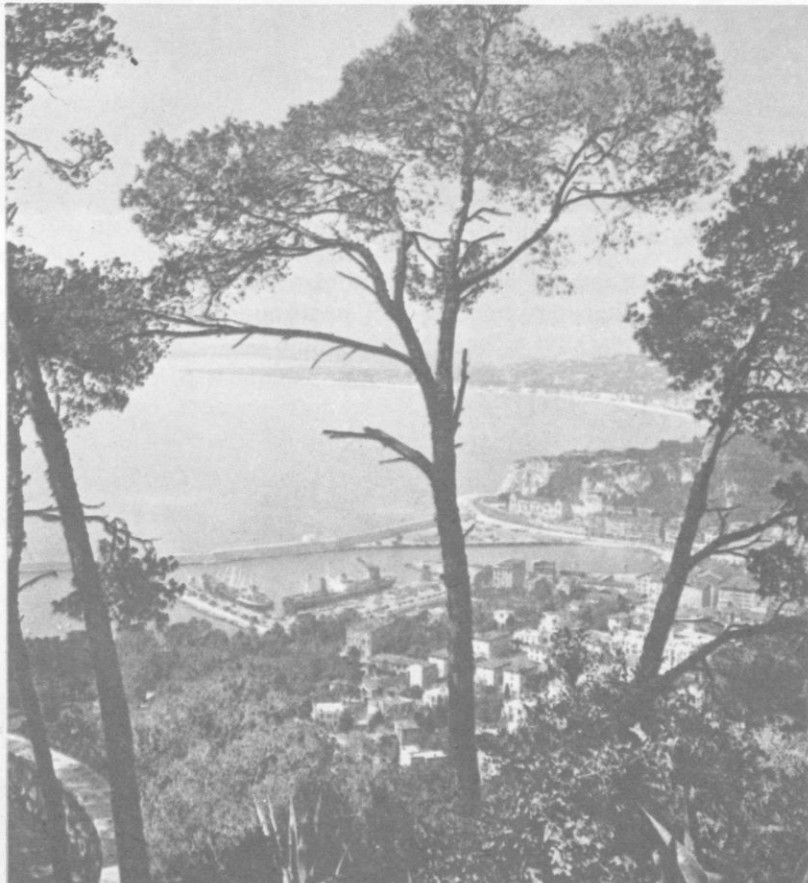
ΓΑΛΛΙΑ. Συγκομιδὴ σταφυλιῶν

Ἡ Γαλλία δὲν ἔχει πολλὰ ὀρυκτὰ καὶ κυρίως πετρέλαιο καὶ γαιάνθρακες. Ἔχει ὅμως μεγάλες ποσότητες σιδήρου καὶ βωξίτη. Μὲ βάση τὰ ὀρυκτὰ αὐτὰ καὶ ἄλλες πρῶτες ὕλες, ποὺ εἰσάγει ἀπὸ ξένες χώρες, ἀνέπτυξε σὲ μεγάλο βαθμὸ τὴ βαρὴ καὶ ἐλαφρὴ βιομηχανία.

Ἐπάρχουν στὴ χώρα βαριεὲς βιομηχανίες, χαλυβουργεῖα, ναυπηγεῖα, ἐργοστάσια αὐτοκινήτων, ἀεροπλάνων, ὀπλων καὶ ὅλα τὰ εἶδη τῶν μηχανημάτων καὶ συσκευῶν. Μεγάλες ποσότητες ἀπ' τὰ προϊόντα αὐτὰ ἐξάγονται στὸ ἐξωτερικόν.

ΓΑΛΛΙΑ. Ἡ Νίκαια στὶς ἀκτὲς τῆς Μεσογείου

‘Η αξία τῶν προϊόντων, πού ἐξάγει ἡ Γαλλία, εἶναι μεγαλύτερη ἀπ’ τὴν αξία ἐκείνων, πού εἰσάγει.

‘Η Ἑλλάδα εἰσάγει ἀπ’ τὴ Γαλλία αὐτοκίνητα, μηχανήματα, ὄπλα καὶ ἄλλα βιομηχανικά προϊόντα καὶ ἐξάγει σ’ αὐτὴν καπνὸ, καὶ πρῶτες ὕλες.

3. Τὸ Παρίσι εἶναι τὸ κέντρο τῆς Γαλλίας. Γαλλία εἶναι τὸ Παρίσι, λένε μὲ περηφάνεια οἱ Γάλλοι. Καὶ ἔχουν δίκιο, γιατί τὸ Παρίσι εἶναι ἡ ὠραιότερη πόλη καὶ τὸ πνευματικὸ κέντρο ὄχι μόνο τῆς Γαλλίας, ἀλλὰ ὁλόκληρου τοῦ κόσμου. Στὸ Παρίσι ὑπάρχουν περίφημα ἀνάκτορα, ναοί, μουσεῖα, ὅπως τὸ **Λοῦβρο**, καὶ πολλὰ ἀξιοθέατα. Σήμερα ἡ πόλη μαζί μὲ τὰ προάστια ἔχει 8 ἑκατομμύρια κατοίκους καὶ εἶναι ἡ μεγαλύτερη πόλη τῆς Εὐρώπης. Διαθέτει πυκνὴ ὁδική, σιδηροδρομικὴ καὶ ἀεροπορικὴ συγκοινωνία καὶ συνδέεται μὲ ὅλες τὶς χῶρες τῆς κίνησης τῆς Γαλλίας. Ἐκατομμύρια ἄνθρωποι ἀπ’ ὅλο τὸν κόσμο κάθε χρόνο ἐπισκέπτονται τὴν πόλη καὶ τὴν ὑπόλοιπη χώρα, καὶ ἰδίως τὰ παράλια τῆς στὴ Μεσόγειο. Ἐκεῖ βρίσκεται τὸ περίφημο Πριγκιπάτο τοῦ **Μονακό**. Ἄλλες σπουδαῖες πόλεις τῆς Γαλλίας εἶναι ἡ **Λυὼν** (900.000 κ.), ἡ **Μασσαλία** (800.000 κ.), πού στὴν ἀρχαιότητα ἦταν ἀποικία τῶν Ἑλλήνων, τὸ **Μπορντώ** (460.000 κ.), ἡ **Νάντη**, ἡ **Βρέστη**, ἡ **Χάβρη**, τὸ **Χερβοῦργο**, ἡ **Ὀρλεάνη**, τὸ **Στρασβοῦργο**, ἡ **Τουλούζη**, ἡ **Νίκαια** καὶ ἄλλες μικρότερες.

4. Κάτοικοι. Ἡ Γαλλία ὡς τὸ 6’ παγκόσμιο πόλεμο ἦταν μία ἀπ’ τὶς Μεγάλες Δυνάμεις τοῦ κόσμου καὶ μεγάλο ἀποικιακὸ κράτος, μὲ τὶς περισσότερες κτήσεις στὴν Ἀφρική. Σήμερα, ἂν καὶ οἱ κτήσεις τῆς εἶναι ἐλάχιστες, ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι μεγάλη δύναμη στὴν Εὐρώπη.

Οἱ Γάλλοι εἶναι πολιτισμένος λαὸς καὶ ἔκαναν μεγάλες προόδους στὰ γράμματα, τὶς ἐπιστῆμες καὶ τὶς τέχνες. Στὴ νεώτερη ἱστορία ἡ γαλλικὴ ἐπανάσταση κατοχύρωσε τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὶς ἀξίες τῆς δημοκρατίας. Πολλοὶ μεγάλοι ἄντρες τῆς ἱστορίας ἦταν Γάλλοι. Στὰ πανεπιστήμια τῆς σπουδάσαν καὶ σπουδάζουν καὶ σήμερα πολλοὶ ξένοι, ἀνάμεσά τους φυσικὰ καὶ Ἕλληνες, ἀπ’ ὅλες τὶς χῶρες τῆς Γῆς. Ἡ Γαλλικὴ γλῶσσα εἶναι μία ἀπὸ τὶς διεθνεῖς γλῶσσες.

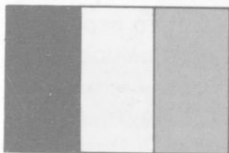
Στὸ **θρήσκευμα** οἱ Γάλλοι εἶναι καθολικοὶ χριστιανοί. **Πολίτευμα** τῆς Γαλλίας εἶναι ἡ δημοκρατία. Οἱ σχέσεις τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἑλλάδας ἦταν καὶ εἶναι φιλικὲς καὶ ἐγκάρδιες.

Νά δικαιολογήσης τὰ ἐξῆς :

1. Γιατί συμφέρει σὲ μιὰ χώρα νὰ εἶναι, ὅπως ἡ Γαλλία, καὶ γεωργικὴ καὶ βιομηχανικὴ.
2. Γιατί οἱ σπουδαιότερες πόλεις τῆς Γαλλίας εἶναι χτισμένες ἐπάνω στοὺς ποταμούς της.
3. "Ὅταν τὰ προϊόντα, πού ἐξάγει μιὰ χώρα, ὅπως ἡ Γαλλία, ἀξίζουν περισσότερο ἀπ' αὐτὰ πού εἰσάγει, εἶναι φτωχὴ ἢ πλούσια ἡ χώρα αὐτὴ καὶ γιατί;

Ἀπάντησε στὰ παρακάτω :

1. "Ἄν στείλῃς μὲ τὸ ταχυδρομεῖο σ' ἓνα φίλο σου στὸ Παρίσι χρήματα, θὰ τὰ λάβῃ σὲ δραχμὲς, σὲ δολάρια, σὲ μάρκα ἢ σὲ φράγκα;
2. Ποιὸ ἀριστούργημα τῆς ἑλληνικῆς γλυπτικῆς βρῖσκεται στὸ Λουβρο;
3. Ποιοὶ εἶναι οἱ δύο δρόμοι, πού μπορεῖ, νὰ ἀκολουθήσῃ ἓνα πλοῖο ἀπὸ τὴ Μασσαλία, γιὰ νὰ φτάσῃ στὸ Παρίσι;

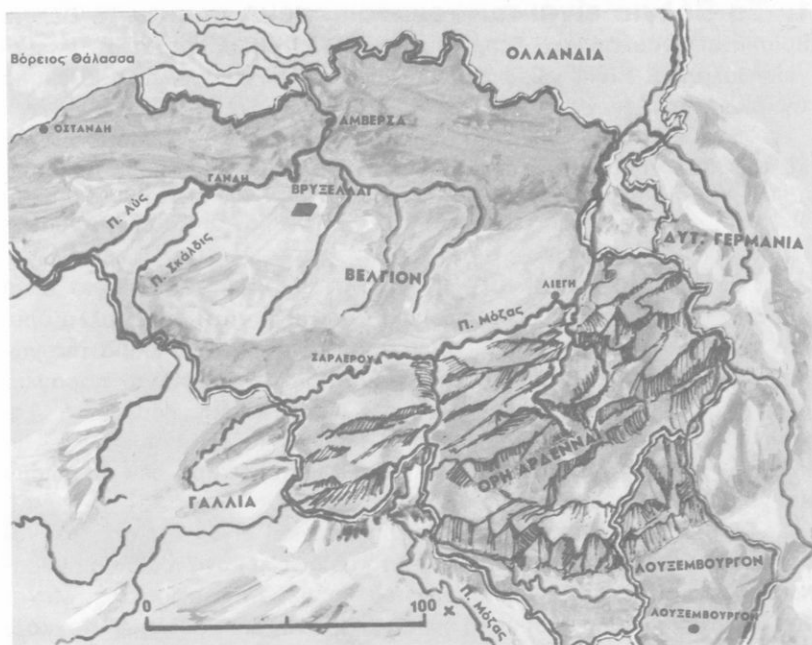
2. ΤΟ ΒΕΛΓΙΟΝ

Ἔκταση: 31.000 τετ. χλμ.

Πληθυσμὸς: 9.600.000 κ.

Βρυξέλλες

ΒΕΛΓΙΟ, ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ

Έργασίες

1. Να προσδιορίσετε με τη βοήθεια του χάρτη σας τη θέση του Βελγίου.
2. Να παρατηρήσετε τη μορφολογία του εδάφους. Να συγκρίνετε το νοτιοανατολικό τμήμα του Βελγίου με το βορειοδυτικό και τις άκτές του με τις άκτές της Ολλανδίας.
3. Να δείξετε από πού πηγάζουν και πού χύνονται οι ποταμοί του Βελγίου **Σκάλδης** και **Μόζας**.
4. Να δικαιολογήσετε γιατί το Βέλγιο έχει κλίμα ώκεάνιο.
3. Να ιχνογραφήσετε το χάρτη του Βελγίου μαζί με το χάρτη του Λουξεμβούργου και της Ολλανδίας.

1. Τò Βέλγιο είναι πυκνοκατοικημένη χώρα. Τò Βέλγιο βρίσκεται ανάμεσα στη Γερμανία, στò Λουξεμβούργο και στη Μεσόγειο θάλασσα. Είναι χώρα πεδινή και μόνο τò νοτιοανατολικò τμήμα της σκεπάζεται με χαμηλά βουνά ('Αρδέννες 669 μ.).

Έχει **έκταση** 31.000 τετ. χλμ. και **πληθυσμò** 9.600.000 κατοίκους. Σέ κάθε τετ. χιλιόμετρο κατοικουñ στò Βέλγιο 316 άνθρωποι. Αυτό σημαίνει, πòς τò Βέλγιο είναι πλούσια χώρα.

2. Τò Βέλγιο είναι βιομηχανική χώρα. Τò Βέλγιο είναι μια από τις πλουσιότερες χώρες τής Ευρώπης, γιατί έχει πολλά òρυκτά και μεγάλη βιομηχανία. Τò ύγρò και ήπιο òκεάνιο κλίμα τής χώρας εύνοει, τή γεωργία και τήν κτηνοτροφία. Τò Βέλγιο παράγει: δημητριακά, πατάτες, ζαχαρότευτλα, λινάρι, καπνò, λουλούδια, λαχανικά, βούτυρο, γάλα και κρέας. Τά προϊόντα αυτά προορίζονται, κυρίως, γιò τήν έγχώρια κατανάλωση, ένω τά σιτηρά δέν έπαρκοϋν και γι' αυτό γίνεται εισαγωγή από άλλες χώρες.

Τò Βέλγιο διαθέτει άριστη βιομηχανία και είναι ένα από τά βιομηχανικότερα κράτη τού κόσμου. Αυτό τò òφείλει στα πλούσια άνθρακωρυχεία και τò άφθονο σίδηρο, πού κρύβει τò έδαφòς τής. Μέχρι τò 1960 ήταν μεγάλη άποικιακή δύναμη στήν 'Αφρική (Βελγικό Κογκò), άπ' όπου έπαιρνε και παίρνει ακόμα θαμβάκι, έλαστικό, χαλκò, σιδηρομεταλλεύματα, διαμάντια και άλλα.

Στή βιομηχανία του, πού παράγει χάλυθα, μηχανήματα, άτμομηχανές, διάφορα òχήματα, òπλα, έργαλεία, ύφάσματα και άφθονα άλλα προϊόντα, εργάζονται έκατομμύρια άνθρωποι. 'Ανάμεσα σ' αυτούς πολλοί ξένοι και 'Ελληνες. Τά βιομηχανικά προϊόντα τού Βελγίου έξάγονται σ' όλες τις χώρες τού κόσμου.

3. Κάτοικοι - Πòλεις. Στò Βέλγιο κατοικουñ δύο λαοί: οί Φλαμανδοί και οί Βαλλòνοι. Οί Φλαμανδοί είναι γερμανικής καταγωγής και μιλουñ τή φλαμανδική γλώσσα, ένω οί Βαλλòνοι είναι γαλλικής καταγωγής και μιλουñ τή γαλλική. Οί Βέλγοι είναι καθολικοί χριστιανοί. 'Υπάρχουν και λίγοι Διαμαρτυρόμενοι.

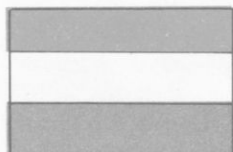
Πολίτευμα τού Βελγίου είναι ή συνταγματική βασιλεία. Πρωτεύουσα έχει τής **Βρυξέλλες** (1.000.000 κ.). Στις Βρυξέλλες έχει τήν έδρα του τò Ν.Α.Τ.Ο. και ή Ε.Ο.Κ. Στις έκβολές τού Σκάλδη ποταμού βρίσκεται ή '**Αμβέρσα** (240.000 κ.). 'Η 'Αμβέρσα είναι τò κέντρο τού εισαγωγικού και έξαγωγικού έμπορίου τού Βελγίου και ένα από τά

σπουδαιότερα λιμάνια της Εύρώπης. 'Απ' αυτό το λιμάνι εισάγονται και εξάγονται έμπορεύματα τόσο από τη Γερμανία, όσο και από την 'Ολλανδία. "Άλλη σπουδαία πόλη είναι ή **Λιέγη**, στις όχθες του Μόζα, ή **Γάνδη** και ή **'Οστάνδη**, λιμάνι στον 'Ατλαντικό, που συνδέει περισσότερο τὸ Βέλγιο με την 'Ολλανδία.

"Όλες οί πόλεις του Βελγίου συνδέονται με πυκνό δίκτυο από σιδηροδρόμους και αυτοκινητοδρόμους και με διώρυγες, που διευκολύνουν την ποταμοπλοία και την διακίνηση τών προϊόντων.

'Η πατρίδα μας διατηρεί με τὸ Βέλγιο φιλικές σχέσεις και έμπορικές συναλλαγές.

3. ΤΟ ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ

"Έκταση: 2.600 τετ. χλμ.

Πληθυσμός: 340.000 κ.

'Η πόλη Λουξεμβούργο

Ἀνάμεσα στο Βέλγιο, τὴ Γερμανία καὶ τὴ Γαλλία βρίσκεται τὸ μικρὸ κράτος (δουκάτο) τοῦ Λουξεμβούργου.

Ἡ μικρὴ αὐτὴ χώρα ἔχει μεγάλη σημασία σὰ βιομηχανικὸ κράτος, γιατί τὸ ἔδαφός του κρύβει πλούσια κοιτάσματα σιδήρου.

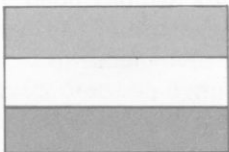
Τὸ Λουξεμβούργο ἔχει ἀναπτυγμένη τὴ γεωργία καὶ τὴν κτηνοτροφία, ἀλλὰ πολὺ περισσότερο τὴ βιομηχανία καὶ μάλιστα τὴ χαλυβουργία.

Οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς κατοίκους του μιλοῦν τὴ γερμανικὴ γλῶσσα. Ἐπίσημη ὅμως γλῶσσα εἶναι ἡ γαλλικὴ.

Πρωτεύουσα εἶναι τὸ **Λουξεμβούργο** (77.000 κ.).

Ἀσκήσεις

1. Τί πρέπει νὰ γνωρίζης, γιὰ νὰ ἀποδείξης, ὅτι τὸ Βέλγιο καὶ τὸ Λουξεμβούργο εἶναι βιομηχανικὲς χώρες;
2. Τί θὰ γινόταν, ἂν τὸ Βέλγιο δὲν εἶχε ὄρυκτά;
3. Νὰ μάθης τίς ἔννοιες: **ἀνθρακωρυχεῖα, σιδηρομεταλλεύματα, βαριὰ βιομηχανία, μεταλλουργία.**

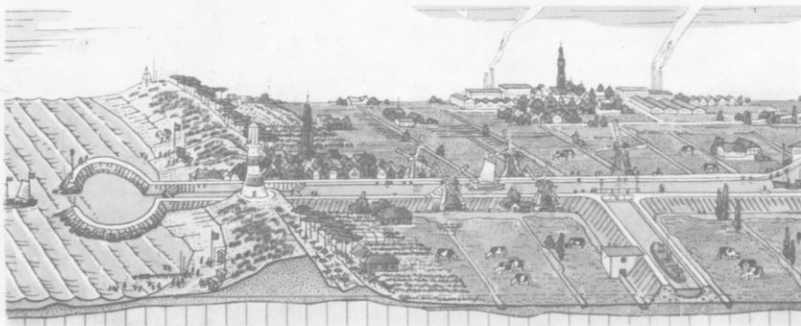

4. Η ΟΛΛΑΝΔΙΑ

Ἔκταση: 36.000 τετ. χλμ.

Πληθυσμός: 13.000.000 κ.

ΟΛΛΑΝΔΙΑ. Κάτοψη τοπίου τῆς Ὁλλανδίας

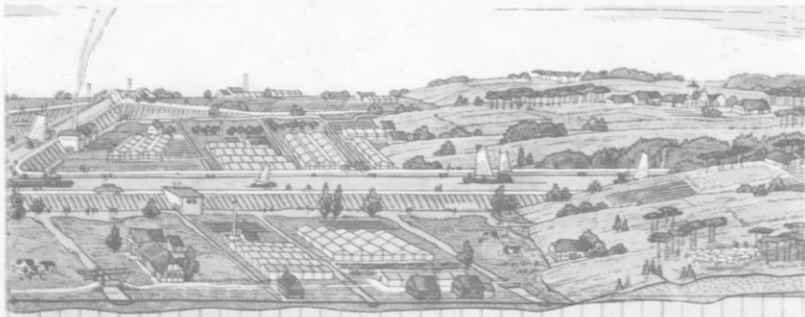

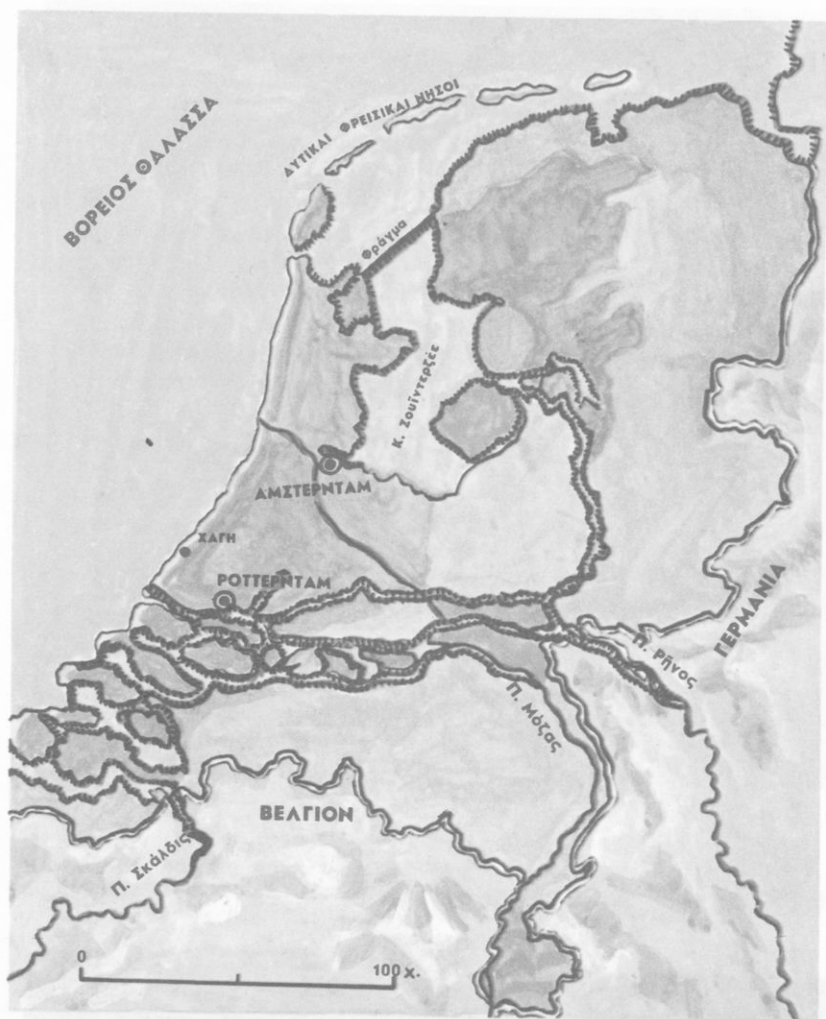
Έργασίες στο χάρτη

1. Έντοπιζόμε τη θέση της Όλλανδίας στο χάρτη.
2. Παρατηρούμε τη μορφολογία του εδάφους της.
3. Μεγάλο τμήμα του εδάφους της Όλλανδίας είναι δέλτα ποταμών.
4. Μεγάλο τμήμα της Όλλανδίας βρίσκεται χαμηλότερα από την επιφάνεια της θάλασσας.
5. Στά χαμηλότερα από τη θάλασσα έδαφη τὰ νερά τῶν ποταμῶν καὶ τῆς βροχῆς θὰ ἔπρεπε νὰ σχηματίζουν λίμνες.
6. Ἡ Όλλανδία ἔχει **ἑκταση** 36.000 τετ. χλμ. καὶ **πληθυσμὸ** 13.000.000 κ.

Πληροφορίες

1. Βρίσκεται ανάμεσα στη Γερμανία, τὸ Βέλγιο καὶ τὴ Β. θάλασσα.
2. Εἶναι χώρα πεδινή. Διασχίζεται ἀπὸ τὰ ποτάμια **Ρήνο** καὶ **Μόζα**.
3. Τὰ δέλτα σχηματίζονται ἀπὸ τὴ λάσπη (ιλύς), πού φέρνουν τὰ ποτάμια. Ἡ θάλασσα ἐκεῖ εἶναι ρηχή.
4. Γιὰ νὰ μὴ κατακλύζεται τὸ τμήμα αὐτὸ ἀπὸ τὰ νερά τῆς θάλασσας, θὰ πρέπει νὰ ὑπάρχουν φράγματα.
5. Γιὰ νὰ μὴ γίνεται αὐτό, τὰ νερά αὐτὰ θὰ πρέπει νὰ διοχετεύονται μὲ τεχνητὸ τρόπο στὴ θάλασσα.
6. Σ' ἓνα τετρ. χλμ. κατοικοῦν 361 ἄνθρωποι. Ἐπομένως ὑπάρχει ἔλλειψη χώρου.

ΟΛΛΑΝΔΙΑ

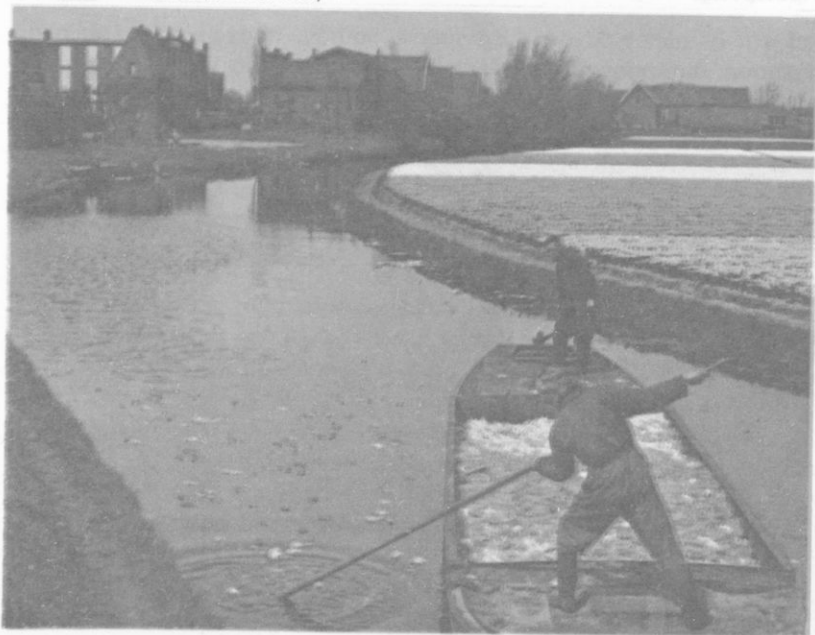
1. Για τους 'Ολλανδούς ή άφθονία τοῦ νεροῦ εἶναι πρόβλημα. Παρατηροῦμε στὸ χάρτη ὅτι στὴν 'Ολλανδία ὑπάρχουν ποταμοὶ καὶ λίμνες. Οἱ ποταμοὶ τῆς μεταφέρουν λάσπη, ποὺ συγκεντρώνεται στὰ παράλια καὶ σχηματίζει ξηρὰ (δέλτα). Τὰ δέλτα ἀποτε-

λοῦν μεγάλο μῆμα τῆς ἔκτασης τῆς Ὀλλανδίας. Ἡ περιοχή τῶν δέλτα σὲ πολλὰ μέρη εἶναι χαμηλότερη ἀπὸ τὴ στάθμη τῆς θάλασσας, ἀλλὰ οἱ **θίνες** τῆς ἄμμου, ποὺ σχηματίζονται στὴν παραλία, ἐμποδίζουν τὴ θάλασσα νὰ πλημμυρίσει τὴ χώρα. Πολλὲς φορές στὸ παρελθὸν ἡ Β. θάλασσα κατέκλυσε τὴ χώρα καὶ προκάλεσε μεγάλες καταστροφές. Γιὰ νὰ συγκρατήσουν τὰ νερά αὐτά, κατασκεύασαν προχώματα ἀπὸ ἄμμο καὶ πέτρες, ποὺ τὶς μετέφεραν ἀπὸ ξένες χώρες.

Τὰ χαμηλότερα ἀπὸ τὴ θάλασσα μέρη κατακλύζονται ἀπὸ βροχόνερα. Οἱ Ὀλλανδοὶ βρῆκαν τὸν τρόπο νὰ τὰ ἀποξηράνουν καὶ νὰ τὰ ἀξιοποιοῦν. Γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ χρησιμοποίησαν τοὺς ἀνέμους, ποὺ φυσοῦν ἀπὸ τὴ θάλασσα, γιὰ νὰ κινοῦν χιλιάδες ἀνεμόμυλους. Οἱ ἀνεμόμυλοι αὐτοὶ κινοῦν ἀντλίες, ποὺ ἀντλοῦν τὸ νερὸ καὶ τὸ διοχετεύουν σὲ κανάλια, ποὺ τὸ μεταφέρουν, στὴ θάλασσα. Σήμερα οἱ ἀντλίες κινοῦνται μὲ ἠλεκτρικὸ ρεῦμα, διατηροῦνται ὅμως γιὰ τουριστικoὺς λόγους καὶ οἱ ἀνεμόμυλοι.

Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο οἱ Ὀλλανδοὶ ἀποξήραναν καὶ ἀξιοποίησαν τὴν γῆ τους. Αὐτὸ ὅμως δὲν εἶναι ἀρκετὸ γιὰτὶ οἱ κάτοικοι εἶναι πολ-

ΟΛΛΑΝΔΙΑ. Τοπίο μὲ τουλίπες

”Αμστερνταμ

λοι και ό χώρος λίγος. Έφτιαξαν, λοιπόν, προχώματα μέσα στην θάλασσα, άντλησαν τόν νερό και δημιούργησαν νέα γή. Μέν τόν τρόπο αυτό άποξηραίνουν όλοένα και νέες έκτάσεις. Ή γή, πού κερδίζεται, δέν είναι άμέσως καλλιεργήσιμη, γιατί είναι άλμυρή. Γι’ αυτό αφαιρούν τόν πρώτο στρώμα πού έχει άλάτι, προσθέτουν λίπασμα και ύστερα άπό πέντε χρόνια τόν έδαφος γίνεται καλλιεργήσιμο και εύφορώτατο.

Περισσότερο άπό 500 χρόνια οί Όλλανδοί άγωνίζονται μέ τή θάλασσα, για νά δημιουργήσουν γή. Για τήν προσπάθειά τους αυτή είναι άξιοι θαυμασμού και μίμησης.

Τόν έδαφος τής Όλλανδίας είναι παραγωγικό και κατάλληλο για τήν κτηνοτροφία. Οί Όλλανδοί τρέφουν άγελάδες, πρόβατα, γουρούνια και πουλερικά. Τά όλλανδικά κτηνοτροφικά προϊόντα είναι γνωστά σέ όλον τόν κόσμο. Καλλιεργούνται ακόμα δημητριακά, πού δέ φτάνουν για τίς άνάγκες του πληθυσμού και κυρίως λαχανικά και λουλούδια. Τά λαχανικά (ντομάτες, άγγούρια κ.λ.π.) και τά λουλούδια (τουλίπες, νάρκισσοι) παράγονται όλο τόν έτος, γιατί στή χώρα υπάρχουν μεγάλα θερμοκήπια. Μεγάλες ποσότητες άπ’ αυτά έξάγονται στο έξωτερικό.

Γιά νά γίνεται οίκονομία χώρου οί δρόμοι γίνονται πάνω σέ προχώματα, ένώ τήν ποταμοπολιά έξυπηρετουν πολυάριθμα κανάλια.

3. "Άλλες πλουτοπαραγωγικές πηγές της 'Ολλανδίας.

Παράλληλα με τη γεωργία και την κτηνοτροφία ή 'Ολλανδία έχει αναπτύξει και τη βιομηχανία. Σήμερα υπάρχουν στην 'Ολλανδία εργοστάσια γεωργικών και κτηνοτροφικών προϊόντων, μεταλλουργεία, μεγάλα ναυπηγεία, εργοστάσια ηλεκτρικών ειδών και άλλα. 'Η 'Ολλανδία για την παραγωγή ενέργειας διαθέτει γαιάνθρακες, φυσικά αέρια και λίγο πετρέλαιο. Τις πρώτες ύλες για τη βιομηχανία της εισάγει από άλλες χώρες.

"Άλλη πηγή πλούτου για την 'Ολλανδία είναι ή άλιεία και ό τουρισμός. 'Η χώρα είναι γραφική και έχει πολλά αξιοθέατα.

'Η 'Ολλανδία εισάγει δημητριακά, τρόφιμα, καπνά και πρώτες ύλες και εξάγει λαχανικά, λουλούδια, κτηνοτροφικά και βιομηχανικά προϊόντα. 'Η 'Ελλάδα εισάγει από την 'Ολλανδία κτηνοτροφικά και βιομηχανικά προϊόντα και εξάγει σ' αυτήν καπνά και έσπεριδοειδή.

4. Πόλεις - Κάτοικοι. Πρωτεύουσα της 'Ολλανδίας είναι ή Χάγη (590.000 κ.). "Άλλες μεγάλες πόλεις είναι τὸ "Αμστερνταμ (1.050.000 κ.), σπουδαίο λιμάνι, έμπορικό και βιομηχανικό κέντρο

Λιμάνι του Ρόττερταμ

και το **Ρότερνταμ** (1.050.000 κ.), το μεγαλύτερο λιμάνι της 'Ολλανδίας και ένα από τα σπουδαιότερα της Εύρώπης.

Οί 'Ολλανδοί είναι προκομμένος λαός. 'Η γλώσσα τους μοιάζει με τη γερμανική. Στο θρήσκευμα είναι 55% διαμαρτυρόμενοι και 45% καθολικοί χριστιανοί.

Το πολίτευμα της χώρας είναι συνταγματική βασιλεία.

Τι πρέπει να κάνεις :

1. Να παρατηρήσης τις εικόνες του βιβλίου σου.
2. Να μάθης τις έννοιες : **ιλύς, δέλτα, θίνες, κανάλι, άντλία, προχώματα.**

Σκέψου και άπάντησε στα έξης :

1. Γιατί ή θάλασσα είναι πρόβλημά για τούς 'Ολλανδούς;
2. Γιατί υπάρχουν πολλοί άνεμόμυλοι και κανάλια στην 'Ολλανδία;
3. Θα έπρεπε οί 'Ολλανδοί μετά τη χρήση του ήλεκτρικού ρεύματος να γκρεμίσουν τούς άνεμόμυλους;
4. Πώς μας διδάσκουν οί 'Ολλανδοί, ότι ό άνθρωπος μπορεί να μεταβάλλη προς τό συμφέρον του τό περιβάλλον;

5. ΒΡΕΤΤΑΝΙΚΑ ΝΗΣΙΑ

(Μ. ΒΡΕΤΤΑΝΙΑ — ΙΡΛΑΝΔΙΑ)

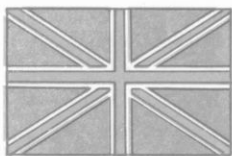
Έργασίες

1. Να προσδιορίσετε τη θέση των Βρεττανικών νησιών στην υδρόγειο σφαίρα και την Εύρωπη.
2. Να δείξετε τις θάλασσες, που τις χωρίζουν από τη Σκανδιναβική χερσόνησο και την ήπειρωτική Εύρωπη.
3. Ποιά είναι τα δύο σπουδαιότερα Βρεττανικά νησιά; Να παρατηρήσετε στο χάρτη τα φυσικά χαρακτηριστικά των νησιών αυτών και να συγκρίνετε τις δυτικές άκτες τους με τις ανατολικές.
4. Ποιά είναι τα δύο κράτη των Βρεττανικών νησιών;

Τα Βρεττανικά νησιά. Τα Βρεττανικά νησιά είναι δύο μεγάλα, ή Μεγάλη Βρεττανία και ή Ίρλανδία, και πολλά μικρότερα. Βρίσκονται στο βόρειο τμήμα του Άτλαντικού ωκεανού ανάμεσα στην Ήμερική και στην ήπειρωτική Εύρωπη. Άπ' αυτή χωρίζονται με τη βόρειο θάλασσα και τη θάλασσα της Μάγρης.

Το έδαφος των Βρεττανικών νησιών είναι πεδινό, με χαμηλά βουνά, ενώ το κλίμα είναι ώκεάνιο, γιατί έπηρεάζεται από το θερμό ρεύμα του κόλπου του Μεξικού. Οί βροχές είναι πολλές και πέφτουν όλο το χρόνο, τα χιόνια δέν κρατιούνται πολύ καιρό και ή ύγρασία είναι μεγάλη. Η όμίχλη είναι μόνιμη και δυσκολεύει την κυκλοφορία. Το κλίμα είναι εύνοϊκό για την κτηνοτροφία. Το καλοκαίρι είναι πολύ ψυχρό και ή γεωργία δέν εύνοείται.

Στα Βρεττανικά νησιά ανήκουν δύο κράτη: ή **Μ. Βρεττανία**, που περιλαμβάνει τη βόρειο Ίρλανδία και πολλά μικρότερα, και ή **Ίρλανδία**.

1. Η ΜΕΓΑΛΗ ΒΡΕΤΤΑΝΙΑ

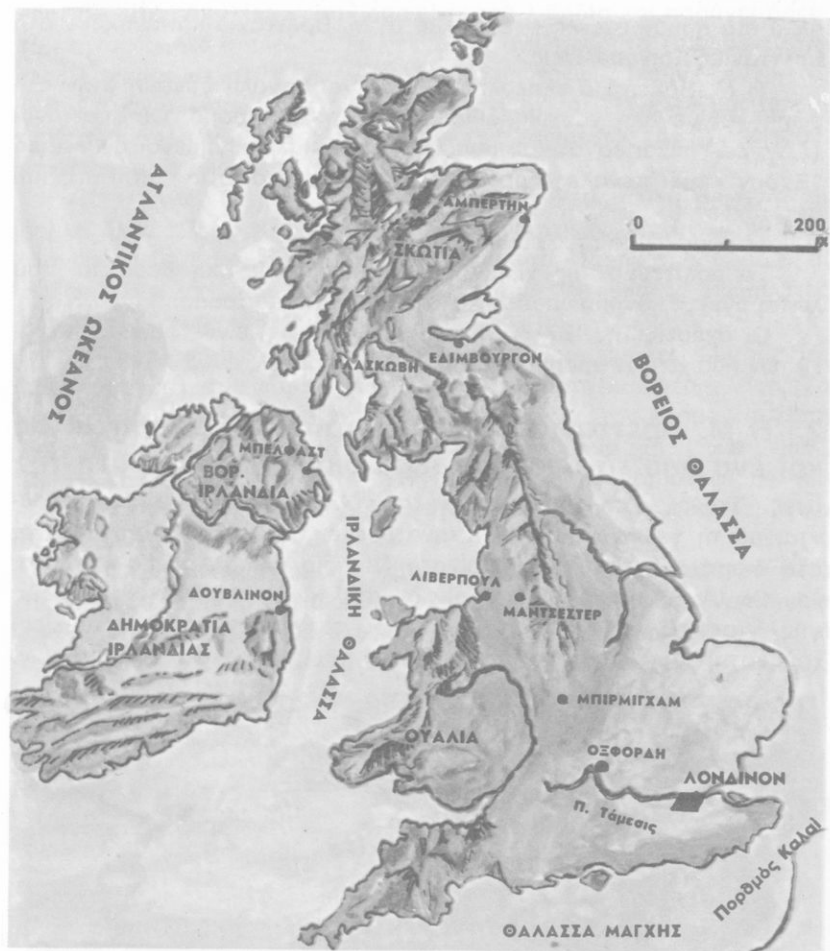
Έκταση: 244.000 τετ. χλμ.

Πληθυσμός: 55.000.000 κ.

ΑΓΓΛΙΑ, Λονδίνο

1. Οί Βρεττανοί ίδρυσαν τη μεγαλύτερη αυτοκρατορία του κόσμου. Οί κάτοικοι τῶν βρεττανικῶν νησιῶν ἀπὸ νωρὶς στράφηκαν πρὸς τὴ θάλασσα καὶ ἔγιναν καλοὶ ναυτικοὶ καὶ τολμηροὶ θαλασσοπόροι. Τὸ 1588 νίκησαν τοὺς Ἴσπανοὺς καὶ τοὺς πῆραν τὴν κυριαρχία στὴ θάλασσα. Μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου οἱ Βρεττανοὶ κατέλαβαν σπουδαῖες βάσεις σ' ὅλο τὸν κόσμο, ὅπως στὸ **Γιβραλτάρ**, στὴ **Μάλτα**, στὸ **Σουέζ**, στὸ **Ἄντεν**, στὴ **Σιγκαπούρη** καὶ ἄλλου, σταθεροποίησαν τὴ θαλασσοκρατορία τους, καὶ ἔτσι ἱδρυσαν τὸ μεγαλύτερο στὸν κόσμο ἀποικιακὸ κράτος. Ὁ Καναδὰς οἱ Η.Π.Α., ἡ Νότια Ἀφρική,

ΜΕΓΑΛΗ ΒΡΕΤΤΑΝΙΑ

οί Ίνδίες, ή Αύστραλία, ή Νέα Ζηλανδία και άλλες χώρες ύπηρεξαν άποικίες τής Άγγλίας. Τριακόσια και περισσότερα χρόνια ή Άγγλία ήταν ή μεγαλύτερη δύναμη σδόν κόσμο. Για τδ λόγο αυτό ή άγγλική έγινε διεθνής γλώσσα και μιλιέται σήμερα από μεγάλο μέρος του πληθυσμού τής Γης. Ό Καναδάς, ή Αύστραλία, ή Ν. Ζηλανδία, ή Ίνδία και ή Κύπρος, που ήταν άγγλικές άποικίες, είναι έλεύθερα κράτη σήμερα,

άλλα διατηρούν στενές σχέσεις με τη Μ. Βρετανία και ανήκουν στη **Βρετανική Κοινοπολιτεία**.

Ἡ Μ. Βρετανία ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι μεγάλη δύναμη στὴν Εὐρώπη καὶ μεγάλη ναυτική δύναμη σ' ὅλο τὸν κόσμο. Οἱ Βρεττανοὶ (Ἕλληνοφρονεῖς) εἶναι ἐργατικοί, δραστήριοι καὶ καλλιεργημένοι ἄνθρωποι. Ἔχουν κάμει μεγάλες προόδους στὰ γράμματα, στὶς ἐπιστῆμες καὶ στὶς τέχνες.

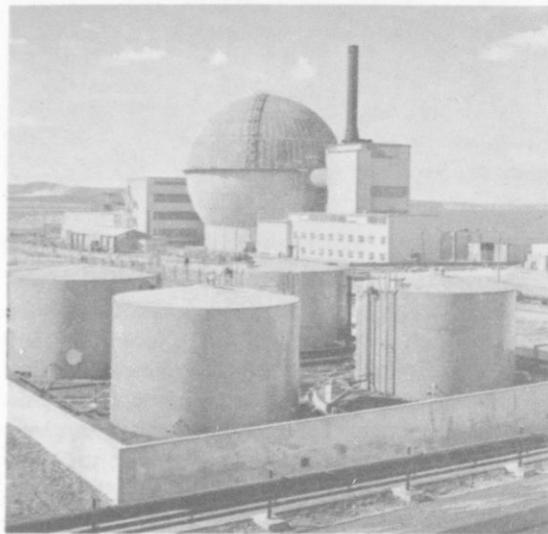
Τὸ θρήσκευμά τους εἶναι διαμαρτυρόμενοι.

Τὸ πολίτευμα τῆς χώρας εἶναι ἡ συνταγματική βασιλεία, ποὺ λειτουργεῖ μὲ τὸν πιὸ ὑποδειγματικὸ δημοκρατικὸ τρόπο.

Οἱ σχέσεις τῆς Ἑλλάδας καὶ τῆς Ἀγγλίας, εἶναι φιλικές. Μεταξὺ τῶν δύο χωρῶν ὑπάρχουν ἀξιόλογες ἐμπορικές συναλλαγές.

2. Ἡ Μ. Βρετανία εἶναι ἡ πατρίδα τῆς βιομηχανίας καὶ ἓνα ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα βιομηχανικὰ κράτη τῆς Γῆς. Στους ἑκατὸ ἐργαζομένους στὴν Ἀγγλία μόνο οἱ δύο ἀσχολοῦνται μὲ τὴ γεωργία καὶ τὴν κτηνοτροφία. Οἱ ὑπόλοιποι ἐργάζονται στὴ βιομηχανία, στὴ ναυτιλία, στὸ ἐμπόριο καὶ ἄλλα ἐπαγγέλματα.

Οἱ Ἀγγλοὶ ἀπὸ πολὺ νωρὶς ἐγκατέλειψαν τὴν καλλιέργεια τῆς γῆς, γιατί τὰ γεωργικὰ προϊόντα, ποὺ εἰσήγαγαν ἀπ' τὶς ἀποικίες, τοὺς στοιχίζαν λιγότερο ἀπὸ τὰ δικά τους καὶ γιατί διαπίστωσαν,

ΑΓΓΛΙΑ. Σύγχρονες βιομηχανικὲς ἐγκαταστάσεις

ὅτι κέρδιζαν πιὸ πολλὰ ἀπὸ τὴ βιομηχανία. Σήμερα ἡ μισθὲ ἔκταση τοῦ ἐδάφους τῆς Ἀγγλίας χρησιμοποιεῖται γιὰ λιβάδια καὶ παράγει ἀρκετὰ κτηνοτροφικὰ προϊόντα. Τὰ γεωργικὰ τῆς προϊόντα (σιτηρὰ, πατάτες, ζαχαρότευτλα) μόνο γιὰ λίγους μῆνες ἐπαρκοῦν. Ἀντίθετα, ἡ βιομηχανία εἶναι πολὺ ἀναπτυγμένη, γιὰτὶ οἱ ἝΑγγλοι καὶ πολλὰ ὀρυκτὰ, σίδηρο, γαιάνθρακες, βγάζουν ἀπὸ τὸ ἔδαφος τῆς χώρας τους, καὶ σπουδαῖες ἐφευρέσεις ἔκαμαν.

Οἱ ἝΑγγλοι βρῆκαν τὴν ἀτμομηχανή, τὴν πλεκτικὴ μηχανή καὶ πολλὰ ἄλλα εἶδη μηχανῶν. Στὴν ἀρχὴ ἀνέπτυξαν τὴν ὑφαντουργία. Ἀργότερα μὲ βάση τοὺς γαιάνθρακες καὶ τὸ σίδηρο τῆς χώρας καὶ τὶς πρῶτες ὕλες, ποὺ ἔφερναν ἀπὸ τὶς ἀποικίες, ἔβαλαν τὶς πρῶτες βάσεις τῆς βιομηχανίας του.

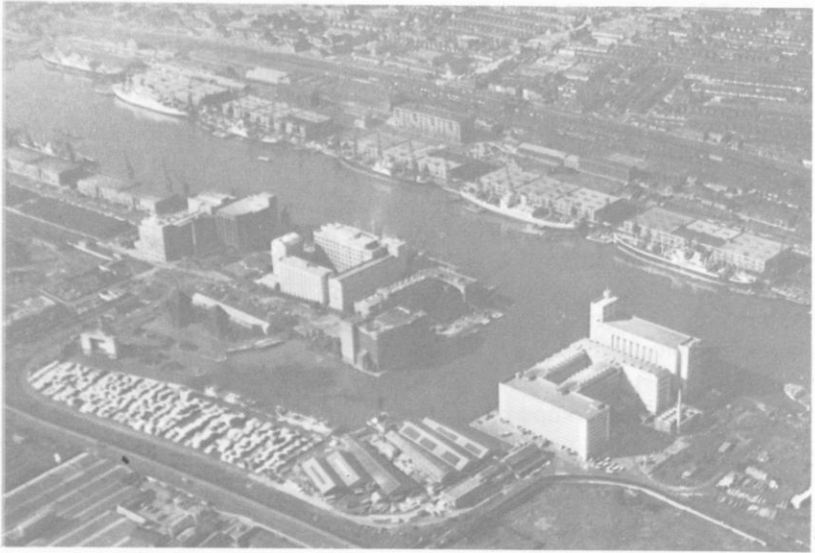
Σήμερα ὑπάρχουν στὴν Ἀγγλία κάθε εἶδος μεγάλες βιομηχανίες ποὺ παράγουν ἀπὸ καρφίτσες μέχρι αὐτοκίνητα καὶ ἀεροπλάνα. Τὰ ἀγγλικά βιομηχανικὰ προϊόντα ἐξάγονται σ' ὄλο τὸν κόσμο καὶ εἶναι ἀριστῆς ποιότητος. Εἰσάγονται στὴ χώρα τρόφιμα καὶ πρῶτες ὕλες.

Ἡ Ἑλλάδα ἐξάγει στὴν Ἀγγλία κυρίως καπνὸ, σταφίδες, καὶ ἐσπεριδοειδῆ καὶ εἰσάγει ἀπ' αὐτὴν ὑφάσματα, μηχανῆς καὶ ἄλλα βιομηχανικὰ προϊόντα.

Ἡ Ἀγγλία εἶναι ἐπίσης ναυτικὴ χώρα. Ἕχει τὸ δεῦτερο μετὰ τὶς Η.Π.Α. ἐμπορικὸ καὶ ἀλιευτικὸ στόλο στὸν κόσμο. Στὰ ναυπηγεῖα τῆς, ποὺ εἶναι ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα στὸν κόσμο, ναυπηγοῦνται ὄλα τὰ εἶδη πλοίων.

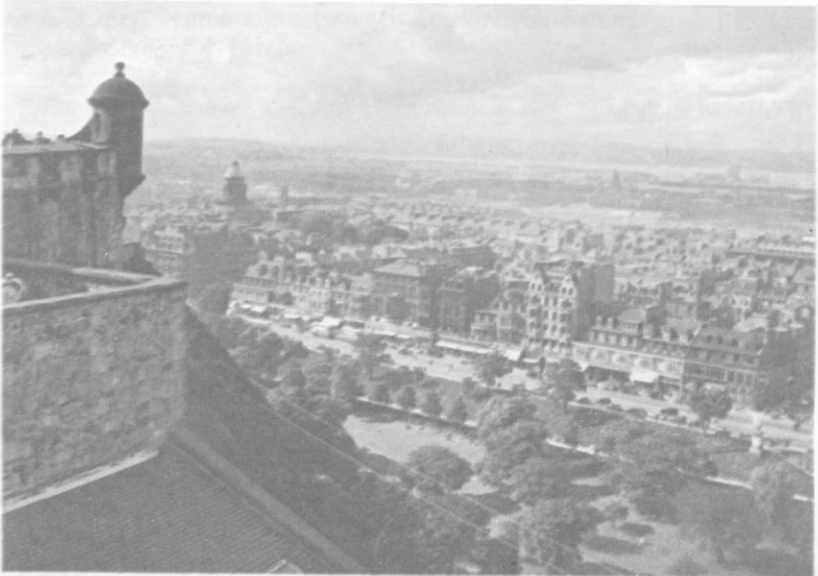
ΑΓΓΛΙΑ. Οἱ γαιάνθρακες εἶναι ὁ ὀρυκτὸς πλοῦτος τῆς Ἀγγλίας

Λιμάνι του Λονδίνου

ΑΓΓΛΙΑ. Έδιμβουργο

Ἡ Ἀγγλία ἔχει πυκνή συγκοινωνία μὲ ὄλες τὶς χώρες τοῦ κόσμου καὶ ἄριστο σιδηροδρομικὸ καὶ ὁδικὸ δίκτυο, στὸ ἐσωτερικόν. Τὸ νόμισμά της (ἡ χρυσὴ λίρα Ἀγγλίας) χρησιμοποιεῖται καὶ στὶς παγκόσμιες συναλλαγές.

3. Ἀστικὰ κέντρα. Ἡ Μ. Βρετανία σὰ βιομηχανικὴ χώρα ἔχει μεγάλα ἀστικὰ κέντρα. Ἡ μεγαλύτερη πόλη της, ποῦ εἶναι καὶ πρωτεύουσα, καὶ μία ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες πόλεις τοῦ κόσμου εἶναι τὸ **Λονδίνο** (7,5 ἑκατομμύρια κάτοικοι). Τὸ Λονδίνο εἶναι χτισμένο ἐπάνω στὸν Τάμεση ποταμὸ καὶ ὀφείλει τὴν ἀνάπτυξή του στὸ λιμάνι του. Τὸ λιμάνι τοῦ Λονδίνου εἶναι ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα τοῦ κόσμου καὶ μεγάλο ἐμπορικὸ κέντρο. Ἡ πόλη διαθέτει πολλὰ ἱστορικὰ μνημεῖα, ἀνάκτορα, ναοὺς, μουσεῖα κλπ. καὶ δέχεται κάθε χρόνο μεγάλο ἀριθμὸ τουριστῶν.

Ἄλλες μεγάλες πόλεις εἶναι τὸ **Μάντσεστερ** (2.450.000 κ.), τὸ **Λίβερπουλ**, ἡ **Γλασκώβη**, τὸ **Ἐδιμβούργο**, σπουδαῖα λιμάνια, τὸ **Μπίρμιγχαμ** (2.500.000 κ.) καὶ ἄλλες.

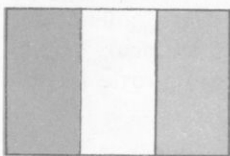
α) Τί πρέπει νὰ κάμης: β) Σκέψου καὶ ἀπάντησε:

1. Νὰ ἰχνογραφήσης τὸ χάρτη τῶν Βρετανικῶν νησιῶν.
2. Νὰ παρατηρήσης τὶς εἰκόνες τοῦ βιβλίου.

1. Γιατί ἡ Ἀγγλία εἶναι βιομηχανικὸ κράτος;
2. Γιατί οἱ σπουδαιότερες πόλεις τῆς Ἀγγλίας βρίσκονται στὶς ἀκτὲς καὶ γιατί ἔχουν μεγάλα λιμάνια;

γ) Τί πρέπει νὰ γνωρίζης

1. Πῶς συνδέεται ἡ Ἀγγλία μὲ τὴν ἠπειρωτικὴ Εὐρώπη;
2. Γιατί στὸν Καναδά, στὶς Η.Π.Α., στὴν Αὐστραλία καὶ ἄλλου μιλιέται ἡ ἀγγλικὴ γλῶσσα;

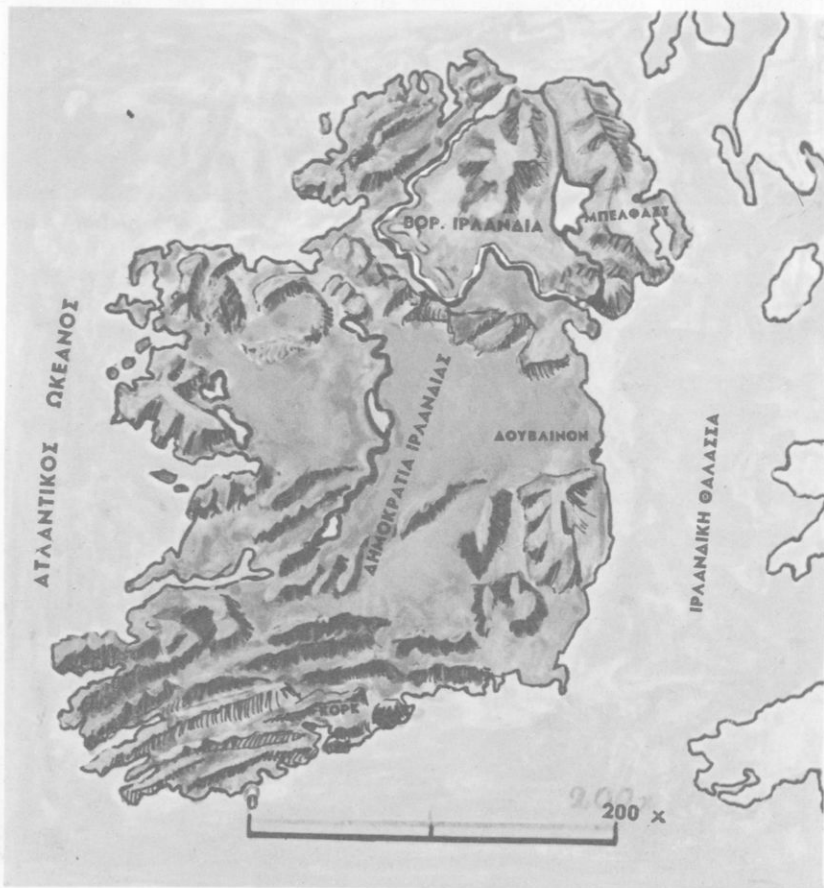

2. Η ΙΡΛΑΝΔΙΑ

Έκταση: 70.000 τετ. χλμ.

Πληθυσμός: 2.910.000 κ.

ΙΡΛΑΝΔΙΑ

Τὸ ἔδαφος τῆς Ἰρλανδίας εἶναι πεδινό. Ἐπειδὴ δέχεται πολλὰς βροχὰς ἔχει ἀπέραντα λιθάδια καὶ ἔλη. Εὐδοκίμοῦν παντοῦ τὸ λινάρι καὶ οἱ πατάτες, ἐνῶ τὰ σιτηρὰ μόνο σὲ λίγα μέρη. Γι' αὐτὸ ἡ Ἰρλανδία εἶναι φτωχὴ χώρα. Ἡ κτηνοτροφία τῆς εἶναι ἀναπτυγμένη καὶ τὰ κτηνοτροφικὰ προϊόντα ὄχι μόνο φτάνουν γιὰ τὶς ἀνάγκες τοῦ πληθυσμοῦ, ἀλλὰ γίνεται καὶ ἐξαγωγή. Μὲ τὴν ἐκμετάλλευση τῶν ὑδατοπτώσεων ἡ Ἰρλανδία ἀνέπτυξε καὶ τὴ βιομηχανία τῆς, κυρίως τῶν ὑφασμάτων καὶ τῶν εἰδῶν διατροφῆς.

Ἡ Ἰρλανδία ὡς τὸ 1921 ἦταν τμῆμα τῆς Μ. Βρετανίας. Ἀπὸ τὸ 1921 καὶ μετὰ εἶναι ἀνεξάρτητο κράτος μὲ πολίτευμα τῆ δημοκρατία.

Πρωτεύουσα τῆς χώρας εἶναι τὸ **Δουβλίνο** (570.000 κ.). Οἱ Ἰρλανδοὶ εἶναι καθολικοὶ χριστιανοί.

Τοπίο Ἰρλανδίας

III. Η ΒΟΡΕΙΑ ΕΥΡΩΠΗ

Δραστηριότητες στο χάρτη

1. Η Β. Ευρώπη αποτελείται από τη χερσόνησο της Γιουτλάνδης (Δανίας), τη Σκανδιναβική χερσόνησο, τη Φινλανδία και τα νησιά του Β. ωκεανού.

Βασικές γνώσεις

1. Στη Β. Ευρώπη ανήκουν τα κράτη: **Δανία, Νορβηγία, Σουηδία, Φινλανδία** και **Ίσλανδία**.
2. Περίφημα είναι τα φιόρδ της Νορβηγίας και οι λίμνες της Φινλανδίας.

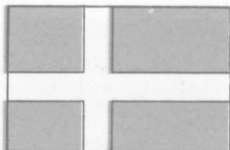
ΒΟΡΕΙΑ ΕΥΡΩΠΗ

2. Οι χώρες της Β. Ευρώπης έχουν πλούσιο διαμελισμό και πολλές λίμνες.
3. Η Δανία είναι χώρα πεδινή, ή Νορβηγία όρεινή, ενώ η Σουηδία έχει πολλούς ποταμούς και λίμνες.
4. Η Φινλανδία είναι χώρα περισσότερο πεδινή και έχει πολλές λίμνες.
5. Η Δανία και τα παράλια της Νορβηγίας έχουν κλίμα ζεκάνιο, γιατί επηρεάζονται από το ρεύμα του κόλπου του Μεξικού.
6. Τα λιμάνια της Νορβηγίας δεν παγώνουν ποτέ.
3. Η Νορβηγία και η Σουηδία διασχίζονται από τις Σκανδιναβικές Άλπεις. (2.467 μ.).
4. Οι λίμνες της Φινλανδίας και τα φιόρδ της Νορβηγίας δημιουργήθηκαν από τους παγετώνες.
5. Η Σουηδία και η Φινλανδία έχουν κλίμα ηπειρωτικό και ψυχρό, γιατί οι Σκανδιναβικές Άλπεις εμποδίζουν τους ανέμους να περάσουν σ' αυτές.
6. Τα λιμάνια στο Βοθνικό και Φιννικό κόλπο παγώνουν τουλάχιστον πέντε μήνες το χρόνο.

Έργασίες

1. Να ιχνογραφήσετε το χάρτη της Β. Ευρώπης.
2. Να προσδιορίσετε στην ύδρoγείο σφαίρα τη θέση της Β. Ευρώπης.
1. Να χωρίσετε τα κράτη της Β. Ευρώπης και να βάλετε τις πρωτεύουσές τους.
2. Να προσδιορίσετε στο χάρτη τη θέση κάθε κράτους της Β. Ευρώπης.

1. Η ΔΑΝΙΑ

Έκταση: 43.000 τετ. χλμ.

Πληθυσμός: 4.900.000

Κοπενχάγη

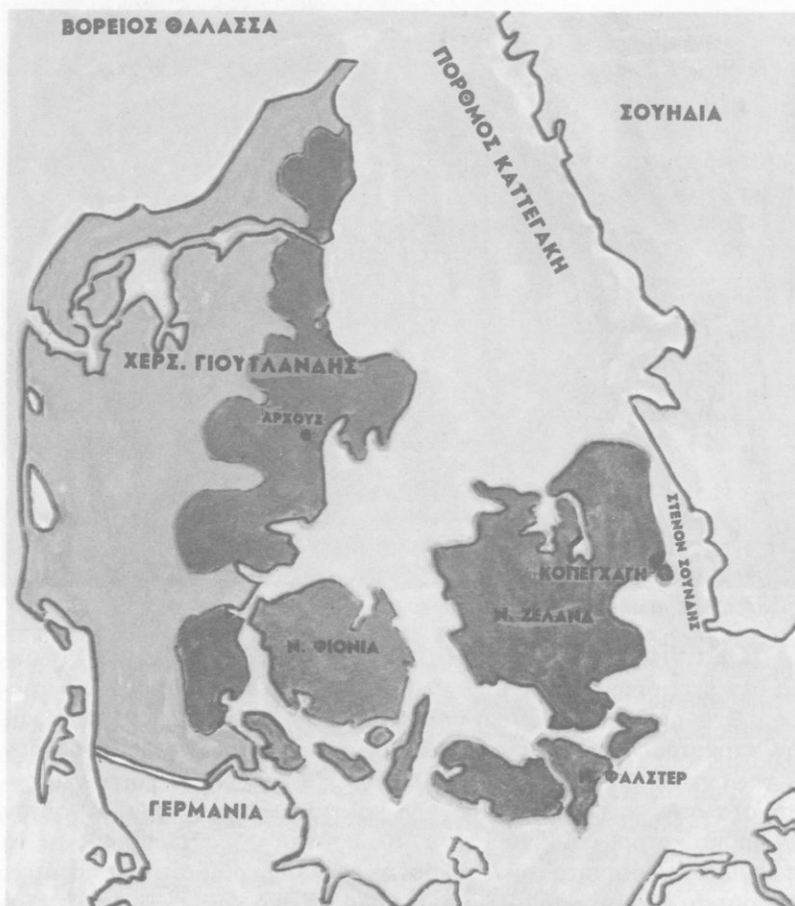
1. 'Η Δανία είναι ή γέφυρα ανάμεσα στην Κεντρική και Β. Ευρώπη. 'Η Δανία βρίσκεται ανάμεσα στη Βόρεια και στη Βαλτική θάλασσα και είναι συνέχεια της Γερμανικής πεδιάδας. 'Αποτελείται από τη χερσόνησο της Γιουτλάνδης και από πολυάριθμα μικρά και μεγάλα νησιά.

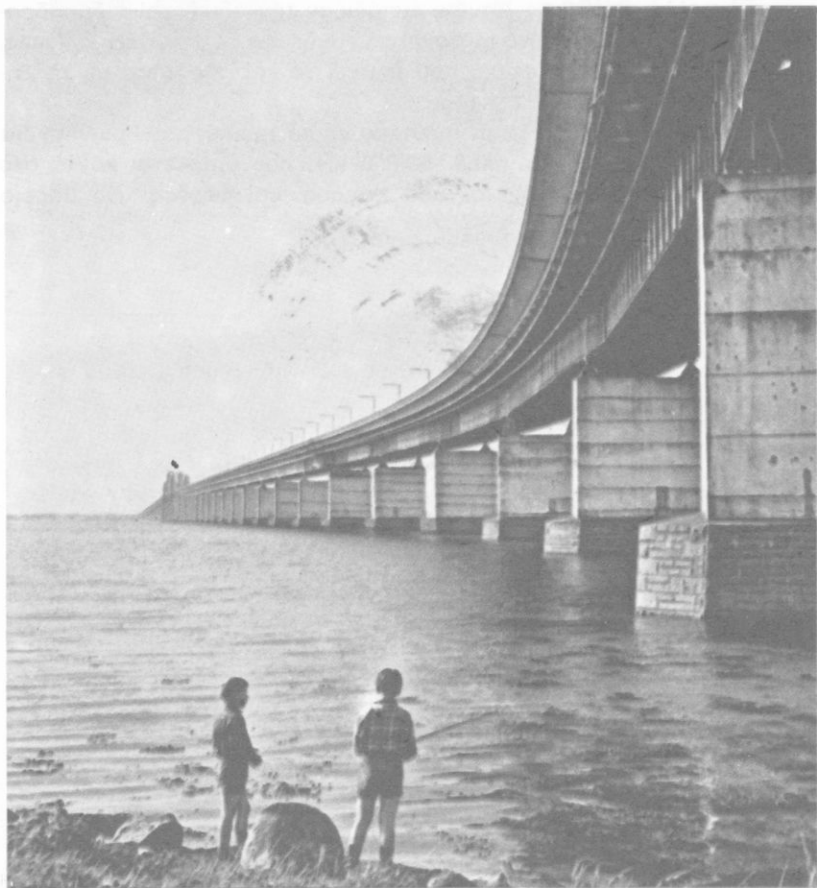
'Από τη Σκανδιναβική χερσόνησο χωρίζεται με τούς πορθμούς **Σκαγεράκη**, και **Κατεγάτη** και τὸ στενὸ τῆς **Σούνδης**. Τὰ θαλασσινὰ αὐτὰ στενά ἔχουν μεγάλη σημασία, γιατί μέσ' ἀπ' αὐτὰ ἐπικοινωνεῖ ὁ 'Ατλαντικός ὠκεανὸς με τὴ Βαλτική θάλασσα, ὅπου ὑπάρχουν σπουδαῖα λιμάνια τῆς Σουηδίας, τῆς Φινλανδίας, τῆς Πολωνίας και τῆς Ρωσίας. Σήμερα ἡ ἐπικοινωνία αὐτὴ γίνεται και με διώρυγα, ποὺ διασχίζει νοτιότερα τὴ Γιουτλάνδη και ἐνώνει τὴ Βαλτική με τὴ Βόρεια θάλασσα.

Τὰ πολλὰ νησιά τῆς Δανίας ἐμπόδιζαν τὴν ὀδικὴ καὶ σιδηροδρομικὴ συγκοινωνία. Γι' αὐτὸ οἱ Δανοὶ τὰ σύνδεσαν μὲ μεγάλες γέφυρες. Μεγαλύτερη εἶναι ἡ γέφυρα, ποὺ ἐνώνει τὸ νησί **Φάλστερ** μὲ τὴ Ζηλανδία. Ἔχει μῆκος 3.200 μέτρα.

Στὴ Δανία ἀνήκουν τὰ μεγαλύτερα νησιά τοῦ κόσμου **Γροινλανδία** (ἔκτ. 2.000.000 τετ. χλμ. **πληθ.** 30.000 κ.), ποὺ βρίσκεται κοντὰ στὸ Βόρειο Πόλο καὶ σκεπάζεται ἀπὸ πάγους, καὶ **Φερόες** στὸ βόρειο Ἀτλαντικὸ ὠκεανό.

ΔΑΝΙΑ

ΔΑΝΙΑ. Γέφυρα μήκους 3.200 μ., που ένώνει τὰ νησιά Φάλστερ καὶ Ζηλανδία

2. Ἡ Δανία εἶναι γεωργική, ἀλλὰ πλούσια χώρα. Ἡ Δανία δὲν ἔχει ὀρυκτὰ καὶ γι' αὐτὸ δὲν ἐξελίχτηκε σὲ βιομηχανικὸ κράτος. Ἔχει ὅμως παραγωγικὴ γῆ καὶ κλίμα, πού εὐνοεῖ τὴ γεωργία καὶ τὴν κτηνοτροφία. Οἱ Δανοὶ γεωργοὶ καὶ κτηνοτρόφοι σπουδάζουν σὲ γεωργικὲς καὶ κτηνοτροφικὲς σχολές. Ἐφαρμόζουν θαυμαστὰ συστήματα στὴν καλλιέργεια τῆς γῆς καὶ στὴν κτηνοτροφία. Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο κατόρθωσαν νὰ κάμουν πλούσια τὴ χώρα τους μόνο μὲ τὰ γεωργικὰ καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα. Καλλιεργοῦν σιτηρά, πατάτες, ζαχαρότευτλα κλπ. καὶ τρέφουν μεγάλο ἀριθμὸ ζῶων. Ἡ Δανία ἐξά-

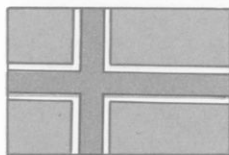
γει μεγάλες ποσότητες βούτυρου, γάλακτος, τυριού, αυγών και κρέατος και εισάγει προϊόντα, που δεν παράγονται στη χώρα, και πρώτες ύλες για τη βιομηχανία της. Η ανάπτυξη της τελευταίας γίνεται γρήγορα. Υπάρχουν εργοστάσια έπεξεργασίας γεωργικών και κτηνοτροφικών προϊόντων, μηχανημάτων, ηλεκτρικών ειδών κλπ. Υπάρχουν ακόμα και μεγάλα ναυπηγεία.

Η Ελλάδα εισάγει από τη Δανία κτηνοτροφικά προϊόντα και εξαγει σ' αυτήν καπνό και έσπεριδοειδή.

Οι σχέσεις των δύο χωρών υπήρξαν πάντοτε φιλικές.

3. Κάτοικοι - Πόλεις. Οι Δανοί είναι λαός ειρηνικός, εργατικός και πολιτισμένος. Είναι διαμαρτυρόμενοι και έχουν πολίτευμα συνταγματική βασιλεία.

Πρωτεύουσα της Δανίας είναι η **Κοπεγχάγη** (1.460.000 κ.). Η Κοπεγχάγη βρίσκεται στο νησί Ζηλανδία και κατέχει σπουδαία θέση, γιατί βρίσκεται στο στενό της Σούνδης. Είναι ωραία πόλη και το μεγαλύτερο έμπορικό και βιομηχανικό κέντρο της Δανίας. Άλλη σπουδαία πόλη είναι το **Αρχους**, σπουδαίο λιμάνι στη χερσόνησο της Γιουτλάνδης.

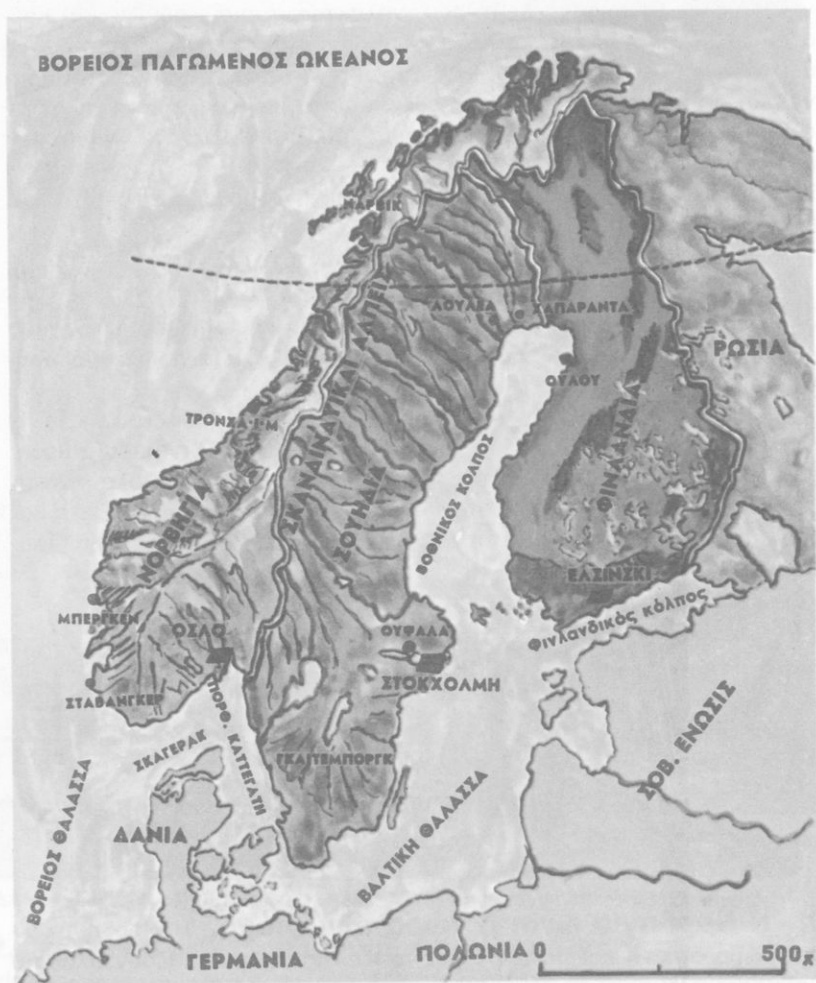
2. Η ΝΟΡΒΗΓΙΑ

Έκταση: 324.000 τετ. χλμ.

Πληθυσμός: 3.800.000 κ.

1. Η Νορβηγία είναι η χώρα των φιόρδ. Η Νορβηγία είναι χώρα όρεινη και με απότομες άκτες, που παρουσιάζουν πλούσιο θαλάσσιο διαμελισμό, με πολλούς κόλπους, όρμους, νησιά και σκοπέλους. Πολλοί από τους κόλπους αυτούς μπαίνουν πολλά χιλιόμετρα μέσα στην ξηρά, διακλαδίζονται και περιτριγυρίζονται από ψηλούς βράχους, στους οποίους σχηματίζονται καταρράχτες. Οι κόλποι αυτοί ονομάζονται **φιόρδ** και σχηματίστηκαν την εποχή των πάγων.

Τα **φιόρδ** δίνουν μια ιδιαίτερη γραφικότητα και γοητεία στις άκτες της Νορβηγίας και γι' αυτό τις επισκέπτονται κάθε χρόνο πολλοί τουρίστες.

ΝΟΡΒΗΓΙΑ — ΣΟΥΗΔΙΑ — ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ

2. Τò κλίμα. Ἡ Νορβηγία, ἂν καὶ βρίσκεται κοντὰ στὸ Βόρειο Πόλο, ποῦ ἔχει φοβερὸ κρύο, καὶ ἓνα τμῆμα της βρίσκεται στὴν πολιτικὴ ζώνη, στὶς ἀκτὲς της ἔχει κλίμα ὠκεάνιο, γιατί τὸ θερμὸ ρεῦμα τοῦ κόλπου τοῦ Μεξικοῦ μεταφέρει ὡς ἐκεῖ ἀρκετὴ θερμότητα. Σὲ καμιά περιοχὴ τῆς Γῆς, ποῦ βρίσκεται τόσο κοντὰ, ὅσο ἡ Νορβηγία,

στο Β. Πόλο, δέν προκόβουν τὰ φυτά, τὰ ὅποια ὑπάρχουν σ' αὐτήν.

Ἴσαμε τὸ ὕψος τοῦ **Τρόντχαϊμ** καλλιεργοῦνται τὰ ὀπωροφόρα δέντρα, ἐνῶ ἡ βρώμη καὶ οἱ πατάτες καλλιεργοῦνται ὡς τὸ Β. **Ἀκρωτήρι**.

Τὸ κλίμα αὐτὸ ἔχει ἰδιαίτερη σημασία γιὰ τὴ Νορβηγία, γιὰτὶ ὑπάρχουν σ' αὐτὴν πολλὰ δάση καὶ γιὰτὶ τὰ λιμάνια τῆς δὲν παγώνουν οὔτε τὸ χειμῶνα.

Στὴ Νορβηγία, ὅπως καὶ σ' ὅλες τὶς χῶρες τῆς Β. Εὐρώπης, ἔχομε τὸ χειμῶνα δύο μῆνες **πολικὴ νύχτα** καὶ τὸ καλοκαίρι δύο μῆνες **πολικὴ μέρα**. Κατὰ τὴν πολικὴ μέρα ὁ ἥλιος δὲ βασιλεύει οὔτε τὰ μεσάνυχτα (**ἥλιος τοῦ μεσονυχτίου**), ἐνῶ κατὰ τὴν πολικὴ νύχτα μόλις φανερώνεται τὸ μεσημέρι στὸν ὀρίζοντα. Τὸ φαινόμενο αὐτὸ τραβάει πολλοὺς ξένους καὶ αὐτὸς εἶναι ἓνας ἀκόμα λόγος, ποὺ οἱ σκανδιναβικὲς χῶρες παρουσιάζουν ζωνρὴ τουριστικὴ κίνηση.

Οἱ βόρειες περιοχὲς τῆς Νορβηγίας, καθὼς ἐπίσης καὶ τῆς Σουηδίας καὶ Φινλανδίας ἀποτελοῦνται ἀπὸ τὴν **τούνδρα**. Στὶς περιοχὲς αὐτὲς κατοικοῦν οἱ **Λάπωνες**, ποὺ ζοῦν ἀπὸ τοὺς τaráνδους καὶ τὴν ἀλιεία.

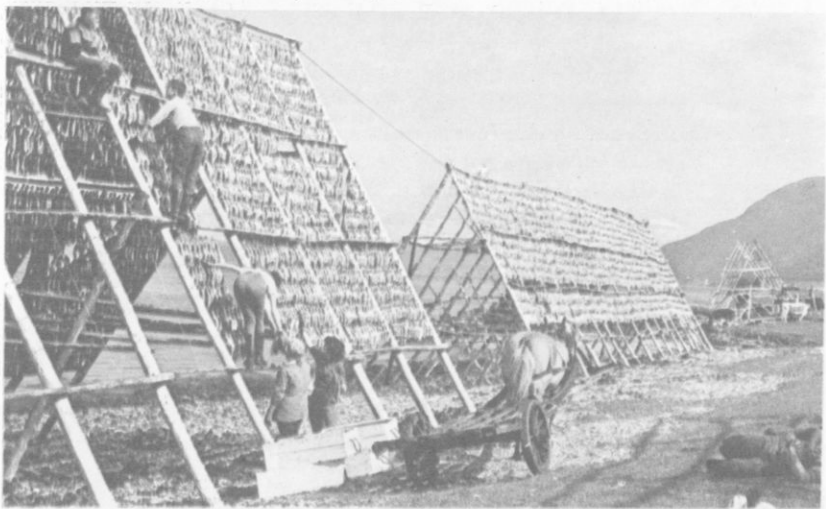
Φιόρδ στὴ Νορβηγία

ΝΟΡΒΗΓΙΑ. Χωριό ψαράδων

ΝΟΡΒΗΓΙΑ. Νορβηγική οικογένεια ψαράδων

3. Ἡ Νορβηγία εἶναι χώρα ναυτικῶν καὶ ψαράδων.

Ἐκ τῆς ἑδαφούς τῆς Νορβηγίας μόνο τὸ 1/20 εἶναι καλλιεργήσιμο καὶ λιβάδια. Τὸ ὑπόλοιπο σκεπάζεται ἀπὸ δάση ἢ εἶναι θράχια καὶ στάσιμα νερά. Οἱ ἄνθρωποι, ποὺ κατοικοῦν ἐκεῖ, δὲ μπορούσαν νὰ ζήσουν μόνο ἀπὸ τὴ γεωργία καὶ τὴν κτηνοτροφία. Γι' αὐτὸ ἀπ' τὴν ξυλεία τῶν δασῶν ναυπήγησαν πλοῖα, καὶ ἔγιναν ἄξιοι καὶ τολμηροὶ ναυτικοί. Οἱ πρόγονοι τῶν Νορβηγῶν, οἱ **Βίκινγκς**, ἔφθασαν, τὸ 1.000 μ.Χ. περίπου, στὴν Ἰσλανδία, τὴν Γροιλανδία καὶ τὴν Ἀμερική.

Σήμερα ἡ Νορβηγία ἔχει τὸν τέταρτο στὸν κόσμον ἐμπορικὸ στόλο. Τὰ νορβηγικὰ πλοῖα διασχίζουν ὅλες τὶς θάλασσες τοῦ κόσμου καὶ ἡ ναυτιλία εἶναι γιὰ τὴ Νορβηγία ἡ σπουδαιότερη πλουτοπαραγωγικὴ πηγή.

Ἡ Νορβηγία ἔχει καὶ μεγάλο ἀλιευτικὸ στόλο. Τὰ ἀλιευτικὰ τῆς στὰ παράλια καὶ τὶς ἀνοικτὲς θάλασσες ψαρεύουν ἑκατομμύρια τόνους ψαριῶν καὶ περισσότερα ἀπ' αὐτὰ εἶναι ρέγγες, μπακαλιάροι καὶ φάλαινες.

4. Ἡ Νορβηγικὴ βιομηχανία.

Ἡ Νορβηγία ἔχει ἄφθονη καὶ καλῆς ποιότητος ξυλεία καὶ κοιτάσματα σιδήρου καὶ χαλκοῦ, δὲν ἔχει ὅμως γαιάνθρακες. Γιὰ ν' ἀποκτήσουν ἠλεκτρικὴ ἐνέργεια οἱ Νορβηγοί, χρησιμοποιοῦν τὶς πολλὰς ὑδατοπτώσεις τῆς χώρας τους. Μὲ τὴν ἠλεκτρικὴ ἐνέργεια κινοῦνται ἐργοστάσια χαρτοποιίας, ἀλουμινίου, χαλυβουργεῖα καὶ ἐργοστάσια ἐπεξεργασίας ἀλιευτικῶν προϊόντων. Ὑπάρχουν ἐπίσης καὶ μεγάλα ναυπηγεῖα.

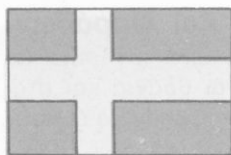
Ἡ Νορβηγία εἰσάγει τροφίμα, πρῶτες ὕλες, βιομηχανικὰ προϊόντα καὶ ἐξάγει ξυλεία, μεταλλεύματα καὶ ἀλιευτικὰ προϊόντα.

Ἡ Ἑλλάδα δίνει στὴ Νορβηγία σταφίδα, καπνὸ καὶ ἐσπεριδοειδῆ καὶ παίρνει ἀπ' αὐτὴν ξυλεία καὶ ἀλιευτικὰ προϊόντα.

5. Πόλεις.

Ἡ Νορβηγία εἶναι ἀνεξάρτητο κράτος μὲ πολίτευμα τῆ σύνταγματικῆ βασιλεία καὶ πρωτεύουσα τὸ **Ὁσλο** (485.000 κ.). Ἄλλες σπουδαῖες πόλεις εἶναι τὸ **Μπέργκεν**, τὸ **Τρόντχαιμ**, τὸ **Νάρβικ** καὶ πολλὰς μικρότερες. Ὅλες οἱ πόλεις τῆς Νορβηγίας εἶναι καὶ σπουδαῖα λιμάνια.

Οἱ Νορβηγοὶ εἶναι διαμαρτυρόμενοι χριστιανοί.

3. Η ΣΟΥΗΔΙΑ

Έκταση: 450.000 τετ. χλμ.

Πληθυσμός: 7.900.000 κ.

ΣΟΥΗΔΙΑ. Στοκχόλμη

1. 'Η Σουηδία είναι ένα από τὰ πλουσιότερα κράτη τοῦ κόσμου, γιατί ἔχει ἄφθονη ξυλεία καὶ σίδηρο. Σὲ ἐλάχιστες κατοικημένες χώρες τὸ δάσος καλύπτει τόση ἑκταση, ὅση στὴ Σουηδία. Τὰ δάση σκεπάζουν τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς χώρας καὶ ἀπὸ αὐτὰ λαμβάνονται μεγάλες ποσότητες ξυλείας, πού εἶναι ἐξαιρετικῆς ποιότητας.

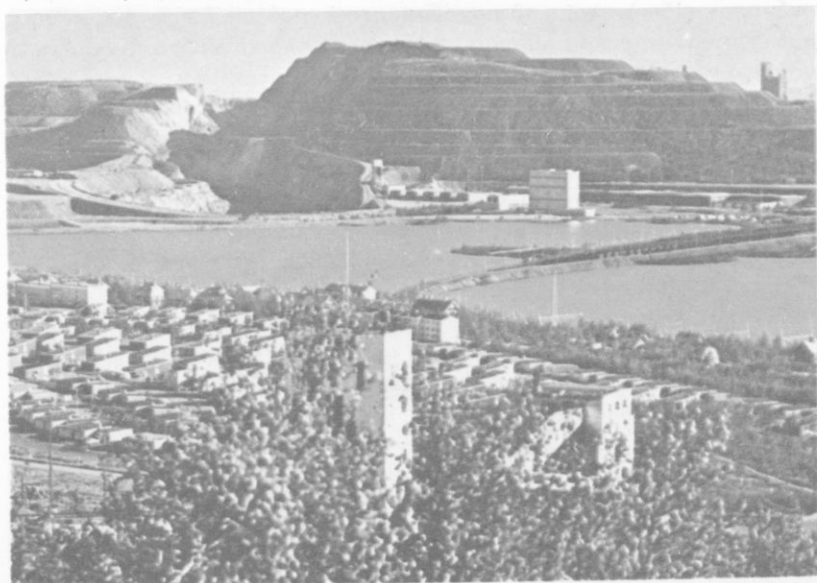
Στὴν κεντρικὴ καὶ τὴ βόρεια Σουηδία πολλὰ ποτάμια κατεβαίνουν ἀπ' τὴς Σκανδιναβικῆς Ἑλπειας πρὸς τὴ θάλασσα ἀνάμεσα ἀπ' τὰ δάση καὶ τὴς λίμνες καὶ σχηματίζουν πολλοὺς καταρράχτες. Τὰ ποτάμια αὐτά, ἂν καὶ δὲν εἶναι πλωτά, γιὰ νὰ ἐξυπηρετοῦν τὴ συγκοινωνία, ἔχουν μεγάλη σημασία γιὰ τὴ Σουηδία. Ἀπ' τὴς ὑδατοπτώσεις τους παράγεται ἠλεκτρικὴ ἐνέργεια, πού δίνει φῶς καὶ κινεῖ ἐργοστάσια καὶ σιδηροδρόμους, μιὰ καὶ ἡ Σουηδία δὲ διαθέτει γαιάνθρακες. Βοηθοῦν, ἀκόμα τοὺς Σουηδοὺς στὴ μεταφορὰ τῆς ξυλείας. Τὸ χειμῶνα

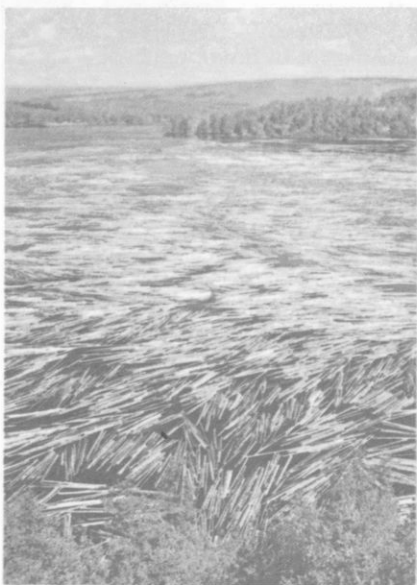
κόβουν τούς κορμούς τῶν δέντρων καί τούς τοποθετοῦν ἐπάνω στά παγωμένα νερά τῶν ποταμιῶν. Τό καλοκαίρι οἱ πάγοι λειώνουν καί τὰ νερά τους παρασύρουν τήν ξυλεία ὡς τῆς ἐκβολῆς τῶν ποταμιῶν. Ἐκεῖ τὰ μαζεύουν καί τὰ πηγαίνουν στά μεγάλα ἐργοστάσια ἐπεξεργασίας τῆς ξυλείας, κατασκευῆς χαρτιοῦ, ἐπίπλων κλπ. Μεγάλες ποσότητες ξυλείας, χαρτιοῦ καί ἐπίπλων ἐξάγονται σέ ξένες χώρες.

Στό κεντρικό καί βόρειο τμήμα τῆς Σουηδίας ὑπάρχουν πλούσια κοιτάσματα σιδήρου.

Στή βόρεια Σουηδία ὑπάρχουν ὁλόκληρα βουνά ἀπό σιδηρομεταλλεύματα, πού εἶναι ἀπ' τὰ καλύτερα τοῦ κόσμου. Στήν περιοχή αὐτή τὸ κλίμα δέν εἶναι εὐνοϊκό γιὰ τὴ ζωὴ καί τὴν ἐργασία τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ χειμώνας κρατᾶει πολύ, ἡ πολιτικὴ νύχτα διαρκεῖ 37 ὁλόκληρες μέρες, τὰ χιόνια εἶναι πολλά καί ἡ θερμοκρασία κατεβαίνει πολλές φορὲς κάτω ἀπ' τοὺς -40°C . Παρ' ὅλα αὐτὰ οἱ ἄνθρωποι ἐργάζονται ἐκεῖ πολύ ἐντατικά καί βγάζουν μεγάλες ποσότητες σιδήρου. Ὁ σίδηρος αὐτὸς μεταφέρεται στό Νορβηγικὸ λιμάνι **Νάρβικ**, πού δέν παγώνει, ἢ στό λιμάνι τῆς Σουηδίας **Λουλέα**, τὸ ὁποῖο εἶναι πολλοὺς μῆνες παγωμένο. Τὰ περισσότερα ἀπ' τὰ λιμάνια τῆς Σουηδίας παγώνουν. Γι' αὐτὸ κατα-

ΣΟΥΗΔΙΑ. Ὁλόκληρο βουνὸ ἀπὸ σιδηρομεταλλεύματα κοντὰ στὴν πόλη Κιρούνα στὴ βόρεια Σουηδία

ΣΟΥΗΔΙΑ. Συγκέντρωση Ξυλείας
έπάνω στην επιφάνεια λίμνης στη
Βόρεια Σουηδία

σκεύασαν ειδικά πλοία, τὰ **παγοθραυστικά**, πού σπάζουν τούς πάγους και ἔτσι τὰ νοτιότερα λιμάνια παραμένουν ὅλο τὸ χρόνο ἀνοιχτὰ στὴ ναυσιπλοΐα.

Μὲ βάση τὸ ἄφθονο σίδηρο, τὸ ἠλεκτρικὸ ρεῦμα, τούς γαιάνθρακες καὶ τὸ πετρέλαιο, πού εἰσάγει ἀπ' τὸ ἐξωτερικόν, ἡ Σουηδία ἀνέπτυξε πολὺ τὴ βιομηχανία της. Ἐξω ἀπ' τὰ ἐργοστάσια ἐπεξεργασίας ξυλείας, ὑπάρχουν σ' αὐτὴ μεγάλα χαλυβουργεῖα, ἐργοστάσια διαφόρων μηχανημάτων καὶ ναυπηγεῖα ἀπ' τὰ μεγαλύτερα τοῦ κόσμου. Τὰ σουηδικὰ βιομηχανικὰ προϊόντα καὶ κυρίως ὁ χάλυβας ἐξάγονται σ' ὅλες τὶς χώρες τοῦ κόσμου.

Ἡ καλλιεργήσιμη γῆ δὲν καταλαμβάνει στὴ Σουηδία μεγάλη ἔκταση οὔτε τὰ λιβάδια της μποροῦν νὰ συγκριθοῦν μ' ἐκεῖνα τῆς Δανίας. Οἱ Σουηδοὶ ὅμως χρησιμοποιοῦν τεχνικὰ μέσα καὶ ἀσχολοῦνται μὲ σύστημα στὴν καλλιέργεια τῆς γῆς καὶ τὴν κτηνοτροφία. Τὰ σιτηρά, πού παράγονται στὴ χώρα, φτάνουν γιὰ τὶς ἀνάγκες τοῦ πληθυσμοῦ, ἐνῶ τὰ κτηνοτροφικὰ προϊόντα περισσεύουν καὶ γίνεται καὶ ἐξαγωγή.

Ἡ Σουηδία εἰσάγει γεωργικὰ προϊόντα, τρῶφιμα καὶ πρῶτες ὕλες.

Ἡ Ἑλλάδα εἰσάγει ἀπὸ τὴ Σουηδία ξυλεία καὶ βιομηχανικὰ προϊόντα καὶ ἐξάγει σ' αὐτὴ καπνὸ, σταφίδα, ἐσπεριδοειδῆ καὶ φρούτα.

Οί Σουηδοί είναι άπ' τούς πλουσιότερους λαούς τής Γῆς, όχι μόνο γιατί ἡ χώρα τους ἔχει πολλές πλουτοπαραγωγικές πηγές, ἀλλά καί γιατί ἔμαθαν νά τις ἐκμεταλλεύωνται. Ἔτσι ὅλοι ζοῦν μὲ ἄνεση καί ἔχουν ὅλες τις δυνατότητες νά μορφώνωνται καί νά προοδεύουν.

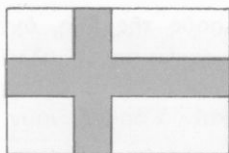
2. Κάτοικοι - Πόλεις. Οἱ Σουηδοί εἶναι ἀπ' τούς πιθό προοδευμένους καί καλλιεργημένους λαούς τοῦ κόσμου. Ἡ γλώσσα τους μοιάζει μὲ τὴ γερμανικὴ καί στοὸ θρήσκευμα εἶναι χριστιανοὶ διαμαρτυρόμενοι.

Τὸ πολίτευμα τῆς Σουηδίας εἶναι συνταγματικὴ βασιλεία. Πρωτεύουσα τοῦ κράτους εἶναι ἡ **Στοκχόλμη** (1.300.000 κ.). Ἡ Στοκχόλμη εἶναι μία ἀπὸ τις ὠραιότερες πόλεις τοῦ κόσμου. Βρίσκεται σὲ ὠραία τοποθεσία καί ἔχει μεγαλόπρεπα καί μοντέρνα κτήρια. Ἄλλες σπουδαίες πόλεις τῆς εἶναι ἡ **Οὐψάλα**, τὸ **Γκαίτεμποργκ**, τὸ **Μαλμάς**, ἡ **Λουλέα** καί ἄλλες μικρότερες.

Ἡ Ἑλλάδα ἔχει μὲ τὴ Σουηδία φιλικές καί διπλωματικές σχέσεις καί ἐμπορικὲς συναλλαγές.

Κατοικία Λαπώνων

4. Η ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ

Έκταση: 337.000 τετ. χλμ.

Πληθυσμός: 4.700.000 κ.

1. 'Η Φινλανδία είναι ή χώρα «τῶν χιλίων λιμνῶν». 'Η Φινλανδία βρίσκεται ανάμεσα: στο Φιννικό και τὸ Βοθητικό κόλπο, τὴ Σουηδία, τὴ Νορβηγία και τὴ Ρωσία. Λέγεται χώρα «τῶν χιλίων λιμνῶν», γιατί ἔχει πολλές λίμνες. Στὴν πραγματικότητα οἱ λίμνες δὲν εἶναι χίλιες, ἀλλὰ 50.000 χιλιάδες περίπου. Οἱ λίμνες αὐτὲς δημιουργήθηκαν ἀπὸ τοὺς παγετῶνες και δίνουν ἓνα ἰδιαίτερο χρῶμα στὴ χώρα.

2. Οἰκονομική ζωή. Τὸ μεγαλύτερο τμήμα τῆς Φινλανδίας εἶναι πεδινὸ και σκεπάζεται ἀπὸ πυκνὰ δάση, γιατί τὸ κλίμα εὐνοεῖ τὴν ἀνάπτυξη μεγάλων δέντρων. Ἀπὸ τὰ δάση αὐτὰ παίρνονται τεράστιες ποσότητες ξυλείας. Τὰ δάση και ἡ κτηνοτροφία εἶναι οἱ σπουδαιότερες πλουτοπαραγωγικὲς πηγές τῆς Φινλανδίας. Στὰ λιθάδια τῆς τρέφονται πολλὰ ζῶα και παράγονται ἄφθονα κτηνοτροφικά προϊόντα πὺ πολλὰ ἀπ' αὐτὰ ἐξάγονται στὸ ἐξωτερικό.

Στὰ δάση τῆς Φινλανδίας ζοῦν πολλὰ ἄγρια ζῶα, τὰ ὅποια κυνηγοῦν οἱ Φινλανδοὶ τὸ χειμῶνα, ἐνῶ τὸ καλοκαίρι ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἀλεία.

'Η γεωργία στὴ Φινλανδία δὲν εἶναι πολὺ ἀναπτυγμένη, γιατί καλλιεργήσιμες ἐκτάσεις ὑπάρχουν μόνο στὰ παράλια και γύρω ἀπ' τὶς λίμνες. Γι' αὐτὸ ἡ χώρα εἰσάγει γεωργικά προϊόντα. Εἰσάγει ἀκόμη βιομηχανικά προϊόντα, γιατί ἡ Φινλανδία δὲν ἔχει, ὅπως ἡ Σουηδία, ὀρυκτὸ πλοῦτο, γιὰ ν' ἀναπτύξη τὴ βαριά βιομηχανία. Ἔχει ὅμως μεγάλη ἐργοστάσια ἐπεξεργασίας ξυλείας, κατασκευῆς χαρτιοῦ, καθὼς ἐπίσης και ὑφαντουργεῖα.

'Η Ἑλλάδα εἰσάγει ἀπὸ τὴ Φινλανδία δασικά προϊόντα και ἐξάγει σ' αὐτὴν καπνὸ, σταφίδα, λεμόνια και πορτοκάλια.

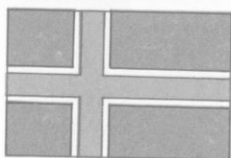
3. Κάτοικοι — Πόλεις. 'Η Φινλανδία εἶναι ἐλεύθερο κράτος μὲ πολίτευμα τὴ δημοκρατία και πρωτεύουσα τὸ Ἑλσίνκι (680.000 κ.).

Οἱ Φινλανδοὶ εἶναι μογγολικῆς καταγωγῆς, στὸ θρήσκευμα διαμαρτυρόμενοι και ἀνήκουν στὸ δυτικὸ κόσμο.

Τοπίο Φινλανδίας

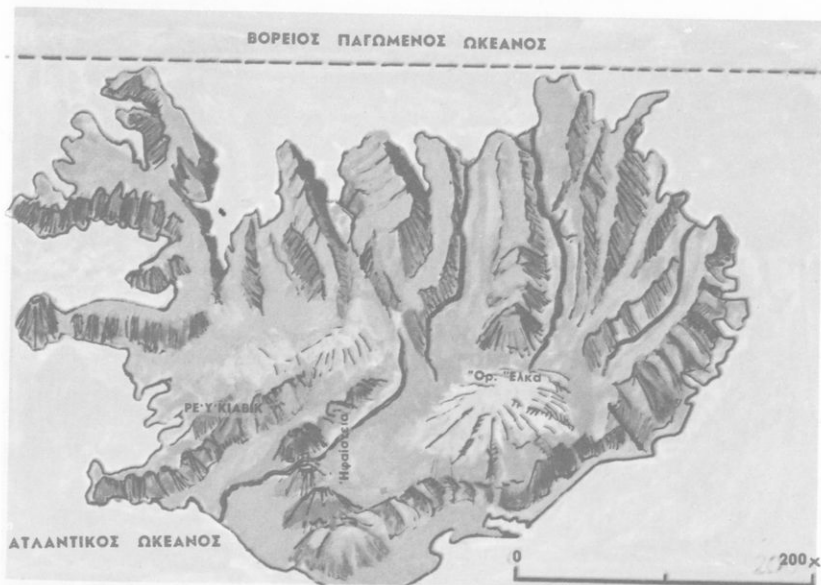

5. Η ΙΣΛΑΝΔΙΑ

Έκταση: 103.000 τετ. χλμ.

Πληθυσμός: 200.000 κ.

ΙΣΛΑΝΔΙΑ

Άνάμεσα στη Γροιλανδία και τα Βρετανικά νησιά βρίσκεται τὸ νησί Ἴσλανδία. Ἔχει **ἐκταση** 103.000 τετ. χλμ. καὶ **πληθυσμὸ** 200.000 κατοίκους. Ἡ Ἴσλανδία ὡς τὸ 1944 ὑπάγονταν στὴ Δανία. Σήμερα εἶναι ἐλεύθερο κράτος μὲ πολίτευμα τὴ δημοκρατία καὶ πρωτεύουσα τὸ **Ρέικγιαβικ** (80.000 κ.).

Τὸ ἔδαφος τῆς Ἴσλανδίας εἶναι ὄρεινὸ καὶ ἔχει πολλὰ ἠφαίστεια, ποὺ τὰ 30 ἀπ' αὐτὰ εἶναι σὲ δράση. Στὴν Ἴσλανδία ὑπάρχουν, ἐπίσης, οἱ θερμὲς πηγές **Γκέυζερ**. Τὸ ζεστὸ νερὸ τέτοιων πηγῶν, ποὺ ὑπάρχουν κοντὰ στὸ Ρέικγιαβικ χρησιμοποιεῖται γιὰ τὴν κεντρικὴ θέρμανση (καλοριφέρ) τῶν σπιτιῶν, χωρὶς νὰ χρειάζεται γι' αὐτὴν καύσιμη ὕλη.

Οἱ κάτοικοι τῆς Ἴσλανδίας ἀσχολοῦνται μὲ τὴν κτηνοτροφία καὶ τὴν ἀλιεία.

Νά δικαιολογήσης

1. Τα λιμάνια τῆς Σουηδίας παγώνουν, τῆς Νορβηγίας ὄχι. Γιατί;
2. Γιατί ἡ Β. Εὐρώπη ἔχει πολλά δάση, ἐνῶ ἡ Ν. Εὐρώπη πολὺ λίγα;
3. Γιατί εἰσάγομε ἀπὸ τὶς χώρες τῆς Β. Εὐρώπης ξυλεία καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα καὶ ἐξάγομε σ' αὐτὲς καπνὸ, σταφίδα καὶ ἐσπεριδοειδῆ;
4. Γιατί οἱ ποταμοὶ ἔχουν

γιὰ τὶς Σκανδιναβικὲς χώρες μεγάλη σημασία;

Νά μάθης :

1. Τὶς ἔννοιες: **φιόρδ, παγετώνες, πολικὸς κύκλος, ὑδατοπτώσεις, παγοθραυστικά πλοῖα, Λάπωνες, πολικὴ μέρα, ἥλιος τοῦ μεσονυχτίου, πηγὲς Γκέυζερ.**
2. Ποιῶν κρατῶν εἶναι πρωτεύουσες οἱ πόλεις: **Ὁσλο, Ἐλσίνκι, Κοπεγχάγη, Ρέουγιαβικ, Στοκχόλμη.**

IV. Η ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

Πληροφορίες

Στην Κεντρική Εύρωπη βρίσκονται οι χώρες: **Γερμανία, Έλβετία, Αυστρία, Τσεχοσλοβακία,** και **Ούγγαρία.** Η Γερμανία είναι χωρισμένη σε δύο κράτη, τη Δυτική και την Ανατολική Γερμανία.

Η Κεντρική Εύρωπη είναι περισσότερο πεδινή, αλλά σ' αυτήν ανήκει και το μεγαλύτερο μέρος από τις "Άλπεις. Το κλίμα της Κεντρικής Εύρωπης είναι ήπειρωτικό.

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

1. Η ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Έργασίες

1. Να προσδιορίσετε τη θέση της Γερμανίας στην Εύρωπη και να ονομάσετε τις χώρες, που συνορεύει.

ΔΥΤΙΚΗ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ.

2. Νά δείξετε πῶς εἶναι χωρισμένη σὲ δύο κράτη.
3. Ἡ Γερμανία (Δυτική καὶ Ἀνατολική) ἔχει ἔκταση 356.000 τετ. χλμ. καὶ πληθυσμὸ 77.000.000 κατοίκους. Νά συγκρίνετε τὴν ἔκταση καὶ τὸν πληθυσμὸ τῆς μὲ τὴν ἔκταση καὶ τὸν πληθυσμὸ τῶν ἄλλων Εὐρωπαϊκῶν κρατῶν, ποῦ ἔχετε μάθει.
4. Νά παρατηρήσετε τὴ μορφολογία τοῦ ἐδάφους τῆς Γερμανίας καὶ νά δείξετε ἀπὸ ποῦ πηγάζουν καὶ ποῦ χύνονται οἱ ποταμοὶ τῆς.

1. Μορφολογία τοῦ ἐδάφους — Κλίμα. Ἡ Γερμανία εἶναι περισσότερο πεδινὴ χώρα. Στὸ νότιο τμήμα τῆς ἀνήκει ἓνα μέρος τῶν Ἑλβετικῶν ὄρεων (Βαυαρικὸς ὄρος 2.963 μ.) καὶ ἄλλα μικρότερα βουνά. Ἀπὸ τὶς κεντρικὲς ὄρειες καὶ τὰ βουνὰ τῆς Γερμανίας πηγάζουν οἱ ποταμοί: **Ρήνος, Ἐλβ, Βέζερ, Ἐλβα** καὶ **Οντερ**, ποῦ χύνονται στὴ Βόρειο καὶ τὴ Βαλτικὴ θάλασσα καὶ ὁ Δούναβης, ποῦ διευθύνεται ἀνατολικά καὶ χύνεται στὸν Εὐξείνιο πόντο.

Τὸ κλίμα τῆς Γερμανίας, ἂν ἀφαιρέσωμε τὸ βορειοδυτικὸ τμήμα τῆς, εἶναι ἠπειρωτικόν. Οἱ βροχὲς ὅμως εἶναι πολλὲς καὶ γι' αὐτὸ ὑπάρχουν σ' αὐτὴν πολλὰ δάση, ποῦ θγάζουν μεγάλες ποσότητες ξυλείας. Τὸ κλίμα καὶ τὸ ἔδαφος εὐνοοῦν τὴν ἀνάπτυξη τῆς γεωργίας καὶ τῆς κτηνοτροφίας.

Ἄσκηση:

Νά ἰχνογραφήσετε τὸ γεωφυσικὸ χάρτη τῆς Γερμανίας.
Νά τὴ χωρίσετε σὲ Δυτικὴ καὶ Ἀνατολικὴ καὶ νά τοποθετήσετε τὶς πόλεις τῆς.

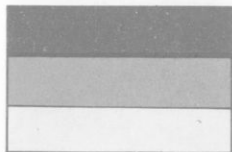
2. Κάτοικοι. Οἱ Γερμανοὶ μετὰ ἀπὸ τοὺς Ρώσους εἶναι ὁ πολυπληθέστερος λαὸς τῆς Εὐρώπης καὶ ἓνας ἀπ' τοὺς πιὸ προοδευμένους τῆς Γῆς. Μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους λαοὺς τῆς Δύσης εἶναι οἱ δημιουργοὶ τοῦ νεώτερου πολιτισμοῦ. Πολλοὶ μεγάλοι ἄντρες στὴ νεώτερη ἱστορία, ὅπως φιλόσοφοι, ποιητὲς, ἐπιστήμονες, καλλιτέχνες, μουσικοὶ καὶ ἐφευρέτες, εἶναι Γερμανοί. Τὰ πανεπιστήμιά τῆς εἶναι ἀπὸ τὰ καλύτερα τοῦ κόσμου.

Ίσαμε τὸ 1870 ἡ Γερμανία ἦταν χωρισμένη σὲ μικρὰ κράτη, ποὺ ἐνώθηκαν καὶ ἔφτιαξαν τὸ μεγάλο καὶ ἰσχυρὸ Γερμανικὸ κράτος. Τὸ κράτος αὐτὸ ἔγινε αἰτία νὰ προκληθοῦν δύο καταστρεπτικοὶ παγκόσμιοι πόλεμοι, ποὺ οἱ Γερμανοὶ νικήθηκαν καὶ ἔχασαν πολλὰ ἀπὸ τὰ ἐδάφη τους.

Μετὰ τὸ 6' παγκόσμιο πόλεμο οἱ Σύμμαχοι κατέλαβαν τὴ Γερμανία καὶ τὴ χώρισαν σὲ τέσσερις ζώνες κατοχῆς: τὴν Ἀμερικανική, τὴν Ἀγγλική, τὴ Γαλλική καὶ τὴ Ρωσική. Σὲ τέσσερις ζώνες χωρίστηκε ἐπίσης καὶ ἡ παλιὰ πρωτεύουσα τῆς Γερμανίας τὸ **Βερολίνο**. Τὸ 1949 οἱ Δυτικοὶ Σύμμαχοι ἐπέτρεψαν στοὺς κατοίκους νὰ ἐκλέγουν τὴ δική τους κυβέρνηση, ἐνῶ οἱ Ρῶσοι στὴ δική τους ζώνη κατοχῆς ἔβαλαν κυβέρνηση τῆς προτίμησής τους. Ἔτσι ἡ Γερμανία εἶναι σήμερα χωρισμένη σὲ δύο κράτη: τὴ **Δυτικὴ Γερμανία** (Ὁμοσπονδιακὴ Δημοκρατία τῆς Γερμανίας) μὲ πρωτεύουσα τὴ **Βόννη** καὶ πολίτευμα τῆς δημοκρατία καὶ τὴν **Ἀνατολικὴ** (λαϊκὴ δημοκρατία τῆς Γερμανίας) μὲ πρωτεύουσα τὸ **Ἀνατολικὸ Βερολίνο** καὶ πολίτευμα κομμουνιστικόν. Ἡ Δ. Γερμανία εἶναι μεγαλύτερη ἀπὸ τὴν Ἀνατολική καὶ σὲ ἔκταση καὶ σὲ πληθυσμό.

Οἱ Γερμανοὶ εἶναι λαὸς ἐργατικὸς, πειθαρχικὸς, μὲ μεγάλη θέληση καὶ ὑπομονή. Μετὰ τὸν πόλεμο οἱ Γερμανοὶ ἀνασυγκρότησαν τὸ κράτος τους καὶ δημιούργησαν τὸ γερμανικὸ «οἰκονομικὸ θαῦμα». Σήμερα ἡ Γερμανία εἶναι πλούσια χώρα, μεγάλη οἰκονομικὴ δύναμη καὶ τὸ νόμισμά της, τὸ **μάρκο**, εἶναι ἀπὸ τὰ ἰσχυρότερα τοῦ κόσμου.

Στὸ θρήσκευμα οἱ περισσότεροὶ Γερμανοὶ εἶναι Διαμαρτυρόμενοι καὶ οἱ ὑπόλοιποι Καθολικοὶ Χριστιανοί.

Α' Η ΔΥΤΙΚΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Ἔκταση. 248.000 τετ. χλμ.

Πληθυσμός. 60.000.000 κ.

1. Ἡ Γερμανία εἶναι τὸ ἰσχυρότερο βιομηχανικὸ κράτος τῆς Εὐρώπης. Γιὰ ν' ἀναπτύξη τὴ βιομηχανία της μιὰ χώρα χρειάζεται νὰ ἔχη πρῶτες ὕλες καὶ ἐνέργεια. Ἡ Γερμανία διαθέτει καὶ τὰ δύο, ἀλλὰ, καὶ τὴν ἐργατικότητα καὶ τὴν ἰκανότητα τῶν ἀνθρώπων

της, που για να άσκησουν τὸ ἐπάγγελμά τους, μορφώνονται ὅλοι σὲ καλὰ σχολεῖα.

ΔΥΤΙΚΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Τὸ ἔδαφος τῆς Γερμανίας ἔχει τὰ πλουσιότερα στὴν Εὐρώπη κοιτάσματα γαιανθράκων, λίγο πετρέλαιο, κοιτάσματα σιδήρου, χαλκοῦ, μολύβδου καὶ ἄλλων ὀρυκτῶν. Διαθέτει λοιπὸν ἡ Γερμανία πρῶτες ὕλες καὶ ἀφθονὴ ἐνέργεια, ποὺ παράγεται ἀπὸ τοὺς γαιάνθρακες καὶ τὰ ὑδροηλεκτρικὰ τῆς ἐργοστάσια.

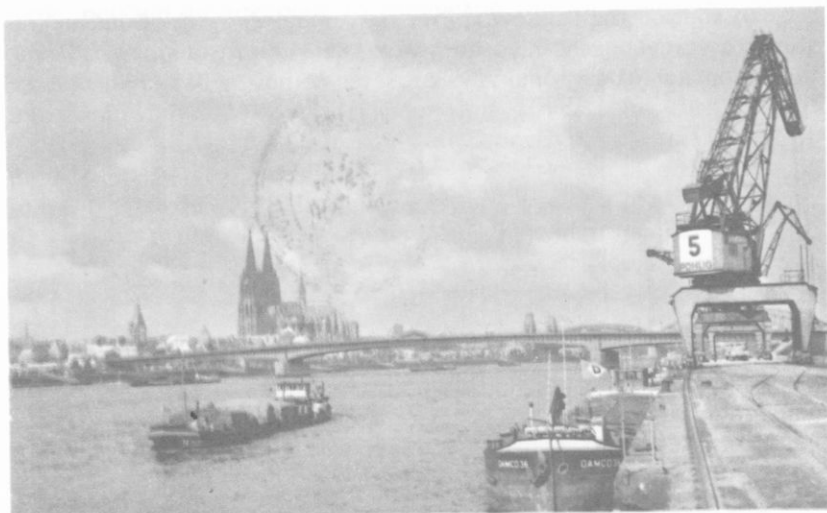
Ἡ Γερμανία εἶναι πυκνοκατοικημένη χώρα καὶ γι' αὐτὸ ἡ γῆ δὲν εἶναι ἀρκετὴ νὰ θρέψῃ τόσοσους ἀνθρώπους. Οἱ Γερμανοὶ ἀναγκάστηκαν ν' ἀναζητήσουν ἄλλους πόρους. Μὲ τὴ βοήθεια τῆς τεχνολογίας καὶ τὸν ὀρυκτὸ πλοῦτο τῆς χώρας τοὺς ἴδρυσαν μίᾱ ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες βιομηχανίες τοῦ κόσμου. Τὰ γερμανικὰ βιομηχανικὰ προϊόντα πουλιούνται σ' ὅλες τὶς ἀγορὲς τοῦ κόσμου καὶ οἱ ἀγοραστὲς τὰ προτιμοῦν, γιατί εἶναι μεγάλης ἀντοχῆς καὶ ἀριστῆς ποιότητος.

Στὰ ἐργοστάσια τῆς Γερμανίας παράγονται σήμερα κάθε εἶδους βιομηχανικὰ προϊόντα, ἀπὸ παιδικὰ παιχνίδια, κάθε εἶδους μηχανήματα καὶ ὄργανα ἀκριβείας, μέχρι αὐτοκίνητα, βαριὰ ὀχήματα, ἀεροπλάνα καὶ ὄπλα.

Στὴ Γερμανία ἐργάζονται στὴ βιομηχανία περισσότεροι ἄνθρωποι ἀπ' ἐκείνους, ποὺ ἐργάζονται στὴ γεωργία, στὴν κτηνοτροφία, στὸ ἐμπόριο καὶ στὰ ἄλλα ἐπαγγέλματα. Ἡ ἀξία τῶν βιομηχανικῶν προϊόν-

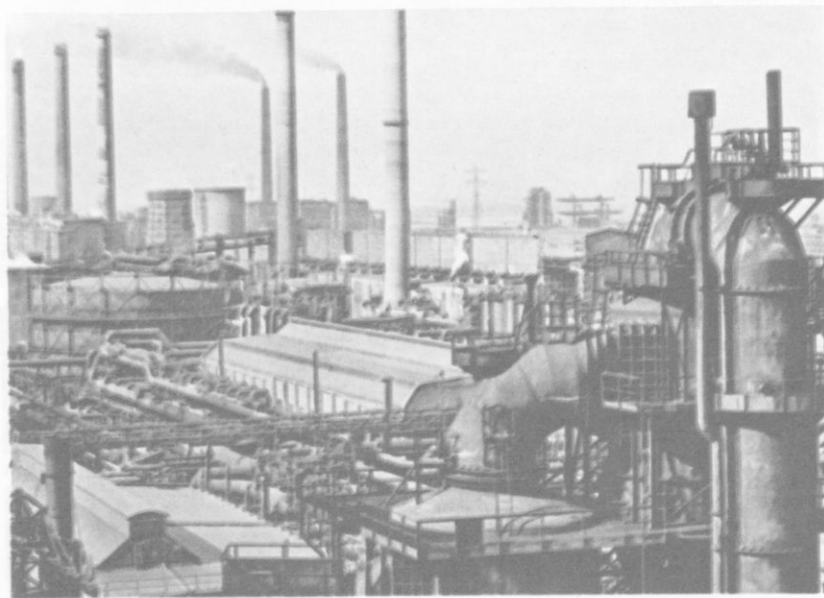
ΔΥΤΙΚΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ. Βερολίνο

ΔΥΤΙΚΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ. Κολωνία. Στο βάθος ό καθεδρικός ναός

ΔΥΤΙΚΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ. Βιομηχανικές εγκαταστάσεις χημικών προϊόντων

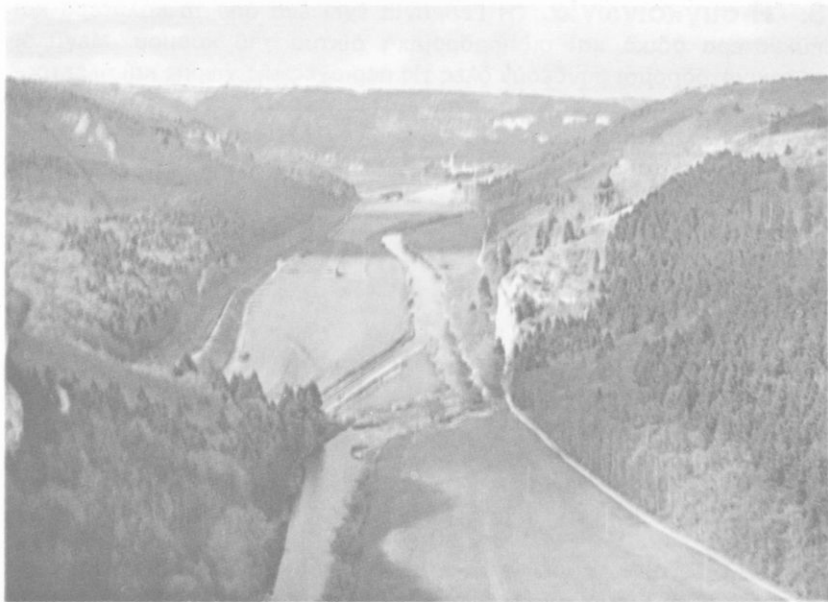

των, που παράγει ή χώρα, είναι πολύ μεγαλύτερη από την αξία των προϊόντων όλων των άλλων κλάδων της οικονομίας της. Η Γερμανική βιομηχανία προσδύει και χρειάζεται συνέχεια και περισσότερους ανθρώπους να εργάζονται σ' αυτή. Τα εργατικά χέρια δεν φτάνουν για τις ανάγκες των εργοστασίων της και γι' αυτό δέχεται και ξένους εργάτες. Στη Γερμανία εργάζονται σήμερα παραπάνω από 3.000.000 ξένοι εργάτες. 'Ανάμεσα σ' αυτούς 300.000 είναι "Ελληνες.

2. Τα γεωργικά και κτηνοτροφικά προϊόντα της Γερμανίας δεν έπαρκούν για τις ανάγκες του πληθυσμού της.

'Από τους κατοίκους της Γερμανίας λίγοι σχετικά με τ' άλλα επαγγέλματα εργάζονται στη γεωργία και στην κτηνοτροφία. Η γη όμως αξιοποιείται με μηχανικά μέσα και λιπάσματα και η κτηνοτροφία γίνεται με σύστημα, έτσι, που παράγονται μεγάλες ποσότητες γεωργικών και κτηνοτροφικών προϊόντων. "Ομως τα προϊόντα αυτά δεν είναι άρκετά για τις ανάγκες του πληθυσμού και γι' αυτό γίνεται εισαγωγή από άλλες χώρες.

ΔΥΤΙΚΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ. Η κοιλάδα του Δούναβη στη Βαυαρία

ΔΥΤΙΚΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ. Άμβουργο

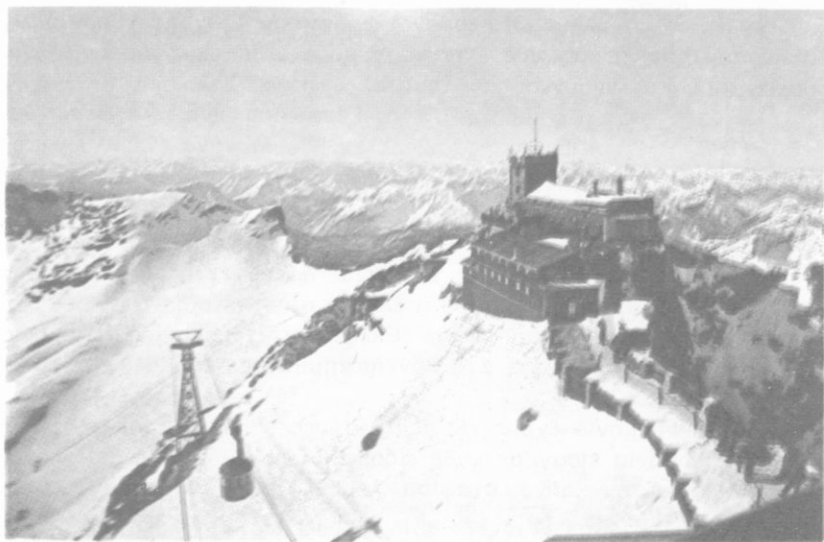
3. Ή συγκοινωνία. Ή Γερμανία έχει ένα από τὰ καλύτερα καὶ πυκνότερα ὀδικὰ καὶ σιδηροδρομικὰ δίκτυα τοῦ κόσμου. Μεγάλοι αὐτοκινητόδρομοι συνδέουν ὅλες τὶς περιοχὲς τῆς χώρας καὶ ἠλεκτροκίνητοι σιδηρόδρομοι ἴσαμε τὰ τελευταῖα χωριά. Ἐκόμα ὄλα τὰ ποτάμια τῆς Γερμανίας εἶναι πλωτὰ καὶ ἐνώνονται μὲ κανάλια, ποὺ ἐξυπηρετοῦν τὴν ποταμοπλοΐα.

Μὲ τὰ ποταμόπλοια καὶ κυρίως στὸ Ρῆνο, μεταφέρονται μεγάλες ποσότητες προϊόντων καὶ ἐμπορευμάτων.

Τὰ σπουδαιότερα λιμάνια τῆς Γερμανίας στὴ θάλασσα εἶναι τοῦ Ἐμβούργου, τῆς Βρέμης καὶ τοῦ Κιέλου.

4. Τουρισμὸς — Ἄξιοθέατα. Ἐκατομμύρια ξένοι ἐπισκέπτονται κάθε χρόνο τὴ Γερμανία γιὰ τουριστικούς, ἐμπορικούς καὶ μορφωτικούς λόγους. Ή χώρα ἔχει πολλὲς φυσικὲς ὁμορφιὲς (Βαυαρικὲς Ἄλπεις, διαδρομὴ τοῦ Ρῆνου κ.ἄ.), μνημεῖα (Γοτθικὸς ναὸς Κολωνίας, Οὐλμ) καὶ πολλὰ μουσεῖα (Μονάχου, Βερολίνου) καὶ ἄλλα.

5. Πόλεις. Ή Γερμανία, ἀνάλογα μὲ τὸν πληθυσμὸ τῆς καὶ παρ' ὄλο ποῦ εἶναι βιομηχανικὴ χώρα, δὲν ἔχει μεγάλες πόλεις, ὅπως π.χ.

ΔΥΤΙΚΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ. Βαυαρικές "Άλπεις

ΔΥΤΙΚΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ. Ή πύλη του Μαγδεμβούργου

ή Ἀγγλία καὶ ἡ Γαλλία. Οἱ Γερμανοὶ φρόντισαν ν' ἀναπτυχθοῦν ὅλες οἱ περιοχὲς τῆς χώρας τους, ὥστε νὰ μὴ μαζεῦεται πολὺς κόσμος σ' ἓνα μέρος καὶ δημιουργοῦνται προβλήματα.

Οἱ σπουδαιότερες πόλεις τῆς Δ. Γερμανίας εἶναι: τὸ **Βερολίνο** (2.150.000 κ.), τὸ **Ἀμβούργο** (1.825.000 κ.), τὸ **Μόναχο** (1.260.000 κ.), ἡ **Στούτγκάρδη**, τὸ **Ἀννόβερο**, ἡ **Φραγκφούρτη**, ἡ **Κολωνία** καὶ ἄλλες.

6. Σχέσεις μὲ τὴν Ἑλλάδα. Οἱ σχέσεις τῆς Ἑλλάδας καὶ τῆς Γερμανίας εἶναι φιλικές. Στὴ Γερμανία ἐργάζονται σήμερα πάνω ἀπὸ 300 χιλιάδες Ἕλληνες, ποὺ στέλνουν στὴν πατρίδα τους μεγάλα χρηματικά ποσά. Γιὰ τὰ παιδιά τῶν Ἑλλήνων τῆς Γερμανίας ὑπάρχουν σ' αὐτὴν ἑλληνικὰ σχολεῖα. Στὰ Πανεπιστήμιά της σπουδάζουν ἐπίσης πολλοὶ Ἕλληνες.

Μὲ τὴ Γερμανία ἔχομε τὶς μεγαλύτερες ἐμπορικὲς συναλλαγές. Ἀπ' τὴ Γερμανία εἰσάγομε κάθε εἶδος βιομηχανικῶν προϊόντων καὶ ἐξάγομε σ' αὐτὴν καπνὸ, σταφίδα, λεμόνια, πορτοκάλια καὶ πολλὰ

ΔΥΤΙΚΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ. Οὐλμ

ΔΥΤΙΚΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ. Μόναχο

φρουτά. Οί περισσότεροι άπ' τούς τουρίστες, που έπισκέπτονται τή χώρα μας είναι Γερμανοί.

Β. Η ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Έκταση. 107.400 τετ. χλμ.

Πληθυσμός: 17.000.000 κ.

1. 'Η 'Ανατολική Γερμανία διαφέρει άπ' τή Δυτική μόνο στο ότι είναι κομμουνιστική και λιγότερο προοδευμένη. Τò έδαφος της έχει πλούσια όρυκτά και είναι άπ' τά κομμουνιστικά κράτη ή δεύτερη μετά τή Ρωσία βιομηχανική χώρα, όχι όμως όσο ή Δ. Γερμανία. 'Η γεωργία και ή κτηνοτροφία είναι πιό πολύ άναπτυγμένες.

'Η 'Ανατολική Γερμανία έχει περισσότερες σχέσεις με τις κομμουνιστικές χώρες και βρίσκεται κάτω άπ' τήν προστασία τής Ρωσίας.

Οί έμπορικές συναλλαγές τής 'Ελλάδας με τήν 'Ανατ. Γερμανία δέν είναι μεγάλες.

2. Πόλεις. Στο έδαφος της Άνατολικής Γερμανίας βρίσκεται το Βερολίνο. Είναι ωραία πόλη και πρωτεύουσα της Γερμανίας.

ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

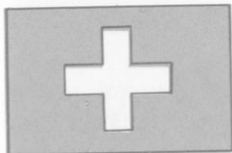

Σήμερα είναι χωρισμένο σε δύο μέρη: Στο Δυτικό Βερολίνο (2.150.000 κ.) και στο Άνατολικό Βερολίνο (1.080.000 κ.). Άλλες σπουδαίες πόλεις τής Άνατ. Γερμανίας είναι: ή **Λειψία**, ή **Δρέσδη**, ή **Ίένα** και άλλες μικρότερες.

Νά σκεφθής τὰ ἐξῆς:

1. Γιατί ή Γερμανία ἔχει ἀναπτύξει τή βιομηχανία;
2. Πώς μπορεῖς νά ἀποδείξης ὅτι ή Γερμανία είναι βιομηχανική χώρα;
3. Τί θά συμβῆ ἂν πάψη ή Γερμανία νά πουλάη τὰ βιομηχανικά τῆς προϊόντα;
4. Οἱ Ξένοι ἐργάτες, πού ἐργάζονται στή Γερμανία, προέρχονται ἀπό βιομηχανικές χώρες;
1. Ποιές είναι οἱ σπουδαιότερες πόλεις τῆς Δυτικῆς καὶ ποιές τῆς Άνατολικῆς Γερμανίας;
2. Γιατί ή Γερμανία είναι χωρισμένη σε δύο κράτη;
3. Ποιές χώρες συνδέει ὁ Ρήνος ποταμός;
4. Τί εἰσάγει ή Έλλάδα ἀπ' τῆ Γερμανία καὶ τί ἐξάγει σ' αὐτήν;
5. Ποιές Γερμανικές πόλεις θά συναντήσης, ἂν ταξιδέψης σιδηροδρομικῶς γιά τὴν Άγγλία;

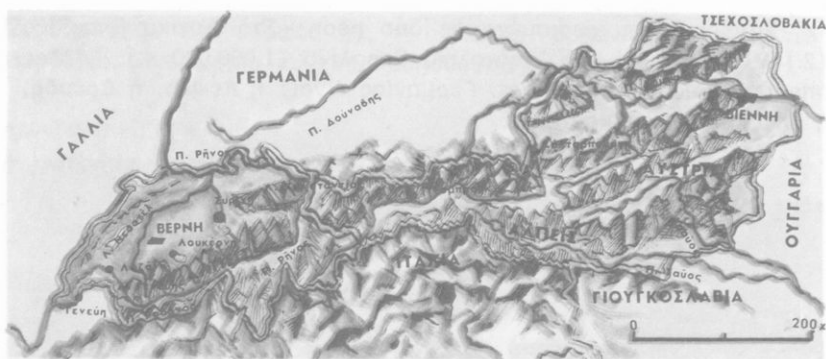

2. Η ΕΛΒΕΤΙΑ

Έκταση. 41.000 τετ. χλμ.
Πληθυσμός. 6.250.000 κ.

Έργασίες

1. Νά προσδιορίσετε τή θέση τῆς Έλβετίας στήν Εὐρώπη, καὶ νά μάθετε τίς χώρες πού συνορεύει.
2. Νά παρατηρήσετε προσεχτικά τή μορφολογία τοῦ ἐδάφους τῆς.
3. Νά μάθετε τοὺς τρεῖς μεγάλους ποταμούς, πού ἔχουν τίς πηγές τους στήν Έλβετία καθώς καὶ τίς μεγαλύτερες λίμνες τῆς.

ΕΛΒΕΤΙΑ — ΑΥΣΤΡΙΑ

1. Μορφολογία του εδάφους — κλίμα. Η Έλβετία κατέχει τὸ μεγαλύτερο τμήμα τῶν Ἶλπεων καὶ εἶναι ἡ περισσότερο ὄρεινὴ χώρα τῆς Εὐρώπης. Πολλὰ ἀπ' τὰ βουνὰ τῆς ἔχουν ὕψος πάνω ἀπὸ 4.000 μέτρα καὶ οἱ κορυφές τους εἶναι σκεπασμένες ἀπὸ αἰώνια χιόνια. Ἀνάμεσα στὰ βουνὰ καὶ σὲ μεγάλο ὕψος ὑπάρχουν βαθύπεδα καὶ κοιλάδες. Στὰ βαθύπεδα σχηματίζονται πολλές λίμνες καὶ τὶς κοιλάδες διασχίζουν ποτάμια. Οἱ μεγαλύτερες λίμνες τῆς Ἶλβετίας εἶναι: τῆς **Γενεύης**, τῆς **Νισατέλ**, τῆς **Λουκέρνης**, τῆς **Ζυρίχης**, καὶ τῆς **Κωνσταντίας**, ποὺ μέρος μόνο ἀνήκει στὴν Ἶλβετία. Στὴν Ἶλβετία ἔχουν τὶς πηγές τους οἱ ποταμοί: **Ροδανός**, **Ρῆνος**, **Δούναβης**.

Τὸ κλίμα τῆς Ἶλβετίας εἶναι ἠπειρωτικὸ, σὲ πολλές ὄμως ὄρεινές περιοχές εἶναι ξηρὸ, ὑγιεινὸ καὶ οἱ μέρες εἶναι ἠλιόλουστες.

2. Κάτοικοι. Ἡ Ἶλβετία ἔχει ἔκταση 41.000 τετ. χλμ. καὶ πληθυσμὸ 6.250.000 κατοίκους. Οἱ περισσότεροι ἀπ' αὐτοὺς (75%) εἶναι Γερμανικῆς καταγωγῆς ἐνῶ οἱ ὑπόλοιποι εἶναι Γάλλοι καὶ λίγοι Ἴταλοί. Οἱ Γάλλοι κατοικοῦν στὰ Δυτικὰ τῆς χώρας, οἱ δὲ Ἴταλοὶ στὰ νότια.

Οἱ τρεῖς αὐτοὶ λαοί, ἂν καὶ ἔχουν διαφορετικὴ καταγωγὴ καὶ γλῶσσα, ἀποτελοῦν ἓνα ἔθνος καὶ ζοῦν εἰρηνικά.

Ἡ Ἶλβετία ἔχει πολίτευμα τὴν ὁμοσπονδιακὴ δημοκρατία. Ἡ χώρα δηλαδὴ εἶναι χωρισμένη σὲ διαμερίσματα (καντόνια). Κάθε καντόνι ἔχει δική του κυβέρνησις καὶ πρωτεύουσα. Ὅλες μαζί ἀποτελοῦν ἓνα κράτος μὲ κεντρικὴ κυβέρνησις καὶ πρωτεύουσα τὴ **Βέρνη**.

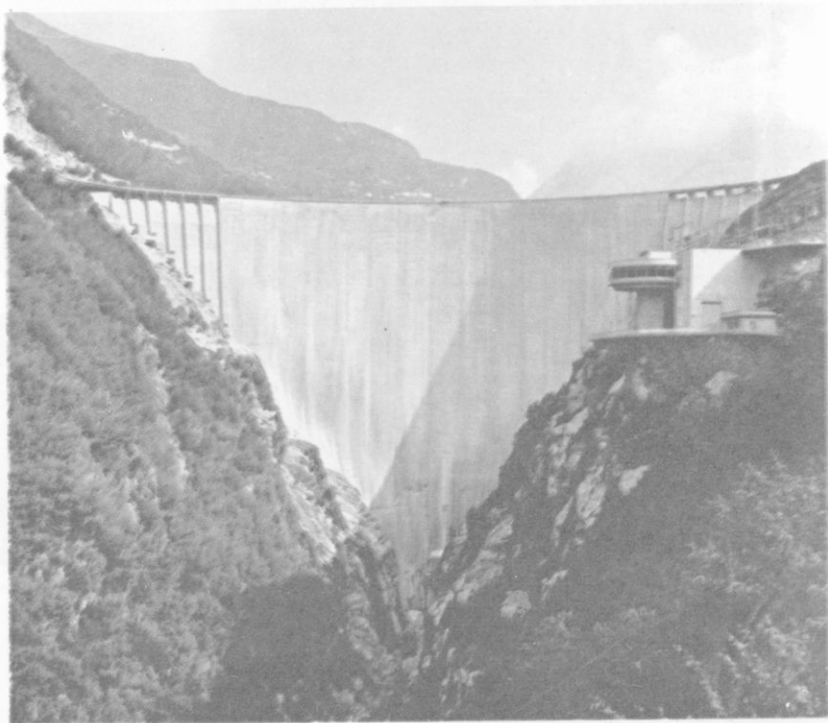
Ἡ Ἶλβετία εἶναι οὐδέτερο κράτος. Γι αὐτὸ εἶναι τόπος διεθνῶν συναντήσεων. Πολλοὶ ξένοι καταθέτουν τὰ χρήματά τους στὶς ἔλβε-

τικές τράπεζες, που είναι οι μεγαλύτερες του κόσμου.

3. Οι Έλβετοι έχουν αξιοποιήσει τη χώρα τους. Η Έλβετία είναι χώρα όρεινη με ψηλά βουνά. Στα βουνά, που δεν υπάρχουν καλλιεργήσιμες εκτάσεις, ή ζωή είναι σκληρή και ή επικοινωνία δύσκολη. Οι άνθρωποι που ζουν στα βουνά είναι φτωχοί και άπονο-νωμένοι. Αυτό όμως δε συμβαίνει με τους Έλβετους, γιατί έμαθαν να αξιοποιούν τις πλουτοπαραγωγικές πηγές της χώρας τους και να καλυτερεύουν τη ζωή τους.

Στα λιβάδια, που υπάρχουν στα βουνά, οι Έλβετοι τρέφουν αγελάδες ενώ στις κοιλάδες καλλιεργούν σιτηρά, ζαχαρότευτλα, πατάτες, λαχανικά, κλπ. Τα κτηνοτροφικά προϊόντα καλύπτουν τις ανάγκες της χώρας και γίνεται και εξαγωγή, ενώ γίνεται εισαγωγή γεωργικών

ΕΛΒΕΤΙΑ. Φράγμα στην Έλβετία

ΕΝΒΕΤΙΑ. "Αποψη της Ζυρίχης από αεροπλάνο

προϊόντων, για να καλυφτούν οι ανάγκες σε τρόφιμα.

Το χειμώνα, που οι κάτοικοι δεν είχαν άπασχόληση κατασκεύαζαν και κατασκευάζουν, στα σπίτια τους και σε μικρές βιοτεχνίες διάφορα αντικείμενα και κυρίως ρολόγια. Η βιοτεχνία των ρολογιών εξελίχθηκε σε μεγάλη βιομηχανία και σήμερα τα έλβετικά ρολόγια είναι τα καλύτερα του κόσμου και πουλιούνται σε όλες τις αγορές. Και σήμερα η βιοτεχνία δίνει εργασία σε πολλούς ανθρώπους την εποχή, που δεν υπάρχει μεγάλη τουριστική κίνηση.

Η Έλβετία δεν έχει όρυκτά, παρά μόνο λίγα σιδηρομεταλλεύματα. Όμως η βιομηχανία της είναι αναπτυγμένη και άπασχολεί και ξένους εργάτες. Με βάση τις πρώτες ύλες, που εισάγει από άλλες χώρες, και την ηλεκτρική ενέργεια, που παράγεται από τις ύδατοπτώσεις, η Έλβετία έχει αναπτυγμένη τη βιομηχανία διαφόρων μηχανημάτων, ηλεκτρικών ειδών, ρολογιών, οργάνων ακριβείας, ύφασμάτων, χημικών ύλων και κτηνοτροφικών προϊόντων.

Σπουδαία πλουτοπαραγωγική πηγή για την Έλβετία είναι και ο τουρισμός. Οι Έλβετοι κατάλαβαν τη σημασία του και εκμεταλλεύτηκαν τις φυσικές καλλονές της χώρας τους. Σήμερα η Έλβετία δέχεται τους περισσότερους τουρίστες από κάθε άλλη χώρα της Ευ-

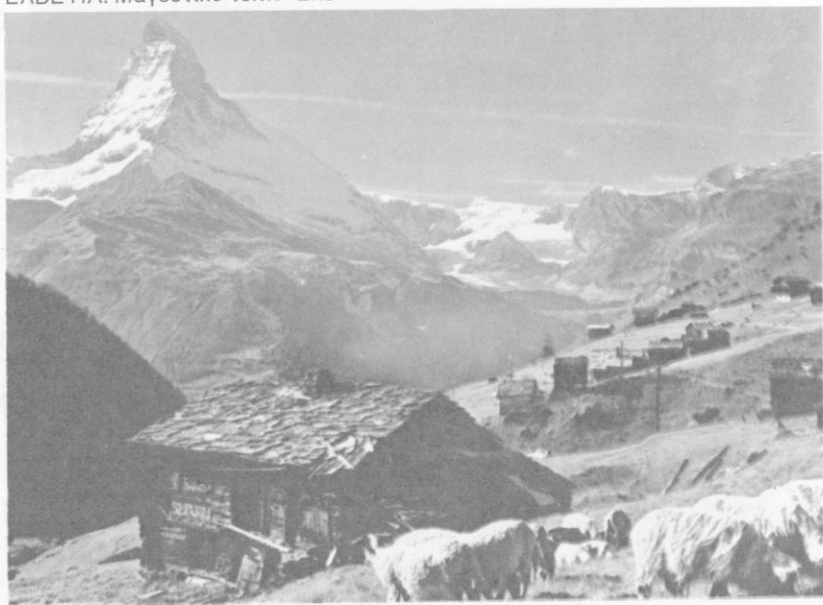
ΕΛΒΕΤΙΑ. Ξένοι επισκέπτες στην Έλβετία, που κάνουν σκι.

ΕΛΒΕΤΙΑ. Λίμνη Λωζάνης

ΕΛΒΕΤΙΑ. Μαγευτικό τοπίο Έλβετικών Άλπεων

ρώπης. Οί άνθρωποι τήν ἐπισκέπτονται, γιά νά θαυμάσουν τήν ὁμορφιά τῶν ᾽Αλπῶν καί τῶν ἑλβετικῶν λιμνῶν, νά ξεκουραστοῦν καί νά κάνουν σκί. Οί Ἑλβετοί, γιά νά ἐξυπηρετήσουν τοὺς ἐπισκέπτες τῆς χώρας τους, ἔχουν καλές συγκοινωνίες, ξενοδοχεῖα καί εἰδικές ὑπηρεσίες, ποὺ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ὀργάνωση τοῦ τουρισμοῦ.

Ἡ Ἑλβετία ἔχει πυκνὸ σιδηροδρομικὸ καί ὁδικὸ δίκτυο καθὼς ἐπίσης καί πυκνὴ ἀεροπορικὴ συγκοινωνία μ' ὅλες τὶς χώρες τοῦ κόσμου. Οἱ ἠλεκτροκίνητοι σιδηρόδρομοι περνοῦν πολλὰς σήραγγες (τοῦννελ) κάτω ἀπὸ τὶς ᾽Αλπεις καί συνδέουν τὴν Ἑλβετία μὲ τὶς γειτονικὰς χώρες, ἐνῶ οἱ αὐτοκινήτοδρομοὶ ἀνεβαίνουν καί στὰ πικὰ ψηλὰ βουνά. Ἐναέριοι σιδηρόδρομοι μεταφέρουν τοὺς ἐπισκέπτες γρήγορα ὡς τὶς ψηλὰ κορφὰς τῶν ᾽Αλπῶν.

4. Πόλεις. Πρωτεύουσα τῆς Ἑλβετίας εἶναι ἡ **Βέρνη** (250.000 κ.), ἡ μεγαλύτερη ὅμως πόλη εἶναι ἡ **Ζυρίχη** (700.000 κ.). Ἄλλες πόλεις εἶναι ἡ **Γενεύη**, ποὺ εἶναι ἕδρα πολλῶν διεθνῶν ὀργανισμῶν, ἡ **Λωζάννη**, ἡ **Βασιλεία**, λιμάνι στὸ Ρῆνο καί ἄλλες μικρότερες. Οἱ πόλεις τῆς Ἑλβετίας εἶναι γραφικὲς καί πνευματικὰ καί τουριστικὰ κέντρα.

Ἐνάντιον τῆς Ἑλβετίας καί τῆς Αὐστρίας βρίσκεται τὸ μικρὸ ἀνεξάρτητο πριγκιπάτο **Λιχτεστάιν**.

Ἐσκήσεις

Νὰ δικαιολογήσης:

1. Πῶς οἱ Ἑλβετοὶ ἀξιοποιοῦν τὴν χώρα τους.
2. Γιατί οἱ Ἑλβετοὶ εἶναι τουριστικὴ χώρα.
3. Γιατί ἡ Ἑλβετία σὰν οὐδέτερο κράτος ἔχει ὠφέληματα.

Νὰ μάθης:

1. Τὶς ἔννοιες: **οὐδέτερο κράτος, καντόνι, τουρισμός, τοῦννελ, βιοτεχνία.**
2. Πῶς μπορεῖς νὰ ταξιδέψεις γιά τὴν Ἑλβετία.
3. Νὰ παρατηρήσης τὶς εἰκόνας τοῦ βιβλίου σου.

Η ΑΥΣΤΡΙΑ

Έκταση: 84.000 τετ. χλμ.

Πληθυσμός: 7.450.000 κ.

ΑΥΣΤΡΙΑ. Βιέννη. Ναός 'Αγίου Στεφάνου

Παρατηρήσεις στο χάρτη. — Πληροφορίες

1. Η Αυστρία συνορεύει με την Έλβετία, τη Γερμανία, την Τσεχοσλοβακία, την Ούγγαρία, τη Γιουγκοσλαβία και την Ίταλία.
2. Η Αυστρία είναι, όπως και η Έλβετία, χώρα των Άλπεων. Είναι περισσότερο όρεινη χώρα. Το βορειοανατολικό και ανατολικό τμήμα της είναι πεδινό και διαρρέεται από τον Δούναβη και τους παραποτάμους του.
3. Έχει κλίμα ηπειρωτικό και πολλές μικρές λίμνες.

1. 'Η Βιέννη. 'Η Βιέννη είναι χτισμένη επάνω στο Δούναβη ποταμό και είναι μία από τις ωραιότερες πόλεις της Εύρώπης. Τα μεγαλύτερα ανάκτορα, οί περίφημοι ναοί, τα μουσεία, ή "Όπερα και τα άλλα ιστορικά μνημεία και έργα τέχνης, που υπάρχουν σ' αυτή, θυμίζουν στον επισκέπτη, πώς ή πόλη έζησε κάποτε μέρες μεγαλείου και δόξας και ότι υπήρξε πνευματικό και καλλιτεχνικό κέντρο.

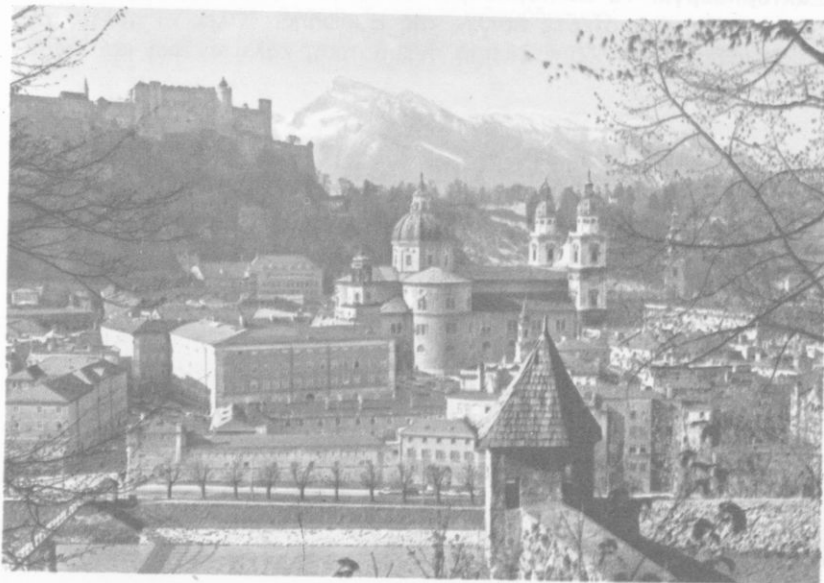
'Η Βιέννη ήταν πρωτεύουσα της Αυστροουγγαρίας, που ως το 1918 ήταν μεγάλη δύναμη και έδρα ισχυρών αυτοκρατόρων. Σ' αυτήν έζησαν μεγάλοι καλλιτέχνες και μουσικοί: **Μότσαρτ, Μπετόβεν, Σούμπερτ, Στράους,** και άλλοι. Σήμερα ή Βιέννη είναι πρωτεύουσα της Αυστρίας και έχει 1.650.000 κ.

'Η Αυστρία είναι ελεύθερο κράτος με πολίτευμα τή δημοκρατία. Οί Αυστριακοί είναι γερμανικής καταγωγής, μιλούν τήν γερμανική γλώσσα και στο θρήσκευμα είναι διαμαρτυρόμενοι.

Οί Αυστριακοί είναι λαός προοδευμένος και δραστήριος. 'Η πατρίδα μας διατηρεί με τήν Αυστρία φιλικές σχέσεις και έχει έμπορικές συναλλαγές.

"Άλλες σπουδαίες πόλεις είναι τὸ **Λίντς,** τὸ **"Ινσμπρουκ** και τὸ

ΑΥΣΤΡΙΑ. Σάλτζμπουργκ

ΑΥΣΤΡΙΑ. Γραφική λίμνη της Αυστρίας

Σάλτσμπουργκ. Το Σάλτσμπουργκ είναι η πατρίδα του Μότσαρτ και μία από τις ωραιότερες πόλεις της Ευρώπης. “Όλες οι πόλεις της Αυστρίας παρουσιάζουν ζωηρή πνευματική, καλλιτεχνική και τουριστική κίνηση.

2. Οί πλουτοπαραγωγικές πηγές της Αυστρίας. Περισσότερο από το μισό έδαφος της Αυστρίας αποτελείται από ψηλά βουνά. Ανάμεσα στα βουνά αυτά σχηματίζονται μικρές γραφικές λίμνες και κοιλάδες.

Τα βουνά της Αυστρίας συναγωνίζονται σε όμορφα τα έλβετικά βουνά.

Οί Αυστριακοί έχουν, όπως και οί Έλβετοί, αξιοποιήσει τις φυσικές όμορφιές και τὰ ιστορικά μνημεία της πατρίδας τους και έχουν οργανώσει σε μεγάλο βαθμό τόν τουρισμό. Ο Τουρισμός είναι για τήν Αυστρία σπουδαία πλουτοπαραγωγική πηγή.

Στά Αυστριακά βουνά υπάρχουν αρκετά βοσκοτόπια και μεγάλα δάση, γιατί τὸ κλίμα είναι εὐνοϊκό. Ἡ κτηνοτροφία, ιδίως τῶν ἀγελάδων, είναι πολὺ ἀναπτυγμένη και ἀπὸ τὰ δάση παράγονται μεγάλες ποσότητες ξυλείας.

Στις πεδινές εκτάσεις γίνεται έντατική καλλιέργεια, αλλά τὰ γεωργικά προϊόντα δὲν εἶναι ἀρκετὰ γιὰ τὶς ἀνάγκες τῆς χώρας. Γι' αὐτὸ ἡ Αὐστρία εἰσάγει διάφορα τρόφιμα καὶ ἐξάγει κτηνοτροφικά προϊόντα καὶ ξυλεία.

Τὸ ἔδαφος τῆς Αὐστρίας εἶναι πλούσιο σὲ ὄρυκτά. Ἔχει κοιτάσματα σιδήρου, μολύβδου, ψευδαργύρου, χαλκοῦ καὶ πετρελαίου. Τὸ πετρέλαιο ἐπαρκεῖ γιὰ τὶς ἀνάγκες τῆς χώρας καὶ γίνεται καὶ ἐξαγωγή, γιατί ἡ Αὐστρία γιὰ τὴν κίνηση τῶν ἐργοστασίων τῆς χρησιμοποιεῖ κυρίως τὴν ἠλεκτρικὴ ἐνέργεια, ποὺ παράγεται στὰ μεγάλα ὑδροηλεκτρικὰ ἐργοστάσια τῆς χώρας. Τὸ ἠλεκτρικὸ ρεῦμα ὄχι μόνον ἐπαρκεῖ γιὰ τὶς ἀνάγκες τῆς, ἀλλὰ γίνεται καὶ ἐξαγωγή στὶς γειτονικὲς χώρες:

Μὲ βάση τὸ σίδηρο, τὴν ξυλεία, τὸ πετρέλαιο καὶ τὴν ἠλεκτρικὴ ἐνέργεια ἡ Αὐστρία ἔχει ἰδρύσει μεγάλα ἐργοστάσια ἐπεξεργασίας τῆς ξυλείας, χαρτοποιίας, χημικῶν προϊόντων, ὑφασμάτων, καθὼς ἐπίσης χαλυβουργεῖα καὶ ναυπηγεῖα ποταμόπλοιων.

Ἀπὸ τὰ βιομηχανικά τῆς προϊόντα ἡ Αὐστρία ἐξάγει ἀρκετὰ σ' ἄλλες χώρες, ἐνῶ εἰσάγει ἄλλα, ποὺ δὲν παράγει ἡ βιομηχανία τῆς.

Ἡ Ἑλλάδα εἰσάγει ἀπὸ τὴν Αὐστρία ξυλεία, κτηνοτροφικά καὶ

ΑΥΣΤΡΙΑ. Αὐστριακὲς Ἴαλπεις. Ἐναέριος σιδηρόδρομος

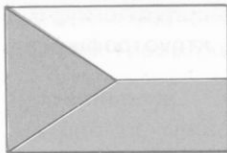

βιομηχανικά προϊόντα και εξάγει καπνό, έσπεριδοειδή, σταφίδες και φρούτα.

Ή Αύστρία είναι αρκετά αναπτυγμένη χώρα. Στην οικονομική της ανάπτυξη βοηθάει και το πυκνό σιδηροδρομικό και οδικό δίκτυο. Ή Αύστρία είναι κόμβος συγκοινωνιών, γιατί απ' αυτή περνούν οι σιδηροδρομικές γραμμές, που ένώνουν τη Νοτιοανατολική και Ανατολική Εύρώπη με την υπόλοιπη Εύρώπη.

Άσκησης

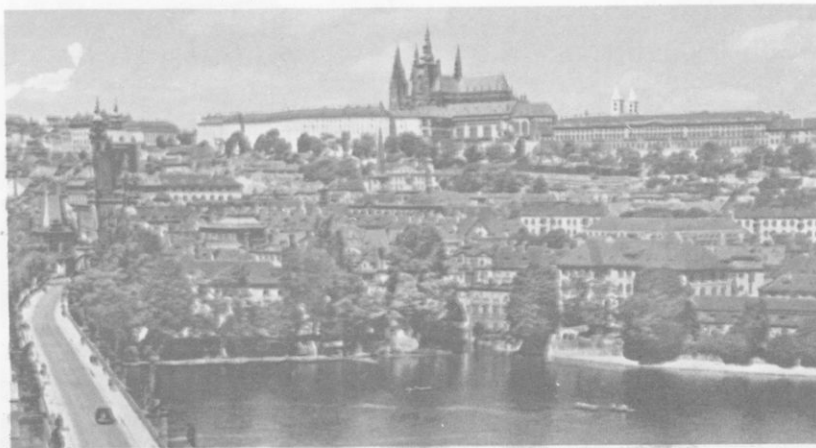
1. Γιατί είναι ή Αύστρία τουριστική χώρα;
2. Γιατί υπάρχουν στην Αύστρία μεγάλα ύδρηλεκτρικά έργαστάσια;
3. Με ποιές χώρες συνδέει ό Δούναβης την Αύστρία με ποταμόπλοια;
4. Τι γνωρίζετε για την ελληνική κοινότητα της Βιέννης την εποχή της Τουρκοκρατίας;

Η ΤΣΕΧΟΣΛΟΒΑΚΙΑ

Έκταση. 128.000 τετ. χλμ.
Πληθυσμός. 14.400.000 κ.

ΤΣΕΧΟΣΛΟΒΑΚΙΑ. Πράγα

Έργασίες

1. Να προσδιορίσετε τη θέση της Τσεχοσλοβακίας και να μάθετε με ποιά κράτη συνορεύει.
2. Να παρατηρήσετε ποιός ποταμός διασχίζει το δυτικό μέρος της Τσεχοσλοβακίας, ποιός το νότιο και ποιός το ανατολικό. Να μάθετε τα σπουδαιότερα θουνά της.
3. Να ιχνογραφήσετε το χάρτη της Τσεχοσλοβακίας μαζί με το χάρτη της Ούγγαρίας.

1. Κάτοικοι. Η Τσεχοσλοβακία πήρε το όνομά της από τους Τσέχους και τους Σλοβάκους, που κατοικούν σ' αυτήν. Οι Τσέχοι και οί Σλοβάκοι είναι σλαβικής καταγωγής και μιλούν διαφορετική γλώσσα, αλλά αποτελούν ένα έθνος.

Μέχρι το 1918, που έγινε ανεξάρτητο κράτος, ή Τσεχοσλοβακία ήταν τμήμα της Αυστροουγγαρίας. Το 1939 την κατέλαβαν οί Γερμανοί και από το 1945 ή Τσεχοσλοβακία έχει κομμουνιστικό πολίτευμα.

Η Τσεχοσλοβακία έχει **έκταση** 128.000 τετ. χλμ. και **πληθυσμό** 14.400.000 κατοίκους.

2. Η Τσεχοσλοβακία είναι γεωργική και βιομηχανική χώρα. Η Τσεχοσλοβακία είναι περισσότερο όρεινή χώρα, έχει όμως και αρκετές πεδινές και καλλιεργήσιμες εκτάσεις. Στις περιοχές αυτές και κυρίως στη Βοημία, που διαρρέει ό ποταμός **Έλθας**, και τή Μοραβία, που διαρρέει ό παραπόταμος του Δούναβη **Μοράβας**, παράγονται μεγάλες ποσότητες γεωργικών προϊόντων, όπως σιτάρι, κριθάρι, ζαχαρότευτλα, καλαμπόκι, πατάτες, λαχανικά και φρούτα. Από το κριθάρι της Τσεχοσλοβακίας γίνεται ή όνομαστή μπίρα Πίλσεν. Παράγει επίσης αρκετά κτηνοτροφικά προϊόντα, γιατί διαθέτει πολλά λιβάδια και ζωοτροφές.

Τα γεωργικά και κτηνοτροφικά προϊόντα της Τσεχοσλοβακίας έπαρκούν για τις ανάγκες της χώρας, εισάγονται όμως και άλλα που δέν παράγονται σ' αυτή.

Τό ήπειρωτικό κλίμα της Τσεχοσλοβακίας εύνοει την ανάπτυξη μεγάλων δέντρων. Περισσότερο δασωμένες περιοχές είναι οί περιοχές του **Βοημικού Δρυμού** και των βουνών **Τάτρα** (2.663 μ.), απ' όπου βγαίνουν αρκετές ποσότητες Ξυλείας.

Μεγάλη σημασία για την οικονομία της Τσεχοσλοβακίας έχει ή

ΤΣΕΧΟΣΛΟΒΑΚΙΑ — ΟΥΓΓΑΡΙΑ

βιομηχανία. Ἡ Τσεχοσλοβακία εἶναι βιομηχανική χώρα, δηλαδή στή βιομηχανία ἀσχολοῦνται οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς κατοίκους της καὶ ἡ ἀξία τῶν βιομηχανικῶν τους προϊόντων εἶναι πολὺ μεγαλύτερη ἀπὸ ἐκείνη τῶν γεωργικῶν καὶ κτηνοτροφικῶν προϊόντων, ποὺ παράγει ἡ χώρα.

Ἡ Τσεχοσλοβακία ἔχει ἀναπτυγμένη βιομηχανία, γιατί ἔχει πλούσια κοιτάσματα σιδήρου, χαλκοῦ, μολύβδου, οὐρανίου καὶ γαιανθράκων. Σ' αὐτὴν ὑπάρχουν μεγάλα χαλυβουργεῖα, ἐργοστάσια διαφόρων μηχανημάτων, αὐτοκινήτων, γεωργικῶν ἐργαλείων, ὕφασμάτων, χαρτοποιίας καὶ ἄλλα

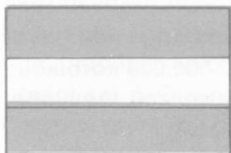
Στὴ Βοημία παράγεται ἐξαιρετικῆς ποιότητας κρυστάλλο καὶ πορσελάνη.

Ἡ Τσεχοσλοβακία ἐξάγει βιομηχανικά εἶδη καὶ εἰσάγει πετρέλαιο, βαμβάκι, καουτσούκ καὶ ἄλλα προϊόντα. Ἡ Ἑλλάδα εἰσάγει ἀπ' τὴν Τσεχοσλοβακία αὐτοκίνητα, διάφορα μηχανήματα, χαρτομάζα καὶ ἐξάγει σ' αὐτὴν καπνὸ, λεμόνια, πορτοκάλια, φρούτα, λάδι καὶ μεταλλεύματα.

3. Πόλεις. Πρωτεύουσα της Τσεχοσλοβακίας είναι η **Πράγα** (1.100.000 κ.). Την Πράγα επισκέπτονται πολλοί τουρίστες, γιατί είναι ωραία πόλη και με πολλά ιστορικά μνημεία. Άλλες πόλεις είναι: το **Πίλσεν**, ή **Μπρατισλάβα**, το σπουδαιότερο λιμάνι της Τσεχοσλοβακίας στο Δούναβη και άλλες.

Άσκησης

1. Πώς δικαιολογείται να έχει η Τσεχοσλοβακία βαριά βιομηχανία;
2. Πώς συνδέεται η Τσεχοσλοβακία με τον Εϋξεινο πόντο και τη Βόρειο θάλασσα;
3. Γιατί οι περισσότερες σιδηροδρομικές γραμμές της Τσεχοσλοβακίας συναντιούνται στην Πράγα και τη Μπρατισλάβα;
4. Τι σημαίνει η λέξη Τσεχοσλοβακία;

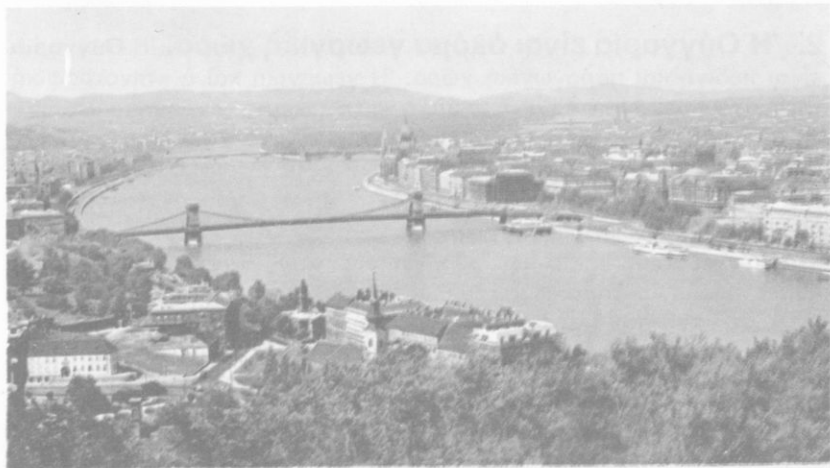

5. Η ΟΥΓΓΑΡΙΑ

Έκταση. 93.000 τετ. χλμ.

Πληθυσμός: 10.250.000 κ.

ΟΥΓΓΑΡΙΑ. Βουδαπέστη

Παρατηρήσεις στο χάρτη

1. Η Ούγγαρία βρίσκεται ανάμεσα στην Αυστρία, στην Τσεχοσλοβακία, στη Ρουμανία στη Γιουγκοσλαβία και στη Ρωσία.
2. Είναι χώρα πεδινή. Περιτριγυρίζεται από βουνά και έχει κλίμα ήπειρωτικό.
3. Διασχίζεται απ' τὸ Δούναβη και ἀπὸ τὸν παραπόταμό του **Τάης** (ἢ **Τισίας**).

1. Κάτοικοι. Ἡ Ούγγαρία ἔχει **ἑκταση** 93.000 τετ. χλμ. καὶ **πληθυσμὸ** 10.250.000 κ. Στὴν Ούγγαρία κατοικοῦν οἱ Οὔγγροι. Οἱ Οὔγγροι εἶναι μογγολικῆς καταγωγῆς καὶ ὄχι σλαβικῆς. Στὸ θρησκεύμα εἶναι καθολικό.

Ἐλεύθερο κράτος ἔγινε τὸ 1918. Πρωτύτερα ἡ Ούγγαρία ἦταν, ὅπως ἡ Τσεχοσλοβακία, μέρος τῆς Αὐστροουγγαρίας. Ἀπὸ τὸ 1945 ἡ Ούγγαρία ἔχει κομμουνιστικὸ πολίτευμα.

Πρωτεύουσα τῆς Ούγγαρίας εἶναι ἡ **Βουδαπέστη**, ποὺ εἶναι καὶ ἡ σπουδαιότερη πόλη τῆς. Ἡ Βουδαπέστη ἔχει 2.000.000 κατοίκους καὶ εἶναι ὄμορφη πόλη. Εἶναι χτισμένη στὶς ὄχθες τοῦ Δούναβη, ποὺ τὴ χωρίζει σὲ δύο τμήματα: τὴ **Βούδα** καὶ τὴν **Πέστη**.

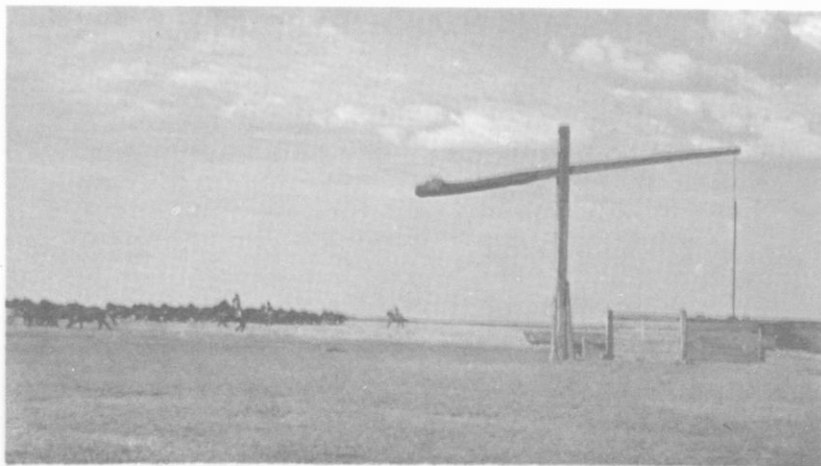
Ἡ Βουδαπέστη εἶναι τὸ πνευματικὸ, ἐμπορικὸ καὶ βιομηχανικὸ κέντρο τῆς Ούγγαρίας καὶ κόμβος συγκοινωνιῶν.

2. Ἡ Ούγγαρία εἶναι ἀκόμα γεωργικὴ χώρα. Ἡ Ούγγαρία εἶναι πεδινὴ καὶ παραγωγικὴ χώρα. Ἡ γεωργικὴ καὶ ἡ κτηνοτροφικὴ τῆς παραγωγὴ ἀναπτύχθηκε σημαντικὰ τὰ τελευταῖα χρόνια, γιατί ἔγιναν διάφορα ἔργα καὶ χρησιμοποιήθηκαν τεχνικὰ μέσα στὴν καλλιέργεια, ἐνῶ παράλληλα ἡ κτηνοτροφία γίνεται μὲ σύστημα καὶ πρόγραμμα.

Ἡ Ούγγαρία παράγει σιτηρά, καλαμπόκι, πατάτες, ζαχαρότευτλα, λινάρι, λαχανικὰ καὶ σταφύλια. Ἐπίσης, στὴν Ούγγαρία τρέφονται πολλὰ πρόβατα, γουρούνια, ἀγελάδες πουλερικὰ καὶ ἄλογα. Ἀπὸ τὰ γεωργικὰ καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα τῆς πολλὰ ἐξάγονται, ἐνῶ εἰσάγονται βιομηχανικὰ προϊόντα καὶ πρῶτες ὕλες.

Ἐπεδὴ ἡ χώρα τους εἶναι πεδινὴ καὶ εὐφορη, ἡ Οὔγγροι ἀσχολήθηκαν περισσότερο μὲ τὴ γεωργία καὶ τὴν κτηνοτροφία. Τὸ ἔδαφος τῆς Ούγγαρίας ἔχει κοιτάσματα σιδήρου, γαιανθράκων, πετρελαίου

ΟΥΓΓΑΡΙΑ. Τοπίο τής Ούγγαρίας

καί μεγάλες ποσότητες βωξίτη. Ἀκόμα μὲ τὴ δύναμη τῶν νερῶν τοῦ Δούναβη καὶ τοῦ Τισία (Τάη) καὶ μὲ τὰ φυσικὰ ἀέρια, ποὺ ἔχει ἡ χώρα, παράγει ἠλεκτρικὴ ἐνέργεια. Μὲ βάση τὰ ὀρυκτὰ τῆς καὶ τὴν ἐνέργεια ἡ Οὐγγαρία ἀναπτύσσει μὲ γρήγορο ρυθμὸ τὴ βιομηχανία τῆς καὶ ἀπὸ γεωργικὴ χώρα γίνεται, προοδευτικὰ, βιομηχανικὴ

Στὴν Οὐγγαρία ἡ χώρα μας ἐξάγει καπνὸ, ἐσπεριδοειδῆ καὶ εἰσάγει κυρίως κτηνοτροφικὰ προϊόντα.

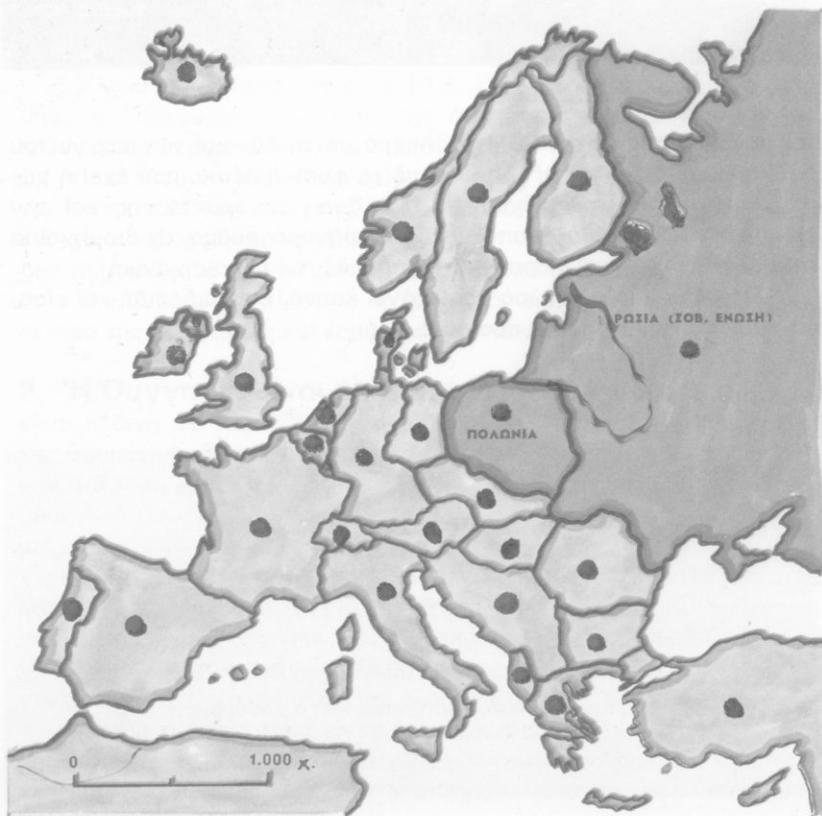
Ἀσκήσεις:

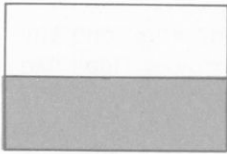
1. Ποιὰ εἶναι τὰ κράτη τῆς Κ. Εὐρώπης καὶ ποιὲς οἱ πρωτεύουσές τους;
2. Ποιὲς χώρες κατέχουν μέρος τῶν Ἄλπεων;
3. Ἀπὸ ποιὰ θουνὰ περιτριγυρίζεται ἡ Οὐγγρικὴ πεδιάδα;
4. Ἀπὸ ποιὲς πρωτεύουσες κρατῶν περνάει ὁ Δούναβης;

Η ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

Γενικές γνώσεις: Η 'Αν. Ευρώπη είναι μία άπεραντη πεδιάδα, που απλώνεται από τη γερμανική πεδιάδα και τα Καρπάθια βουνά ως τα Ουράλια και από το Β. παγωμένο ωκεανό ως την Κασπία, τον Καύκασο και τον Εύξεινο πόντο. Έχει **έκταση** όσο περίπου έχει ολόκληρη ή υπόλοιπη Ευρώπη και πληθυσμό περισσότερο από το $\frac{1}{3}$ του πληθυσμού ολόκληρης της Ευρώπης. Στην 'Ανατ. Ευρώπη ανήκουν δύο κράτη, η Πολωνία και η Ρωσία. Η Ρωσία είναι μία απ' τις δύο μεγάλες δυνάμεις του κόσμου.

ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

1. Η ΠΟΛΩΝΙΑ.

Έκταση: 312.000.τετ. χλμ.

Πληθυσμός: 32.500.000 κ.

ΠΟΛΩΝΙΑ. Βαρσοβία

Έργασίες

1. Να προσδιορίσετε τη θέση της Πολωνίας σε σχέση με τη Γερμανία, την Τσεχοσλοβακία, τη Ρωσία και τη Σκανδιναβική χερσόνησο.
2. Να παρατηρήσετε τη μορφολογία του εδάφους της και να μάθετε τους ποταμούς της.
3. Να έντοπίσετε στο χάρτη την πόλη της, πού είναι κόμβος σιδηροδρομικών γραμμών και να δείξετε ποιές χώρες συνδέει.

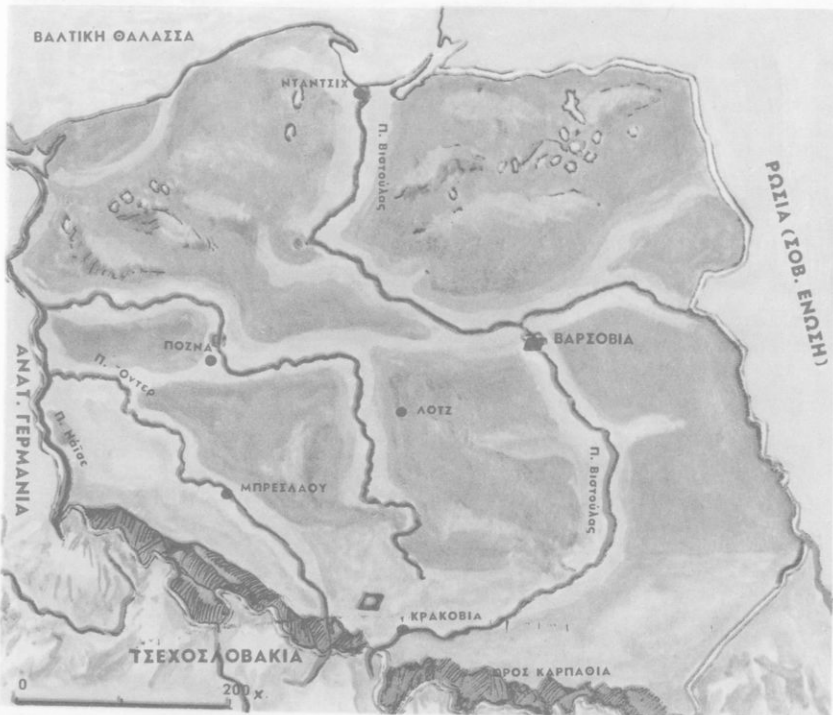
1. Κάτοικοι: Ἡ Πολωνία γιὰ πολλὰ χρόνια ἦταν κάτω ἀπὸ τὴν κυριαρχία τῆς Ρωσίας, τῆς Γερμανίας ἢ τῆς Αὐστρίας. Παρ' ὅλα αὐτὰ οἱ Πολωνοί, πού εἶναι σλαβικῆς καταγωγῆς, διατήρησαν τὴν ἐνότητά τους καὶ τὸ 1918 ἔγιναν ἐλεύθερο κράτος.

Τὸ 1939 τὰ χιτλερικά στρατεύματα μπῆκαν στὴν Πολωνία κι ἔτσι ἄρχισε ὁ β' παγκόσμιος πόλεμος. Τὸ 1945 ἡ Πολωνία καταλήφθηκε ἀπ' τοὺς Ρώσους, πού τῆς ἐπέβαλαν τὸ κομμουνιστικὸ σύστημα καὶ τὸν ἔλεγχό τους.

Στὴν Πολωνία μετὰ τὸν πόλεμο δόθηκαν τὰ γερμανικὰ ἐδάφη, πού βρίσκονται στὰ ἀνατολικά τῶν ποταμῶν **᾽Οντερ** καὶ **Νάισε**, ἐνῶ τὸ ἀνατολικὸ τῆς τμῆμα κράτησε ἡ Ρωσία.

Σήμερα, ἡ Πολωνία ἔχει ἕκταση 312.000 τετ. χλμ. καὶ πληθυσμὸ 32.500.000 κ.

ΠΟΛΩΝΙΑ

ΠΟΛΩΝΙΑ. Ντάντσιχ

2. Πλουτοπαραγωγικές πηγές. Το έδαφος της Πολωνίας είναι πεδινό. Μόνο το τμήμα που συνορεύει με την Τσεχοσλοβακία είναι όρεινο και δασωμένο. Το κλίμα είναι ήπειρωτικό με πολύ ψυχρό χειμώνα και με πολλά χιόνια.

Το κλίμα και το έδαφος εύνοούν τη γεωργία και την κτηνοτροφία, που είναι πάρα πολύ αναπτυγμένες. Η Πολωνία παράγει κυρίως σιτηρά, πατάτες, ζαχαρότευτλα και πολλά κτηνοτροφικά προϊόντα. Οι Πολωνοί τρέφουν αγελάδες, αλογα, πρόβατα και πολλά πουλερικά.

Η Πολωνία έχει επίσης αναπτυγμένη τη βαριά και την έλαφρια βιομηχανία, γιατί έχει άφθονο γαιάνθρακα, σίδηρο, πετρέλαιο, χαλκό, μαγειρικό αλάτι και πηγές φυσικών αερίων. Η πολωνική βιομηχανία παράγει μηχανές και άμαξες σιδηροδρόμων, βαριά όχηματα, ηλεκτρικά είδη, ύφασματα και άλλα βιομηχανικά είδη. Ξεθάγει γαιάνθρακες, βιομηχανικά και κτηνοτροφικά προϊόντα και ξυλεία και εισάγει πετρέλαιο, σιδηρομεταλλεύματα, χημικά και γεωργικά προϊόντα, που δεν παράγει ή χώρα.

Η Ελλάδα διατηρεί με την Πολωνία φιλικές διπλωματικές σχέσεις και έμπορικές ανταλλαγές. Από την Πολωνία, εισάγομε γαιάνθρακα, ξυλεία και κτηνοτροφικά προϊόντα και εξάγομε σ' αυτήν καπνό, πορτοκάλια, λεμόνια, και σιδηρομεταλλεύματα.

3. Πόλεις: Πρωτεύουσα της Πολωνίας είναι η **Βαρσοβία (1.300.000 κ.)**. Η Βαρσοβία είναι χτισμένη στις όχθες του Βιστούλα ποταμού και είναι βιομηχανικό κέντρο και κόμβος χερσαίων και αεροπορικών γραμμών. Η Πολωνία έχει πυκνό σιδηροδρομικό και οδικό δίκτυο. Άλλες σπουδαίες πόλεις είναι: το **Λότζ**, ή **Κρακοβία**, ή **Πόζνα**, το **Μπρεσλάου** και το **Δάντσιχ**, το σπουδαιότερο λιμάνι της Πολωνίας στη Βαλτική θάλασσα.

1. Να ιχνογραφηθείς το χάρτη της Πολωνίας.

Νά μάθης:

1. Ποιοί είναι οι δύο σπουδαιότεροι ποταμοί της Πολωνίας.
2. Ποιά θουνά ανήκουν στην Τσεχοσλοβακία και στην Πολωνία.

Νά δικαιολογήσης:

1. Γιατί η Πολωνία είναι γεωργική και βιομηχανική χώρα;
2. Γιατί στην Πολωνία είναι εύκολη η ανάπτυξη των χερσαίων συγκοινωνιών;

Μόσχα - Κρεμλίνο

2. Η ΡΩΣΙΑ ("Ενωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών, ΕΣΣΔ).

Έκταση: 5.570.000 τετ. χλμ.

Πληθυσμός: 180.000.000 κ.

Έργασίες

1. Να προσδιορίσετε τη θέση της Ρωσίας στην υδρόγειο.
2. Να δείξετε τα σύνορά της και να μάθετε τις θάλασσες που βρέχεται και τα κράτη, με τα όποια συνορεύει.
3. Να παρατηρήσετε τη μορφολογία του εδάφους και να μάθετε τα βουνά της, τα σπουδαιότερα ποτάμια και τις λίμνες της.
4. Να παρατηρήσετε σε ποιό τμήμα της Ρωσίας βρίσκονται οι σπουδαιότερες πόλεις της.

1. Η Ρωσία είναι το μεγαλύτερο σε έκταση κράτος της γης.

Η Ρωσία είναι το Ευρωπαϊκό τμήμα της **Σοβιετικής Ένωσης**. Έχει έκταση 5.570.000 τετ. χλμ. και πληθυσμό 180.000.000 κ. Η Σοβιετική Ένωση αποτελείται ακόμα και από τη Σιβηρία και έτσι απλώνεται από τη Βαλτική θάλασσα ως τον Ειρηνικό ωκεανό. Έχει έκταση 22.400.000 τετ. χλμ. και 240.000.000 κατοίκους. Είναι το μεγαλύτερο σε έκταση κράτος του κόσμου.

Οι Ρώσοι ανήκουν στην οικογένεια των σλαβικών λαών και γνώρισαν για πρώτη φορά τον πολιτισμό, όταν ήρθαν σ' επαφή με το Βυζάντιο και έγιναν ορθόδοξοι χριστιανοί. Με το πέρασμα του χρόνου οι Ρώσοι προόδεψαν και στα νεώτερα χρόνια η Ρωσία έγινε μία από τις Μεγάλες Δυνάμεις της Ευρώπης.

Από την ιστορία γνωρίζομε ότι οι Ρώσοι ήθελαν πάντοτε εξοδο στη Μεσόγειο. Για το λόγο αυτό, πολλές φορές, ύποστηριξαν τους Έλληνες και όχι τους Τούρκους, αλλά και πολλές φορές τους Σλάβους γείτονές μας σε θάρος της Ελλάδας.

Το 1917 στη Ρωσία έγινε η μεγάλη οκτωβριανή επανάσταση και από τότε η Ρωσία είναι κομμουνιστική χώρα. Μετά από το 6' παγκόσμιο πόλεμο η Ρωσία έγινε η δεύτερη μετά την Αμερική, δύναμη του κόσμου.

2. Μορφολογία του εδάφους - κλίμα και βλάστηση.

Η Ρωσία είναι μια απέραντη πεδιάδα, που απλώνεται απ' την Πολωνία και τα Καρπάθια, ως τα Ουράλια όρη και από το Βόρειο παγωμένο ωκεανό στον Εύξεινο πόντο, τον **Καύκασο** (5.630 μ.) και την **Κασπία** θάλασσα. Αφού η Ρωσία απλώνεται σε τόσο πλάτος, επόμενο είναι

όλες οι περιοχές της να μην έχουν το ίδιο κλίμα και την ίδια βλάστηση.

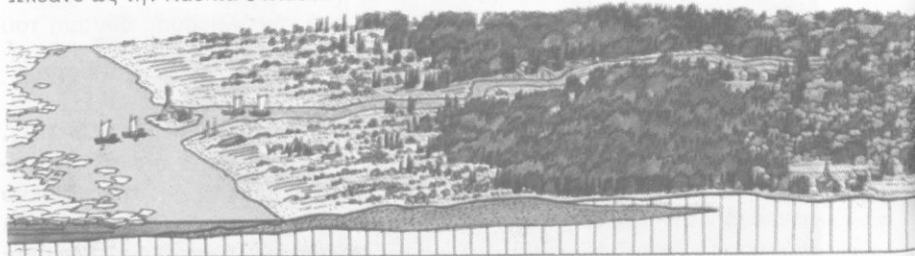
Η περιοχή, που βρίσκεται ανάμεσα στη **Μόσχα**, στο **Λένινγκραντ** και στην Πολωνία, έχει κλίμα και βλάστηση ίδια περίπου με κείνη της Κ. Ευρώπης. Η περιοχή αυτή έχει για τη Ρωσία μεγάλη σημασία, γιατί είναι κατάλληλη για τη γεωργία και την κτηνοτροφία και γιατί στη Βαλτική θάλασσα έχει σπουδαία λιμάνια, που της επιτρέπουν να επικοινωνήσει με τη Β. θάλασσα και τον Άτλαντικό ωκεανό.

Το βόρειο τμήμα της Ρωσίας, που βρέχεται από το Β. παγωμένο ωκεανό, έχει κλίμα **πολικό** και αποτελεί την **τούνδρα**. Στην τούνδρα κατοικούν οι **Έσκιμωοί**, που ζουν από τους τράνδους, την αλίερα και το κυνήγι. Στην περιοχή αυτή υπάρχουν σταθμοί για μετεωρολογικές παρατηρήσεις και έξερευνήσεις του εδάφους. Οι πληροφορίες των σταθμών αυτών για τον καιρό είναι πολύ χρήσιμες για τα πλοία, που μπαίνουν ή βγαίνουν απ' τα λιμάνια του **Άρχαγγέλου** ή του **Μέζεν** και με τη βοήθεια παγοθραυστικών πηγαίνουν προς τον Άτλαντικό ωκεανό ή τα ποτάμια της Σιβηρίας.

Στα νότια της πολιτικής ζώνης και ως το ύψος περίπου της Μόσχας απλώνεται η περιοχή **τάιγκας**. Η περιοχή αυτή είναι άραιοκατοικημένα, γιατί σκεπάζεται από πυκνά δάση πεύκων. Η τάιγκα είναι η μεγαλύτερη περιοχή δασών της γης, απ' όπου παίρνονται μεγάλες ποσότητες ξυλείας.

Απ' την περιοχή των δασών αρχίζει η **στέππα**, που πιάνει το κεντρικό τμήμα της Ρωσίας και απλώνεται ως την **Άζοφική** και την **Κασπία** θάλασσα. Στην περιοχή αυτή της στέππας ο χειμώνας είναι πολύ ψυχρός και συνεχίζεται πολλούς μήνες, ενώ το καλοκαίρι είναι πολύ θερμό και με βροχές ελάχιστες.

Η στέππα της Κεντρικής Ρωσίας είναι κατάλληλη για τη γεωρ-
ΣΟΒΙΕΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ. Κάτοψη του εδάφους της Ρωσίας από το Βόρειο παγωμένο Ωκεανό ως την Κασπία Θάλασσα

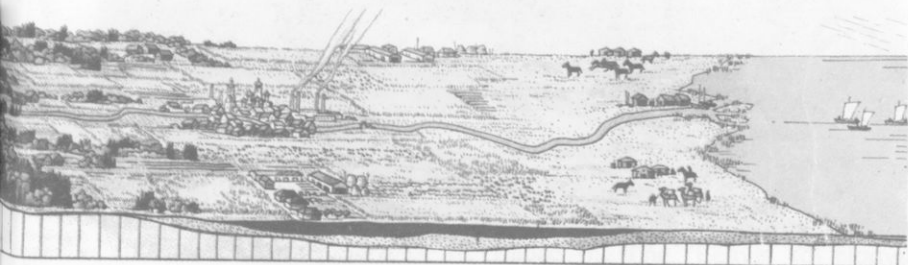
γία, ἐνῶ ἡ περιοχή πρὸς τὴν Κασπία θάλασσα, γιὰ νὰ γίνῃ καλλιεργήσιμη, πρέπει νὰ ποτισθῇ. Γιὰ ν' ἀξιοποιήσουν τὴν περιοχή αὐτὴ οἱ Ρῶσοι κατασκεύασαν στὰ ποτάμια **Βόλγα** καὶ **Ντόν** μεγάλα φράγματα, ποὺ μὲ τὰ νερά τους ἀρδεύουν μεγάλες ἐκτάσεις. Ἐπειδὴ τὰ νερά τῶν ποταμιῶν αὐτῶν δὲν εἶναι ἀρκετὰ νὰ ἀρδεύουν μεγάλες ἐκτάσεις καὶ συνάμα τὰ ποτάμια νὰ εἶναι πλωτά, οἱ Ρῶσοι κατασκεύασαν ἄλλα φράγματα στὰ ποτάμια **Ντβίνα** καὶ **Πεσόρα**, ποὺ τρέχουν πρὸς τὸ βορῶν. Τὰ φράγματα αὐτὰ ἀναγκάζουν ἓνα μέρος τῶν νερῶν τῶν ποταμιῶν αὐτῶν νὰ χύνονται στὸ Βόλγα καὶ Ντόν.

Οἱ ἀκτὲς τοῦ Εὐξείνου πόντου ἔχουν κλίμα ἡπειρωτικὸ ἀλλὰ πὼς γλυκὸ. Ἐξαιρεση ἀποτελεῖ ἡ χερσονήσος τῆς **Κριμαίας**, ποὺ ἔχει κλίμα μεσογειακὸ, γιὰ τὴν βουνὰ τὴν προστατεύουν ἀπ' τοὺς ψυχροὺς βόρειους ἀνέμους. Στὴν περιοχή αὐτὴ καλλιεργοῦνται ἐσπεριδοειδῆ, ἐλίές, ἀμπέλια καὶ ὄπωροφόρα δέντρα τῶν μεσογειακῶν χωρῶν. Τὰ ἴδια φυτὰ καλλιεργοῦνται καὶ στὴ βόρεια περιοχή τοῦ Καυκάσου, ἀκόμα στὴν περιοχή αὐτὴ καὶ σὲ μεγάλο ὑψόμετρο καλλιεργεῖται τὸ σάι.

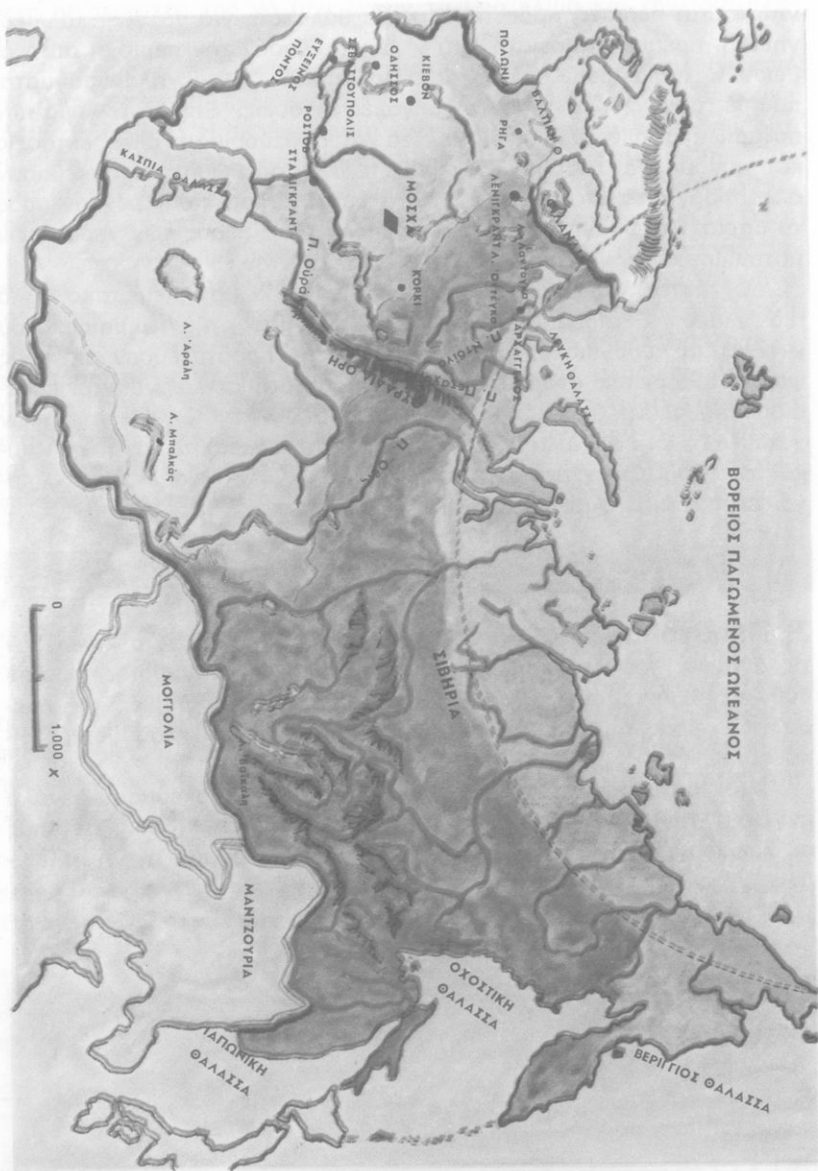
Ἀσκηση: Νὰ ἰχνογραφῆσετε τὸ γεωφυσικὸ χάρτη τῆς Ρωσίας.

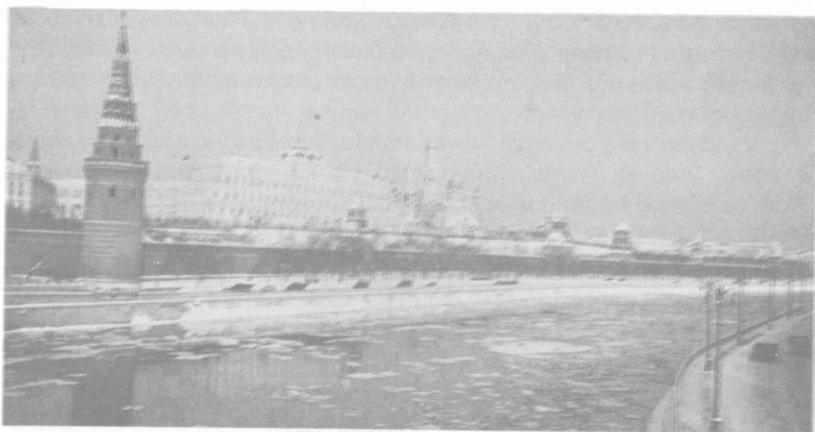
3. Πλουτοπαραγωγικὲς πηγές. Οἱ Ρῶσοι, γιὰ νὰ καλύψουν τὴν ἀνάγκη τοῦ πληθυσμοῦ, ποὺ εἶναι πολλὰ ἑκατομμύρια, προσπαθοῦν νὰ ἀξιοποιήσουν ὅλες τὴς πλουτοπαραγωγικὲς πηγές τῆς ἀπέραντης χώρας τους καὶ ἔχουν ἀναπτύξει ὅλους τοῦ κλάδους τῆς οἰκονομίας.

Γιὰ νὰ αὐξήσουν τὴ γεωργικὴ παραγωγή, κατασκεύασαν μεγάλα ἐγγειοβελτιωτικὰ ἔργα, ποὺ μετέτρεψαν μεγάλες ἐκτάσεις στέππας σὲ καλλιεργήσιμα καὶ εὐφορα ἐδάφη καὶ καλλιεργοῦν τὴ γῆ μὲ ἐπι-

ΣΟΒΙΕΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ.

‘Η Μόσχα τὸ χειμῶνα,

στημονικούς τρόπους καὶ μηχανικά μέσα.

‘Η Ρωσία παράγει μεγάλες ποσότητες σιτηρῶν, πατάτας, ζαχαρότευτλων, λιναριοῦ, βαμβακιοῦ καὶ ἄλλων γεωργικῶν προϊόντων.

‘Η κτηνοτροφία καὶ ἡ ἀλιεία εἶναι ἐπίσης πολὺ ἀναπτυγμένες. Στ’ ἀπέραντα λιθάδια τῆς τρέφονται ἑκατομμύρια ζῶων καὶ στὰ ποτάμια καὶ στὶς θάλασσες ψαρεύονται μεγάλες ποσότητες ψαριῶν. Ἀπὸ τὰ δάση τῆς παίρνονται μεγάλες ποσότητες ξυλείας καὶ κυνηγιοῦνται, γιὰ τὸ ἀκριβὸ δέρμα τους, διάφορα ἄγρια ζῶα.

Τὸ ἀπέραντο ἔδαφος τῆς Ρωσίας εἶναι πλοῦσιο σὲ ὄρυκτά. ‘Η Ρωσία εἶναι ἡ πρώτη χώρα στὸν κόσμον σὲ παραγωγή γαιανθράκων καὶ ἡ πρώτη στὴν Εὐρώπη σὲ παραγωγή πετρελαίου. Ἔχει ἀκόμα ἄφθονο βωξίτη, κασίτερο, χρυσό, χαλκό, οὐράνιο καὶ ἄλλα ὄρυκτά. Γιὰ τὴν παραγωγή ἐνέργειας ἰδρύθηκαν μεγάλα ὑδροηλεκτρικὰ ἐργοστάσια καὶ ἐργοστάσια ἀτομικῆς ἐνέργειας. Μὲ βάση τὰ ὄρυκτά, τὴν ἐνέργεια καὶ ἄλλες πρῶτες ὕλες, ποὺ εἰσάγει ἀπὸ ξένες χώρες, ἡ Ρωσία ἔχει ἀναπτύξει μιὰ ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες βιομηχανίες τοῦ κόσμου. ‘Η ρωσικὴ βιομηχανία παράγει κάθε εἶδους προϊόντα, ἀπὸ μικροπράγματα μέχρι βαριὰ ὀχήματα, πλοῖα, ἀεροπλάνα, πυραύλους καὶ διαστημόπλοια. Παρ’ ὅλ’ αὐτὰ τὸ βιοτικὸ ἐπίπεδο τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ δὲν ἔχει φτάσει ἀκόμα τὸ ἐπίπεδο τῶν προοδευμένων λαῶν τοῦ δυτικοῦ κόσμου. Οἱ περισσότεροι κάτοικοί τῆς ἀσχολοῦνται στὴ γεωργία καὶ στὴν κτηνοτροφία.

‘Η Ρωσία σὰ μεγάλη χώρα καὶ σὰ μεγάλη δύναμη ἔχει μεγάλες ἐμπορικὲς σχέσεις μὲ ὅλες τὶς χώρες τῆς Γῆς. Ἐξάγει καὶ εἰσάγει

μεγάλες ποσότητες από κάθε είδους προϊόντα. Το εξωτερικό της έμπορίου και τις μεταφορές πολύ βοηθά ο μεγάλος εμπορικός της στόλος. Ή Ρωσία είναι μία από τις μεγαλύτερες ναυτικές δυνάμεις του κόσμου.

Ή χώρα μας διατηρεί με τή Ρωσία διπλωματικές και έμπορικές σχέσεις. ΄Από τή Ρωσία εισάγομε ξυλεία και πετρέλαιο και έξάγομε σαυτήν καπνό, έσπεριδοειδή, σταφίδες, έλιες κλπ.

4. Συγκοινωνία. ΄Η συγκοινωνία στή Ρωσία είναι αρκετά αναπτυγμένη. Σιδηροδρομικές γραμμές, αυτοκινητόδρομοι και αεροπορικές συγκοινωνίες με κέντρο τή Μόσχα ένώνουν όλες τις πόλεις και τὰ βιομηχανικά κέντρα τής χώρας και τὸ έξωτερικό. ΄Από τή Μόσχα αρχίζει ή μεγάλη σιδηροδρομική γραμμή (**ὁ ὑπερσιβηρικός σιδηρόδρομος**), πού διασχίζει τή Σιβηρία και καταλήγει στο **Βλαδιβοστόκ**, στις ἀλτές του Ειρηνικού ὠκεανού.

Μεγάλη σημασία για τή συγκοινωνία και τις μεταφορές έχουν επίσης στή Ρωσία οί ποταμοί.

Οί ποταμοί τής Ρωσίας είναι ὅλοι πλωτοί και ένώνονται με διώρυγες. ΄Ετσι ή **Μόσχα** συνδέεται με ποταμόπλοια με τή **Λευκή** θάλασσα, τὸ **Φιννικό** κόλπο, τή **Βαλτική** θάλασσα, τὸν **Εὐξεινο** πόντο και τήν **Κασπία** θάλασσα.

5. Ἀστικά κέντρα. Με τήν ανάπτυξη τής βιομηχανίας δημιουργήθηκαν στή Ρωσία μεγάλα αστικά και βιομηχανικά κέντρα, πού συνέχεια μεγαλώνουν.

ΣΟΒΙΕΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ. Λένινγκραντ

Ἡ μεγαλύτερη πόλη καὶ πρωτεύουσα τῆς Ρωσίας εἶναι ἡ **Μόσχα** (7.000.000 κ.). Ἀπὸ τὴ Μόσχα ἡ κεντρικὴ κυβέρνησις τῶν **Σοβιετ** κυβερνᾷ τὸ ἀπέραντο σοβιετικὸ κράτος καὶ σ' αὐτὴν παίρνονται ἀποφάσεις, ποὺ ἔχουν μεγάλη σημασία γιὰ τὴν τύχη ὁλόκληρης τῆς ἀνθρωπότητος.

Ἡ Μόσχα ἔχει πολλὰ ἀξιοθέατα, ὅπως εἶναι τὸ Κρεμλίνο, ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Βασιλείου καὶ ἄλλα. Εἶναι τὸ πνευματικὸ κέντρο τῆς Ρωσίας.

Ἄλλες μεγάλες πόλεις εἶναι τὸ **Λένινγκραντ** (3.750.000 κ.), ποὺ εἶναι σπουδαῖο λιμάνι τῆς Ρωσίας στὴ Βαλτικὴ θάλασσα καὶ παλιὰ πρωτεύουσά της μὲ τὸ ὄνομα Πετρούπολη, ἡ **Ρήγα**, τὸ **Κίεβο**, τὸ **Γκόρκι**, τὸ **Χάρκοβο**, τὸ **Στάλινγκραντ**, ἡ **Ὁδησσός**, ἡ **Σεβαστούπολη** καὶ πολλὲς ἄλλες.

Οἱ πόλεις τῆς Ρωσίας, ποὺ ἔχουν πληθυσμὸ πᾶνω ἀπὸ 300.000 κατοίκους εἶναι περισσότερες ἀπὸ σαράντα.

Νὰ σκεφτῆς καὶ ν' ἀπαντήσης:

1. Γιατί ἡ Ρωσία εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς μεγάλες δυνάμεις τοῦ κόσμου.
2. Γιατί στὸ βόρειο τμῆμα τῆς Ρωσίας δὲν ὑπάρχουν πόλεις.
3. Γιατί οἱ ποταμοὶ τῆς Ρωσίας ἔχουν μεγάλη σημασία γιὰ τὴ χώρα.
4. Ἄν ἓνα πλοῖο ξεκινήσῃ ἀπ' τὴ Μόσχα πρὸς ποιεὲς θάλασσες μπορεῖ νὰ πλεύσῃ.

5. Ποιὰ θαλάσσια στενὰ τῆς Εὐρώπης ἔχουν μεγάλη σημασία γιὰ τὴ Ρωσία.

Νὰ μάθης:

1. Τὶς ἔννοιες: **πολικὸ κλίμα, ἔσκιμῶι, τσίγκα, στέππα, ἄστικὰ κέντρα, ὑπερσιθηρικὸς σιδηρόδρομος.**
2. Ποιοὶ ποταμοὶ τῆς Ρωσίας χύνονται στὸ Βόρειο παγωμένο ὠκεανό, στὴ Βαλτικὴ θάλασσα, στὸν Εὐξείνιο πόντο καὶ στὴν Κασπία θάλασσα.

Τί γνωρίζεις:

1. Γιὰ τὰ ρωσικὰ διαστημόπλοια.
2. Τί σοῦ θυμίζου τὰ ὀνό-

ματα: **Ὁδησσός, Φιλική Ἐταιρεία, Ὑψηλάντης, Καποδίστριας.**

VI. ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΜΥΝΤΙΚΗ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Οι καταστροφές του β' παγκοσμίου πολέμου, που έληξε το 1945, είχαν μετατρέψει την Ευρώπη σ' ένα σωρό από ερείπια. Από τα ερείπια του πολέμου οι Ευρωπαίοι έπρεπε να δημιουργήσουν μιὰ καινούρια ζωή, αλλά ο πόλεμος δημιούργησε και νέα προβλήματα. Η Σοβιετική Ένωση είχε επιβάλλει την κυριαρχία της στα κράτη της Ευρώπης που είναι σήμερα κομμουνιστικές χώρες, και απειλούσε την ελευθερία και των υπόλοιπων ευρωπαϊκών λαών. Για το λόγο αυτό οι λαοί της Ευρώπης ίδρυσαν το «**Βορειοατλαντικό Σύμφωνο**» (Ν.Α.Τ.Ο). Ο Ν.Α.Τ.Ο. είναι άμυντική συμμαχία, που έχει σά σκοπό να προστατεύη την ανεξαρτησία και την ελευθερία των κρατών, που ανήκουν σ' αυτό, απέναντ στην κομμουνιστική απειλή.

Στο Ν.Α.Τ.Ο. ανήκουν σήμερα τὰ παρακάτω κράτη: Οί Η.Π.Α., ή Μ. Βρετανία, ό Καναδάς, ή Γαλλία, τὸ Βέλγιο, ή Όλλανδία, τὸ Λουξεμβούργο, ή Ίταλία, ή Πορτογαλία, ή Δανία, ή Νορβηγία, ή Ίσλανδία, ή Δ. Γερμανία, ή Έλλάδα και ή Τουρκία. Η Γαλλία και ή Έλλάδα ανήκουν στο Ν.Α.Τ.Ο μόνο ως πρὸς τὸ πολιτικὸ μέρος τῆς συμφωνίας και ὄχι τὸ στρατιωτικὸ.

Σὲ ἀντιστάθμισμα τοῦ Ν.Α.Τ.Ο. και γιὰ νὰ διατηρῆ τὸν ἐλεγχό της στὰ κράτη τοῦ κομμουνιστικοῦ συνασπισμοῦ, ή Σοβιετική Ένωση ἴδρυσε τὸ «**Σύμφωνο τῆς Βαρσοβίας**». Στὸ σύμφωνο τῆς Βαρσοβίας ανήκουν ὅλα τὰ κομμουνιστικά κράτη τῆς Ευρώπης ἐκτὸς ἀπὸ τὴ Γιουγκοσλαβία και τὴν Ἀλβανία.

Ἔτσι ή Ευρώπη εἶναι χωρισμένη σὲ δύο πολιτικούς και στρατιωτικούς συνασπισμούς, τὴ Δυτική και τὴν Ἀνατολική Ευρώπη.

2. Ἡ ἐυρωπαϊκὴ οἰκονομικὴ κοινότητα (Ε.Ο.Κ.) — Ἡ Κομεκόν.

Οί ὀλέθριες συνέπειες τοῦ β' παγκοσμίου πολέμου διδάξαν τοὺς λαοὺς τῆς Δ. Ευρώπης, ὅτι εἶναι προτιμότερο νὰ συνεργάζωνται και νὰ ζοῦν εἰρηνικά, παρὰ νὰ ἀνταγωνίζονται και νὰ λύνουν μὲ πόλεμο τὶς διαφορὲς τους. Ἔτσι μετὰ τὸν πόλεμο ἔξι κράτη τῆς Δ. Ευρώπης, ή Γαλλία, ή Δ. Γερμανία, τὸ Βέλγιο, ή Όλλανδία και τὸ Λουξεμβούργο, ἴδρυσαν μιὰ περιορισμένη οἰκονομικὴ κοινοπραξία. Κατάργησαν δηλαδὴ τοὺς δασμοὺς μόνο γιὰ τὸν ἄνθρακα, τὸ σίδηρο και τὸ χάλυβα. Τὰ προϊόντα αὐτὰ πουλιοῦνται ἀπὸ μιὰ χώρα τῆς ὀργάνωσης στὴν ἄλλη, σὰ νὰ ἦταν ὅλες ἕνα κράτος, χωρὶς δηλαδὴ νὰ πλη-

ρώνεται δασμός, όπως συμβαίνει για τα ξένα προϊόντα που εισάγονται σε μιὰ χώρα.

Το 1958 ο δασμός αυτός καταργήθηκε και για άλλα προϊόντα και η οργάνωση ονομάστηκε «**Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα**» (Κοινή 'Αγορά). 'Από το 1958 πολλές χώρες ενδιαφέρθηκαν και ενδιαφέρονται να γίνουν μέλη τῆς Κοινότητας. Τελευταία έγινε μέλος τῆς Ε.Ο.Κ. και ἡ 'Αγγλία.

'Η 'Ελλάδα μπήκε στὴν Κοινή 'Αγορά το 1962, δὲν εἶναι ὅμως ἀκόμα ισότιμο μέλος.

3. 'Η Κομεκόν ιδρύθηκε το 1949 ἀπὸ τὰ σοσιαλιστικά κράτη τῆς 'Ανατολικῆς Εὐρώπης. Εἶναι ὅ,τι και ἡ Εὐρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (Ε.Ο.Κ.) τῶν κρατῶν τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης.

Μέλη τῆς Κομεκόν εἶναι: ἡ Βουλγαρία, ἡ Τσεχοσλοβακία, ἡ 'Ανατολικὴ Γερμανία και ἡ Σοβιετικὴ 'Ενωση. 'Η Γιουγκοσλαβία συμμετέχει μόνο σὰν παρατηρητῆς, ἐνῶ ἡ 'Αλβανία ἀποχώρησε ἀπὸ τὸ συνασπισμό.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΝΘΡΩΠΟΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΕΠΑΝΩ ΣΤΗ ΓΗ

1. Οἱ κάτοικοι τῆς Γῆς. 'Ο πληθυσμὸς τῆς Γῆς ὑπολογίζεται ὅτι ξεπερνάει σήμερα τὰ 3,5 δισεκατομμύρια κατοίκους και ὅτι αὐξάνει κάθε χρόνο περίπου 2%. 'Η αὐξηση αὐτὴ σὲ σχέση μὲ τὰ τόσα ἑκατομμύρια τῶν κατοίκων τῆς Γῆς εἶναι μεγάλη και δημιουργεῖ και θὰ δημιουργήσῃ στὸ μέλλον μεγάλα προβλήματα. Θὰ δημιουργηθοῦν προβλήματα στὸν ἄνθρωπο, γιατί οἱ πλουτοπαραγωγικὲς πηγὲς τῆς Γῆς δὲν εἶναι ἀνεξάντλητες. Για νὰ ζήσουν δὲ πολλοὶ ἄνθρωποι, χρειάζεται νὰ ἐκμεταλλεύωνται ὅλες τὶς δυνατότητες τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος.

2. “Όλες οι περιοχές της Γης δέν είναι τὸ ἴδιο πυκνοκατοικημένες. Ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἀπλωθῆ σ’ ὅλες τὶς περιοχές τῆς Γῆς. Σὲ ὠρισμένες ὅμως περιοχές ἔχουν συγκεντρωθῆ πολλοὶ ἄνθρωποι, ἐνῶ σὲ ἄλλες εἶναι λιγότεροι. Ὅπου ἡ Γῆ εἶναι παραγωγικὴ καὶ τὸ κλίμα εὐνοϊκό, ἐκεῖ συγκεντρώνονται καὶ περισσότεροι ἄνθρωποι. Μὲ τὴ συγκέντρωση ὅμως πολλῶν ἀνθρώπων δημιουργεῖται ἐλλειψη χώρου καὶ αὐτὸς εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς πολλοὺς λόγους, γιὰ τοὺς ὁποίους ἐγίναν στὴν ἱστορία πολλοὶ πόλεμοι καὶ μετακινήσεις λαῶν.

Οἱ περισσότερο πυκνοκατοικημένες περιοχές τῆς Γῆς εἶναι σήμερα ἡ Κεντρικὴ καὶ Νοτιοανατολικὴ Ἀσία καὶ ἡ Δυτικὴ Εὐρώπη.

3. Οἱ κάτοικοι τῆς Γῆς χωρίζονται σὲ τρεῖς φυλές. Οἱ κάτοικοι τῆς Γῆς διαφέρουν στὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ σώματος, κυρίως τοῦ προσώπου, καὶ τοῦ δέρματος. Ἀνάλογα μὲ τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτὰ χωρίζονται σὲ τρεῖς φυλές. Τὴ **μογγολικὴ ἢ κίτρινη**, τὴ **λευκὴ** καὶ τὴ **μαύρη φυλὴ**.

Κοιτίδα τῆς κίτρινης φυλῆς εἶναι ἡ κεντρικὴ Ἀσία καὶ ἡ Ἕνωμένη Ἀνατολή. Οἱ ἄνθρωποι, ποὺ ἀνήκουν σ’ αὐτὴν, ἀποτελοῦν σήμερα περίπου 50% τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Γῆς. (Κινέζοι, Μογγόλοι, Ἰάπωνες κλπ.).

Χάρτης τῆς ὕδρογειοῦ ποὺ δείχνει τὴν κατανομὴ τῶν τριῶν φυλῶν καὶ τὴν πυκνότητα τοῦ πληθυσμοῦ.

Κοιτίδα της λευκής φυλής είναι ή Εύρώπη και ή Πρόσω 'Ασία, απ' όπου ή φυλή αυτή ξαπλώθηκε σ' όλη τή Γῆ. Οί λευκοί αποτελοῦν τὸ 40% τοῦ ὄλου πληθυσμοῦ τῆς Γῆς.

Στῆ μαύρη φυλή ἀνήκουν περίπου 10% τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Γῆς. Κοιτίδα τῆς μαύρης φυλής είναι ή 'Αφρική.

“Ολες οί φυλές δὲν ἔχουν προοδέψει τὸ ἴδιο. Ἡ λευκή φυλή προόδεψε περισσότερο ἀπὸ τις ἄλλες, ἐνῶ ή μαύρη λιγότερο. Αὐτὸ ὅμως δὲ σημαίνει ὅτι ή μία φυλή είναι κατώτερη ἀπὸ τὴν ἄλλη. “Ολοι οί ἄνθρωποι ἔχουν ἴσα δικαιώματα στῆ ζωή.

4. “Ολοι οί λαοὶ δὲν ἔχουν προοδέψει τὸ ἴδιο. Οί πρῶτοι πολιτισμοὶ δημιουργήθηκαν στὴν 'Ασία και στὴν Εύρώπη. Ὁ σπουδαιότερος πολιτισμὸς είναι ὁ ἀρχαῖος ἑλληνικός. Ὁ ἑλληνικός πολιτισμὸς ἐπηρέασε, ὅσο κανένας ἄλλος πολιτισμὸς, τὴν πορεία τῆς ἀνθρωπότητας. Μὲ βάση τὸν ἑλληνικὸ πολιτισμὸ δημιουργήθηκε ὁ νεώτερος δυτικός πολιτισμὸς και ὁ δυτικός τρόπος ζωῆς. Στὴν 'Ασία δημιουργήθηκαν πολλοὶ πολιτισμοὶ ὄχι ὅμως τόσο ἀξιόλογοι ὅσο ὁ δυτικός πολιτισμὸς.

Ἡ ἀνάπτυξη τῶν μέσων συγκοινωνίας και ἐπικοινωνίας ἔκαμε, ὥστε ὄλοι οί λαοὶ νὰ ἔρχονται σὲ ἐπαφή και ὁ πολιτισμὸς νὰ διαδίδεται σὲ ὄλους, μάλιστα ὁ τεχνικός πολιτισμὸς, πού είναι γνῶρισμα τῆς ἐποχῆς μας.

Οι έφευρέσεις και η εξέλιξη της τεχνολογίας βοήθησαν τους ανθρώπους να καλυτερέψουν τη ζωή τους. Με την ανάπτυξη της βιομηχανίας άλλοι λαοί απόχτησαν πολλά αγαθά. Υπάρχουν όμως λαοί, και κυρίως στην Άσία και στην Αφρική, που ζουν ακόμα στη φτώχεια και στην αμάθεια. Καθήκον όλων των άλλων λαών είναι να βοηθήσουν τους λαούς αυτούς να προοδέσουν και θα είναι για το καλό όλης της ανθρωπότητας.

5. "Όλοι οί λαοί δέ μιλοῦν τὴν ἴδια γλῶσσα. Ἐκεῖνο πού διακρίνει τὸν ἄνθρωπο ἀπ' τὰ ζῶα εἶναι ἡ γλῶσσα. Δίχως τὴ γλῶσσα οἱ ἄνθρωποι δὲν θὰ μπορούσαν νὰ ἐπικοινωνήσουν μεταξύ τους καὶ νὰ ἀναπτύξουν πολιτισμό.

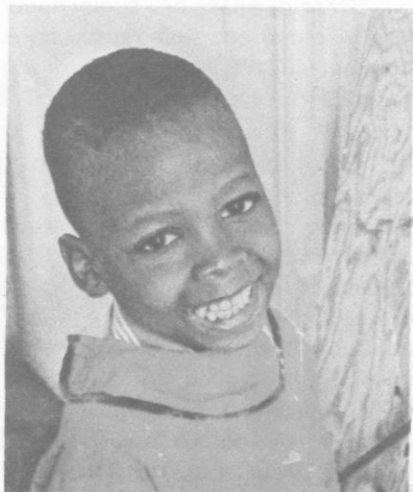
Στὴ Γῆ μιλοῦνται πολλὲς γλῶσσες, ἄλλες ἀπὸ μικροὺς λαοὺς καὶ ἄλλες ἀπὸ πολυάριθμους. Οἱ σπουδαιότερες γλῶσσες πού μιλοῦνται στὴν Εὐρώπη εἶναι: ἡ ἀγγλική, ἡ γαλλική, ἡ γερμανική, ἡ ἰταλική, ἡ ρωσική, ἡ ἑλληνική καὶ ἄλλες.

Στὴν Ἀσία σπουδαῖες γλῶσσες εἶναι ἡ κινεζική, ἡ ἰνδική, ἡ ἰαπωνική καὶ ἡ ἀραβική, πού μιλοῦνται ἀπὸ πολλὰ ἑκατομμύρια ἀνθρώπους.

Κίτρινη φυλὴ

Μαύρη φυλὴ

Πολιτικός χάρτης Εύρωπης

6. Θρησκείες που πιστεύουν οι διάφοροι λαοί. Οι άνθρωποι δεν πιστεύουν όλοι στον ίδιο Θεό και ούτε τον λατρεύουν με τον ίδιο τρόπο. Οι άνθρωποι δηλαδή έχουν διαφορετική **θρησκεία**. Οι θρησκείες χωρίζονται σε δυο κατηγορίες. Τις **μονοθεϊστικές** και τις **πολυθεϊστικές**.

Μονοθεϊστικές θρησκείες είναι ο **χριστιανισμός**, ο **μωαμεθανισμός** και ο **ιουδαϊσμός**. Χριστιανοί είναι κυρίως οι κάτοικοι της Εύρωπης, της Άμερικής και της Αυστραλίας, ενώ μωαμεθανοί οι κάτοικοι της Πρόσω Άσίας και της Β. Άφρικής.

Στις πολυθεϊστικές θρησκείες πιστεύουν οι υπόλοιποι κάτοικοι της 'Ασίας. Οι σπουδαιότερες πολυθεϊστικές θρησκείες είναι: **‘Ο βουδισμός, ό κομφουκισμός, ό σιντοϊσμός και ό βραχμανισμός.**

7. Οι λαοί της Γης είναι οργανωμένοι σε κράτη. “Όλοι οι λαοί της Γης είναι οργανωμένοι σε κράτη, δηλαδή διοικούνται. ‘Ο τρόπος που διοικείται ένα κράτος λέγεται **πολίτευμα.**

Τα σπουδαιότερα πολιτεύματα είναι σήμερα ή δημοκρατία, ή βασιλεία και ή δικτατορία.

Δημοκρατία είναι τὸ πολίτευμα, πὸν τὴν ἐξουσία ἔχει ὁ λαός. Τὸ κράτος διοικεῖται ἀπ’ τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ λαοῦ, πὸν τοὺς ψηφίζει γιὰ ἓνα ὀρισμένο χρονικὸ διάστημα.

Πατρίδα τῆς δημοκρατίας εἶναι ἡ ‘Ελλάδα. Εἶναι τὸ καλύτερο πολίτευμα, γιὰτὶ ἐγγυᾶται τὴν ἐλευθερία καὶ τὴν ἀξιοπρέπεια τοῦ ἀνθρώπου.

‘Η βασιλεία μπορεί νὰ εἶναι ἀπόλυτη μοναρχία ἢ συνταγματικὴ βασιλεία. Στὴν ἀπόλυτη μοναρχία τὴν ἐξουσία ἔχει ἰσόβια ὁ βασιλιάς καὶ ὄχι ὁ λαός. ‘Η συνταγματικὴ βασιλεία εἶναι μιὰ μορφή δημοκρατίας. ‘Ανώτερος ἄρχοντας εἶναι ὁ βασιλιάς, πού, ὅμως, βασιλεύει σύμφωνα μὲ τὸ Σύνταγμα. Τὸ Σύνταγμα ψηφίζεται ἀπὸ τὴ βουλή, πὸν ἐκλέγει ὁ λαός.

Δικτατορία εἶναι τὸ πολίτευμα στὸ ὁποῖο τὴν ἐξουσία ἀσκεῖ αὐθαίρετα, χωρὶς τὴν ψῆφο τοῦ λαοῦ, ἓνας ἢ μία μικρὴ ὁμάδα ἀνθρώπων. Στὰ δικτατορικὰ καθεστῶτα δὲν ἐξασφαλίζονται τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα, ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ ἀξιοπρέπεια τοῦ ἀτόμου.

Άσκήσεις

1. Γιατί ή αύξηση του πληθυσμού της Γης δημιουργεί προβλήματα;
2. Ποιές χώρες της Γης είναι περισσότερο προοδευμένες;
3. Γιατί τὸ φυσικὸ περιβάλλον κινδυνεύει ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν ἄνθρωπο;
4. Ποιές είναι οἱ κοιτίδες τῶν τριῶν φυλῶν τῆς Γῆς;
5. Ποιές περιοχές τῆς Γῆς εἶναι περισσότερο καθυστερημένες;
6. Ποιές γλώσσες μιλοῦνται ἀπὸ περισσότερους ἀνθρώπους;
7. Νὰ μάθης τίς ἔννοιες: **ὑπερπληθυσμὸς τῆς Γῆς, πυκνοκατοικημένη - ἀραιοκατοικημένη περιοχή, ἀνθρώπινη φυλή, ἀναπτυγμένη - ὑποανάπτυκτη χώρα, πολίτευμα, δημοκρατία - ἀπολυταρχία.**

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ

	Σελ.
Ή γη	5
Τò σύμπαν	17
Ή γη στο σύμπαν	24
Ή Σελήνη	32
Τò Ήλιακό μας σύστημα	37
ΦΥΣΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ	
Γενική εξέταση της Εύρωπης	41
Νότια Εύρωπη	49
Ή Ελλάδα	51
Γεωφυσική εξέταση	52
Οικονομική εξέταση	62
Πολιτική εξέταση	71
Πολιτιστική εξέταση	73
Αλύτρωτος και απόδημος Έλληνισμός	78
Ή Ελλάδα και ή Οικουμένη	79
Ή Άλβανία	81
Ή Γιουγκοσλαβία	84
Ή Βουλγαρία	89
Ή Ρουμανία	93
Εύρωπαϊκή Τουρκία	97
Ή Ίταλία	101
Ή Μάλτα	108
Ή Ίσπανία	110
Ή Πορτογαλία	113
Ή Γαλλία	116
Τò Βέλγιο	122
Τò Λουξεμβούργο	125
Ή Όλλανδία	126
Ή Μεγάλη Βρετανία	134
Ή Ίρλανδία	140
Ή Δανία	144
Ή Νορβηγία	147

✓ Η Σουηδία	152
✓ Η Φινλανδία	156
✓ Η Ίσλανδία	158
✓ Η Γερμανία	161
✓ Η Έλβετία	173
✓ Η Αύστρια	180
✓ Η Τσεχοσλοβακία	184
✓ Η Ούγγαρία	187
✓ Η Πολωνία	191
✓ Η Ρωσία	194
✓ Πολιτική, άμυντική και οικονομική οργάνωση της Εύρώπης	202

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΝΘΡΩΠΟΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ

✓ Ο άνθρωπος επάνω στη γη	203
---------------------------------	-----

Εικόνα εξωφύλλου: Η άρπαγή της Εύρώπης (Μυθολογία)

181	ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	181
182	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	182
183	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	183
184	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	184
185	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	185
186	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	186
187	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	187
188	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	188
189	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	189
190	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	190
191	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	191
192	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	192
193	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	193
194	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	194
195	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	195
196	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	196
197	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	197
198	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	198
199	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	199
200	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	200
201	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	201
202	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	202
203	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	203
204	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	204
205	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	205
206	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	206
207	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	207
208	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	208
209	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	209
210	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	210
211	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	211
212	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	212
213	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	213
214	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	214
215	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	215
216	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	216
217	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	217
218	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	218
219	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	219
220	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	220
221	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	221
222	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	222
223	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	223
224	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	224
225	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	225
226	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	226
227	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	227
228	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	228
229	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	229
230	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	230
231	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	231
232	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	232
233	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	233
234	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	234
235	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	235
236	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	236
237	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	237
238	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	238
239	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	239
240	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	240
241	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	241
242	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	242
243	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	243
244	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	244
245	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	245
246	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	246
247	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	247
248	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	248
249	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	249
250	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	250
251	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	251
252	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	252
253	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	253
254	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	254
255	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	255
256	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	256
257	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	257
258	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	258
259	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	259
260	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	260
261	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	261
262	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	262
263	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	263
264	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	264
265	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	265
266	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	266
267	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	267
268	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	268
269	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	269
270	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	270
271	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	271
272	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	272
273	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	273
274	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	274
275	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	275
276	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	276
277	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	277
278	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	278
279	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	279
280	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	280
281	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	281
282	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	282
283	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	283
284	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	284
285	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	285
286	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	286
287	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	287
288	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	288
289	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	289
290	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	290
291	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	291
292	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	292
293	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	293
294	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	294
295	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	295
296	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	296
297	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	297
298	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	298
299	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	299
300	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	300

ΕΚΔΟΣΙΣ Α΄ 1974 (XII) - ΑΝΤΙΤ. 225.000 - ΣΥΜΒΑΣΙΣ 2507/16.11.1974

Έκτύπωση : ΚΟΥΣΕΝΤΟΣ - ΔΑΒΕΡΩΝΑΣ - ΠΡΙΦΤΗΣ - Ν. ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΣ
 Βιβλιοδεσία : ΟΚΤΩΡΑΤΟΣ - ΚΟΥΚΙΑΣ - Α. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

